

Универзитет Привредна академија у Новом Саду

Правни факултет за привреду и правосуђе

**Улога полиције код утврђивања
чињеница у кривичном поступку**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ментор:

проф. др Зоран Павловић

Кандидат:

мр Милош Стаменковић

Нови Сад, 2019.

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ

КЉУЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈСКА ИНФОРМАЦИЈА

Врста рада: ВР	Докторска дисертација
Име и презиме аутора: АУ	Милош Стаменковић
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција): МН	проф. др Зоран Павловић, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Наслов рада: НР	<i>Улога полиције код утврђивања чињеница у кривичном поступку</i>
Језик публикације (писмо): ЈП	српски језик, ћирилица
Физички опис рада: ФО	број страница: 335 број поглавља: 6 број референци: 284

<p>Научна област: НО</p>	<p>Кривичноправна ужа научна област</p>
<p>Предметна одредница, кључне речи: ПО</p>	<p>Кривични поступак, улога полиције, предистражни поступак, истрага, радње полиције у кривичном поступку</p>
<p>Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада: ИЗ</p>	<p>Република Србија започела је интензивну реформу кривичнопроцесног законодавства пре двадесетак година, што се манифестовало са једном негативном карактеристиком која се односила на учесталу промену <i>Законика о кривичном поступку</i> скоро сваке године.</p> <p>Промене <i>Законика о кривичном поступку</i> свакако су се одразиле и на положај одређених субјеката у кривичном поступку, а самим тим и улоге полиције. Наиме, полиција је орган који остварује значајну улогу у борби против криминалитета. Полиција у предистражном поступку, као и у фази истраге, има веома значајну улогу. Основни задатак полиције, када је реч о предистражном поступку, свакако је откривање кривичних дела, затим проналажење учиниоца, али и обезбеђивање доказа. Полиција је, условно речено, основни носилац функције расветљавања кривичних дела, као и проналажења учинилаца тих кривичних дела. Дакле, рад на откривању кривичних дела и њихових учинилаца је основна функција полиције. Онда када постоје основи сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да одмах предузме мере у циљу проналаска учиниоца кривичног дела, да прикупи обавештења од користи за вођење кривичног поступка, као и да открије и обезбеди трагове и предмете који могу послужити као доказ.</p>

Да би радње полиције биле на ефикасан начин усмерене, нужно је да њихов однос са јавним тужиоцем буде у већој мери интензивнији и непосреднији, што би требало да резултира ефикаснијим координисаним радњама у предистражном поступку, као и у фази истраге.

Имајући у виду промене које су уследиле доношењем новог *Законика о кривичном поступку*, а пре свега, прелазак на тужилачки концепт истраге, посебно важан у будућности биће однос тужилаштва и полиције, јер је тужилац сада између осталог задужен за прикупљање доказа на основу којих одлучује да ли ће против неког лица подићи оптужницу или не, као и за руковођење предистражним и истражним поступком. Према одредбама новог ЗКП-а, посао полиције не завршава се као раније у предистражном поступку, већ полиција постаје незаобилазни партнер и сарадник јавног тужиоца све до подизања оптужнице. Веома је значајно да сарадња тужиоца с полицијом буде интензивна од најранијих фаза поступка. Такође, важно је истаћи да у том односу између полиције и тужилаштва, полиција није овлашћена да самоиницијативно предузме све радње иако су оне *Закоником* предвиђене. Њена овлашћења произилазе из налога јавног тужиоца с обзиром на то да је у Републици Србији прихваћена идеја и концепт тужилачке истраге у којем јавни тужилац руководи претходним поступком. Имајући на уму изнето, под одређеним околностима полиција у предистражном поступку може саслушати осумњиченог уколико је то поверено од стране јавног тужиоца. Сходно томе, саслушање мора бити начињено у складу са *Закоником* из више разлога који поспешују даљи

ток истраге. У том смислу, изузетан значај има коришћење доказа у кривичном поступку. Затим, неопходно је: одредити потребна вештачења, осим вештачења леша и ексхумације за сва кривична дела, али се не може саслушати лице у својству вештака; предузети увиђај за сва кривична дела; одредити реконструкцију догађаја за сва кривична дела; привремено одузети предмете који су у складу са Кривичним закоником, или да се ти предмети користе као доказ у кривичном поступку; ући у туђ стан или друге просторије и извршити претресање ако су испуњени законски услови; прибавити исправе из домена својих надлежности које могу имати карактер јавних или приватних исправа и које се могу презентовати као доказ у кривичном поступку.

Дакле, предмет овог истраживања састоји се у анализи и приказу улоге полиције код утврђивања чињеница у кривичном поступку.

Циљ овог истраживања јесте да се приближи улога полиције у предистражном поступку, као и доказна вредност полицијске радње. То ће се покушати реализовати кроз осврт на широка овлашћења која се односе на предузимање доказних радњи. Стога је циљ самог рада је да укаже на основне карактеристике и значај ове проблематике, јер активност полиције је и предузимање одређених доказних радњи чији се резултати у крајњој мери могу користити и у кривичном поступку. Потреба за истраживањем ове теме од великог је значаја за прикупљање доказа од стране полиције, те је стога потребно додатно разматрање ове проблематике кроз анализу законских прописа који се односе на ову област

	али и кроз анализу савремених научних и стручних ставова.
Датум одбране (попуњава накнадно одговарајућа служба): ДО	
Чланови комисије (титула, име, презиме, звање, институција): КО	<ol style="list-style-type: none"> 1. проф. др Александар Бошковић, ванредни професор, Криминалистичко - полицијска академија, Београд - <i>председник Комисије</i> 2. проф. др Зоран Павловић, редовни професор Правног факултета за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду – <i>ментор</i> 3. доц. др Јоко Драгојловић, доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду – <i>члан Комисије</i>
Важна напомена: ВН	

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
 FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY
 IN NOVI SAD

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type: DT	Doctoral dissertation
Author: AU	Miloš Stamenković
Menthor (title, first name, last name, position, institution): MN	Phd. Zoran Pavlović, full professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad
Title: TI	The role of the police in determining the facts in criminal proceedings
Language of text (script): LT	Serbian language
Physical description: PD	Number of: Pages: 335 Chapters: 6 References: 284
Scientific field: SF	Law (Specific field of science: <i>Criminal Law</i>)
Subject, Key words: SKW	Criminal procedure, role of police, preliminary investigation, investigation, police actions in criminal procedure.

<p>Abstract (or resume) in the language of the text: AB</p>	<p>The Republic of Serbia has begun an intensive reform of the criminal procedural legislation twenty years ago, which was manifested with one negative characteristic that related to the frequent change of the Code of Criminal Procedure almost every year.</p> <p>Changes to the Criminal Procedure certainly affected the position of certain subjects in the criminal procedure, and therefore the role of the police.</p> <p>Therefore, the police is an institution that plays a significant role in the fight against crime. The police have a very important role in the pre-investigative process as well as in the investigation phase. The basic task of the police, when it comes to the pre-trial procedure, is the detection of crimes, the finding of the perpetrator, but also the provision of evidence. The police is conditionally said, the main bearer of the function of clarifying criminal offenses as well as finding the perpetrator of these crimes. Therefore, the work on detecting crimes and their perpetrators is a basic function of the police. Then, when there are grounds for suspicion that a criminal offense prosecuted ex officio, the police is obliged to take immediate measures to find the perpetrator of the crime, to collect notifications of the benefits for the criminal procedure, as well as to discover and provide traces and objects which can serve as evidence. In order for police actions to be directed efficiently, it is essential that their relationship with the public prosecutor is more intensive and immediate, which should result in more efficient and coordinated actions in the pre-trial procedure, as well as in the investigation phase.</p> <p>Bearing in mind the changes that followed the adoption of the new Code of Criminal Procedure, the transition to the</p>
---	---

	<p>Prosecution Concept of Investigation, especially important in the future, will be the attitude of the Prosecutor's Office and the Police, since the Prosecutor is now, among other things, in charged for collecting evidence on the basis of which he will decide whether an indictment will be brought against a person or not, as well as to conduct pre-investigative and investigative proceedings. According to the provisions of the new CPC, the work of the police does not end up as before in the pre-trial procedure, but the police become an inevitable partner and associate of the public prosecutor until the indictment. It is very important that the cooperation of the prosecutor with the police is intense from the earliest stages of the proceedings. It is also important to point out that in this relationship between the police and the prosecution, the police are not authorized to take all actions on their own initiative, although they are envisaged by the Code. Her powers derive from the order of the public prosecutor, since the idea and concept of prosecutorial investigation in which the public prosecutor manages the previous procedure is accepted in the Republic of Serbia. Bearing in mind the facts, under certain circumstances, the police may hear the suspect in a pre-trial procedure, if entrusted by the public prosecutor, whereby the hearing must be made in accordance with the Code in order to be used as evidence in criminal proceedings; to determine the required expertise, other than artificial training and exhumation, for all criminal offenses, but can not hear a person as an expert; undertake an insight into all criminal offenses; determine the reconstruction of events for all criminal offenses; temporarily seize objects that are in accordance with the Criminal Code or if these cases can be used as evidence in criminal proceedings; enter into another's apartment or other premises and conduct a search if the legal</p>
--	--

	<p>conditions are met; obtain documents from the domain of its competencies that may have the character of public or private documents and which may be presented as evidence in criminal proceedings.</p> <p>Therefore, the subject of this research consists in the analysis and presentation of the role of the police in the criminal procedure, that is, in the presentation of its role in determining the facts in the criminal procedure. The aim of this research is to get closer to the actions of the police in preliminary investigation proceedings and their evidential value, and that author will going to try to implement through overview of the broad powers relating to the taking of evidence gathering. Therefore, the aim of the paper is to point out the basic characteristics and significance of this issue, since the activities of the police are also the taking of certain evidentiary actions whose results can ultimately be used in the criminal procedure. The need for research on this subject is in the great importance of the collected evidence by the police, and therefore additional consideration of this problem is required through the analysis of legal regulations related to this field, as well as through analysis of contemporary scientific and professional attitudes.</p>
<p>Defended (The faculty service fills later): DE</p>	
<p>Thesis Defend Board (title, first name, last name, position, institution): DB</p>	<p>1. Phd. Aleksandar Bošković, associate professor of the Academy of Criminalistic and Police Studies, University of Belgrade - President of the Commission</p> <p>2. Phd. Zoran Pavlović, full professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – mentor</p>

	3. Phd. Joko Dragojlović , assistant professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – member of the Commission
Note: N	

САДРЖАЈ

УВОД	15
1. Предмет и циљ истраживања	20
2. Методе истраживања.....	22
3. Хипотезе истраживања.....	23
1. ОСВРТ НА РАЗВОЈ КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ПРАВА КРОЗ ПРЕГЛЕД ОСНОВНИХ ТИПОВА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА	24
1.1. Акузаторски кривични поступак.....	27
1.2. Инквизиторски кривични поступак	31
1.3. Савремени кривични поступак.....	33
1.4. Кратак осврт на развој кривичног процесног законодавства Републике Србије.....	35
1.4.1. Преглед донетих Законика о кривичном поступку у периоду од 2001. године до 2011. године	42
1.5. Кратак приказ најважнијих измена важећег Законика о кривичном поступку у односу на Законик о кривичном поступку из 2011. године.....	85
1.5.1. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са другим прописима	89
1.5.2. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са Уставом Републике Србије	90
1.5.3. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са праксом Европског суда за људска права.....	92
1.5.4. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са Кривичним закоником.....	92
1.5.5. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са Законом о јавном тужилаштву	94
1.5.6. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са другим законима.....	95
2. ОВЛАШЋЕЊА ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕДИСТРАЖНОМ ПОСТУПКУ	97

2.1. Појам полиције и основна начела полиције у обављању полицијских послова	100
2.2. Овлашћења полиције	109
2.2.1. Непроцесна овлашћења полиције у предистражном поступку	111
2.2.1.1. Прикупљање обавештења од грађана	91
2.2.1.2. Преглед превозних средстава, путника и пртљага	96
2.2.1.3. Ограничење и лишење слободе кретања	97
2.2.1.3.1. Ограничење кретања на одређеном простору	98
2.2.1.3.2. Задржавање лица на месту извршења кривичног дела	99
2.2.1.3.3. Полицијско хапшење	100
2.2.1.3.4. Хапшење при извршењу кривичног дела	103
2.2.1.3.5. Задржавање осумњиченог	103
2.2.1.4. Утврђивање истоветности лица и предмета	105
2.2.1.5. Расписивање потраге за лицима и предметима	108
2.2.1.5.1. Потерница	108
2.2.1.5.2. Објава	109
2.2.1.5.3. Распис о трагању	110
2.2.1.6. Преглед објеката, просторија и документације државних органа, предузећа, радњи и других правних лица	111
2.2.1.7. Прибављање евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица и лоцирања места са којих се обавља комуникација	112
2.2.1.8. Радње полиције ради успешног вршења других полицијских овлашћења	112
2.2.1.8.1. Заштита жртава кривичних дела	114
2.2.1.8.2. Употреба туђег саобраћајног средства и средстава везе	114
2.2.1.8.3. Употреба средстава принуде	115
2.2.2. Процесна овлашћења полиције	152
2.2.3. Однос полиције и јавног тужиоца у предистражном поступку	157
3. УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ФАЗИ ИСТРАГЕ	160

4. УПОРЕДНОПРАВНИ ПРИКАЗ УЛОГЕ ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕДИСТРАЖНОМ И ИСТРАЖНОМ ПОСТУПКУ	165
4.1. Англосаксонски правни систем	165
4.1.1. Енглеска	166
4.1.2. САД	168
4.2. Европско-континентални правни систем.....	169
4.2.1. Немачка	170
4.2.2. Италија	171
4.2.3. Шпанија.....	173
4.2.4. Држави бивше СФР Југославије.....	174
4.2.4.1. Република Српска.....	139
4.2.4.2. Црна Гора.....	141
4.2.4.3. Хрватска.....	142
5. ПРЕДУЗИМАЊЕ ДОКАЗНИХ РАДЊИ ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ	181
5.1. Општа разматрања.....	181
5.2. Саслушање осумњиченог	191
5.3. Увиђај.....	203
5.4. Вештачење	212
5.5. Реконструкција	221
5.6. Прибављање исправе	226
5.7. Претресање стана и других просторија или лица.....	230
5.8. Привремено одузимање предмета.....	243
6. ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ И УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ЊИХОВОМ СПРОВОЂЕЊУ.....	250
6.1. Општа разматрања.....	250
6.2. Контролисана испорука.....	260
6.3. Тајни надзор комуникације	267
6.4. Тајно праћење и снимање осумњиченог.....	277
6.5. Симуловани послови	282
6.6. Рачунарско претраживање података	289
6.7. Прикривени иследник.....	296

ЗАКЉУЧАК	298
ЛИТЕРАТУРА	306

УВОД

Република Србија започела је интензивну реформу кривичнопроцесног законодавства пре двадесетак година^{1,2}. Дати напори тако корелирају са сличним идејама које су инкорпориране у легислативе свих држава региона (Босна и Херцеговина - 2003; Хрватска - 2008; Црна Гора - 2009; Македонија - 2010), односно држава Европе (Португалија - 1987; Италија - 1988; Швајцарска - 2007).³

Представљајући све више мешавину англосаксонског и континенталног правног система, новостворени, хибридни модел унео је неке нове институте и решења у прилично традиционалне тековине српског правосуђа. Премда се не може негирати да је дати оквир реконструкције донео и сегментирана унапређења, важна карактеристика овог турбулентног процеса манифестовала се учесталом променом органских закона, попут *Законика о кривичном поступку*.⁴ Имајућу у виду темпо и учесталост промена, дато решење се показало вишеструко проблематичним.

Наиме, јасно је да свака промена закона за собом повлачи одређене потешкоће у различитом тумачењу законских норми, проблеме у примени као и измене одређених техничких и извршних капацитета које нови закон често захтева⁵. Такође, ако се има у виду осетљивост материје о којој је реч, проблем постаје проминентнији.

---

¹ Ракић-Водинелић, В. Бојовић, А. К. & Рељановић, М. (2012). *Реформа правосуђа у Србији: 2008-2012*. Правни факултет Универзитета Унион.

² Бејатовић, С. (2010). *Реформа кривичнопроцесног законодавства Србије и ефикасност кривичног правосуђа*. *Реформа кривичног правосуђа*, Тематски зборник радова, 1-26.

³ Грубач, М. (2011). *Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године*. *Legal records/Правни записи*, 2 (2). 467-514.

⁴ Николић, Д. (2014). *Начела тужилачког концепта истраге као основа њене нормативне разраде*, Регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, ОСЦЕ

⁵ Стојановић, З. (2013). *Да ли је Србији потребна реформа кривичног законодавства*. *Crimen (IV)*2, 119-143.

Пратећи кривичноматеријалне и кривичнопроцесне измене током последње две деценије, стиче се утисак да је у једном периоду у Републици Србији владала извесна правна конфузија. Недовољно јасан систем и последична правна несигурност односила се пре свега на оквир, у том тренутку, важећих закона, као и овлашћења различитих субјеката који учествују у кривичној ствари.

Пратећи хронологију догађаја, најпре је 2001. године донет *Законик о кривичном поступку*. Дати законик, пак, мењан је више пута, и то током 2002, 2004, 2005, 2006, 2007, 2009. и 2010. године. Додатно, 2006. године донет је *Законик о кривичном поступку* који се примењивао само делимично, а у смислу примене неколико чланова закона, и то у сегменту правила о заштити сведока, о одлагању и прекиду главног претреса, те паузи током главног претреса⁶. Нове промене уследиле су 2011. године при чему је важећи Законик о кривичном поступку, још пре почетка примене, мењан, и то 2012. и 2013. године. Наиме, Народна скупштина Републике Србије је усвојила закон о изменама и допунама *Законика о кривичном поступку*⁷, а што кумулативно упућује на сложеност проблематике и пратеће лутање законодавца у изналагању функционалних решења и остварљивости пројектованог циља реформе.⁸

Међу важним изменама које су обележиле позитивноправно кривично процесно законодавство у Републици Србији јесте и прелазак на нови модел истражног поступка⁹. Уместо судске истраге коју је до сада водио истражни судија и која је била органски део судског кривичног поступка, уведена је несудска истрага коју води јавни тужилац, па се због тога уобичајено назива „тужилачком истрагом“^{10,11}.

---

⁶ Шкулић, М., (2007). *Коментар Законика о кривичном поступку*, ЈП Службени гласник, Београд,

⁷ Бејатовић, С., (2013). *Концепт истраге и нови ЗКП, Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд,

⁸ *Ibid.*

⁹ Шкулић, М. (2009). *Истрага у кривичном поступку*. Бранич-часопис Адвокатске коморе Србије, 122, 71-93.

¹⁰ Бејатовић, С. (2014). *Тужилачка истрага као обележје реформи кривичног процесног законодавства земаља региона (криминалополитички разлози озакоњења, стање и перспективе)*.

Прегледом домаће правне литературе, ваља нагласити да поједини домаћи аутори овај назив налазе као непотпуно тачан и неадекватан. Разлог овоме лежи у чињеници да јавни тужилац номинално јесте руководиоца истраге¹², али многе истражне радње не може да предузима сам. Тако ће се, с обзиром на различита ограничења, попут кадровских капацитета, јавно-тужилачке службе поверавати полицији на основу законског овлашћења које произилазе из члана 299. *Законика о кривичном поступку*. На основу изнетог, а по природи нове истраге, стиче се утисак да би погоднији назив био „тужилачко-полицијска истрага“.¹³

Сходно размерама и облику начињених промена у домаћем процесном законодавству, сукцесивност измена се рефлектовала и на улогу и положај осталих субјеката и органа који су учествовали у поступку.

Питање положаја полиције, као једног од кључних актера друштвеног реаговања на криминалитет, значајно заокупља пажњу правника у домаћим оквирима^{14,15,16}. Измене закона које су наступиле последњих година, рефлектовале су се и на сегмент улога и овлашћења предметног органа¹⁷.

Полиција у предистражном поступку као и у фази истраге има јасно веома значајну улогу¹⁸. Основни задатак полиције, када је реч о

Тужилачка истрага - регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд.

¹¹ Радисављевић, М., & Тетковић, П. (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији. Тужилачка истрага - регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени*. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.

¹² Живковић, Н. (2017). *Тужилачка истрага-предности и мане*. *Анали Правног факултета у Београду*, 65 (3), 207-225.

¹³ Грубач М. и Васиљевић, Т., *Коментар законика о кривичном поступку*, Пројурис, 2013; преузето са: <http://projuris.org/publikacije3.html> (22. 3. 2017)

¹⁴ Соколовић, Р. (2003). *Полиција и кривични поступак: (супротстављање организованом криминалу)*. Службени гласник.

¹⁵ Бошковић, А. (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност. Police Activities in Pre-trial Criminal Proceedings and their probative value*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.

¹⁶ Илић, Г. П. (2005). *Појам, задатак, субјекти и радње претходног кривичног поступка*. У: *Полиција и преткривични и претходни кривични поступак*. Београд: ВШУП.

¹⁷ Бејатовић, С., & Говедарица, М. (2015). *Полиција у кривичном поступку*. Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.

¹⁸ Вујовић, Д. (2002). *Овлашћења органа унутрашњих послова према Законику о кривичном поступку из 2001. године*. *Безбедност*, Београд, 44, 298-324.

предистражном поступку, јесте откривање кривичних дела, затим проналажење учинилаца, али и обезбеђивање доказа¹⁹. У ситуацији када постоје основи сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да одмах предузме мере у циљу проналаска учинилаца кривичног дела, да прикупи обавештења од користи за вођење кривичног поступка. Исти оквир овлашћења односи се и на откривање и обезбеђивање трагова и предмета који могу послужити као доказ^{20,21}.

Да би радње полиције биле на ефикасан начин усмерене, нужно је да њихов однос са јавним тужиоцем буде интензивнији и непосреднији. Ово би у коначном требало да резултира ефикаснијим координисаним радњама у предистражном поступку, као и у фази истраге.

Полиција представља активан субјекат предистражног процеса, а њене активности, предвиђене су и чланом 286. *Законика о кривичном поступку*. Тако се под овим подразумева: тражење потребних обавештења од грађана; извршење потребних прегледа превозних средстава, путника и пртљага, када је то потребно да за неопходно време, које не сме бити дуже од осам часова, ограничи кретање на одређеном простору; да предузме потребне мере у вези са утврђивањем истоветности лица и предмета; да распише потрагу за лицем и предметима за којима се трага; да у присуству одговорног лица прегледа одређене објекте и просторије државних органа, предузећа, радњи и других правних лица, као и да оствари увид у њихову документацију, и да је по потреби одузме; да предузме друге потребне мере и радње²².

---

¹⁹ Шкулић, М. (2015). *Кривично процесно право, осмо измењено и допуњено издање*. Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.

²⁰ Марковић, М. (2014). *Овлашћења полиције у предистражном и истражном поступку. Зборник радова - Међународна научно-стручна конференција*. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка. 79-93.

²¹ Бошковић, А. (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност. Police Activities in Pre-trial Criminal Proceedings and their probative value*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.

²² Милидраговић, Д. (2007). *Криминалистичка делатност полиције и сарадња са органима правосуђа у преткривичном поступку*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Магистарска теза.

Дакле, основна делатност полиције у претходном поступку, а самим тим и у предистражном кривичном поступку, заснована је на предузимању радњи које су предвиђене чланом 286. *Законика о кривичном поступку*, а то је откривање кривичних дела и учинилаца, али и откривање и обезбеђење трагова кривичних дела и предмета који могу да послуже као доказ у каснијем кривичном поступку. Приликом предузимања потражних радњи, често се указује и потреба да полиција преузме и поједине доказне радње иако се ради о предистражном поступку, што је и у складу са *Закоником о кривичном поступку*. *Закоником* се предвиђа десет доказних радњи и то: саслушање окривљеног, испитивање сведока, увиђај, реконструкција, вештачење, узимање узорака, претресање стана, других просторија и лица, привремено одузимање предмета, доказивање исправом и провера рачуна и сумњивих трансакција.

Поштујући претходно, сасвим је јасно да ефекти поменутих законских измена, као и значај поменутих процесних субјеката, носи кумулативна оптерећења. При томе, овај закључак се не заснива само на нивоу теоријско-логичке анализе законског текста, већ своју потврду налази и у емпијским истраживањима. Не улазећи на овом месту у све детаље проблемског подручја, ваља истаћи резултате истраживања Соковића и сарадника, а према којима постоји прилично незадовољство професионалаца у погледу сарадње полиције и тужалаштва²³. Тако у студији која је обухватила рад 118 професионалаца, свега 3,4% испитаника даје одговор да се оквир сарадње полиције и тужилаштва оцењује као врло добар, док више од 51% испитаника дају оцене предметног контекста негативног карактера.

---

²³ Soković, S. M., Turanjanin, V. M., & Čvorović, D. S. [2017]. *Odnos policije i tužilaštva - zakon i praksa u Republici Srbiji*. Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, 51 (2), 337-352.

1. Предмет и циљ истраживања

Као што је раније напоменуто, промене које је донео нови *Законик о кривичном поступку*, а које се, пре свега, односе на тужилачку истрагу и другачију процесну улогу суда, пројектовале се се и на положај осталих учесника у кривичном поступку. Сходно томе, и полиција која је надлежна за предузимање првих радњи по сазнању за извршено кривично дело, као и за предузимање великог броја доказних радњи, такође је претрпела одређене промене и другачији положај новом реформом процесног законодавства. У том смислу, посебно важан у будућности биће однос тужилаштва и полиције, јер је тужилац сада између осталог задужен за прикупљање доказа на основу којих одлучује да ли ће против неког лица подићи оптужницу или не, као и за руковођење предистражним поступком²⁴.

Према одредбама новог ЗКП-а, посао полиције не завршава се као раније у предистражном поступку, већ полиција постаје незаобилазни партнер и сарадник јавног тужиоца све до подизања оптужнице. Веома је значајно да сарадња тужиоца с полицијом буде интензивна од најранијих фаза поступка. Такође, важно је истаћи да у том односу између полиције и тужилаштва, полиција није овлашћена да самоиницијативно предузме све радње иако су оне *Закоником* предвиђене. Њена овлашћења произилазе из налога јавног тужиоца с обзиром на то да је у Републици Србији прихваћена идеја и концепт тужилачке истраге у којем јавни тужилац руководи претходним поступком²⁵.

Предмет овог истраживања састоји се у анализи и приказу улоге полиције у кривичном поступку, односно у приказу њене улоге код утврђивања чињеница у кривичном поступку. Циљ овог истраживања јесте да се приближе радње полиције у предистражном поступку и њихова доказна

---

²⁴ Радисављевић, М. & Тетковић, П. (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији. Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени*. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.

²⁵ Грубач, М. (2014). *Отварање истраге према новом Законику о кривичном поступку Србије*. Правни записи, (1), 34-50.

вредност, што је и приказано кроз осврт на широка овлашћења која се односе на предузимање доказних радњи. Дакле, циљ рада је да укаже на основне карактеристике и значај ове проблематике, јер активности полиције су и предузимање одређених доказних радњи чији се резултати, у крајњој мери, могу користити и у кривичном поступку. Потреба за истраживањем ове теме, налази се у великом значају прикупљених доказа од стране полиције, те је стога потребно додатно разматрање ове проблематике кроз анализу законских прописа који се односе на ову област, али и кроз анализу савремених научних и стручних ставова.

2. Методе истраживања

У овом раду, приликом истраживања поменуте теме, користили смо различите методе. Сходно томе, основне методе које ће бити коришћене за потребе ове докторске дисертације су:

- 1) нормативни метод;
- 2) компаративни метод;
- 3) метода анализе и тумачења података;
- 4) историјски метод.

Применом нормативног метода, анализирали смо законске прописе који се односе на ову област, пре свега *Законик о кривичном поступку*, јер је реч о законском пропису у којем су садржане одредбе које прописују улогу и положај полиције у кривичном поступку, као и радње које полиција предузима у циљу решења и расветљења кривичног дела и учинилаца.

Коришћењем компаративног метода, анализирали смо различита решења у упоредном законодавству, а која се односе на положај и улогу полиције код утврђивања чињеница у кривичном поступку. У том смислу, анализирали смо

законске прописе из ове области, како у државама европскоконтиненталног правног система тако и у државама англосаксонског правног система.

Метода анализе и тумачења података је коришћена за проучавање многобројне релевантне литературе која се односи на ову област. Ова метода нам је омогућила да дођемо до различитих ставова који владају у релевантној кривичнопроцесној литератури.

Историјски метод примењен је за анализу и проучавање различитих форми кривичног поступка кроз историју, као и за анализу различитих законика који су претходили тренутно важећем ЗКП-у.

3. Хипотезе истраживања

Основна хипотеза ове докторске дисертације је да:

- 1) прикупљени докази од стране полиције, у предистражном поступку, као и у фази истраге, буду од значаја за каснији ток кривичног поступка;
- 2) уз помоћну хипотезу, новим концептом истраге, додатно буде наглашена неопходност добре сарадње полиције и тужилаштва, чиме је условљено откривање и доказивање кривичног дела и учинилаца.

1. ОСВРТ НА РАЗВОЈ КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ПРАВА КРОЗ ПРЕГЛЕД ОСНОВНИХ ТИПОВА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Историја правних институција представља заправо преглед еволуције човечанства. Почевши од првобитних заједница, све до савременог друштва, друштвено реаговање на криминалитет имало је за циљ осигуравање безбедности друштава и заштиту највиших вредности²⁶.

Развијајући се од иницијалних магијски заснованих концепција, преко инквизиције и тортуре као легитимног механизма утврђивања „праве“ истине, заштита права и правичности поставила је све строжи захтев успостављања правила кривичног процеса. У том смислу, кривично процесно право формирало се као темељ правне сигурности, како на страни државе и оштећених тако и на страни осумњиченог, оптуженог или коначно осуђеног.

Одређујући кривично процесно право као „скуп правних прописа којима се одређују процесне радње, њихова форма и унутрашња вредност и одређују процесни субјекти као вршиоци тих радњи и њихов правни положај“²⁷, датим оквиром настоји се обезбедити ниво правне сигурности који гарантује да нико невин неће бити осуђен. Односно, обезбеђује се законитост и правичност примене кривичноматеријалног права, уз последично изрицање одговарајуће санкције која је предвиђена кривичним законом²⁸.

Турбулентни пут развоја и текућих измена кривичног процесног права, зависио је од научних, економских и друштвенополитичких атрибута друштва. Стојећи у вези са ставовима владајуће класе, по питању борбе против криминалитета, овај оквир носио је неретко услове дискриминативности и заштите интереса повлашћених мањина.

---

²⁶ Јовановић, С. (2015). *Историја правних институција*. Нови Сад: Правни факултет за привредну и правосуђе.

²⁷ Васиљевић, Т. (1981). *Систем кривичног процесног права СФРЈ*. Београд: Савремена администрација.

²⁸ Шкулић, М. (2014). *Кривично процесно право - према Законику о кривичном поступку из 2011. године*: Приручник за полагање правосудног испита. Београд: Службени гласник.

Хуманизацијом друштва и успостављањем међународноправних стандарда у правним поступањима, процесни сегменти бивају нарочито акцентовани. Ако овоме додамо практичне потребе борбе против криминалитета и све наглашеније захтеве ефикасности кривичног гоњења, успостављање стабилног система кривичноматеријалног и кривичнопроцесног права искристалисало се као императив на националном, али и међународном нивоу функционисања.

Историјски развој кривичног процесног права се може јасно сагледати кроз три велика система²⁹. То су: акузаторски, инквизиторски и савремени кривични поступак. Први оквир тако карактерише доминација идеја заштите слобода и права човека, док се у инквизиторској концепцији наглашава ефикасност сузбијања криминалитета. Коначно, савремени кривични поступак рађа се као покушај успостављања складног односа између решења акузаторског и инквизиторског кривичног поступка.

Елаборирајући предметни оквир, Бркић истиче да је разликовање ових правних концепција засновано на различитим принципима основних процесних начела која су од утицаја на основне процесне функције³⁰. При томе, време њиховог смењивања веома је тешко одредити. Разлог томе почива на чињеници да су у пракси ове концепције, условно речено, артикулисане најчешће у мешовитим формама. Тако су у прелазним фазама нови елементи почели да потискују старе, те се пре може говорити о доминацији једног од типова, а не о његовој чистој владавини.

Осврнувши се на националну праву историју, ваља истаћи да је још пре више од пола века, правни систем у СФРЈ препознат као мешавина акузаторских и инквизиторских елемената. Тако Бајер, крајем шездесетих година прошлог века, указује на интензивнији уплив акузаторских компоненти, одмеравајући их у

---

²⁹ Шкулић, М. (2013). *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*. Crimen, Београд: Институт за упоредно право, 2, 176-234.

³⁰ Бркић С., (2013), *Кривично процесно право II*, Правни факултет универзитета у Новом Саду, Нови Сад

равноправном положају са инквизиторским основама у оквирима кривичног поступка³¹.

Слично запажање коначно доноси и Шкулић³². Наиме, дати аутор упућује на погрешне симплификације и изједначавања према којима се континентално--европски систем означава као инквизиторски, а англосаксонски као акузаторски. У истом контексту, Шкулић истиче да оба система заправо нису искључивог или чистог типа, већ у извесним сегментима преузимају делове правне традиције и праксе другог оквира.

Напослетку, са циљем целовитог прегледа, домаћи кривичноправни извори, представљају и различите покушаје појмовног одређења кривичног поступка. Тако Игњатовић експлицира да се под овим термином подразумева *„законом уређени ток остварења предмета кривичног процесног права, законом предвиђеном и уређеном делатношћу кривичнопроцесних субјеката“*³³.

Нешто комплетнију дефиницију нуди Бркић која, под датим одређењем, подразумева *„правни однос који настаје између процесних субјеката (суда и странка), поводом захтева за расправљање кривичноправне ствари, који претпоставља одређени степен сумње да се учињено кривично дело, као услов заснивања конкретног односа, састоји у вршењу њихових права и обавеза (процесних функција), са циљем правилне примене кривичноматеријалног права, а у крајњој линији ради заштите друштва од криминалитета“*³⁴.

Ипак, значај кривичног процесног права и законитог кривичног поступка најбоље је можда изражен у објашњењу Роксина³⁵ који наводи да: *„Материјално кривично право, чија су основна правила садржана у Кривичном закону,*

---

³¹ Bayer, V. (1968). *Akuzatorski i inkvizicioni elementi u noveliranom jugoslavenskom krivičnom postupku*. Zbornik PFZ. 111-126

³² Шкулић, М. (2011). *Основи упоредног кривичног процесног права и основни проблеми реформе кривичног поступка Србије*. Казнена реакција, 54-75.

³³ Игњатовић, А. (2007). *Кривично процесно право*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 21

³⁴ *Ibid*, стр. 3.

³⁵ C. Roxin und B. Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 25. Auflage (1998), „Verlag C.H.Beck“, München; pp. 1-2.

установљава карактеристике кажњивих радњи, те запређује правним последицама које су повезане са чињењем кривичног дела. Да би ове норме могле да остваре своју функцију стварања елементарних претпоставки за мирни заједнички живот људи, оне не смеју у случају извршења кривичног дела, постојати само на папиру. Потребан је, пре свега, један правно уређени поступак, помоћу кога се постојање кажњиве радње може установити, те истовремено омогућити спровођење законом прописане санкције. При томе се, под таквим „правно уређеним“ поступком, могу разумети три аспекта: његове одредбе морају бити тако формулисане да на одговарајући начин потпомажу материјалном кривичном праву да буде спроведено; оне морају истовремено да установе границе права задирања органа кривичног правосуђа у заштићене слободе појединаца; и оне морају, коначно, да створе могућност, да се правоснажном одлуком поново успостави нарушени правни мир“.

1.1. Акузаторски кривични поступак

Акузаторски кривични поступак се у теорији одређује и као оптужни кривични поступак јер се заснива на акузаторском, односно оптужном начелу. Историјски посматрано, то је најстарији систем кривичног поступка који је био присутан још у време робовласничке државе и раног феудализма³⁶.

Посматрано у развојноисторијским перспективама, једна од његових основних обележја јесте изразити класни карактер, који се огледао у обесправљености робова који су кажњавани од стране робовласника без поступка, док се, с друге стране, поступак спроводио само према робовласницима. Акузаторски кривични поступак увео је деобу основних процесних функција на посебне процесне субјекте. Тако су се у кривичном поступку, као посебни процесни субјекти, издвојили тужилац, окривљени и суд. Акузаторски кривични

---

³⁶ Pivić, N. (2011). *Historijski prikaz položaja oštećenog u krivičnom postupku*. *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, 8 (4). 24-39.

поступак представљао је спор две равноправне странке – тужиоца и оптуженог, пред судом, као независним и непристрасним органом, који је имао обавезу да тај спор реши.

Начин покретања поступка и његово трајање зависило је од тужиоца. Првенствено се као тужилац могао појавити само оштећени, а тек касније, с развојем друштвене свести, и било који грађанин који је могао поднети тзв. популарну тужбу. Дозвољавање могућности да се у својству тужиоца у кривичним стварима појави не само оштећени, већ и било који други грађанин, била је полазна тачка за раздвајање кривичног од грађанског поступка. Наиме, грађанска ствар се гони само ако то жели непосредно заинтересовано лице, кривична ствар кад има тужиоца, а тужилац може бити свако.³⁷ Тужилац је покретао кривични поступак и био је дужан да поднесе доказе како би доказивао основаност тужбе, па је тако на тужиоцу био терет доказивања, и због тога је целокупна активност тужиоца у кривичном поступку представљала функцију гоњења. Тужилац је оптужбу износио на главном претресу, а након његовог излагања реч су добијали оптужени и његов бранилац.

Друга страна, у овако конципираном кривичном поступку, подразумевала би обавезу оптуженог да се упусти у поступак и одговори да ли тужбу сматра основаном, као и право да се брани. Важно је напоменути да су обе стране биле равноправне странке. На оптуженом није био терет прикупљања и пружања доказа.

Што се тиче улоге суда, он је у фази доказивања био објективни пасивни посматрач спора странака, јер су и тужилац и тужени не само предлагали доказе, већ су сами и наводили ове доказе. Једина функција суда била је усмерена само ка суђењу и огледала се у одржавању реда у току поступка, законитости извођења доказа и доношењу пресуде на основу изведених доказа.

Пресуда, као резултат спроведеног поступка, могла је да буде осуђујућа или ослобађајућа, а доносила се већином гласова. Суд није образлагао своју одлуку, а доказе на основу којих је одлуку доносио, ценио је применом принципа слободног

---

³⁷ Бејатовић С., (2016). *Кривично процесно право*, ЈП Службени гласник, Београд, стр. 79.

судијског уверења. Такође, пресуда је, осим у изузетним случајевима, необорива, односно, није се ни назирала могућност примене неког правног лека пред другим, независним, државним телом.

Имајући у виду побројано, неретко се у литератури наводи да је акузаторски модел кривичног поступка имао висок ниво сличности са грађанским поступком. Разлог овоме и јесте што је предметни оквир настао у време када су се свака правила понашања сматрала приватним деликтом³⁸.

На основу карактеристика овог типа кривичног поступка, може се закључити да је он изграђен на принципима очувања права и слобода грађана који су преовладавали над тенденцијом ефикасности кривичног гоњења.

Занимљиво тумачење акузаторског концепта кривичног поступка налазимо и у иностраним правним елаборацијама³⁹. Наиме, пратећи историју судских поступања, рани облици утврђивања кривице подразумевали су такозвани *Божји суд* или *мазије*, како је то називано на територији данашње Србије и Црне Горе.

Прилично флоридне идеје подразумевале су идеје у којима би оптужени руком морао извадити усијано гвожђе из кључале воде или прећи босоног преко ужарене подлоге. Тек уколико би му ране зацелиле у року од неколико дана, ово би био доказ Божјег уплива и Божје помоћи, а што се тумачило као доказ невиности.

Сличан оквир подразумевао би могућност сукобљених страна да истину докажу у борбу. При томе, обе стране имале су могућност да у двобоју изаберу своје представнике који би се борили до смрти. Али, с обзиром на то да се сматрало да је Божја помоћ увек наклоњена ономе ко се бори за истину, људи нису придавали важности ко ће се наћи у том двобоју, што је произилазило из самог концепта њихове патријархалне логике.

Вративши се тумачењу акузаторског поступка, дати оквир интерпретирао се управо у контексту борбе средњовековних витезова пред судом. Идеја суђења као

---

³⁸ Крапас, D. (2010). *Kazneno procesno pravo - Prva knjiga: institucije*. Zagreb: Narodne novine.

³⁹ Peoples, E. E. (2000). *Basic criminal procedures* (p. 122). Prentice Hall.

двобоја, у којој се истина доказује снагом оружја, заправо виђена је као продужетак Божје промисли. Тек изнети аргументи о кривичној ствари, нису отуда посматрани самостално, већ у ширем контексту Божје правде.

Осврнувши се напоследку на савремени концепт критике акузаторског поступка, аутори попут Јованчевића⁴⁰ упућују на базичне мањкавости предметног оквира. Док се императив утврђивања апсолутне истине може поставити као аксиом судске функције и коначне сврхе, у акузаторском поступку, принцип истине може бити изостављен или делимично занемарен. Еклатантан пример овог оквира представљају различити институти преузети из англосаксонског права, попут споразума о признању кривице, а којим се процесне странке, односно тужилац и осумњичени/окривљени, договарају о правној квалификацији кривичног дела, те казни која ће у коначном бити изречена⁴¹.

Премда формално процесне странке јесу једнаке, акузаторски модел ово у практичном негира. Иако се декларативно страни одбране дозвољава самостално прикупљање доказа, ово заправо не значи да ће прикупљени материјали и уистину бити изведени на главном претресу.

Осврнувши се на национална решења садржана у *Законику о кривичном поступку*, претходно је нарочито видљиво у два аспекта: 1) сегмент прикупљања доказа од стране осумњиченог или његовог правног заступника захтева пристанак лица од кога се ови материјали прибављају; 2) чланом 302 предметног извора, предвиђа се да ако осумњичени и његов бранилац сматрају да је потребно предузети одређену доказну радњу, предложиће јавном тужиоцу да исту предузме. У том случају, неизбежна је прилично неповољна ситуација. Наиме, онај који се брани, захтева од оног који оптужује да предузме радњу која је супротна интересима оптужбе.

---

⁴⁰ Jovančević, N. [2012]. *Položaj glavnih procesnih subjekata u novom ZKP iz 2011*. Crimen, 3 (2), 191-210.

⁴¹ Nikolić, D. (2006). *Sporazum o priznanju krivice*. Niš: Studentski kulturni centar.

1.2. Инквизиторски кривични поступак

Инквизиторски кривични поступак се у теорији одређује и као истражни поступак јер је његов најдоминантнији део била истрага, а представљао је потпуну супротност акузаторском кривичном поступку.

Дати оквир изворно је настао на темељима судских градова-држава на територији данашње Италије, а у оквиру правне школе глосатора и постглосатора XIII века. Касније преузет кроз различите правне акте, овај концепт се ширио у правној пракси Хабзбуршке монархије и Француске државе.

Премда је терминолошки овај оквир врло сличан поступку црквене инквизиције који се одигравао током средњег века, а који је своју функцију нашао у контексту прогона јеретика и вештица, ваља нагласити да се ови оквири не смеју мешати.

Ипак, хришћанска Католичка црква, која је била овлашћена да спроводи кривично правосуђе у погледу кривичних дела против религије, допринела је његовој афирмацији, јер је акузаторски поступак сматрала безвредним а самим тим и неприхватљивим. Тако успостављен поступак касније је пренет и на световне судове и на тај начин је заживео.

Структура инквизиторског кривичног поступка се огледа у истрази и суђењу, с тим да је главна делатност била заснована на истрази, коју је водио истражитељ. Истрага је била подељена на два дела: општу (генералну) истрагу и посебну (специјалну) истрагу. Заправо, док је у акузаторском концепту оптужба била на страни оштећеног, овај концепт подразумевао је постојање државног представника, службеника, односно професионалног судије, а који је имао овлашћење да пресуди у кривичној ствари.

У инквизиторском поступку су све три процесне функције, дакле и оптужба и одбрана и суђење, биле у надлежности суда. Из тога произилази да је суд имао

недељиву функцију оптужбе и функцију одбране, а поступак је суд покретао по службеној дужности.

Што се тиче истраге, иста се као главна фаза кривичног поступка делила на општу и посебну. У оквиру опште, или како се другачије називала, генералне истраге, спроводило се испитивање осумњиченог, при чему он уопште није знао шта му се стављало на терет. Тек у оквиру посебне, односно специјалне истраге стављало му се до знања за шта се терети, а нарочито је било доминантно и изражено настојање истражитеља да од окривљеног добије признање које се сматрало најјачим доказом. До признања истражитељ је могао доћи на различите начине, а нарочито је била изражена примена тортуре која се није сматрала злоупотребом, већ дозвољеним средством. У том контексту ваља истаћи да је папа Иноћентије IV 1252. године булом *Ad extirpanda* дозволио употребу мучења у инквизиторском поступку, а са циљем утврђивања истине и борбе против јереси⁴².

Поред обавезе суда да води истрагу по службеној дужности (*ex officio*), неке карактеристике инквизиторског поступка подразумевају тајност суђења. При томе, све што је инквирент, као објект кривичног поступка изрекао током испитивања, односно мучења бележило се од стране записничара.

Суђење се спроводило пред судским већем које је судило и доносило пресуду искључиво на основу списка предмета и представљало је завршну фазу у којој се доносила пресуда. Судска пресуда донета у поступку у постпуности је била заснована на списима јер је суђење било засновано на принципу – *quod non est in actis non est in mundo* - оно чега нема у списима, не постоји.

Суд је ценио доказе по свом слободном судијском уверењу али је морао да прикупи предвиђену количину доказа одређеног квалитета. Поред осуђујуће и ослобађајуће пресуде, суд је могао донети и тзв. *absolutio ab instantia* – пресуду на основу које окривљени остаје под сумњом.

---

⁴² Brezcko, A., & Kornelius, B. (2013). *Are we heading towards legalization of torture? War and Peace Philosophical, Political and Legal Aspects: Volume I Cultural conditionings*, 1, 85-101.

Наиме, како би се ограничила судска самовоља, током векова, уведено је правило да се без признања окривљеног или сведочења два беспрекорна сведока, не може донети осуђујућа пресуда. Истина, у условима примене тортуре тешко је било очекивати да инквирент неће признати шта му се ставља на терет. Тек, поменути принцип, сходно коме окривљени остаје под сумњом подразумевао је заправо само привремену обуставу кривичног поступка, без ефекта правоснажности⁴³.

И поред свих лоших страна, то је био легалан поступак из кога су проистекла савремена начела легалитета и официјелности кривичног гоњења и одговорност суда за утврђено чињенично стање. На основу изнетих основних карактеристика овог система, може се закључити да је у истражном систему кривичног поступка тенденција ефикасности кривичног гоњења имала превагу над тенденцијом очувања личних слобода и права грађана, присутном у акузаторском систему кривичног процесног права.⁴⁴

Управо у том смислу цео инквизиторски концепт прихватао је кривичнопроцесну динамику која иде на штету окривљеног. Тајност процеса, примена истражних метода које су потпуно неприхватљиве из аспекта хуманости, непостојање правног заступника односно браниоца, неки су од најчешћих критика које се помињу у предметном контексту. Ипак, са теоријског аспекта, посебно негативним постављала се интегрисаност диспарантних, процесних функција, чиме је јединствено државно тело било оно и које тужи и оно који пресуђује.

1.3. Савремени кривични поступак

Савремени кривични поступак, који се у литератури често означава и као мешовити кривични поступак, настао је као комбинација оптужних и истражних

---

⁴³ Крапас, D. (2010). *Kazneno procesno pravo - Prva knjiga: institucije*. Zagreb: Narodne novine.

⁴⁴ Бејатовић С., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 71.

елемената. Развијајући се под утицајем просветитељства, односно касније школе природног права, овај конструкт добија своје обресе кроз либералне и социопсихолошке критике различитих мислиоца, попут Волтера и Бекарије.

Након Француске буржоаске револуције инквизиторски поступак више није био примерен новом добу, а с друге стране, није био могућ ни повратак на акузаторски кривични поступак. Тако је решење нађено успостављањем мешовитог, савременог, кривичног поступка.

Пратећи доприносе Крапца⁴⁵, француско законодавство је након 1789. године усвојило основне принципе енглеског казненог поступка. Постојање суђења пред поротом и оцена доказа, сходно слободном судском уверењу, неки су од базичних принципа ове равни. Ипак, увођењем Закона о кривичној истрази (*Code d' instruction criminelle*) који је ступио на снагу за време Наполеонове владавине, акузаторски кривични поступак бива измењен и допуњен, чиме настаје нови, интегративни, такозвани мешовити тип кривичног поступка.

Основна карактеристика савременог кривичног поступка је у томе што је то оптужно расправни кривични поступак, јер су у њему највише дошла до изражаја начела оптужбе и равноправности. За овај кривични поступак је карактеристично то што у својој структури има два основна дела и то: претходни (припремни) поступак и главни поступак. Иницијативу за покретање кривичног поступка даје државни орган – јавни тужилац и то по службеној дужности.

У припремном поступку предузимају се радње које имају за циљ разјашњење кривичне ствари до оног степена вероватноће који је потребан да би јавни тужилац могао донети исправну одлуку за даљи ток поступка. Главним кривичним поступком руководи суд у зборном или инокосном саставу. Након спроведених припрема, одржава се главни претрес, где се утврђују све правно релевантне чињенице и околности које су од значаја за разјашњење кривичне ствари. Након одржаног главног претреса суд доноси одлуку на нејавној седници већањем и гласањем.

---

⁴⁵ *Ibid.*. Стр. 20.

У мешовитом поступку функције оптужбе, одбране и суђење су одвојене и њихово вршење поверава се посебним субјектима. У овом типу кривичног поступка примењује се мноштво кривичнопроцесних начела, међу којима су и начело равноправности, истине, јавности, усмености, непосредности и др. У овом систему кривичног поступка настоји се да се, што је могуће више, ускладе две међусобно опречне тенденције: ефикасност кривичног поступка и очување и заштита личних права и слобода грађана, што није био случај у акузаторском и инквизиторском кривичном поступку.⁴⁶

Поред посебне државне инстанце која обавља функцију гоњења починитеља кривичних дела (*ex officio*), мешовити кривични поступак познаје и функцију истражног судије, као и судије на главној расправи. Тек функција судије овде подразумева и иницијативу прикупљања доказа и истраживања свих релевантних чињеница, које могу бити од значаја за кривичну ствар.

Такође, међу неким особеностима, ваља напоменути и то да терет доказивања није на оптуженом. Заправо, он сада нема правну обавезу да одговара на питања суда, односно да да исказ по некој ствари. Тек уколико суд нађе да нема довољно доказа, који недвосмислено упућују на кривицу, донеће се ослобађајућа пресуда. Важно начело у овом смислу које ваља истаћи јесте „*in dubio pro reo*“, а које практично значи да у случају постојања сумње треба пресудити у корист окривљеног⁴⁷.

Осим чињенице да мешовити кривични поступак, у значајном води више рачуна о правима и положају окривљеног, овај тип поступка је и јаван, а што свакако доприноси транспарентности и објективности поступања.

---

⁴⁶ Бејатовић С., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 73.

⁴⁷ Лазин, Ђ. (1985). *In dubio pro reo у кривичном поступку*. Научна књига.

1.4. Развој кривичног процесног законодавства у Републици Србији

Систематски приказ развоја кривичног процесног законодавства у Републици Србији оптерећен је пре како бројним изменама легислативних извора, тако и изменама у ширем друштвеном контексту. Питање државних оквира и важења закона, отуда захтева неретко преглед ширег територијалног оквира, те разумевање ове друштвене динамике.

Посматрано од периода формирања Краљевине Срба Хрвата и Словенаца 1918. године основна одлика кривичног процесног права подразумевала је партикуларне интересе појединачних држава и засебна процесна уређења.

Детаљнији преглед еволуције и важења конкретних закона на подручју бивше Југославије представља Пивић⁴⁸. Тако дата ауторка наводи да је све до 1929. године на подручју Босне и Херцеговине примењиван кривични поступак из 1891. године, док је у Хрватској и Славонији примењиван старији законски извор из 1875. године.

Занимљиво је да је до наведеног времена, на подручју Истре, Далмације и Словеније важио аустријски закон о кривичном поступку из 1873. године, док је на територији Војводине и Међугорја примену нашао угарски кривични поступак из 1896. године

Када је у питању пак Србија, 1865. године формиран је Законик о судском поступку о кривичним делима, који је касније претрпео низ измена и допуна. Тек посебна разуђеност кривичног процесног права приметна је на територији Црне Горе, а где је дуго суђење уређивало обичајним правом, односно с почетком 19. века Закоником Петра Петровића. Такође, процесни аспекти у Црној Гори нашли су основ у Законнику књаза Данила из 1955. године, да би тек 1910. године био формиран модерни закон о кривичном поступку, креиран по узору на српско решење.

Анализирајући детаљније историјске аспекте кривичне реформе у Србији, Поповић први значајнији корак овог контекста представља као формирање

---

⁴⁸ Pivić, N. (2011). *Historijski prikaz položaja oštećenog u krivičnom postupku*. Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, 8 (4). 153-177.

Устројства окружних судова из 1846. године. Датим извором експлицитан је оквир надлежности обухватајући „*све злочине које је починила једна или више особа, попут побуне против државне власти, нарушавања општег мира и поретка, злоупотребе власти, убиства, абортуса, наношења телесних повреда, подметања пожара, крађе, преваре, пљачке, отмице, силовања, блудних радњи, полигамије*“⁴⁹.

Поред прецизирања других понашања, која су по својој природи одговарала преступима, предметни оквир одређивао је да је дужност окружних начелстава и среских старешина програмоћема ма спречавање злочина, откривање учинилаца и њихово предавање судовима.

Занимљива подела процесних дужности подразумевала је да особа која предаје окривљеног суду бива и његов јавних тужилац. При томе, суд је осим права да окривљене испита и кривце казни водио рачуна о томе да ли је окривљени претрпео какво зло, веће од оног које је нужно да се обави испитивање и доносе одговарајућа пресуда.

Сам окривљени имао је право на „одговор“, односно на изношење одбране. При томе, судовима није било дозвољено да примењују какву врсту физичке принуде, а како би изнудили признање. Ипак, окривљени би био кажњаван уколико би се се изрекао какву очигледну или доказану лаж пред судом.

Према се ради о Србији с половином 19. века приметно је постојање неких савремених процесних принципа. Тако осим начела територијалне надлежности, примењивано је и правило забране поновног суђења о истој ствари.

Предвиђајући постојање већа судија, пресуда се доносила већином гласова. Тек у случају различитих гледишта по питању кривице, превагу је носио глас председника већа.

Занимљиво процесно решење односило се и на аспект доношења и предочења пресуде окривљеном. Наиме, у случају да је изречена казна била мања од педесет удараца штапом, односно да је подразумевала издржавање робије у трајању краћем од три месеца, суд је био овлашћен да исту спроведе на извршење. Па ипак, у случају строжих казни, суд је био обавезан пресуду поднети на

---

⁴⁹ Поповић, М. (2015). *Основе нормативног регулисања кривичног судског поступка у Књажевци Србији (1846–1865)*. Зборник радова Правног факултета у Нишу. 71 (4), стр 81.

разматарање вишој инстанци Апелационог суда. Тек по потврђивању или измени првостепене пресуде, приступало се и коначном извршењу.

Нарочито важним у овом историјском периоду поставља се однос полиције и полицијских овлашћења и корелативног оквира надлежних судова. Наиме, право на кажњавање било је поверено судовима, а не полицији. Ипак, имајући у виду преоптерећене капацитете судова, као и став Министарства унутрашњих послова да полиција без права на казну, губи своју потентност, 1850. године донета је *Уредба о томе, како ће полицијске власти са полицијским преступницима поступати и казнити*, као *Полицијски казнителни законик*, двадесет глава.

Водећи се садржајем Полицијске уредбе, надлежност за испитивање и кажњавање полицијских престапа поверена је примирителним судовима општина, среским начелницима, окружним начелницима и Управи вароши Београда. Тако су ове инстанце месне или општинске полицијске власти имале право суђења за различита понашања за које је била прописана мања новчана казна, односно казне затвора краћег трајања или телесне казне мањег броја удараца штапом. Тек уколико би конкретни преступ заслужио казну која превазилази законом одређену границу, предмет би био уступан вишој инстанци.

Поред права да изриче казне, полиција је непосредно и извршавала исте. И док је ово донело жељене резултате у погледу статуса и важности полиције, отварало је питање злоупотреба, као и могућности осуђеног на жалбу, а уколико „држи да је бијен на правди Бога“.

Према Милетићу⁵⁰ од 1929. године на подручју целе Краљевине Југославије на снази су Кривични законик за Краљевину Југославију, који је обухватао материјалне аспекте, и Законик о судском кривичном поступку за Краљевину Срба Хрвата и Словенаца, који се тицао кривичнопроцесних одредби.

Поред новина које је предметни закон донео, а у смислу професионализације судија, унификацијом закона тежило се успостављању вишег нивоа правне сигурности, али и снажније централне контроле судских процеса.

---

⁵⁰ Miletić, J. (2006). *Povijesni razlozi terminoloških promjena u novom hrvatskom kaznenom zakonodavstvu*. Croatica et Slavica Iadertina, 1 (1), 77-88.

Разлоге овоме налазимо у правној пракси федерализма, а нарочито у контексту ситуација сходно којима се у Хрватској и Славонији нису извршавале одлуке суда из Србије, аргументујући постојање засебног правног подручја⁵¹.

Динамичност промена које су наступиле током 1929. године попримају размере целовите правне реконструкције. Тек као доказ оваквих навода ваља напоменути да је предметне године донето преко две стотине различитих закона.

Међу новим правним изворима, а који имају своје импликације у кривично процесно поље ваља истаћи и Закон о жандармерији, који је усвојен 1930. године. Наиме, жандармерија је, сходно поменутом закону, позиционирана као помоћни род војске, а који има задатак да „као орган државних управних органа власти бди над јавном безбедношћу, одржава јавни ред и мир и обезбеђују извршење закона”. Оквир овлашћења подразумевао је и обављање откривања и истраживања кривичних дела, те подношење кривичних пријава надлежној власти.

Занимљиву перспективу улоге и начина обављања дужности жандармерије, у наведеном периоду, представља Добројевић⁵². Тако дата ауторка напомиње да је малтретирање лица лишених слободе била редовна појава. При томе, овакав контекст није произлазио само из унутарполитичких настојања јачања полиције као институције, већ и виђења одмазде и трпње као суштине и смисла кажњавања. Оно што је ипак у процесном смислу значајно јесте да је кривица у великом броју случајева подразумевана, а казна се извршавала без могућности примене жалбеног механизма.

Завршетком Другог светског рата долази до промена друштвеног и државног уређења на овим просторима. Формирањем Социјалистичке Федеративне Републике Југославије почиње изградња новог система правних институција, извора и последичних овлашћења.

Иницијално овај оквир настао је из прописа о поступању војних органа у кривичним стварима, а касније и народноослободилачких одбора, као органа цивилне власти. Тек измене које су следиле представљале су различита

---

⁵¹ Преузето са <https://www.vk.sud.rs/sr-lat/istorijat-suda> Приступљено дана 21. 8. 2018. године

⁵² Dobrovojević, I. (2006). *Policija i žandarmerija u doba šestosiječanjskog režima kralja Aleksandra* (1929–1935). *Časopis za suvremenu povijest*, 38 (1), 99-137.

прилагођавања и формирање новог, цеоовитог система кривичног гоњења, те овлашћења процесних субјеката, попут јавног тужиоца који је поступао по службеној дужности. Закон о кривичном поступку из 1948. године, Закон о кривичном поступку из 1953. године, Закон о кривичном поступку из 1977. године, као и измене начињене 1985. године, поставиле су стабилне основе правне традиције на овим просторима.

Анализирајући период од 1945. године до почетка деведесетих година прошлог века, улога полиције позиционирана је у превентивном и репресивном контексту. Начини борбе против криминалитета били су обухваћени Основним законом о унутрашњим пословима, а подразумевали су широко поље заштите живота и личне сигурности грађана, одржавање јавног реда и мира, спречавање извршавања кривичних дела, те отклањање услова и узрока који погодују истима.

Коначно, у репресивном смислу, полиција се постављала као инстанца чија је функција била усмерена на предузимање потребних мера у функцији откривања извршиоца кривичних дела, те фиксирању доказа који су откривени током предузетих законских радњи⁵³.

Разумевање кривичнопроцесних овлашћења полиције у предметном периоду пратила је извесна осцилација одлучивања законодавца. Ово се најпре односи на чињеницу да је до 1967. године оквир овлашћења полиције био прошириван, а да би се након наведеног периода практично свео на минимум. Слично се коначно односи и на положај тужиоца, који је временом био редукован у својим овлашћењима.

Узимајући у обзир сложеност представљања хронологије измена, ваља напоменути тек нека решења која су садржана у закону из 1948. године, а која се могу упоредити са позитивноправним решењима. Наиме, према Закону о кривичном поступку претходни кривични поступак носио је назив ислеђење и био је у целости у надлежности јавног тужиоца. Тако је јавни тужилац имао право вршења, како извиђајних тако и истражних радњи. Односно, истрагу је могао

---

⁵³ Преузето са <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z07/08z07.pdf> Приступљено дана 21. 8. 2018. године.

вршити јавни тужилац, иследник јавног тужиоца или овлашћени службеник Управе државне безбедности.

Ипак, оно што је нарочито важно јесте да је полиција у овом периоду била у равноправном положају, али под надзором тужиоца. То практично значи да је полиција могла покренути, али и обуставити кривични поступак, о чему би била обавезна да обавести јавног тужиоца.

Даљим током историје, распадом СФРЈ, Република Југославија, односно касније Србија и Црна Гора, те коначно Република Србија, као држава наследница преузимала је и мењала различита кривичнопроцесна решења. Ипак, имајући у виду динамичност свих промена у наведеном периоду, детаљно представљање захтевало би засебан монографски оквир. Отуда се из разлога рационалности, ваља осврнути на ближе историјске перспеткиве.

Кривичнопроцесно законодавство у Републици Србији је последњих година прошло кроз веома динамичну фазу развоја што за тако важан део законодавства сваке државе није уобичајено. Бркић истиче да системски закони у правилу немају потребу да се мењају ни лако, ни брзо, ни често, те да се некада њихов век важења мерио деценијама, а што данас више није случај.⁵⁴

Павловић је у предговору своје књиге Кривично процесно право II дао кратак приказ развоја кривично процесног права Републике Србије где наводи следеће: „Трансформација српског кривичног поступка заснованог на основама Законика о судском кривичном поступку Краљевине Југославије из 1929. године, преко закона екс-СФРЈ из 1977, ЗКП-а из 2001, новелираног више пута, а најзначајније 2009. године, ушла је усвајањем Устава Републике Србије 2006. и новог ЗКП-а из 2011. године у велику (р)еволюциону фазу. Иако је ова реформа била најављена још 2006. доношењем ЗКП-а који је прихватио јавнотужилачку истрагу, тај законски текст у ствари никада није заживео, већ је његова примена одлагана, а сам пропис претворен у тзв. спавајући закон, да би доношењем ЗКП-а из 2011. сви претходни били стављени ван снаге. Трипартитна подела претходног поступка по ранијим решењима где државни тужилац захтева кривично гоњење,

---

⁵⁴ Бркић С., *op. cit.*, стр. предговор.

истражни судија прикупља доказе, а одбрана присуствује истражним радњама, од 2011. године отишла је у правну историју. Овај модел српског кривичног поступка промењен је увођењем другачијих решења, а најзначајније последице тога везане су управо за инквизиторност државнотужилачког казненог прогона и истраге, нов однос према начелу истине и потпуна адверзијална конструкција главног претреса“.⁵⁵

Јасно је да су промене Законика о кривичном поступку имале директан одраз на функционисање целокупног правног система. Ипак, велики број примедби стручњака које се односе на важећи текст Законика о кривичном поступку говори о томе да доношење последњег, новог Законика не представља крај реформе. Више је него извесно да рад на реформи и развоју кривичног процесног законодавства мора бити настављен.

1.4.1. Преглед донетих Законика о кривичном поступку у периоду

2001 - 2011. године

1.4.1.1. Законик о кривичном поступку из 2001. године.

Законик о кривичном поступку СР Југославије⁵⁶ из 2001. године, донела је Савезна скупштина на седници већа грађана 26. децембра 2001. године и на седници већа република 20. децембра 2001. године. Закон је ступио на снагу 29. марта 2002. године. За осам година своје примене претрпео је чак пет измена и допуна: 2002, 2004, 2007. и 2009. године, што јасно говори о томе да законодавац није имао потпуно јасну слику о потребама и обиму процесних реформи.

Доношење овог законика имало је за циљ модернизацију кривичног поступка, из разлога што су у време доношења ранијег Законика владали другачији

---

⁵⁵ Павловић З., (2015). *Кривично процесно право II*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, стр. Предговор.

⁵⁶ *Законик о кривичном поступку*, „Сл. лист СРЈ“, бр. 70/2001. и 68/2002. и „Сл. гласник РС“, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 - др. закон, 49/2007, 20/2009 - др. закон и 72/2009.

друштвени услови, а поступак није био усаглашен са важећим Уставом СР Југославије из 1992. године. Процесна реформа која је започета доношењем Законика о кривичном поступку из 2001. године није се односила само на његово усклађивање са важећим савезним Уставом, већ се односила и на повећање ефикасности кривичног поступка који је карактерисало скупо, неажурно и споро суђење. Такође, европске интеграције, чијем је приступању тежила тадашња СР Југославија, наметале су потребу за доношењем новог Законика о кривичном поступку, пре свега да би Југославија била примљена у Савет Европе.

Након политичких промена које су проузроковале демократске реформе како државе тако и права, донет је Законик о кривичном поступку из 2001. године. Тај је законик прекинуо сваки везу са идеолошким наслеђем бивших ауторитарних режима власти и ускладио своје одредбе са савременим правним стандардима европског кривичног поступка, тако да се и дан-данас сврстава у сам врх савремених европских законодавстава те врсте.⁵⁷

Законик о кривичном поступку из 2001. године није се удаљио од концепта старог Законика. У основи, поступак је остао исти, а кључне измене односиле су се на деловања и овлашћења полиције^{58,59}.

Наиме, судска истрага афирмисана је у још већој мери иако је, управо такав концепт истраге, представљао један од разлога неефикасности укупног кривичног поступка јер је истражни поступак био спор и непотребно оптерећен формом поступка. Начин спровођења истраге у којој се истражни судија по први пут упознаје са предметом доводила је до тога да се истрага одужи јер истражни судија није могао у кратком временском периоду да се упозна са свим детаљима и пријављеним лицима, нарочито у сложенијим предметима, те да се квалитетно припреми за спровођење даљих истражних радњи. Такав концепт истраге доводио

---

⁵⁷ Грубач М. (2011). - *Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године, Правни записи, год. II, бр. 2*, Правни факултет Универзитета „Унион“, Београд, стр. 468.

⁵⁸ Вуковић, М., Ђокић, З., ур. (2002) *Законик о кривичном поступку са објашњењима и обрасцима*. Београд: МУП Републике Србије

⁵⁹ Никач, Ж. [2004]. *Измене и допуне ЗКП од посебног значаја за поступање органа унутрашњих послова*. Безбедност, Београд, 46 (6), 927-941.

је до тога да у свим сложенијим случајевима истраге траје и по неколико година, пре свега јер истражне судије нису имале могућност да квалитетно раде свој посао стога што нису располагали потребним средствима за стварно и истинско истраживање и, самим тим, ефикасно спровођење истраге. Нови Законик није својим наступањем у самом концепту истраге ништа унапредио.

Кључне новине које је 2001. године унео нови Законик односиле су се на овлашћења полиције која су се базирала на претпоставци да за истраживање свих облика криминалитета треба примењивати иста овлашћења полиције. Најзначајнија овлашћења полиције, којима је полиција уведена у формални кривични поступак, била су садржана у члановима 226, 227 и 229 Законика о кривичном поступку. Наведене законске одредбе предвиђале су овлашћења полиције која она дотад није имала. Нове мере имале су за циљ повећање ефикасности рада полиције, али су и проузроковале бројне проблеме организационе и техничке природе који су настали као последица недостатка материјалних средстава за набавку савремене опреме која би се базирала на откривање и обради микротрагова, савременом начину вођења евиденција и слично, али и као последица недостатка стручних кадрова који би нова овлашћења могли ефикасно спроводити.

Анализирајући доприносе домаћих аутора, Вујовић⁶⁰ наводи да се законом из 2001. године органу унутрашњих послова додељују нова овлашћења у преткривичном поступку. Ово се нарочито односи на оквир саслушања и задржање осумњиченог, као и надзор, односно техничко снимање разговора. Дата ауторка тако наводи да је предметни оквир по први пут уређен оваквим правним актом, а чиме је успостављена могућност употребе последичних доказних материјала у евентуалном кривичном поступку.

Законик о кривичном поступку из 2001. године дао је и јавном тужиоцу, као странци у кривичном поступку, нову улогу која је са собом носила нова овлашћења, права и дужности. Предвиђена је функција јавног тужиоца, као руководиоца преткривичног поступка из које је произишло право и дужност

---

⁶⁰ Вујовић, Д. [2002]. *Овлашћења органа унутрашњих послова према Закону о кривичном поступку из 2001. године*. Безбедност, Београд, 44 (2), 298-324.

јавног тужиоца да гони учиниоце кривичних дела, као и обавеза свих других органа, који учествују у преткривичном поступку, да о свакој предузетој радњи у току преткривичног поступка и у вези са њима, обавесте надлежног јавног тужиоца, те да поступе по сваком захтеву државног тужиоца о одређеном року.

Одреба о увиђају која је предвиђена Закоником о кривичном поступку из 2001. године била је у знатној мери другачија од оне која је била предвиђена ранијим Закоником. Наиме, нови Законик је предвидео да је увиђај искључиво судски тако што је прописао да увиђај предузима суд када је за утврђивање и разјашњавање какве важне чињенице у поступку потребно непосредно опажање. Тако су судови морали обезбедити истражном судији могућност да изађе на лице места увек када оцени да је, с обзиром на конкретан случај, потребно непосредно опажање. Такође, Законик је давао могућност полицији да сама обави увиђај уколико истражни судија није у могућности да изађе на лице места, али само у погледу кривичних дела за које је прописана казна затвора до пет година.

Реформа кривичног процесног законодавства Републике Србије почела је управо израдом овог Законика, а његово доношење представља последњу фазу у развоју југословенског кривичног процесног права која траје до преуређења СР Југославије у државну заједницу Србија и Црна Гора 2003. године.⁶¹ У развоју кривичног процесног законодавства Србије тада почиње нова фаза. Након престанка државне заједнице, Србија постаје самостална држава а своју законодавну надлежност остварује преузимањем тада важећег савезног Законика о кривичном поступку. Тако је тај закон постао републички пропис.

У даљем тексту биће описан ток кривичног поступка према одредбама Законика о кривичном поступку из 2001. године а потом ће, касније у тексту, бити описан и ток кривичног поступка према одредбама важећег Законика о кривичном поступку из 2011. године, како би се, на основу саме конструкције и форме ова два кривична поступка, дао паралелни приказ, али и стекла јасна слика о свим разликама између ова два законска текста и начину на који сваки од њих уређује

---

⁶¹ Видети: *Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора.*

кривични поступак. Уједно, на тај начин ће бити дат приказ најважнијих измена у кривичном постуку које су наступиле усвајањем и применом Законика о кривичном поступку из 2011. године у односу на Законик о кривичном поступку из 2001. године.

Преткривични поступак представљао је законом предвиђену делатност одређених субјеката коју су они предузимали у оквиру својих права и дужности, чији резултат је требао да омогући стварање основане сумње да је одређено лице извршило кривично дело, који је степен сазнања потребан за покретање и вођење кривичног поступка.⁶² Преткривични поступак није представљао ни судски ни кривични поступак. То је био посебан некривични поступак који је успостављен на основу посебних правила, са посебним органима и циљевима. Органи преткривичног поступка били су јавни тужилац и овлашћена службена лица органа унутрашњих послова, а некад се у преткривичном поступку као орган поступка јављао и истражни судија. Преткривични поступак заснивао се на начелу законитости као основном начелу преткривичног поступка. Сви органи који су учествовали у преткривичном поступку били су дужни да поштују и примењују начело законитости.

Преткривични поступак се водио према лицу које је имало својство осумњиченог. Он није био окривљени, јер кривични поступак у коме се стиче то процесно својство у то време није ни започет.⁶³ Због тога је осумњичени у преткривичном поступку имао сва уставна права и слободе као и други грађани.

Да би преткривични поступак могао бити покренут, било је потребно постојање сазнања о извршеном кривичном делу, које је представљало основ за покретање преткривичног поступка, али и сазнања о евентуалном учиниоцу кривичног дела. Сазнања о извршеном кривичном делу могла су се стећи на различите начине, али у принципу постојала су три основна начина путем којих су се могла стећи сазнања о извршеном кривичном делу. То су били пријављивање

---

⁶² Стевановић Ч., Станојевић П., (2001). *Кривично процесно право*, Универзитет у Приштини, Правни факултет, Врање, стр. 223.

⁶³ Грубач М., (2002). *Кривично процесно право*, Службени гласник, Београд, стр. 22.

кривичних дела надлежном органу путем кривичне пријаве, непосредно опажање надлежног органа и постојање гласа или фаме о извршеном кривичном делу.

Путем кривичне пријаве јавни тужилац се обавештавао да је учињено кривично дело. У процесном смислу, то је био процесни акт којим је одређено лице обавештавало јавног тужиоца о извршеном кривичном делу и указивало на евентуалног учиниоца тог дела.⁶⁴ Кривична пријава се подносила надлежном јавном тужиоцу и сматрала се најчешћим начином сазнања јавног тужиоца о извршеном кривичном делу. Кривична пријава је, у ствари, представљала повод за покретање поступка а могла се поднети само за она кривична дела која се гонило по службеној дужности. Законом није била предвиђена посебна форма за кривичну пријаву, али је кривична пријава морала бити таква да се из њене садржине могло сазнати о извршеном кривичном делу и, уколико је то било могуће и уколико подносилац пријаве имао таква сазнања, о евентуалном учиниоцу кривичног дела.

Други начин путем којег је јавни тужилац могао доћи до сазнања о извршеном кривичном делу је његово непосредно сазнање да је извршено кривично дело. Наиме, јавни тужилац је био у обавези да покретање кривичног поступка тражи од суда и онда када сам опази да је учињено кривично дело, или када стекне сазнања о извршеном кривичном делу независно од вршења своје дужности.

Постојање гласа или фаме такође је био један од начина који је могао довести до сазнања о извршеном кривичном делу. Сазнање о извршеном кривичном делу путем гласа (фаме) који је допро до јавног тужиоца, обавезивало га је да предузме одређену иницијативу за кривично гоњење, с тим што за коначну одлуку о покретању кривичног поступка, јавни тужилац може затражити да се изврши одређено извиђање од стране надлежног државног органа.⁶⁵

Као што је већ речено, органи преткривичног поступка били су јавни тужилац и овлашћена службена лица органа унутрашњих послова, а некад се у преткривичном поступку, као орган поступка, јављао и истражни судија. Они су

---

⁶⁴ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 223.

⁶⁵ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 225.

учествовали у кривичном поступку са различитим правима и дужностима и, на основу њих, сваки од ових органа на различите начине допринио је откривању кривичног дела и његовог учиниоца.

Положај органа унутрашњих послова у преткривичном поступку законодавац је уредио тако што је предвидео посебна права и дужности која се односе на откривање кривичних дела и проналажење њихових учинилаца. У том смислу, предвиђена су посебна овлашћења полиције која су у тесној вези са откривањем, расветљавањем и разјашњавањем кривичног дела, али и проналажењем учинилаца кривичних дела. Радње које је у преткривичном поступку предузимала полиција, биле су непроцесног карактера и нису могле имати доказни значај у кривичном поступку, и нису се предузимале у складу са криминалистичким правилима. Ове радње сводиле су се на предузимање потражних мера и радњи. Осим потражне делатности, органи унутрашњих послова изузетно су могли да предузимају и поједине процесне радње у преткривичном поступку, када је постојала опасност од одлагања.⁶⁶ Те радње су биле предвиђене Законом о кривичном поступку и, уколико су се предузимале у складу са законом имале су значај доказа у кривичном поступку.

Јавни тужилац је био носилац функције руководиоца преткривичног поступка. Та улога јавног тужиоца требало је да обезбеди координацију рада многобројних и разноврсних органа кривичног гоњења и да њихову делатност усмерену на откривање кривичних дела, проналажење учиниоца и њихово извођење пред суд, учини ефикаснијим.⁶⁷ Јавни тужилац представљао је овлашћеног тужиоца за кривична дела за која се гони по службеној дужности, који је у оквиру својих овлашћења надлежан за пријем кривичних пријава, али и за предузимање одређених радњи које су биле усмерене ка успешном откривању кривичних дела и проналажењу учиниоца. Органи унутрашњих послова и сви други државни органи који су учествовали у преткривичном поступку, били су дужни да поступе по налогу јавног тужиоца, али и да о свакој радњи предузетој у

---

⁶⁶ Бркић С., (2010). *Кривично процесно право II*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, , Нови Сад, стр. 31.

⁶⁷ Грубач М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 37.

преткривичном поступку обавесте јавног тужиоца. Такође, јавни тужилац је могао предложити истражном судији предузимање одређених радњи, а имао је и могућност одлагања кривичног гоњења ако се радило о кривичном делу за које је била предвиђена новчана казна или казна затвора у трајању до три године уколико осумњичени изврши неку од обавеза које је била предвиђена Закоником о кривичном поступку.

Истражни судија је био функционално надлежан да спроводи истрагу, која је била један део судског кривичног поступка, али је имао одређене дужности и у несудском преткривичном поступку.⁶⁸ Основна дужност истражног судије у преткривичном поступку била је доношење одлука о мерама јавног тужиоца и других органа које би својом применом имале за последицу ограничење уставних права и слобода осумњиченог, као и доношење одлука о предузимању процесних радњи које не трпе одлагање пре почетка кривичног поступка. Према томе, делатност истражног судије у преткривичном поступку, одвијала се, само у форми истражних радњи, а њихов резултат манифестовао се у облику доказа или одлуке о покретању кривичног поступка.⁶⁹

Преткривични поступак са свим органима који су у њему учествовали, водио се да би се омогућило успешно покретање и вођење кривичног поступка, а имао је за циљ пружање јавном тужиоцу материјалне основе на темељу које ће од суда тражити покретање кривичног поступка. Од активности органа преткривичног поступка зависило је да ли ће кривичног поступка уопште бити, и због тога је та активност имала изузетан значај и за кривични поступак и за целокупну државну делатност усмерену на сузбијање криминалитета.

Истрага је била прва фаза претходног стадијума кривичног поступка коју је на основу решења о спровођењу истраге, а поводом захтева овлашћеног тужиоца, водио истражни судија надлежног суда према одређеном пунолетном лицу за које је постојала основана сумња да је учинило кривично дело за које је прописана казна затвора преко пет година, с циљем прикупљања доказа и података потребних

---

⁶⁸ *Ibid.*, стр. 36.

⁶⁹ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 231.

за тужиочеву одлуку о томе да ли ће подићи оптужницу или ће поступак обуставити, ради извођења непоновљивих или других целисходних доказа, као и прикупљања података о личности окривљеног.⁷⁰ Целокупна истрага засновала се на оптужном начелу. У складу са тим начелом, суд није могао по службеној дужности водити истрагу ако није било захтева овлашћеног тужиоца.

Истрага је почињала доношењем решења о спровођењу истраге од стране истражног судије, а самим тим је започињао и кривични поступак против одређеног лица. До покретања и спровођења истраге долазило је, по правилу, на захтев тужиоца, а изузетно истрага се могла покренути и спровести на захтев оштећеног као супсидијарног тужиоца, у случају када јавни тужилац сматрао да нема законског основа за подношење захтева за спровођење истраге, као и на захтев приватног тужиоца за нека кривична дела која се гоне по приватној тужби.⁷¹

Истрага није била апсолутно обавезна фаза кривичног поступка.⁷² Наиме, истрага се у неким поступцима јављала као обавезна, у неким као факултативна, а у неким као потпуно искључена фаза кривичног поступка, а то је зависило од казне прописане за кривично дело поводом кога се поступак водио.

Што се тиче органа надлежних за спровођење истраге, истрагом је руководио и спроводи је кривични суд у зборном или инокосном саставу. Истражни судија је имао улогу руководиоца истраге и изводиоца истражних радњи. Дакле, он је спроводио истрагу и представљао суд пред којим се поступак водио, а истражне радње, по правилу, предузимао је само на подручју свог суда. Изузетно, истражни судија је могао истражне радње предузимати на подручју другог суда, али уз дужност да о томе обавести суд на чијем се подручју радње предузимају. Истражни судија је радње у истражном поступку могао предузимати самостално или је могао њихово предузимање поверити органима унутрашњих послова који су били дужни да поступе по налогу истражног судије. Дакле, поред истражног судије и већа надлежног суда, као истражни органи могли су се појавити и истражни

---

⁷⁰ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 77.

⁷¹ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 253.

⁷² Грубач М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 52.

судија другог суда и органи унутрашњих послова који су предузимали само поједине истражне радње, које им је поверио истражни судија надлежног суда.⁷³

У истрази су могле учествовати и кривичнопроцесне странке чије се деловање огледало у стављању предлога за извођење појединих доказних радњи или у самом присуствовању приликом извођења појединих доказних радњи.

Да би се против неког лица покренула истрага, било је потребно испуњење одређених услова који су се односили на постојање захтева овлашћеног тужиоца за спровођење истраге и решења истражног судије о спровођењу истраге, као и на постојање основане сумње да је од стране пунолетног лица учињено кривично дело за које је предвиђена казна затвора преко пет година, односно потребно је испуњење наведених формалних и материјалних услова. Истрага се отвара координираном активношћу два органа - овлашћеног тужиоца и суда.⁷⁴ У том смислу, спровођење истраге захтевао је тужилац, који је захтев за спровођење истраге подносио истражном судији надлежног суда, а да би се истрага покренула потребно је било да суд захтев тужиоца усвоји. Уз захтев, достављала се и кривична пријава са записницима о предузетим радњама у преткривичном поступку.

Када би истражни судија примио захтев за спровођење истраге, он је пре свега разматрао списе, а потом је требало да саслуша лице против ког се захтевало спровођење истраге како би му се омогућило да се изјасни и, уколико је то могуће, спречи отварање истраге. На самом крају, доносио је одлуку о захтеву за спровођење истраге. Истражни судија је имао могућност да закаже претходно рочиште на које је могао позвати тужиоца и осумњиченог ако би истражни судија оценио да постоји потреба да се они изјасне о свим чињеницама и околностима које могу утицати на доношење одлуке о захтеву за спровођење истраге. Након што је било одржано претходно рочиште или након што је истражни судија утврдио све чињенице и околности без одржаног рочишта, дужан је био да донесе одлуку.

---

⁷³ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 256.

⁷⁴ Грубач М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 53.

Одлука истражног судије, донета на основу захтева за спровођење истраге, могла се кретати у два правца. Прво, ако се истражни судија сложи са захтевом, доносио је решење о спровођењу истраге и, од тог момента, истрага је била отворена, кривични поступак је започет, а осумњичено лице добијало је својство окривљеног. Против тог решења окривљени је могао изјавити жалбу ванпретресном већу у року од три дана, а ванпретресно веће је било дужно да у року од четрдесет осам сати донесе одлуку. С друге стране, ако се истражни судија не би сложио са захтевом овлашћеног тужиоца, био је дужан да затражи од суда да одлучи о захтеву. О захтеву је одлучивало, у року од четрдесет осам сати, ванпретресно веће, а одлука донета од стране ванпретресног већа могла је бити позитивна и негативна. Тако је могло бити донето решење о спровођењу истраге или решење којим се захтев за спровођење истраге одбија. За разлику од ситуације у којој јавни тужилац није имао право жалбе, у овој ситуацији се јавни тужилац, као и оштећени, могао жалити поводом негативног решења, док се против позитивног решења могао жалити само окривљени.

Ако је правоснажном одлуком суда, поводом захтева овлашћеног тужиоца за спровођење истраге, било утврђено да нема места спровођењу истраге зато што није било основане сумње да је осумњичени извршио кривично дело, по захтеву овлашћеног тужиоца могао се повести кривични поступак ако би се поднели нови докази, који у време подношења ранијег захтева нису постојали или за које овлашћени тужилац тада није знао, на основу којих је ванпретресно веће утврдило да су испуњени услови за вођење поступка.⁷⁵

Након што донесе решење о спровођењу истраге, истражни судија предузимао је радње које је сматрао потребним и корисним за остваривање циља истраге. Радње које је сматрао потребним, јавни тужилац предузимао је по службеној дужности, али и странке и оштећени су могли у току поступка стављати истражном судији предлоге за предузимање појединих радњи. Уколико се истражни судија не слаже са поднетим предлогом, он је поступао у зависности од тога ко је био подносилац предлога. Уколико се истражни судија не би сложио са

---

⁷⁵ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 82.

предлогом тужиоца, затражио би од ванпретресног већа да донесе одлуку о предлогу с обзиром на то да истражни судија није био овлашћен да одбије предлог тужиоца. С друге стране, истражни судија је био овлашћен да одбије предлоге окривљеног и оштећеног, а они су своје предлоге могли понављати у току истраге. Ред којим су се предузимале потребне истражне радње у Законику није био прописан, већ је зависио од нахођења истражног судије и његовог плана рада, осим што је саслушање осумњиченог по правилу морало бити обављено пре доношења решења о спровођењу истраге.⁷⁶

У истрази је била искључена општа јавност, док се страначка јавност примњевила са одређеним ограничењима. О времену и месту предузимања истражних радњи којима су могли да присуствују бранилац, оштећени и окривљени, истражни судија је био дужан да их обавести, при чему се ова лица нису позивала, већ само обавештавала. Истражне радње су се могле предузети и ако обавештено лице није било присутно. Ако на рочиште за саслушање окривљеног не дође јавни тужилац или лице које га заступа, саслушање се одлагало, осим ако би истекао рок од двадесет и четири сата који се остављао лицу лишеном слободе приведенем истражном судији да обезбеди браниоца, у ком случају је истражни судија био дужан без одлагања да га саслуша.⁷⁷ Садржина истраге огледала се у предузимању доказних и других процесних радњи потребних за остварење основног циља истраге, односно прикупљања доказа и података који су били потребни да би се могло одлучити о томе да ли ће се подићи оптужница или ће се обуставити поступак.

Ако се у току истраге покаже да је поступак требало проширити на друга кривична дела или против другог лица, истражни судија је био дужан да о томе обавести јавног тужиоца. До проширења истраге на друго дело или другог окривљеног могло је доћи само ако је био постављен захтев тужиоца за проширење

---

⁷⁶ Грубач М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 57.

⁷⁷ Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 85.

истраге и ако он буде усвојен од стране истражног судије или ванпретресног већа, поводом његовог неслагања.⁷⁸

Ако би се у току истраге појавиле одређене неотклоњиве сметње и то пре него што је стање ствари разјашњено, истрага се могла прекинути, али су се пре тога морали прикупити сви докази о кривичном делу и учиниоцу до којих се могло доћи. Прекид истраге могао је бити обавезан и факултативан.⁷⁹ Након што би престале околности које су проузроковале прекид истраге, истрага се настављала.

Истрага се могла окончати обуставом и завршетком истраге.⁸⁰ Истрага се обустављала ако би се утврдило постојање неотклоњивих сметњи за даље вођење поступка и обустава истраге је представљала њено дефинитивно окончање. Када је истражни судија оценио да је испуњен циљ истраге и да су прикупљени сви докази и подаци који су били од важности и значаја за доношење одлуке о томе да ли ће се подићи оптужница или обуставити поступак, истрага се завршавала. О завршетку истраге није се доносило посебно решење, већ је истражни судија достављао списе јавном тужиоцу и обавештавао приватног и супсидијарног тужиоца о завршетку истраге. Формално, истрага је трајала до подношења оптужбе или обуставе поступка.

Поступак оптужења је представљао фазу претходног стадијума којој је претходила фаза истраге, у којој је долазило до подизања и судске контроле оптужног акта. У овој фази се од надлежног суда тражило одређивање главног претреса против одређеног лица за које је постојала основана сумња да је учинило кривично дело. Изузетно, ако је у преткривичном поступку било прикупљено довољно доказа који су били потребни за подизање оптужнице, она се могла подићи и без спровођења истраге. Фаза подизања оптужнице састојала се из две

---

⁷⁸ *Ibid.*, стр. 88.

⁷⁹ До обавезног прекида истраге долази ако код окривљеног после извршеног кривичног дела наступи душевно обољење, душевна поремећеност или друга тешка болест због које не може учествовати у поступку или ако се појаве околности које привремено спречавају кривично гоњење (ако нема предлога оштећеног, одобрења надлежног органа или захтева овлашћеног тужиоца). До факултативног прекида истраге долази ако се не зна боравиште окривљеног, ако је окривљени у бекству или иначе није доступан државним органима.

⁸⁰ Више у: Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 258 – 260.

потфазе, а то су биле подизање оптужног акта тј. оптужнице и судска контрола оптужног акта.

Након што би јавни тужилац примио списе истраге или добио сагласност истражног судије да подигне непосредну оптужницу, дужан је био да у року од петнаест дана затражи допуну истраге ако је то било потребно, подигне оптужницу или одустане од кривичног гоњења. Уколико је јавни тужилац оценио да допуна истраге није потребна, те да има основа за наставак гоњења, он је подизао оптужницу. Оптужни акт је био акт овлашћеног тужиоца сачињен у законској форми, којим се од надлежног суда тражило да се против одређеног лица одреди главни претрес и да му се суди.⁸¹ Оптужница се подизала с циљем да се одреди и ограничи предмет суђења, да се отвори главни претрес, те да се окривљеном предочи за шта се терети.

Да би оптужница могла произвести правно дејство, она је морала бити прописно састављена, те је у том смислу морала садржати одређене обавезне елементе. То су: подаци о идентитету окривљеног, опис дела из којег произилазе законска обележја кривичног дела, правна квалификација, односно законски назив кривичног дела, означавање суда пред којим ће се одржати главни претрес, предлог доказа, као и образложење у коме ће се описати стање ствари на основу резултата спроведене истраге. Поред тога, оптужница је могла садржати и неке елементе факултативног карактера.⁸²

Написану оптужницу са законом предвиђеном садржином јавни тужилац достављао је надлежном суду у онолико примерака колико је било окривљених и бранилаца. Поред тога, достављао се и један примерак за суд. Дакле, оптужницу је морао добити сваки окривљени и бранилац, а један примерак оптужнице морао је остати у списима предмета. Оптужница се морала поднети у року од осам дана ако је била у питању непосредна оптужница, односно у року од петанест дана од дана пријема списка о окончању истраге.

⁸¹ Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 93.

⁸² Оптужница може да садржи и елементе, који нису обавезни, а који се тичу предлога тужиоца. Тако оптужница може да садржи и предлог да се више поднетих оптужница споји у један поступак, предлог да се одреди притвор према окривљеном, као и предлог да се окривљени пусти на слободу.

Након што се утврдило да је оптужница прописно састављена, председник већа пред којим ће се одржати главни претрес достављао је оптужницу окривљеном, који је против оптужнице могао поднети приговор. Приговор против оптужнице је представљао правно средство којим је окривљени нападао оптужницу из правних или стварних разлога, јер је сматрао да нема места даљем кривичном гоњењу.⁸³ Приговор је имао за циљ утврђивање да нема места оптужби од стране суда, као и одбацивање исте. Приговор се достављао председнику већа пред којим ће се одржати главни претрес, а он је могао донети решење којим ће одбацити приговор уколико су постојали за то прописани разлози. Уколико приговор не одбаци, председник већа га је са списима предмета достављао ванпретресном већу које је одлучивало о приговору. Поводом поднетог приговора ванпретресно веће је могло одлучити да приговор одбаци, да оптужницу врати тужиоцу уколико утврди да оптужница није прописно састављена. Ако утврди да је оптужница непотпуна, могло је вратити јавном тужиоцу који је био дужан да је у одређеном року допуни. Ванпретресно веће је све своје одлуке морало образложити.

С друге стране, контролу оптужнице могао је захтевати председник већа пред којим је требало да се одржи главни претрес, и то само у случају када није био поднет приговор против оптужнице или ако је приговор био поднет, па одбачен из разлога што није био поднет благовремено или је био поднет од стране неовлашћеног подносиоца. Контролу оптужног акта вршило је ванпретресно веће, а одлуке које је могло донети биле су исте као и одлуке које је ово веће могло донети поводом приговора.

Моменат ступања оптужнице на правну снагу био је од велике важности, а могао је бити различит у зависности од конкретне ситуације. Оптужница је ступала на правну снагу када је приговор био одбијен. Ако приговор није био поднет или је био одбачен, у моменту кад се веће, разматрајући захтев председника судећег већа за испитивање оптужнице, сложило са оптужницом, а ако таквог захтева није било,

---

⁸³ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 262.

у моменту када је председник већа одредио главни претрес, односно протеком рока од два месеца од дана пријема оптужнице у суду.⁸⁴

Након што оптужница ступи на правну снагу, завршавао се претходни поступак и почињао је главни претрес, а окривљени је постајао оптужени. Ступањем оптужнице на правну снагу, био је постигнут већи степен извесности, односно вероватноћа да је одређено лице учинило кривично дело за које се терети. Такође, били су испуњени услови за спровођење главног претреса од чије је организације и начина спровођења зависио квалитет донетих судских одлука.⁸⁵

Припремање главног претреса обухватало је све процесне радње од момента ступања оптужнице на правну снагу, па до почетка главног претреса. У овој фази долазила је највише до изражаја активност председника судећег већа, тј. већа пред којим ће се одржати главни претрес, која се, посматрано са садржинске стране, састојала из одређивања времена одржавања главног претреса и обезбеђења присуства лица без којих се главни претрес није могао одржати, као и из евентуалног откривања и извођења доказа и доношења решења о обустави кривичног поступка, ако јавни тужилац одустане од кривичног гоњења у овој фази.⁸⁶ Ова фаза имала је за циљ да омогући почетак и несметан ток главног претреса.

Председник већа је доносио наредбу којом је одређивао место, дан и час одржавања главног претреса, а против те наредбе жалба није била дозвољена. По правилу, главни претрес се одржавао у седишту суда и у судској згради. Изузетно, председник већа је могао дозволити да се главни претрес одржи и у другој згради, у месту у коме је седиште суда, уколико су просторије у судској згради за одређени случај суђења неподесне. Ако то на образложен предлог председника суда дозволи

---

⁸⁴ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 265.

⁸⁵ Шкулић, М., (2013). *Основне новине у кривичном процесном праву Србије – Нови Законик о кривичном поступку из 2011*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд. стр. 126.

⁸⁶ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 266.

председник вишег суда, претрес се може одржати и у другом месту на подручју надлежног суда.⁸⁷

На главни претрес су се обавезно позивала лица чије је присуство неопходно и без којих се главни претрес није могао одржати, а то су биле странке и бранилац. На главни претрес су се позивали и оштећени, законски заступници, пуномоћници, а ако је то било потребно, и тумачи, сведоци и вештаци. Оптуженом је позив морао бити достављен лично, најмање осам дана од дана одржавања главног претреса, како би се за исти могао припремити. У позиву оптуженом морале су бити садржане најважније информације о томе у вези са чим се позива, поука оптуженом о његовом праву на браниоца, као и поука о последици недоласка и неодржавања позиву ако се окривљени налазио на слободи. Остала позвана лица су се такође у позиву упозоравала на последице недоласка.

Након што је главни претрес био заказан, али пре него што се одржи, оштећени и странке су могли поднети предлоге да се на главном претресу изведу још неки докази. Могли су се извести докази од стране председника већа на предлог странака, а поступак се могао и обуставити ако би овлашћени тужилац одустао од оптужнице.

Главни претрес је био централна фаза првостепеног кривичног поступка чији је циљ било суђење у правом смислу те речи.⁸⁸ Главни претрес се одржавао оног дана који је одређен наредбом председника већа, који је отварао главни претрес и утврђивао да ли су испуњене све претпоставке за одржавање главног претреса, као и да ли су присутна сва присутна лица. Уколико нису, да ли су им позиви уредно уручени и да ли су оправдали изостанак. Пошто би председник већа утврдио да су на главни претрес дошла сва позвана лица или ако је председник већа одлучио да се главни претрес одржи без присуства појединих лица, председник већа је позивао оптуженог да изнесе личне податке како би се уверио у његову истоветност. Председник већа је након испитивања претпоставки за одржавање главног претреса одлучивао да ли може започети главни претрес.

---

⁸⁷ Грубач М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 83.

⁸⁸ Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 109.

Главни претрес је започињао читањем оптужнице од стране овлашћеног тужиоца. Након што би се оптужница прочитала, председник већа је био дужан да пита оптуженог да ли је исту разумео. Уколико он изјави да није, председник већа је био дужан да му поново изнесе садржину оптужнице на начин који је за оптуженог најразумљивији. Након што би оптужени изјавио да оптужницу разуме, председник већа га је питао да ли признаје да је учинио кривично дело за које се терети, а потом би га позвао да се изјасни о оптужби и, уколико то жели, изнесе своју одбрану. Након тога, прелазило се на његово саслушање које се одвијало тако што су питања оптуженом постављали прво председник већа, а затим чланови судског већа као и тужилац, бранилац, оштећени, законски заступник, пуномоћник, саоптужени и вештаци.

Након саслушања оптуженог, отварао се доказни поступак који је обухватао све чињенице које је суд сматрао важним за доношење одлуке. Докази су се изводили по предлогу странака или по службеној дужности суда, и то оним редом који је утврдио председник већа. Установљено је било правило по коме је редослед извођења доказа следећи: прво се изводе докази које предложи тужилац, а потом докази које предложи одбрана, докази одређени по службеној дужности и на крају докази које предложи оштећени. Одлуку о извођењу доказа доносио је суд на предлог странака, оштећеног или на своју иницијативу, па је из тако постављеног положаја произилазила одговорност суда за утврђено чињенично стање. Докази су се, у току доказног поступка, изводили усмено и непосредно, али и читањем записника о доказним радњама које је у преткривичном поступку спровео други орган.

Након спроведеног доказног поступка, давале су се завршне речи. Председник већа је давао реч странкама према редоследу који је био утврђен законом. Стога је завршне речи прво давао овлашћени тужилац, а потом и оштећени, бранилац окривљеног и на крају оптужени. У завршним речима наведена лица износила су своје ставове, закључке и предлоге који су се односили на чињенична и правна питања која су била предмет пресуде и оне нису биле временски ограничене, с тим што је председник већа имао право да их прекине.

Главни претрес се одвијао непрекидно, али су постојале ситуације у којима је могло доћи до одлагања или прекидања главног претреса.⁸⁹ О току главног претреса, изведеним доказима, завршним речима и свим важним чињеницама водио се посебан записник. Записник о току главног претреса морао је бити састављен у складу са законом и морао је бити завршен са закључењем главног претреса. Након што је записник састављен, потписивали су га председник већа и записничар. Странке су имале право да разгледају записник о спроведеном главном претресу, те да истакну примедбе на његову садржину.

Након спроведеног главног претреса, следио је поступак доношења пресуде који је представљао посебну фазу главног кривичног поступка. Фаза доношења пресуде почињала је објављивањем да је главни претрес завршен, тј. моментом повлачења судског већа у нејавну седницу ради већања и гласања, а трајао је до достављања писмено израђене пресуде и њеног евентуалног исправљања.⁹⁰ Поступак доношења пресуде спроводио се кроз три фазе: 1) изрицање пресуде; 2) објављивање пресуде; 3) писмена израда судске одлуке.

Поступак изрицања пресуде се састојао из усменог већања и гласања чланова већа, којим је руководио председник већа, о предмету одлучивања. Већање и гласање је било тајно и могли су му присуствовати само чланови већа и записничар. Веће је доносило одлуку гласањем, а одлука је била донета када је за њу гласала већина чланова већа. Пресуда се могла односити само на лице које је било оптужено и само на дело које је било предмет оптужбе садржане у поднесеној, односно на главном претресу измењеној или проширеној оптужници.⁹¹ Пресуда је могла бити донета само на основу доказа који су били изведени на главном претресу и које је суд савесно оценио. Тако донету пресуду суд је изрицао и објављивао у име народа.

Председник већа је објављивао пресуду по правилу истог дана у коме је завршен главни претрес, а ако суд није био у могућности да објави пресуду тог

---

⁸⁹ Више у: Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 126 – 129.

⁹⁰ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 278.

⁹¹ Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 132.

дана, објављивање пресуде могло се одложити за највише три дана. Председник већа је пресуду објављивао у присуству странака, законских заступника, пуномоћника и браниоца. Након што пресуду објави, председник већа је био дужан да поучи странке о њиховим правима, односно о праву на жалбу и праву на одговор на жалбу.

Пресуда која је објављена морала се писмено израдити и послати у року од осам дана од дана објављивања, а у сложеним стварима, изузетно, у року који одреди председник непосредно вишег суда.⁹² Пресуда која се писмено изради, морала је одговарати усмено објављеној пресуди и бити састављена у складу са законом, те је морала садржати увод, изреку, образложење, потпис председника већа и записничара. Тужиоцу, оптуженом и браниоцу достављао се оверен препис пресуде.

Поступак по правним лековима представљао је последњу фазу редовног кривичног поступка. Правни лек је представљао посебно правно средство којим су странке или друга законом овлашћена лица могла побијати судску одлуку онда када су сматрали да је незаконита и неправилна и којим су тражили од суда, надлежног за одлучивање о правном леку, да је својом одлуком укине или преиначи. Поступак по правним лековима је био факултативан и зависио је од воље странака. Правни лекови су могли бити редовни и ванредни.

Жалбом против првостепене пресуде могли су се побијати чињенични и правни недостаци пресуде ако је у току поступка постојала битна повреда одредби кривичног поступка, због повреде кривичног закона, погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања или донете одлуке о кривичној санкцији. Жалбу су могли изјавити странке, бранилац, законски заступник оптуженог, блиски сродници оптуженог, као и оштећени.

Жалба је морала бити састављена у складу са одредбама Законика и могла се изјавити у року од петанест дана у општем, односно у року од осам дана у скраћеном поступку од дана достављања преписа пресуде. Жалба се подносила

---

⁹² *Ibid.*, стр. 133.

суду који је донео пресуду, а примао је председник већа који је побијану пресуду изрекао. Председник већа је жалбу са списима предмета достављао другостепеном суду који је одлучивао о жалби. Другостепени суд је разматрао жалбу и пресуду која се жалбом побија на седници већа или на претресу. Другостепени суд је могао донети једну од следећих одлука: могао је жалбу одбацити као неблаговремену, недозвољену или непотпуну; могао је жалбу одбити као неосновану, и пресуду првостепеног суда потврдити; могао је жалбу уважити, пресуду првостепеног суда делимично или потпуно укинута и вратити предмет на поновно суђење и одлуку; могао је жалбу уважити и пресуду првостепеног суда преиначити.⁹³ Одлука другостепеног суда у довољном броју оверених преписа достављала се странкама и другим заинтересованим лицима.

1.4.1.2. Законик о кривичном поступку из 2006. године

После доношења Законика о кривичном поступку из 2001. године, јавила се идеја о замени судске истраге тужилачком, и другачијим, адверзијалним уређењем поступка, а та идеја је лако и брзо прихваћена. Као резултат тога, у Републици Србији је 2006. године донет нови Законик о кривичном поступку и то само четири године након што је претходни Законик отпочео своју примену.

Законик о кривичном поступку⁹⁴ који је донет 2006. године, без обзира на то што је ступио на снагу осмог дана од дана његовог објављивања у Службеном гласнику Републике Србије, и што је унео бројне измене, никад није почео да се примењује. Овај законик је ступио на снагу под утицајем снажних критика стручне јавности 10. јуна 2006. године, с тим што је почетак примене био предвиђен за 1. јун 2006. године. Међутим, његова примена је два пута одлагана, да би на крају био и укинут.

---

⁹³ Стевановић Ч., Станојевић П., *op. cit.*, стр. 330.

⁹⁴ Законик о кривичном поступку, „Сл. гласник РС“, бр. 46. од 2. јуна 2006, 49/07, 122/08.

Доношењем Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку из 2006. године, његова примена је одложена до 31. децембра 2008. године. Основни циљ тог продужења био је стварање потребних техничких, кадровских и других услова за поступање свих учесника у кривичном поступку.⁹⁵ Августа 2009. године донет је Закон о изменама и допунама Законика о кривичном поступку којим је овај Законик престао да важи. За Законик о кривичном поступку из 2006. године без сумње се може рећи да представља највећу промену домаћег кривичног процесног права, али због неиспуњених услова за његову примену и сумњивог квалитета појединих законских одредби, он се никад није примењивао.

Без обзира на овакав исход и судбину Законика о кривичном поступку из 2006. године, рад на реформи кривичнопроцесног законодавства Републике Србије није престао.

1.4.1.3. Законик о кривичном поступку из 2011. године.

Законик о кривичном поступку који на потпуно нови начин уређује положај јавног тужиоца, начин спровођења истраге, предвиђа нови начин спровођења главног претреса и уводи нове установе и решења⁹⁶, Народна скупштина Републике Србије усвојила је у септембру 2011. године. Законик је донет 26. септембра 2011. године и ступио је на снагу и почео да се примењује осмог дана дана објављивања, 1. октобра 2013. године осим у поступцима за кривична дела за које је посебним законом предвиђено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности и у којима је почео да се примењује 15. јануара 2012. године. У међувремену, до ступања на снагу, Законик је мењан четири пута. Све то говори у прилог чињеници да законодавац није имао јасну путању ка остварењу примарног циља – реформе

---

⁹⁵ Види: Грубач, М., (2011). *Тужилачка истрага и појам кривичног поступка у Законику о кривичном поступку Србије из 2006. године*, Правни факултет „Јустинијан Први“, Скопље, стр. 37-53.

⁹⁶ Вуше у: Грубач М., (2011). *Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године*, Правни записи, год. II, бр. 2, Правни факултет Универзитета Унион, Београд.

кривичнопроцесног законодавства, те да је на том путу у знатној мери лутао у налажењу адекватних решења.

Од доношења важећег текста Законика прошло је више од десет година рада на реформи кривичнопроцесног законодавства, а једна од њених препознатљивих особености јесу изузетно честе законодавне интервенције, понекад и по више пута годишње, што је, чини се, сасвим оправдано, предмет озбиљне критике стручне јавности.⁹⁷ Многи научни и стручни радови посвећени су управо овој теми.⁹⁸ Такође, овај законски текст је од дана његовог доношења био предмет многобројних критика у научној и стручној јавности због тога што садржи неколико концепцијских грешака, бројне нејасноће и непотребне дефиниције, затим контрадикторне одредбе и тако даље...⁹⁹ Проблем је и у томе што су нејасне норме, које су притом међусобно противречне, довеле до неуједначеног поступања судова и јавних тужилаштава, те то има директан одраз на даљу судску праксу.

У члану 1. Законика о кривичном поступку, као предмет Законика, наводи се следеће: „Овај законик утврђује правила чији је циљ да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које прописује кривични закон, на основу законито и правично спроведног поступка“.¹⁰⁰

Законик о кривичном поступку из 2011. године, који је последњи резултат рада на реформи кривичнопроцесног законодавства Републике Србије, представља закон чијим се доношењем и ступањем на снагу радикално мења систем вођења кривичног поступка, те изузетно одступање и потпуну супротност правној традицији и правној пракси Републике Србије. Реформисани кривични поступак Републике Србије унео је две најзначајније промене, а то су промена природе истраге и адверзијално уређење главног претреса.

---

⁹⁷ Бејатовић С., *Кривично процесно право*, 2016, *op. cit.*, стр. 81.

⁹⁸ Више у: Шкулић М., Илић Г., (2012). *Реформа у стилу „Један корак напред – два корака назад“ - нови Законик о кривичном поступку Србије*, Удружење тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Правни факултет: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.

⁹⁹ Видети: Шкулић М., Илић Г., *op. cit.*, стр. 176 – 186.

¹⁰⁰ *Законик о кривичном поступку*, "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013. и 55/2014.

Као што је већ речено, једна од основних измена које је унео нови Законик о кривичном поступку јесте увођење јавнотужилачке истраге као формалне фазе кривичног поступка. Најважније карактеристике новог модела истраге огледају се у томе што је јавнотужилачка истрага као структурални елемент општег кривичног поступка строго формална. Међутим, приликом конципирања истраге у самом законском тексту, чињеница је да истрага више није судски уважена, те је законска дефиниција у супротности са научним схватањем кривичног поступка. Многи теоретичари сматрају да је усвојено схватање о јавнотужилачкој истрази, као првој фази опште форме кривичног поступка, основна концепцијска грешка из разлога што је то у супротности са научним схватањем појма кривичног поступка.

Истрага је уређена као строго формална фаза без обзира на то што више није судска, те у томе лежи оправданост доказне снаге прикупљених и изведених доказа у јавнотужилачкој истрази, који се при томе изводе по истим правилима која су важила за извођење доказа од стране истражног судије, а која је иста као да су докази прибављени и изведени од стране истражног судије. Што се тиче полиције, односно органа унутрашњих послова и њиховог деловања у оквиру јавнотужилачке истраге, важно је рећи да докази које полиција изводи по налогу јавног тужиоца или судије за претходни поступак имају исту доказну снагу, као да их је извео сам јавни тужилац или суд, а записници о доказним радњама изведеним од стране вансудских органа, тј. органа унутрашњих послова могу се читати на главном претресу и бити основ за доношење пресуде.

Што се тиче покретања истраге, обавеза је јавног тужиоца да наредбом покрене истрагу. Имајући у виду да је и за предистражни поступак и за покретање истраге прописан исти материјални услов – основ сумње, не може се докучити смисао када и зашто јавни тужилац треба да наредбом формално покрене истрагу у случају да постоје само основи сумње о извршеном кривичном делу и учиниоцу, а

поготово кад је учинилац непознат.¹⁰¹ То је још једна од противречности и нејасноћа која се јавља у примени Законика о кривичном поступку.

Иако се сматра да у нашем Законнику о кривичном поступку истрага није уређена на адекватан начин¹⁰², међу теоретичарима данас влада мишљење о предностима тужилачке истраге, док је присталица судске истраге све мање. Професорка Бркић у свом раду, у коме даје критички осврт на уређење истраге у ЗКП-у Србије из 2011. године, истиче аргументе присталица и судске и тужилачке истраге. У даљем тексту, наведени аргументи преносе се у целости, и то најпре аргументе присталица судске истраге, а потом и аргументе присталица тужилачке истраге.

Аргументи присталица судске истраге:¹⁰³

- независни суд је најбољи гарант грађанских слобода и права, која се у истрази више и чешће ограничавају него у каснијим фазама кривичног поступка;
- одлучивање о слободама и правима грађана по Уставу мора бити резервисано за суд; зато се и у случају тужилачке истраге судски органи у једном делу морају задржати, услед чега би дошло до цепања истраге на два дела; да до тога не би дошло, истрага у целости треба да остане судска;
- истражни судија је објективнији истражитељ од јавног тужиоца;
- јавни тужилац је непогодан за прикупљање података о личности, што се сматра једним од циљева истраге;

---

¹⁰¹ Ђурђић В., *Перспектива новог модела кривичног поступка Србије*, преузето са: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-8872/2015/0354-88721502071D.pdf> (10. 4. 2017)

¹⁰² Више у: Бркић С., (2015). *Критички осврт на уређење истраге у ЗКП Србије из 2011. године*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, вол. 49, бр. 2/2015, стр. 559-575.

¹⁰³ Види: Лазин. Ђ., (2006). *Судска истрага: дилеме и проблеми*, *Ревивија за криминологију и кривично право*, вол. 44, бр. 2, Београд, стр. 73-90.

- грешке у истрази често могу бити узрок погрешних пресуда; кад је истрага судска, утицаји на судећи суд су по правилу случајни, а кад је у рукама управног органа, ти утицаји могу бити и намерни;
- неповерење у судску истрагу је последица бројних слабости у вршењу истраге (нпр. кабинетски рад истражног судије); међутим, те слабости нису иманентне судском моделу истраге, већ су последица лоше организације, која се може поправити;
- прелазак на тужилачки модел истраге захтевао би претходно спровођење темељне и скупе реформе полиције и јавног тужилаштва, јавно тужилаштво би морало постати потпуно самосталан и независан орган; кадровски, технички и просторни капацитети јавног тужилаштва би се морали ојачати;
- непостојање ниједног међународног правног документа који би обавезивао на увођење тужилачке истраге;
- аргумент да је тужилачки модел истраге постао светски тренд, није сам за себе довољан;
- приче о спорости судске истраге свде се на непроверен утисак, који није доказан статистичким подацима;
- непостојање емпиријских података о томе да је тужилачка истрага, која је раније уведена у другим земљама, бржа од судске;

Аргументи присталица тужилачке истраге:

- стварање нормативне основе за ефикаснији кривични поступак;
- већи степен активности јавног тужиоца;
- адекватнији начин регулисања одговорности за неефикасну истрагу;
- усаглашавање са савременим компаративним кривичнопроцесним законодавством и међународним кривичним правом;

- кабинетски карактер рада истражног судије;
- смањење могућности непотребног понављања доказа;
- правна природа истраге као тужилачке а не судске делатности;
- допринос тужилачке истраге потпунијој реализацији основних кривичнопроцесних начела (нпр., начела непосредности);
- важна улога полиције и у судској истрази;
- дуплирање посла у судској истрази (истрага и главни претрес);
- негативни утицај судске истраге на сведоке, који се више пута испитују.¹⁰⁴

Опште је мишљење стручне јавности да у овој борби аргумената победу могу однети аргументи на страни тужилачке истраге, али само уз адекватно решавање свих питања која су од важности за покретање истраге, њено спровођење и окончање.

Дакле, кроз анализу Законика о кривичном поступку, пре свих, могу се истаћи две основне грешке које се огледају у следећем: прво, сматра се да истрага представља део опште кривичнопроцесне форме без обзира на то што не постоје сви основни процесни субјекти, и друго, значајно су поткопана начела контрадикторности и непосредности јер се судска пресуда може засновати на доказним радњама тужиоца и полиције. Такође, даље примедбе које се могу истаћи су: статус осумњиченог у истрази што је у вези са чланом 295. Законика о кривичном поступку где се наводи да се наредба о спровођењу истраге доставља осумњиченом и његовом браниоцу, ако га има, заједно са позивом, односно обавештењем о првој доказној радњи којој могу присуствовати, те из тога произилази да осумњиченог не треба обавестити о спровођењу истраге, чиме се умањује право и могућност окривљеног у будућем судском поступку да се за исти адекватно припреми, а што би било могуће једино уз благовремено обавештавање о

---

¹⁰⁴ Бркић С., *Критички осврт на уређење истраге у ЗКП Србије из 2011. године*, *op. cit.*, стр. 560 – 561.

покретању истраге; могућност покретања истраге против непознатог учиниоца кривичног дела, при чему се, у том случају, поставља питање ко су странке у том поступку и између кога се процесно правни однос у таквој истрази заснива. Поред тога, истичу се и: низак стандард доказности и његово неадекватно дефинисање, неадекватно формулисање циљева истраге, непостојање контроле тужиоачеве наредбе о спровођењу истраге, неадекватно одређивање рока за доношење наредбе о спровођењу истраге, необавештавање осумњиченог и браниоца о истрази одмах након њеног отварања, неефикасно обезбеђивање доказа у корист одбране; опасност од извитоперења тужилачке истраге у полицијску, преношење истражне функције на орган потчињен извршној власти.¹⁰⁵

Поред увођења тужилачке истраге, друга, веома важна измена коју је унео нови Законик о кривичном поступку је адверзијално уређење главног претреса. За главни претрес, као основну, главну процесну фазу, коју многи теоретичари називају и суђење у ужем смислу, најкарактеристичније је начело расправности. Начело расправности омогућава да се у свим фазама поступка омогући другој страни да путем одговарајућих кривично процесних форми изнесе своје ставове у односу на предмет кривичног поступка, али и у односу на сва друга питања која се појављују у вези са вођењем истог. На тај начин омогућава се свестрано расправљање о кривичном предмету, при чему се утврђују све неопходне релевантне чињенице на основу којих се конкретна кривична ствар и решава.

У Законнику о кривичном поступку из 2011. године се у потпуности одступа од кривичне процедуре која доводи у склад начело расправности, ангажованост странака у смислу доказивања и начело истине, што је од велике важности за остваривање правичности. Члан 15. Законика о кривичном поступку недвосмислено утврђује да је терет доказивања оптужбе у кривичном поступку на тужиоцу, а да суд изводи доказе на предлог странака. Управо из те законске одредбе произилази основна карактеристика адверзијалног поступка која се огледа у чињеници да је суд у доказном поступку пасиван, а да је терет доказивања на странкама.

---

¹⁰⁵ Бркић С., *Критички осврт на уређење истраге у ЗКП Србије из 2011. године, op. cit.*, стр. 574.

Међутим, Законик даље предвиђа да се суд може изузетно умешати у поступање странака приликом извођења доказа, што је контрадикторно основним принципима адверзијалног система. Такође, карактеристике адверзијалног система, које су садржане у Законнику о кривичном поступку, огледају се и у формалној могућности одбране да води паралелну истрагу и сама прикупља одређене доказе. У томе лежи разлог што су стручњаци већ на почетку примене овог законског текста запазили да приликом примене овог Законика богати и сиромашни неће бити у истом положају. У том смислу је најизраженије одсуство обавезе тужиоца да непристрасно прикупља доказе, а што је једна од основних карактеристика континенталног система.¹⁰⁶

Остале карактеристике адверзијалног поступка, које нови Законик о кривичном поступку предвиђа, јесу: започињање главног претреса доношењем формалног решења, формално и обавезно изјашњавање странака о предмету поступка, као и пружање могућности оптуженом и браниоцу да путем одговарајућих процесних инструмената поднесу приговор на оптужбу.

Поступак уређен на нов начин садржи и низ инквизиторских карактеристика. Инквизиторским поступком се у литератури најчешће означава континентални европски систем. Међу бројним карактеристикама инквизиторског система највише се истичу подела доказа на непосредне и посредне, могућност суђења у одсуству окривљеног и широко дефинисани разлози за одређивање притвора. Из свега наведеног, јасно произилази мешовит карактер националних кривичнопроцесних решења који је успостављен доношењем и применом новог Законика о кривичном поступку.

Оно што је важно напоменути, а што је свакако резултат примене овог законског текста, јесте потпуно елиминисање начела истине из кривичног поступка. Тиме што је суд ослобођен од обавезе да сноси одговорност за извођење доказа и утврђивање истине је његова улога у доказном поступку постала потпуно

---

¹⁰⁶ Више у: Шкулић, М., (2013). *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*, *Crimen*, вол. 4, бр. 2/2013, стр. 178.

пасивна. Обавеза је суда само да се стара о законитости и и континуитету главног претреса те из тога произилази највећи недостатак нове концепције, а то је укидање начела истине. Чланом 16. став 4. прописано је да суд може своју одлуку засновати само на чињеницама у чију је извесност уверен, пошто према одредбама истог члана, став број 2, непристрасно оцени изведене доказе. Из тога практично произилази да суд може утврдити чињенице до степена извесности само ако странке изведу све потребне доказе. У супротном, уколико странке не изведу потребне доказе, суд није овлашћен да по службеној дужности те доказе изведе, те је нужна примена правила *in dubio pro reo*¹⁰⁷ које представља једно од темељних начела кривичног поступка. Обавеза суда да постојање сваке чињенице утврди до степена извесности, не подразумева истовремено обавезу суда да потпуно и истинито утврђује чињенично стање, те је мишљење о потпуној негацији начела истине која је проузрокована применом Законика о кривичном поступку из 2011. године потпуно оправдано.

Због свих наведених разлика и новина које су на потпуно нов начин уредиле ток кривичног поступка, у даљем тексту ће бити обрађен ток поступка према одредбама важећег Законика о кривичном поступку из 2011. године, а потом ће бити дат приказ најзначајнијих промене Законика о кривичном поступку из 2011. године у односу на Законик о кривичном поступку из 2001. године.

Предистражни поступак је наследник ранијег преткривичног поступка. Предистражни поступак има посебну правну природу, функције, субјекте, као и услове за заснивање овог односа. Предистражни поступак је први процесни стадијум који претходи формалној истрази јавног тужиоца, а у садржинском смислу представља својеврсни процесни „супститут“ некадашњем преткривичном поступку.¹⁰⁸

Да би се кривични поступак покренуо и водио, потребно је да постоји одређен степен сумње да је одређено лице извршилац одређеног кривичног дела.

---

¹⁰⁷ У случају сумње треба пресудити у корист окривљеног.

¹⁰⁸ Шкулић М., (2015). *Кривично процесно право*, Правни факултет универзитета у Београду, Београд, стр. 298.

Уколико не постоји одговарајући степен сумње, који при томе мора бити поткрепљен конкретним подацима, за покретање и вођење кривичног поступка не постоји законски основ. У свим случајевима када су сазнања о кривичном делу непотпуна, када не поткрепљују потребан степен сумње, потребно је, пре доношења одлуке о покретању или непокретању кривичног поступка, предузети одређене радње које ће расветлити кривични догађај до потребног степена сумње и на тај начин омогућити доношење исправне одлуке о конкретном случају.¹⁰⁹ У предистражном поступку се предузимају ове радње, а за крајњи циљ имају доношење исправне одлуке о покретању или непокретању кривичног поступка у конкретном случају.

Предистражни поступак се води у складу са начелом легалитета официјелног кривичног гоњења, само у вези са кривичним делима која се гоне по службеној дужности и у најтешњој је вези са пријављивањем кривичног дела и његовог учиниоца. Предистражни поступак је претежно неформалног карактера из разлога што се предузимају само оперативне радње које немају значај непосредног доказа, али се и неке радње могу спроводити као радње формалног карактера и, тако спроведене радње, могу имати доказни значај. Предистражни поступак се води на основу постојања основа сумње и представља једну врсту истраге, највећи број радњи предузима полиција, а формално поступком и радњама полиције руководи јавни тужилац што је истакнуто у чл. 43. став 2. тачка 1. Законика о кривичном поступку. Управо, то су најважније особине предистражног поступка.

Што се тиче субјеката предистражног поступка, главне субјекте овог поступка чине орган Министарства унутрашњих послова, односно полиција, као непосредни, оперативни сервис који предузима потражне радње, затим јавни тужилац који је у формалном смислу *dominus et deus* предистражног поступка и издаје налоге за деловање полиције, те судија за претходни кривични поступак.¹¹⁰

Да би се предистражни поступак уопште повео, потребно је да постоје одређена сазнања о учињеном кривичном делу које се гони по службеној дужности,

---

¹⁰⁹ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 373.

¹¹⁰ Павловић З., *op. cit.*, стр. 23.

али уз постојање одговарајућег степена сумње о томе да је кривично дело извршено. Постоји неколико начина на које овлашћени јавни тужилац може доћи до сазнања да је учињено кривично дело које се гони по службеној дужности. Па тако, на основу поднете кривичне пријаве о извршеном кривичном делу, али и постојања гласа или фаме о истом, јавни тужилац може стећи потребна сазнања. Такође, постоји низ ситуација у којима јавни тужилац може открити извршено кривично дело. На пример, јавни тужилац може бити очевидац кривичног дела, може добити информације од грађана, кривично дело може бити откривено на главном претресу и тако даље.

Кривична пријава представља својеврстан акт којим грађанин, државни орган, орган територијалне аутономије, или орган локалне самоуправе, јавно предузеће или установа, обавештава јавног тужиоца о извршеном кривичном делу за које се гони по службеној дужности.¹¹¹ У зависности од тога ко је подносилац кривичне пријаве, иста може бити службена и приватна, а лице које се јавља као подносилац кривичне пријаве, не стиче тиме просечна права нити својство оштећеног.

Када јавни тужилац, као једини овлашћени орган за пријем кривичне пријаве исту и прими, након увида у садржај примљене пријаве, јавни тужилац може одбацити кривичну пријаву и при том мора донети решење са образложењем разлога услед којих одбацује кривичну пријаву, одложити кривично гоњење уколико се пријава односи на учиниоце кривичних дела за које је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година. Уколико исти изврши одређене обавезе, покренути кривични поступак ако се на основу доказа из кривичне пријаве утврди постојање основа сумње о извршеном кривичном делу или издати налог полицији за прикупљање допунских обавештења у ситуацији када поднета кривична пријава не садржи податке на основу којих би јавни тужилац могао донети неку од наведених одлука.¹¹²

---

¹¹¹ Ђурђић В., (2011). *Кривично процесно право - посебни део*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 10.

¹¹² Више у: Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 302-306.

Полиција у свом деловању предузима радње које имају за задатак предузимање радњи које су усмерене ка заштити друштва од криминалитета. Полиција у свом деловању, током предистражног поступка, представља основног носиоца функције расветљавања кривичних дела и проналажења њихових учинилаца. Према одредбама Законика о кривичном поступку, члан 2, тачка 14, под полицијом се подразумева орган Министарства унутрашњих послова, службеник тог органа и службеник одговарајућег иностраног органа, који у складу са међународним правом и овим закоником, предузима радње на територији Републике Србије, на њеном броду или ваздухоплову, као и други државни органи са полицијским овлашћењима, ако је то овим закоником или другим законом одређено. Полиција у оквиру предистражног поступка, по налогу јавног тужиоца, обавља радње на које је овлашћена законом, а о чему ће детаљније бити речи у другом поглављу овог рада.

Иако у предистражном поступку најдоминантније улоге имају јавни тужилац и полиција, у истом, као још један субјект предистражног поступка, учествује судија за претходни поступак. Оправданост појаве судије за претходни поступак огледа се у томе што у предистражном поступку може доћи до предузимања доказних радњи и доношења одлука о слободи учиниоца и његовим правима. У тим ситуацијама, судија за претходни поступак има својство субјекта одлучивања.

Када се кривични догађај расветли до те мере да јавни тужилац може донети адекватну одлуку, предистражни поступак се окончава. Одлука јавног тужиоца после окончања предистражног поступка може бити двојака: да се одбаци кривична пријава или да се покрене кривични поступак подношењем одговарајућег оптужног акта.¹¹³

Истрага је прва фаза претходног стадијума опште кривичнопроцесне форме. Истрага је фаза кривичног поступка која претходи суђењу и чија је основна сврха прикупљање доказа потребних за оптужење, или обрнуто, констатовање да нема

---

¹¹³ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016, op. cit.*, стр. 388.

услова за подизање оптужнице, те улазак у наредну процесну фазу.¹¹⁴ Да би се истрага покренула, потребно је постојање и испуњење једног од најважнијих материјалних услова, а то је постојање основа сумње да је одређено лице учинило кривично дело које се гони по службеној дужности. У складу са тим, члан 295. Законика о кривичном поступку прописује да се истрага покреће против одређеног лица за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело и против непознатог лица када постоје основи сумње да је учињено кривично дело. Основ сумње је према члану 2, став 1, тачка 17. Законика о кривичном поступку скуп чињеница које посредно указују на то да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинилац кривичног дела.

Надлежност за спровођење истраге има јавни тужилац, а иста се покреће доношењем наредбе јавног тужиоца о спровођењу истраге. Против наредбе јавног тужиоца, као одлуке којом се одлучује о спровођењу истраге, није дозвољена жалба. У складу са тим, професор Шкулић наводи да је та одлука моментом доношења, како правоснажна тако и извршна.¹¹⁵ У наредби о спровођењу истраге морају се навести лични подаци осумњиченог ако је познат опис дела из којег произилазе законска обележја кривичног дела, законски назив кривичног дела и околности из којих произилазе основи сумње.

Према Законнику о кривичном поступку, у истрази се прикупљају докази и подаци који су потребни да би се могло одлучити да ли ће се подићи оптужница или обуставити поступак, докази који су потребни да се утврди идентитет учиниоца, докази за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу или би њихово извођење било отежано, као и други докази који могу бити од користи за поступак, а чије се извођење, с обзиром на околности случаја, показује целисходним.

У фази истраге учествује више субјеката који се јављају у различитим својствима и са различитим правима и дужностима. Све то зависи од бројности и разноликости радњи које се морају спровести у истражном поступку. Као субјекти

---

¹¹⁴ Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 316.

¹¹⁵ *Ibid.*

који учествују у спровођењу истраге, појављују се јавни тужилац, полиција, стручна лица и судија за претходни поступак.

Јавни тужилац је главни кривичнопроцесни субјект чији је основни задатак ефикасно и законито покретање и спровођење истраге. Доношењем наредбе о спровођењу истраге, јавни тужилац може да предузима све доказне радње које су, према његовом мишљењу, потребне за успешно вођење истраге.¹¹⁶

Полиција, као субјект истраге, може у истрази учествовати на два начина. Прво, полиција може пружити стручну помоћ у спровођењу истраге, и друго, може предузимати поједине доказне радње. О улози полиције у фази истраге и њеним овлашћењима биће више речи у трећем поглављу овог рада.

До ангажовања стручног лица, у истрази може доћи уколико постоји потреба за пружањем помоћи надлежном јавном тужиоцу који спроводи истрагу. Наиме, јавни тужилац може, ради разјашњења неких стручних питања, затражити од стручног лица одговарајуће струке да му та питања и разјасни, а када ће и да ли ће уопште бити ангажовано стручно лице зависи искључиво од процене јавног тужиоца.

Улога судије за претходни поступак у истражном поступку, огледа се у томе што он само налаже јавном тужиоцу да предузме одређену доказну радњу а не предузима исту сам. До таквог поступања судије за претходни поступак може доћи када јавни тужилац одбије предлог осумњиченог и његовог браниоца за предузимање одређене радње, или ако у року од осам дана од дана подношења предлога, јавни тужилац о истом не одлучи. У таквој ситуацији, осумњичени и његов бранилац имају могућност да поднесу предлог судији за претходни поступак који предлог може усвојити и наложити јавном тужиоцу да предузме доказну радњу у року који он одреди. Такође, судија за претходни поступак одлучује о неким мерама процесне принуде, односно овлашћен је за доношење одлука које су у искључивој судској надлежности.

---

¹¹⁶ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016, op. cit.*, стр. 392.

Поред наведених субјеката, Законик о кривичном поступку предвиђа и учешће осумњиченог и његовог браниоца, као и оштећеног, у истражном поступку. Ови субјекти могу предлагати извођење одређених доказних радњи и непосредно присуствовати њиховом извођењу. У вези са тим, осумњичени и његов бранилац имају право да разговарају са лицем које им може пружити податке корисне за одбрану и да од тог лица прибављају писане изјаве и обавештења уз његову сагласност, да улазе у приватне просторе који нису отворене за јавност, у стан или просторе повезане са станом, уз пристанак њиховог држаоца, да од физичког или правног лица преузму предмете и исправе и прибаве обавештења којима оно располаже, уз његову сагласност, као и уз обавезу да том лицу издају потврду са пописом преузетих предмета и исправа.¹¹⁷ Такође, могу јавном тужиоцу поднети предлог за предузимање одређене доказне радње коју сматрају потребном. Наведена овлашћења се на оштећеног и на лица која су од стране полиције већ испитана не односе.

Уколико није дошло до прекида истраге¹¹⁸ и уколико је иста спроведена, поступак се наставља и прелази се у следећу фазу – фазу оптужења. У зависности од резултата до којих се дошло у спровођењу истраге, она се може окончати на два начина: обуставом, до које долази у случају када резултат истраге говори у прилог томе да нема места оптужби, и завршетком, у случају када резултати спроведених доказних радњи говоре у прилог томе да има места оптужби.¹¹⁹

Важно је напоменути да истрага није обавезног карактера с обзиром на то да јавни тужилац има право да у било ком случају поднесе непосредну оптужницу, а такође, за лакша кривична дела, законодавац предвиђа вођење скраћеног поступка у коме тужилац предузима само одређене доказне радње а не спроводи комплетан поступак истраге.

Фаза кривичног поступка која се спроводи након завршетка истраге, и која може отпочети само на основу одговарајућег оптужног акта – оптужнице, јесте

---

¹¹⁷ Павловић З., *op. cit.*, стр. 47.

¹¹⁸ Више у: Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 400 - 401.

¹¹⁹ *Ibid.*

оптужење. Оптужење је, по правилу, друга фаза тужилачког стадијума поступка уопште чији је задатак да испита основаност и одрживост оптужнице и на тај начин омогући настављање или обустављање у датој кривичној ствари.¹²⁰ Фаза стављања под оптужбу, састоји се у подизању и судској контроли оптужног акта, којим се од надлежног суда тражи да се против одређеног лица за које постоји оправдана сумња да је учинило одређено кривично дело, одреди главни претрес на коме ће да му се суди у правом смислу речи.¹²¹ Оправдана сумња је, према члану 2. став 1. тачка 17. Законика о кривичном поступку, скуп чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу и оправдавају подизање оптужбе.

Оптужница представља акт којим се јавни тужилац обраћа суду означавајући окривљено лице и кривично дело које му се ставља на терет, захтевајући, поводом ове кривичне ствари, суђење.¹²² Оптужбу чини скуп процесних радњи овлашћеног тужиоца које он предузима са циљем да се окривљени изведе на главни претрес и осуди по закону.¹²³ Члан 332. Законика о кривичном поступку предвиђа садржај оптужнице где се наводи да оптужница садржи:

- име и презиме окривљеног са личним подацима и подацима о томе да ли се и од кад налази у притвору или се налази на слободи, а ако је пре подношења оптужнице пуштен на слободу, онда колико је провео у притвору;
- опис дела из ког произилазе законска обележја кривичног дела, време и место извршења кривичног дела, предмет на коме је и средство којим је извршено кривично дело, као и остале околности потребне да се кривично дело што тачније одреди;

---

¹²⁰ *Ibid.*, стр. 405.

¹²¹ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 102.

¹²² Илић Г., *et. al.* (2012). *Коментар Законика о кривичном поступку*, ЈП Службени гласник, Београд, стр. 702.

¹²³ Ђурђић В., *op. cit.*, стр. 69.

- законски назив кривичног дела, са навођењем одредаба закона које се по предлогу тужиоца имају применити; означање суда пред којим ће се одржати главни претрес;
- предлог о доказима које треба извести на главном претресу, уз назначење имена сведока и вештака, списка и предмета који служе за доказе;
- образложење у коме ће се према резултату истраге описати стање ствари, навести докази којима се утврђују чињенице које су предмет доказивања, изнети одбрана окривљеног и становиште тужиоца о наводима одбране.

Оптужница се може подићи само ако је након спроведене истраге прикупљено довољно доказа који поткрепљују оправданост сумње да је окривљени извршио кривично дело које му се ставља на терет. У року од петнаест дана, од дана од када је завршена истрага се подиже оптужница, док се у нарочито сложеним предметима тај рок може продужити за још тридесет дана, а све то под условом да је јавни тужилац утврдио да су услови за подизање оптужнице испуњени.

Фаза оптужења не може се водити против непознатог учиниоца, већ само против одређеног, познатог лица. Суд је у обавези да као свој први задатак, по службеној дужности, испита да ли је оптужница исправно састављена и да ли садржи све елементе који су предвиђени законом и то одмах по пријему оптужнице. Ако је оптужница уредно састављена и садржи све законом предвиђене елементе, доставља се окривљеном пре главног претреса како би окривљени за исту могао и да се припреми. Окривљени има право да одговори на оптужницу у року од осам дана од дана пријема исте, а у одговору може истицати своје примедбе.

Након спроведеног поступка испитивања оптужнице, ванпретресно веће може донети решење о обустави кривичног поступка, решење о одбијању или одбацивању оптужбе и решење о потврђивању оптужнице.¹²⁴ Након потврђивања

---

¹²⁴ Више у: Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 356 – 357.

оптужнице, поступак се наставља и наступа следећа, главна фаза поступка – главни претрес.

Главни претрес је централни стадијум кривичног поступка у коме долази до потпуног расветљавања и решавања кривичне ствари. Расправљање о кривичној ствари на главном претресу обухвата, како расправу о оптужном акту овлашћеног тужиоца тако и расправу о свим доказима на којима ће се заснивати судска одлука, односно и расправу о свим правним и чињеничним питањима важним за законито решење конкретне кривичне ствари.¹²⁵ Састоји се из две основне фазе, а то су: припрема за главни претрес и главни претрес.

Припремање главног претреса је прва фаза судског кривичног поступка и почиње доношењем решења о потврђивању оптужнице.¹²⁶ У овој фази поступка предузимају се процесне радње, као што су одређивање припремног рочишта, одређивање главног претреса и доношење других одлука које су везане за поступак и управљање њиме.

У поступку припреме главног претреса, прва фаза је одређивање припремног рочишта. На припремном рочишту се странке изјашњавају о предмету оптужбе, образлажу се докази који ће бити изведени на главном претресу и предлажу нови докази, уређују се чињенична и правна питања која ће бити предмет расправљања на главном претресу, одлучује се о споразуму о признању кривичног дела, о притвору и обустави кривичног поступка, као и о другим питањима за која суд оцени да су од важности и значаја за одржавање главног претреса. Ако на одржаном припремном рочишту председник већа утврди да се, с обзиром на чињенице које ће бити предмет доказивања, главни претрес може одржати, исти заказује доношењем решења о одржавању главног претреса. Председник већа наредбом одређује место, дан и час када ће се главни претрес одржати. Уколико припремно рочиште није одржано, председник већа је у обавези да главни претрес закаже најкасније у року од тридесет дана ако је оптужени у притвору, а ако је

---

¹²⁵ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016, op. cit.*, стр. 434.

¹²⁶ *Ibid.*, стр. 425.

оптужени на слободи, у року од шездесет дана, и то рачунајући од дана пријема потврђене оптужнице у суд.

Поред тога што садржи податке о месту, дану и времену одржавања главног претреса, наредба о заказивању главног претреса садржи и податке о лицима која се позивају на главни претрес. Лица која се позивају су оптужени и његов бранилац, тужилац и оштећени и њихови законски заступници и пуномоћници, а по потреби и преводилац и тумач. Такође, позваће се и предложени сведоци и вештаци. Што се тиче рокова за достављање позива, оптуженом се позив мора доставити најкасније осам, односно петнаест дана пре заказаног главног претреса. Сваки позив мора садржати и упозорење оптуженом, сведоцима и вештацима о последицама недоласка на главни претрес. Поред позваних лица, на главном претресу је обавезно и присуство председника већа, чланова већа, записничара и допунских судија.

Главним претресом руководи председник већа који обавља различите делатности које су предвиђене Законом о кривичном поступку. Чланом 367. Законика о кривичном поступку предвиђена су овлашћења председника већа где се наводи следеће: „Председник већа у заседању и на главном претресу:

- утврђује да ли је веће састављено у складу са одредбама овог законика и да ли постоје разлози због којих се чланови већа и записничар морају изузети;
- утврђује да ли су испуњене претпоставке за одржавање главног претреса;
- стара се о томе да поступак тече без одуговлачења и разматрања питања која не доприносе свестраном расправљању предмета доказивања;
- одлучује о одступању од редовног тока поступка утврђеног овим закоником, услед посебних околности, а нарочито због броја оптужених, кривичних дела и обима доказног материјала;
- даје реч члановима већа, странкама, браниоцу, оштећеном, законском заступнику и пуномоћнику, сведоку, вештаку и стручном саветнику;

- одлучује о предлозима странака ако о њима не одлучује веће;
- даје налог странци да предложи допунске доказе;
- преноси у записник садржај рада и цео ток главног претреса;
- предузима потребне мере за заштиту сведока и решава о другим питањима у складу са овим закоником.“

Ако је веће утврдило да су на главни претрес дошла сва позвана лица, или је одлучило да се главни претрес одржи у одсуству неког од позваних лица, или та питања реши касније, председник већа позива оптуженог да изнесе личне податке да би се уверио у његову истоветност, као и да се изјасни о својој ранијој осуђиваности ако то није учинио на припремном рочишту.¹²⁷ Председник већа је дужан да поучи оптуженог да ток поступка пажљиво прати и да предлоге за извођење доказних радњи изнесе одмах или у најкраћем року од момента сазнања да постоји потреба за њиховим извођењем.

У даљем току поступка следи излагање оптужбе, односно читање оптужбе од стране јавног тужиоца, који при томе не чита целу оптужницу, већ само личне податке оптуженог, чињенични опис и законски назив кривичног дела, као и одредбе Законика које се, по мишљењу и предлогу тужиоца, имају применити. Потом се оптужени позива да се изјасни о томе да ли је оптужбу разумео, да ли жели да се изјасни о оптужби и имовинскоправном захтеву и да ли признаје да је учинио дело за које је оптужен.

Након тога, следи доказни поступак у оквиру кога се изводе докази које је предложио тужилац, докази које је предложила одбрана, докази одређени по службеној дужности и по предлогу оштећеног, као и докази о чињеницама од којих зависи одлука о врсти и мери кривичне санкције. Докази се изводе према наведеном редоследу. Такође, у овом делу поступка спроводи се саслушање

---

¹²⁷ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 132.

оптуженог, као и испитивање сведока, вештака и стручних саветника на главном претресу.

Након што је доказни поступак спроведен, и по завршетку истог, дају се завршне речи. Завршне речи прво говори тужилац, затим оштећени или његов законски заступник или пуномоћник, бранилац па оптужени. Овај редослед утврђен је Закоником о кривичном поступку који предвиђа и садржај завршних речи.

Процесне радњу на главном претресу би требало да имају одређен континуитет и да се предузимају једна за другом, односно да се међусобно надовезују. Међутим, некад због сложености конкретне ситуације није могуће остварити континуитет и долази до прекидања и одлагања, односно дисконтинуитета главног претреса. У том случају, када престану разлози који су такав дисконтинуитет и проузроковали, поступак се наставља.¹²⁸

Доношење пресуде представља последњу фазу првостепеног кривичног поступка, која траје од момента објављивања окончања главног претреса до достављања пресуде. Након што је главни претрес завршен, судско веће се повлачи ради доношења одлуке. Пресуда решава питање оптужбе на тај начин што прихвата или не прихвата оптужбу, или уопште не испитује оптужбу, не упушта се у расправљање саме ствари због постојања одређених правних сметњи.¹²⁹ Пресуда је најважнија судска одлука којом се решава предмет кривичног поступка о коме се, по правилу, јавно (изузетно јавност може бити искључена¹³⁰), расправљало на главном претресу, када су изведени докази који су чињенична основа за конкретну пресуду и из којих произилазе разлози на којима се пресуда темељи, а при томе се, таквом одлуком суда, оптужба одбија или се оптужени оглашава кривим.¹³¹

---

¹²⁸ Више у: Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 151 – 154, Бејатовић С., *op. cit.*, стр. 451 - 453.

¹²⁹ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 460.

¹³⁰ Више у: Илић Г., *et. al.*, *op. cit.*, стр. 742 – 749.

¹³¹ Шкулић М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 403.

Пресуда се темељи на доказима који су изведени на главном претресу. Постоје три врсте пресуде које се могу донети након спроведеног главног претреса, а то су: одбијајућа пресуда, ослобађајућа пресуда и осуђујућа пресуда.¹³²

Одмах након изрицања пресуде, председник већа исту објављује. Ако суд није у могућности да изрекне пресуду истог дана када је главни претрес завршен, објављивање пресуде може одложити за највише три, односно осам дана. Председник већа ће јавно прочитати изреку пресуде и укратко саопштити разлоге за доношење исте, и то у присуству странака, њихових законских заступника, пуномоћника и браниоца.

Правни лек је законом или другим прописом установљено правно средство којим овлашћени субјект правног лека побија судску одлуку због правних и/или чињеничних недостатака, и тражи од суда правног лека да у посебном поступку преиспита његову основаност и побијану одлуку укине или преиначи.¹³³ Иако је неспорно настојање кривичног суда да комплетну кривичну ствар реши правилно и законито, могућност појаве грешке због пропуштања и незаконитих радњи, како од самих странака тако и од других учесника у кривичном поступку, увек постоји. Због обавезе и нужности да се све неправилности и незаконитости отклоне, те да судска пресуда у потпуности буде у складу са законом, предвиђен је систем правних лекова. Правни лекови могу бити редовни и ванредни.¹³⁴

Жалбу против првостепене пресуде овлашћена лица могу изјавити у року од петнаест дана од дана достављања пресуде. Жалба се подноси суду који је донео првостепену пресуду на коју се жалба односи. По пријему жалбе, председник већа испитује исправност жалбе и решењем одбацује неблаговремену, недозвољену или неуредну жалбу. Уколико жалба садржи чињенице које могу допринети исправном и свестраном расправљању стања ствари, веће поново отвара главни претрес и наставља доказни поступак.

---

¹³² Више у: Павловоћ З., *op. cit.*, стр. 112 – 113.

¹³³ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 160.

¹³⁴ Више у: Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016, op. cit.*, стр. 474 – 475.

По окончању новог доказног поступка, првостепени суд доноси одлуку којом ранију пресуду може потврдити или преиначити.

1.5. Кратак приказ најважнијих измена важећег Законика о кривичном поступку у односу на Законик о кривичном поступку из 2011. године

Након што је Законик о кривичном поступку из 2001. године стављен ван снаге, на снагу је ступио нови Законик о кривичном поступку из 2011. године који је бројна питања уредио на потпуно нов начин. У даљем тексту биће дат кратак приказ најзначајнијих измена Законика о кривичном поступку из 2011. године у односу на претходни Законик о кривичном поступку из 2001. године, и то од предистражног поступка, фазе истраге и фазе стављања под оптужбу, преко припремања, одређивања и спровођења главног претреса, па до поступка одлучивања и изрицања пресуде.

У вези са покретањем поступка, законодавац предвиђа да редовни кривични поступак започиње доношењем наредбе о спровођењу истраге, односно потврђивањем оптужнице којој није претходила истрага. Међутим, да би кривични поступак уопште био покренут, потребно је да постоје основи сумње о извршеном кривичном делу које се гони по службеној дужности. Нови Законик о кривичном поступку дефинише основ сумње и основану сумњу. Разлика између основа сумње и основане сумње се правила и пре доношења овог законика, али само у теорији и пракси. Законик о кривичном поступку из 2011. године дефинише степене сумње према следећем редоследу: основ сумње, основана сумња, оправдана сумња, извесност, али то чини на погрешан начин, јер сваки од ових степена сумње не представља скуп чињеница како то законодавац наводи, већ субјективно схватање органа поступка о томе да ли неке чињенице постоје или не.

Утврђивање степена сумње о постојању кривичног дела припада фази предистражног поступка који је, као такав, успостављен Законом о кривичном

поступку из 2011. године. Предистражни поступак, као новина у кривичном поступку, према својој правној природи одговара преткривичном поступку који је постојао према одредбама претходног Законика о кривичном поступку из 2001. године.

У предистражном поступку важна је улога полиције која има непроцесна и процесна овлашћења. У погледу непроцесних овлашћења нема значајнијих измена, док у погледу процесних овлашћења нови Законик о кривичном поступку за разлику од претходног, који је таксативно предвидео процесна овлашћења полиције, није поставио никаква ограничења, што свакако представља одредбу која заслужује критику. Али, за разлику од претходног законика, нови Законик о кривичном поступку даје полицији овлашћења да предузима поједине радње доказивања у предистражном поступку.

Јавни тужилац је улогу руководиоца кривичног поступка први пут добио Закоником о кривичном поступку из 2001. године. Ту улогу у предистражном поступку је нови законик само још више нагласио тако што је прописао конкретне механизме за његово деловање. Чланом 285. Законика о кривичном поступку прописана су овлашћења јавног тужиоца који, према одредбама овог члана, руководи предистражним поступком при чему може, ради вршења својих овлашћења, предузети потребне радње.

Орган који, према одредбама Законика о кривичном поступку из 2011. године, одлучује о ограничењу уставних права и слобода осумњиченог, јесте судија за претходни поступак. Судија за претходни поступак предстаља суд у истражном поступку и тиме замењује истражног судију који, ступањем на снагу овог Законика, престаје да постоји. Његова основна улога је да гарантује и штити основна права слободе и својом одлуком дозвољава њихово ограничење.

Јавни тужилац може стећи сазнања о извршеном кривичном делу на основу кривичне пријаве и путем других, посредних или непосредних извора сазнања о извршеном кривичном делу. Уколико јавни тужилац не може самостално доћи до потребних података на основу којих ће утврдити да ли су наводи кривичне пријаве

тачни или бар вероватни, може искористити своје право да захтева од државних и других органа и правних лица потребна обавештења. Ово није нова могућност јавног тужиоца јер је постојала иста и према Законнику о кривичном поступку из 2001. године, али је нови Законик предвидео одговорност тих органа и новчано кажњавање уколико не поступе по налогу јавног тужиоца.

Након што јавни тужилац стекне потребна сазнања и нађе да постоји основ сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности, доноси наредбу о спровођењу истраге.¹³⁵ Овде долази до изражаја једна од најдоминантијих измена која је унесена у кривични поступак применом новог законика, а то је да истражни поступак више не покреће истражни судија, већ надлежни јавни тужилац. Истрагу сада, уместо истражног судије, спроводи јавни тужилац који предузима доказне радње на подручју суда пред којим поступа. Управо је промена концепта истраге, односно увођење уместо судске, тужилачке истраге, промена која је обележила реформу кривичног процесног законодавства. Дакле, уместо судске истраге коју је до сада водио истражни судија и која је била органски део судског кривичног поступка, уведена је несудска истрага коју води јавни тужилац, па се због тога уобичајено назива „тужилачком истрагом“.¹³⁶ Из Законика о кривичном поступку недвосмислено произилази да је истрага делатност јавног тужиоца, који је отвара и спроводи, с тим да предузимање појединих доказних радњи надлежни јавни тужилац у истрази може поверити ненадлежном јавном тужиоцу или полицији.

Још једна од новина која је уведена Закоником о кривичном поступку из 2011. године, јесте могућност спровођења тзв. паралелне истраге око чега се у научној и стручној јавности могу чути многе критике. Небитно је што се формално у Законнику о кривичном поступку не користи израз „паралелна истрага”, нити се уопште одбрани даје формална могућност да „спроводи истрагу”, довољно је што

---

¹³⁵ Више у: Грубач М., (2014). *Отварање истраге према новом Законнику о кривичном поступку*, Правни записи, год. 5, бр. 1, Правни факултет Универзитета Унион, Београд.

¹³⁶ Видети: Јовановић И., Петровић-Јовановић А., (2014). *Тужилачка истрага - регионална кривично процесна законодавства и искуства у примени*, Мисија ОЕБС – а у Србији, Београд.

се омогућава истраживање одбране током истраге коју води јавни тужилац, па да се констатује да то фактички представља тзв. паралелну истрагу.¹³⁷

Друга фаза претходног стадијума – фаза стављања под оптужбу, састоји се из две потфазе - подизање оптужног акта и судска контрола оптужног акта. У овој фази, укинута је испитивање оптужнице поводом приговора против оптужнице и поводом захтева председника већа. Након што је оптужница испитана и потврђена, наступа следећа фаза – главни поступак, који се састоји из три процесне фазе, а то су: припремање главног претреса, главни претрес и доношење првостепене пресуде.

Прва фаза главног поступка јесте припремање главног претреса са циљем да се омогући несметан ток и континуитет на главном претресу. Ова фаза постојала је и раније у складу са претходним закоником, али је у оквиру ове фазе, Закоником о кривичном поступку из 2011. године, уведена једна од значајнијих новина, а то је одржавање припремног рочишта. Како се у досадашњој судској пракси показало да, услед неприпремљености главног претреса, често долази до неефикасности кривичног поступка, ово је једна од позитивнијих новина који има за циљ да допринесе ефикасности и убрзању кривичног поступка.

Следећа фаза је главни претрес који је на основу новог Законика о кривичном поступку претрпео значајне промене. Наиме, према одредбама новог законског текста, почетак главног претреса се не поклапа са почетком заседања. Према одредбама Законика о кривичном поступку из 2001. године, главни претрес је почињао читањем оптужнице, а сада, према одредбама новог законика, главни претрес почиње доношењем решења да се главни претрес одржи, што је прописано чланом 385. Законика о кривичном поступку из 2011. године. Такође, промењен је целокупан концепт главног претреса тако што је он добио адверзијални карактер и тиме је напуштена правна традиција континенталног, тј. инквизиторског система главног претреса. Терет доказивања сада је на странкама, а улога суда је пасивна, и то не само у фази наступања и налажења доказа, већ и у фази њиховог извођења.

---

¹³⁷ Шкулић М., Илић Г., *op. cit.*, стр. 56.

Он је дужан да се стара само о законитости у извођењу доказа. Законик о кривичном поступку из 2011. године, за разлику од Законика о кривичном поступку из 2001. године, регулише саслушање оптуженог, као прву доказну радњу и саставни део доказног поступка. Ипак, суд је задржао неке могућности у доказном поступку, па је тако прописана могућност суда да изузетно, када суд оцени да су изведени докази противречни или нејасни, и да је то неопходно да би се предмет доказивања свестрано расправио, изађе из оквира доказних предлога странака. То је једна од одредби која се с правом може критиковати.

У погледу доказа, законодавац прави разлику између доказних радњи и посебних доказних радњи. Доказне радње подразумевају опште доказне радње које се могу предузети у кривичном поступку, а посебне доказне радње подразумевају оне доказне радње које се могу применити само за одређена кривична дела и под условима који су Закоником строго постављени.

По завршетку главног претреса наступа поступак одлучивања. Суд се повлачи ради доношења одлуке, а Законик о кривичном поступку је регулисао поступак изрицања пресуде чланом 272. Овај део поступка не садржи значајније промене.

1.5.1. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са другим прописима

Правни систем једне земље треба да представља једну складну, непротивречну и заокружену целину, о чему треба водити рачуна приликом доношења и измене сваког појединачног прописа.¹³⁸ Доношењем и применом новог Законика о кривичном поступку, поремећена је складност и уједначеност правног система Републике Србије, а потребно усклађивање новог Законика о кривичном

---

¹³⁸ Бркић С., (2014). *Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са другим прописима*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, вол. 48, бр. 3/2014, стр. 171.

поступку са другим прописима, као и других прописа са њим, до данас није спроведено.

Нови Законик о кривичном поступку је у супротности, пре свега са Уставом Републике Србије, праксом Европског суда за људска права, Кривичним закоником, Законом о јавном тужилаштву, Законом о полицији и Законом о облигационим односима.

1.5.2. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са Уставом Републике Србије

Устав је највиши правни акт Републике Србије, и сви закони и други општи акти донети у Републици Србији, као и усвојени међународни уговори морају бити у сагласности са Уставом. Устав Републике Србије¹³⁹ из 2006. године, Народна скупштина Републике Србије усвојила је на посебној седници одржаној 30. септембра 2006. године.

Устав предвиђа да закони и други општи акти ступају на снагу најраније осмог дана од дана њиховог објављивања у Службеном гласнику, а раније само ако за то постоје оправдани разлози. Међутим, када је у питању нови Законик о кривичном поступку, у његовим прелазним и завршним одредбама је назначено да исти ступа на снагу осмог дана од дана његовог објављивања. Ипак, почетак његове примене одложен је до 15. јануара 2013. године, а потом је уследило још једно одлагање, и то до 1. октобра 2013. године када је Законик и почео да се примењује. Услед тога дошло је до грешке која је правнотехничког карактера и која је настала као последица погрешног тумачења уставних одредби које се тичу момента ступања акта на снагу и момента почетка примене наведеног акта. Још једна нетипична и неуобичајена ситуација огледа се у томе што су се истовремено, у периоду од две године, примењивала два Законика о кривичном поступку, нови и

---

¹³⁹ Устав Републике Србије, „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006.

стари. Наиме, у погледу општег кривичног поступка примењивао се Законик о кривичном поступку из 2001. године, док се Законик о кривичном поступку из 2011. године примењивао у погледу предмета у којима поступа јавно тужилаштво посебне надлежности. Обједињена и целокупна примена Законика о кривичном поступку из 2011. године, наступила је нешто касније, односно након две године.

Како је нови Законик о кривичном поступку увео концепт јавнотужилачке истраге, тако је иста прешла у надлежност јавног тужиоца. Међутим, Устав Републике Србије прописује да јавног тужиоца бира Народна скупштина, на предлог Владе, те се поставља питање да ли ће јавни тужилац, као орган који је конституисан на политичкој основи, моћи да поступа као независан орган, односно на исти начин и са једнаком независношћу с којом је поступао суд. Разлог за овакву недоумицу лежи у томе што Устав даље утврђује да је јавно тужилаштво потчињено извршној власти.

У погледу јавности поступка, Устав Републике Србије предвиђа да се јавност може искључити током читавог поступка који се води пред судом или у делу поступка, само ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, као и ради заштите интереса малолетника или приватности учесника у поступку у складу са законом. На тај начин, овом одредбом, Устав јасно утврђује у којим случајевима може доћи до искључења јавности у поступку пред судом. Ипак, о разлозима за искључење јавности говори и Законик о кривичном поступку, при чему наводи још неке разлоге, које одређује као друге оправдане интересе, услед којих може доћи до искључења јавности. Из те одредбе новог Законика о кривичном поступку недвосмислено произилази још једна од његових супротности са Уставом.

Још једна противречност која произилази из одредбе Законика о кривичном поступку односи се на право оштећеног да ангажује пуномоћника из реда адвоката. Наиме, право је сваког оштећеног на слободан избор и слободу воље приликом доношења одлуке о томе ко ће га заступати, те се овом одредбом то право оштећеном одузима.

1.5.3. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са праксом Европског суда за људска права

Европски суд за људска права са седиштем у Стразбуру, основан је 1959. године као судска инстанца Савета Европе, са основним циљем за заштиту права и слобода гарантованих Европском конвенцијом о људским правима. Европска конвенција о људским правима донета је у Риму, 4. новембра 1949. године, а Република Србије је ратификовала 26. децембра 2003. године.

С обзиром да је наша држава ратификовала ову конвенцију, и наша судска пракса треба да буде у складу са судском праксом Европског суда за људска права. Међутим, постоје бројне одредбе Законика о кривичном поступку које су у супротности са праксом Европског суда за људска права.

Тако су и одредбе које се тичу степена сумње за одређивање притвора, саслушања окривљеног пре доношења решења о одређивању притвора, могућности тајног надзора комуникација као доказне радње, супротне пракси која је успостављена кроз суђење и рад Европског суда за људска права.

1.5.4. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са Кривичним закоником

Кривични законик¹⁴⁰ Народна скупштина Републике Србије је донела је 29. септембра 2005. године. Закон је на снази од 1. јануара 2006. године. Кривични законик садржи одредбе којима су систематизоване кривичноправне норме нашег законодавства. Сам законик подељен је на општи и посебни део. Општи део садржи одредбе које су релевантне за сва кривична дела док посебни део прописује и регулише појединачна кривична дела.

---

¹⁴⁰ *Кривични законик*, „Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014. и 94/2016.

Нови Законик о кривичном поступку предвиђа дужност јавног тужиоца да предузме кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности. Кривични законик кривично дело одређује као оно дело које је законом предвиђено као кривично дело које је противправно и скривљено. То значи да јавни тужилац, у складу са начелом легалитета, може предузети кривично гоњење само за она кривична дела која се у потпуности поклапају са законском дефиницијом. Тако се поставља питање, какво је поступање јавног тужиоца када дело није скривљено, односно када је учињено од стране неурачунљивог лица, те се доводи у питање начело легалитета. Да би се начело легалитета ускладило са Кривичним закоником, оно треба да обавезује јавног тужиоца и у случају противправног дела законом предвиђеног као кривичног дела.¹⁴¹

Што се тиче одбацивања кривичне пријаве, Законик о кривичном поступку предвиђа да ће јавни тужилац исту решењем одбацити ако из поднете пријаве произилази да пријављено дело није кривично дело које се гони по службеној дужности. То значи да би до одбацивања кривичне пријаве могло доћи и када постоје околности које искључују кривицу. Ако нема кривице, нема ни кривичног дела. Овај проблем би се могао решити тако што би се и у овој одредби уместо термина *кривично дело* употребио израз *противправно дело* које је законом одређено као кривично, као што је то већ урађено у неким другим одредбама процесног законика.¹⁴²

Законик о кривичном поступку даље предвиђа да ће се у образложењу пресуде којом се оптужени оглашава кривим, навести разлози које је суд ценио приликом доношења одлуке да се изрекне строжа казна и који су били од утицаја на доношење такве одлуке. Међутим, Кривични законик предвиђа могућност ублажавања казне и ослобођења од исте, те из тога произилати још једна од супротности Законика о кривичном поступку из 2011. године ове одредбе са одредбама важећег Кривичног законика.

---

¹⁴¹ Бркић С., *Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са другим прописима*, *op. cit.*, стр. 180.

¹⁴² *Ibid.*, стр. 181.

*1.5.5. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са
Законом о јавном тужилаштву*

Закон о јавном тужилаштву¹⁴³ Народна скупштина Републике Србије је донела 22. децембра 2008. године, а закон је на снази од 6. априла 2009. године. Овај закон уређује организацију и надлежност јавних тужилаштава, услове и поступак за избор и престанак функције јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, права и дужности јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца, обављање послова правосудне управе и тужилачке управе у јавним тужилаштвима, обезбеђивање средстава за рад јавних тужилаштава и друга питања од значаја за рад јавних тужилаштава.

Нови Законик о кривичном поступку предвиђа вршење јавнотужилачке функције са јавнотужилачким сарадницима. Међутим, ова одредба је у супротности не само са Законом о јавном тужилаштву, већ и са Уставом Републике Србије, по којима се јавнотужилачка функција поверава само јавним тужиоцима и њиховим заменицима или сарадницима.

Законик о кривичном поступку садржи и упутство обавезног карактера, које надређени јавни тужилац упућује нижем јавном тужиоцу да предузме или настави кривично гоњење, док Закон о јавним тужилаштвима ову одредбу не познаје. Исто тако, Закон о јавним тужилаштвима не предвиђа обавезно упутство тужилачком сараднику.

---

¹⁴³ Закон о јавном тужилаштву, „Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 38/2012 - одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 – одлука УС.

1.5.6. Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са другим законима

Закоником о кривичном поступку из 2011. године предвиђа се да, ако суд утврди да је оптужени учинио кривично дело у стању неурачунљивости, доноси решење о одређивању мере безбедности и истим решењем одлучује о имовинско--правном захтеву. Пошто је лице према коме се поставља имовинскоправни захтев окривљени, који је при том учинио кривично дело у стању неурачунљивости и услед тога не сноси деликатну одговорност, имовинскоправни захтев у овом случају неће се моћи поставити. То је у супротности са одредбама Закона о облигационим односима¹⁴⁴ који предвиђа да за штету коју проузрокује лице које, услед душевне болести или заосталог умног развоја или којих других разлога, није способно за расуђивање, одговара онај који је на основу закона или одлуке надлежног органа, или уговора, дужан да води надзор над њим.

Даље, Законик о кривичном поступку предвиђа да председник суда одлучује о посебним задацима које пред другостепеним судом има судија извештач. Међутим, то је у супротности са Законом о судијама¹⁴⁵ којим је предвиђено да судија прима предмет према редоследу независно од личности странака и околности правне ствари, те нико нема право да мимо тог редоследа образује судска већа и додељује предмете.

Законик о кривичном поступку даје дефиницију полиције и при том предвиђа да се под полицијом подразумева орган министарства унутрашњих послова, службеник тог органа и службеник одговарајућег иностраног органа који, у складу са међународним правом и овим закоником, предузима радње на територији Републике Србије, на њеном броду или ваздухоплову, као и други државни орган са полицијским овлашћењима, ако је то овим закоником или другим

---

¹⁴⁴ Закон о облигационим односима, „Сл. лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ”, бр. 31/93 и „Сл. лист СЦГ”, бр. 1/2003 – Уставна повеља.

¹⁴⁵ Закон о судијама, „Сл. гласник РС”, бр. 116/2008, 58/2009 - одлука УЦ, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - одлука УС, 121/2012, 124/2012 - одлука УС, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 40/2015, 63/2015 - одлука УС, 106/2015, 63/2016 - одлука УС и 47/2017.

законом одређено. Овакво одређење полиције у супротности је са одредбама Закона о полицији¹⁴⁶ који предвиђа да полицијска овлашћења могу вршити само овлашћена службена лица а не сви полицијски службеници.

---

¹⁴⁶ Закон о полицији, „Сл. гласник РС”, бр. 6/2016.

2. ОВЛАШЋЕЊА ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕДИСТРАЖНОМ ПОСТУПКУ

Предистражни поступак представља прву фазу претходног кривичног поступка и, као такав, представља повезано деловање одређених субјеката. Јасно, ово се најпре односи на поступања јавног тужиоца и полиције, а у смеру откривања кривичног дела, које се гони *ex officio*, проналажења учиниоца, као и откривања и обезбеђивања предмета и трагова кривичног дела.¹⁴⁷ Заправо, према Павловићу:¹⁴⁸ „Главне субјекте овог поступка тако чине орган Министарства унутрашњих послова, односно полиција, као непосредни оперативни сервис који предузима потражне радње, затим јавни тужилац који је у формалном смислу *dominus et deus* предистражног поступка и издаје налоге за деловање полиције, те судија за претходни поступак“.

Према Бејатовићу и сарадницима,¹⁴⁹ предистражни поступак се може дефинисати и као први процеси стадијум који претходи формалној истрази. Отуда се овај сегмент поступања може посматрати аналогно ранијем преткривичном поступку.

Да би се кривични поступак покренуо и водио против одређеног лица за које постоји сумња да је извршило кривично дело, сумња мора бити одређеног квалитета и морају постојати подаци који ту сумњу потврђују. У свим случајевима, када су сазнања о кривичном делу непотпуна, када не поткрепљују потребан степен сумње, потребно је, пре доношења одлуке о покретању илу непокретању кривичног поступка, предузети одређене радње које ће расветлити кривични догађај до потребног степена сумње и на тај начин омогућити доношење исправне одлуке о конкретном случају.¹⁵⁰ Све те радње предузимају се у предистражном поступку и оне имају за циљ да допринесу доношењу адекватне и исправне одлуке о даљем току поступка, односно покретању или непокретању кривичног поступка.

---

¹⁴⁷ Бошковић А., (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 25.

¹⁴⁸ Павловић, З. (2015), *op. cit.*, стр. 29-30.

¹⁴⁹ Бејатовић, С. и сар. (2013), *op. cit.*, стр. 19.

¹⁵⁰ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016, op. cit.*, стр. 373.

Суштински посматрано предистражни поступак је примарно управноправне природе и потребно га је разликовати од кривичног поступка, с обзиром на посебну правну природу, функције, субјекте, али и због претпоставке заснивања овог односа. Због тога се не може одредити ни као судски ни као кривични поступак, првенствено јер не искључује вршење процесних функција кривичног гоњења, одбране или суђења. Такође, потребно је истаћи да предистражни поступак има доминантно неформални карактер. У овај процесни стадијум су укључене криминалистичко оперативне радње, односно делатности које су усмерене ка откривању, расветљавању и пријављивању кривичних дела, односно ка проналажењу њихових учинилаца.

Да би предистражни поступак био покренут, потребно је постојање основа сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности. Међутим, да би предистражни поступак почео, није потребна никаква формална одлука. Сматра се да је предистражни поступак започет предузимањем било које потражне радње од стране полиције.

Анализирајући законски оквир, ваља напоменути да неретко долази до забуне, с обзиром да актуелни концепт претпоставља практично два истражна сегмента. Односно предистражни поступак и истрагу, а за чије отпочињање мора бити испуњен формални захтев наредбе јавног тужиоца.

Оно што је у том смислу додатно збуњујуће, јесте да се у оба сегмента претпоставља исти ниво сумње. Тек елаборирајући ставове различитих аутора, Павловић¹⁵¹ представља решења сходно којима би се предистражни поступак водио само према непознатим учиниоцима, док би сазнање о идентитету истог формализовало даља поступања.

Неке од критика овог концепта коначно упућују да је представљена подела смислена у контексту ранијег, судског концепта истраге. Наиме, чинећи поделу на

---

¹⁵¹ Павловић, З. (2015), *op. cit.*, стр.31.

преткривични поступак и истрагу, практично је вршена подела на поступања несудске инстанце, односно полиције и самог истражног судије¹⁵².

Вративши се оквиру субјеката овог поступка, ваља напоменути да је ЗКП-ом предвиђен каталог овлашћења и дужности јавног тужиоца. У том смислу, чланом 43. овог Закона предвиђа се да ће јавни тужилац руководити предистражним поступком, одлучивати о предузимању или одлагању кривичног гоњења, те спроводити истрагу. Међу правима и обавезама наводи се и право на закључивање споразума о признању кривице дела и споразума о сведочењу, заступање оптужбе пред судом, изјављивање жалби и правних лекова, те других законом предвиђених радњи.

Када је, пак, полиција у питању и оквир овлашћења овог субјекта, исти је јасно подређен полицији, али може и самостално прикупљати обавештења и податке који су од значаја за утврђивање основа сумње извршења кривичног дела. Односно, да би полиција у предистражном поступку испунила законом предвиђене задатке, овлашћени полицијски службеници могу предузимати одређене потражне (оперативно тактичке) радње и мере, поједине доказне радње, као и мере процесне принуде (полицијско хапшење, задржавање уз одобрење јавног тужиоца).¹⁵³ На тај начин, кроз предузимање наведених радњи, остварује се основни циљ предистражног поступка, а то је постизање вишег степена сумње, тачније основане сумње о извршеном кривичном делу и његовом учиниоцу.

Тек када је предистражни поступак у питању, раније истакнута напомена неформалног карактера, повлачи да докази прикупљени у предметном контексту не могу бити они на којима се заснива пресуда. Тек по предузимању формалних радњи, прикупљени доказни материјали могу имати свој доказни квалитет у каснијем кривичном поступку.

---

¹⁵² Бошковић, А. (2012). *Појам кривичног поступка према новом ЗКП Републике Србије из 2011. године*. Култура полиса, 9 (2), 257-271.

¹⁵³ Бошковић А., *op. cit.*, стр., 26.

Напоследку, судија за претходни кривични поступак представља кривични суд. Ипак, у новом моделу ЗКП-а он у предистражном кривичном поступку има релативно ограничену улогу у оквиру које одлучује о радњама које могу утицати на остварење и заштиту основних права и слобода човека.

2.1. Појам полиције и основна начела полиције у обављању полицијских послова

Представљајући различиту поделу ингеренција међу министарствима, а на нивоу државе, законом је регулисано да унутрашње послове државне управе обавља Министарство унутрашњих послова. Ради се наиме о законом утврђеним пословима, чијим обављањем се остварује безбедност Републике и њених грађана и обезбеђују остваривање њихових Уставом и законом утврђених права.

Сам оквир послова Министарства унутрашњих послова је прилично обухватан, а укључује: заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка, заштиту живота, личне и имовинске сигурности грађана, спречавање и откривање кривичних дела и проналажење и хватање учинилаца кривичних дела и њихово привођење надлежним органима, одржавање јавног реда и мира, обезбеђивање зборова и других окупљања грађана, обезбеђивање одређених личности и објеката, безбедност саобраћаја на путевима, контролу прелажења државне границе, контролу кретања и боравка у граничном појасу, контролу кретања и боравка странаца, набављање, држање и ношење оружја и муниције, производњу и промет експлозивних материја, запаљивих течности и гасова, заштиту од пожара, држављанство, јединствени матични број грађана, путне исправе, пребивалиште и боравиште грађана, те обучавање кадрова, као и друге послове одређене законом¹⁵⁴.

---

¹⁵⁴ Преузето са <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/ministarstvo/nadleznost!/ut/p/z1/> Приступљено дана 21. 8. 2018. године

Водећи се Законом о полицији¹⁵⁵, предметна инстанца одређује се као централна организациона јединица Министарства унутрашњих послова која у обављању унутрашњих, односно полицијских послова, штити и унапређује безбедност грађана и имовине, пружа подршку владавини права и обезбеђује остваривање Уставом и законом утврђених људских и мањинских права и слобода, као и други, са њима повезани послови из утврђеног делокруга и надлежности Министарства. Према Законик у кривичном поступку, под полицијом се подразумева орган Министарства унутрашњих послова, службеник тог органа и службеник одговарајућег иностраног органа који, у складу са међународним правом и овим Закоником, предузима радње на територији Републике Србије, њеном броду или ваздухоплову, као и други државни органи са полицијским овлашћењима, ако је то овим или другим закоником предвиђено. Такође, Законик о кривичном поступку је предвидео да постоје разне врсте полицијских службеника.

Основни задатак полиције је превентивна и репресивна борба против криминалитета. Полазећи од тога, полиција има низ овлашћења и дужности која остварује у свом деловању. Полиција је основни носилац функције расветљавања кривичних дела и проналажења њихових учинилаца.

Имајући у виду флоридност криминалног деловања, бројни аутори посвећују пажњу поступањима полиције у ужим областима деловања. Ово тако обухвата широк оквир, од активности у локалној заједници¹⁵⁶, преко међународног и организованог криминалитета¹⁵⁷, до савременог деловања у сајбер - простору¹⁵⁸. Односно, значајан научни дискурс усмерава се на превентивно или репресивно поступање полиције у контексту конкретних кривичних дела, попут насиља у

---

¹⁵⁵ Закон о полицији, „Сл. гласник РС“, бр. 6/2016.

¹⁵⁶ Симоновић, Б. (2001). *Улога полиције у превенцији криминала на нивоу локалне заједнице-нове стратегијске основе и приступи, основи организације полиције и институционално организовање превенције криминалитета у појединим државама*. Безбедност, Београд, 43, 33-54.

¹⁵⁷ Уљанов, С., & Ивановић, З. (2010). *Међународне полицијске организације*. Страни правни живот, 2, 65-84.

¹⁵⁸ Milošević, M. (2006). *Police and judiciary of Republic of Serbia in combating hi tech crime*. *Bezbednost*, Beograd, 48(1), 43-60.

породици¹⁵⁹, малолетничке делинквенције¹⁶⁰, злоупотребе дрога¹⁶¹, тероризма¹⁶² и других.

Водећи се националном легислативом, представљене дужности полиције произилазе из члана 286, става 1. Законика о кривичном поступку где се наводи следеће: „Ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка. Наравно, пре него што се дође до стадијума расветљавања кривичног дела, оно се пре свега мора открити, за шта је такође надлежна полиција.“

Полиција у обављању својих послова има овлашћења која су предвиђена законом и, у складу са тим, мора се придржавати начела која су утемељена у законским прописима. Начела која полиција мора поштовати су:

- начело законитости;
- начело објективности;
- начело професионалности;
- начело сарадње;
- начело брзине и оперативности;
- начело информисаности;

---

¹⁵⁹ Savić, M., & Mikić, D. (2010). *Methods of detecting and proving the offence of domestic violence*. *Bezbednost*, Beograd, 52(3), 298-312.

¹⁶⁰ Вуковић, С(2005). *Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника*, Наука – Безбедност – Полиција, 10(1), 46-67.

¹⁶¹ Лајић, О., & Ивановић, З. [2009]. *Наркоманија, полиција и наркокриминал*. Наука, безбедност, полиција, 14(2), 169-183.

¹⁶² Šipkar, M. (2015). *Suradnja policije s lokalnom zajednicom u svrhu sprječavanja kaznenog djela terorizma*. *Policija i sigurnost*, 24(3/2015), 292-299.

- начело сразмерности;
- начело чувања службене тајне;
- начело хуманости.

Начело законитости је једно од најважнијих правних начела^{163,164} кога се у коначном мора и полиција придржавати у обављању својих послова. То произилази, пре свега, из Закона о полицији где се наводи да се обављање полицијских послова заснива на начелу законитости, те да полиција може примењивати само оне мере и средства које су предвиђене законом. Премда је примарна улога полиције пројектована ка циљу стварања услова заштите људских права и слобода, предметни принцип је од виталног значаја, с обзиром на природу полицијских поступања која подразумевају и ограничавање овог сегмента¹⁶⁵. Тако, питање законитости представља прву тачку анализе у различитим ситуацијама ограничавања људских права и слобода, попут лишења слободе¹⁶⁶, полицијског задржавања¹⁶⁷, претресања стана и других просторија, примене различитих доказних радњи или примене мера принуде.

Начело објективности представља начело које је најзначајније за утврђивање потпуног чињеничног стања и истине. Наиме, тако утврђено чињенично стање, које је од пресудног утицаја на откривање и утврђивање истине, може се остварити само ако се полицијске активности и послови планирају и предузимају објективно. Закон о полицији утврђује начело објективности тако што предвиђа да је овлашћено службено лице дужно да у примени полицијских овлашћења поступа непристрасно, без дискриминације по било ком основу и пружајући сваком једнаку законску заштиту.

¹⁶³ Павловић, З. С. [2010]. *Од начела законитости до начела правности у кривичном праву*. Војно дело, 62(4), 210-228.

¹⁶⁴ Frank, S. (1948). *Značenje načela zakonitosti u Krivičnom zakoniku*. Zbornik PFZ, 1, 231-245.

¹⁶⁵ Аврамовић, Н., & Марковић, М. (2011). *Хармонизација права полиције Републике Србије са европским стандардима у области заштите људских права*. Годишњак факултета правних наука, 1(1), 79-88.

¹⁶⁶ Мрвић-Петровић, Н., & Петровић, З. (2010). *Накнада штете због неоснованог лишења слободе или неосноване осуде у страним законодавствима*. Страни правни живот, 7-32.

¹⁶⁷ Милидраговић, Д. [2009]. *Задржавање лица у позитивном законодавству Републике Србије*. Безбедност, Београд, 51(3), 204-219.

Пратећи наводе Модлија и Дураковића,¹⁶⁸ полицијска оперативна поступања, по правилу, подразумевају различите материјалне трагове, предмете, као и информације добијене од стране жртава, сведока, али и извршиоца кривичних дела. Било да се ради о посредно или непосредно перципираним садржајима, дати аутори наглашавају да се полиција не сме слепо придржавати својих менталних образаца, а посебно у смислу шаблонизирања поступака. Тек када је утврђивање истине у питању, поред оквира поступања, који је нужно у складу са начелима кривичноматеријалног и кривичнопроцесног права, криминалистички ниво задатака захтева недвосмислено испуњење начела објективности.

Са циљем остваривања објективности поступања, криминалистички оријентисани аутори истичу и додатна начела, попут начела методичности и тактичног планирања. Наиме, ради се о стручном оквиру деловања, који захтева поштовање одређеног редоследа, у различитим фазама полицијских радњи.

Тек, у коначном, исто мора обухватити и начела темељности и упорности. Полицијски ниво поступања некада управо бива опредељен наизглед малим, безначајним детаљима. Ово се нарочито мора узети у обзир у савременим форензичким условима, где минимални биолошки или високотехнолошки трагови имају круцијалну важност. Ипак, објективност поступања, у овом смислу, захтева од поступајућих полицијца неискључивост, односно да утврђују и све оне доказе који иду у корист осумњиченог, а не само оне који могу наћи примену у контексту доказивања кривице.

Начело професионалности произилази из дужности полиције да у обављању и извршавању полицијских послова поступа професионално, и да се на професионалан начин односи према свим странкама. Закон о полицији ово начело спомиње на више места, и прописује да полиција може применити средства

---

¹⁶⁸ Modly, D., & Duraković, A. (2014). *Uloga kriminalističkog mišljenja u kriminalističkom istraživanju policije*. *Dijalog - Časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, 3-4, str. 7-19.

принуде само под условима који су предвиђени законом на начин на који се постижу најпрофесионалнији резултати¹⁶⁹.

Питање професионалности поступања, последњих година у Србији, разматрано је из више различитих аспеката. Ово при томе не подразумева само питања ефективности и професионалних стандарда обучености, већ и негативне аспекте попут корупције¹⁷⁰ и злоупотребе овлашћења¹⁷¹. Оташевић и Субошић¹⁷² тако истичу значај различитих интерних механизма, попут ангажовања сектора унутрашње контроле, а којим се гарантује поштовање високих професионалних и правних стандарда поступања.

Додатно, када је у питању начело професионалности, овај контекст обухвата и друге елаборације у контексту начела стручности и специјализације. Тако, паралелно са специјализацијом криминалаца и све већом софистицираношћу криминалне феноменологије, поставља се потреба усавршавања механизма спречавања и сузбијања датих појава. Формирање одељења за високотехнолошки криминал у Републици Србији, свакако представља један од еклатантних примера овог контекста, у коме изазови противправних деловања захтевају одговарајући одговор државе. Такође, имајући у виду промене у друштвеном реаговању на појаве попут насиља у породици, обука полицајаца и поштовање високих професионалних стандарда у овом контексту¹⁷³, јесте предуслов остваривања националних стратегија.

Начело сарадње је веома изражено у обављању полицијских послова јер је сарадња у оквиру једног органа, као и сарадња на националном и међународном нивоу, веома важна у остваривању задатака и дужности полиције. Закон о полицији

---

¹⁶⁹ Бошковић, А. (2015). *Op. cit.*, стр. 48.

¹⁷⁰ Кесић, З. (2012). *Теоријско дефинисање корупције у полицији*. Безбедност, Београд, 54, 134-150.

¹⁷¹ Кесић, З. (2011). *Прекорачење и злоупотреба полицијских овлашћења у сенци дискреционе моћи полиције*. Безбедност, Београд, 53, 66-89.

¹⁷² Оташевић, М. Б., & Субошић, Д. (2010). *Изградња професионалног интегритета полиције у зависности од ангажовања сектора унутрашње контроле*. Зборник радова: Методогија изградње система интегритета у институцијама на сузбијању корупције. 59-71.

¹⁷³ Kikić, S., Odeljan, R., & Šuperina, M. (2015). *Образовање полицијских службеника и подручја насиља и обитељи*. *Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva*, 18(2(33)), 69-85.

посебно поглавље посвећује облицима сарадње полиције са другим субјектима који се односе на међупопулацијску сарадњу, сарадњу са БИА, другим органима и недржавним субјектима, заштиту и пружање правне помоћи појединцима и сарадњу са појединцима који пружају помоћ полицији.¹⁷⁴

Имајући у виду новине у кривичнопроцесној материји и чињеницу да значајан део поступања полиције заправо бива под ингеренцијом тужиоца, предметно начело је од виталног значаја¹⁷⁵. Додатно, уводећи нове правне институте, те чињеницом да значајан део криминалних деловања има транснационални карактер, питање сарадње међудржавних полиција и инстанци попут ИНТЕРПОЛ-а и ЕУРОПОЛ-а неодвојиво је од остваривања пројектованих циљева ефикасности¹⁷⁶.

Начело брзине и оперативности је од велике важности за адекватно деловање полиције приликом откривања, разјашњавања и доказивања кривичних дела, откривања учиниоца кривичних дела и обезбеђења личних и материјалних доказа. Благовременост предузимања полицијских послова зависи од примене овог начела. Полиција је дужна да са једнаком пажњом води рачуна, како о професионалности у обављању својих послова тако и томе да у раду не губи време непотребно.

Према Матијевићу и Марковићу,¹⁷⁷ брзина наступа полиције мултиплицира шансе откривања и фиксирања предмета и трагова кривичног догађаја. Ово се отуда намеће као важан принцип нарочито у предистражним и истражним радњама. Додатно, према истом извору, арктикулација предметног начела биће условљена и организацијом сталних служби дежурстава и мобилних интервентних екипа. Исто ће коначно укључивати сачињавање оријентационих планова рада за

---

¹⁷⁴ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 48.

¹⁷⁵ Кораћ, Х., & Каровић, М. С. (2014). *Сарадња полиције и тужилаштва у истрази. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка*, стр. 132-146.

¹⁷⁶ Никач, Ж. (2003). *Транснационална сарадња држава у борби против криминалитета - Еуропол и Интерпол*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства РС.

¹⁷⁷ Матијевић, М. & Марковић, М. (2013). *Криминалистика*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, стр.15.

конкретне ситуације, те елевирање нива техничке опремљености и обучености припадника полиције. Из тога произилази обавеза полиције да своје дужности извршава квалитетно, професионално и законито, а све то уз брзо и рационално поступање.

Начело информисаности јавности подразумева обавезу полиције да јавност информише о својим активностима. Ова обавеза полиције произилази из члана 6. Закона о полицији где се наводи да је рад Министарства унутрашњих послова јаван, да је полиција дужна да благовремено обавештава јавност о свом раду, те да једном годишње објављује извештај о стању безбедности у Републици Србији, извештај о раду Министарства, као и информације о свом раду.

Дати оквир при томе треба разумети мултидимензионално. На једној страни, поменути ниво информисања обезбеђује извесну транспарентност поступања, као и својеврстан вид контроле од стране јавности. Приказивање успешности деловања полиције заправо носи показатеље државне ефикасности у сузбијању антисоцијалних тенденција и осигуравању права и безбедности грађана. Додатно, представљајући активности полиције у континуираном оквиру, остварује се генерално превентивни ефекат одвраћања свих оних мотивисаних појединаца и група, који се постављају као потенцијални извршиоци кривичних дела.

У прилог овоме ваља истаћи и такозвано начело проактивног или превентивног поступања. Наиме, пружањем различитих обавештења грађанима остварује се ефекат подизања безбедносне културе. Упознајући тако јавност са различитим новим облицима криминалитета, редукује се ризик виктимизације и спречава поље могућег криминалног деловања. Коначно, јавним информисањем и промовисањем полиција учествује у јачању друштвеног морала и усвајања одређеног система вредности који дисквалификује криминалитет.

Начело сразмерности се састоји у изражавању сразмере између овлашћења полиције у спровођењу полицијских послова и циља који се на тај начин жели

остварити.¹⁷⁸ Полицијска овлашћења морају бити сразмерна потребама због којих се предузимају. Веома је важно да штетне последице које се јављају услед примене полицијских овлашћења не буду веће од оних које би наступиле да полиција није деловала у складу са својим овлашћењима.

Начело чувања службене тајне подразумева обавезу полицијских службеника да о његовом очувању воде рачуна током читавог процеса обављања полицијских послова и примене полицијских овлашћења. Закон о полицији прописује обавезу полицијских службеника да током обављања своје службе воде рачуна о чувању службених података до којих су дошли својим радом, а који би својим откривањем отежало извршење полицијских задатака или нарушило законом заштићена права трећих лица.

Дати оквир поступања нарочито је важан у контексту оних полицијских поступања који захтевају висок ниво конспиративности. О овој теми биће нарочито речи у даљем тексту, а у склопу елаборације посебних доказних радњи. Увођење института прикривеног иследника свакако је један од примера датог оквира¹⁷⁹.

Начело хуманости подразумева обавезу полицијских службеника да у обављању својих послова поступају одговорно и хумано, уз поштовање људског достојанства, као и части и угледа сваког лица. У примени полицијских овлашћења посебно је наглашено да је овлашћено службено лице дужно да поступа хумано и да поштује сваку личност и њена права, дајући предност правима угроженог у односу на иста права лица које та права угрожава, водећи рачуна о правима трећих лица.¹⁸⁰

Заправо, предметно начело представља сажимање свих раније елаборираних принципа. Тек остваривање циља који се поставља пред полицију, а у погледу заштите права и слобода, не сме бити у колизији са тенденцијом хуманости понашања и поштовања људског достојанства. Тек ова тема, поново, у литератури

---

¹⁷⁸ Бошковић А., *op. cit.*, стр 49.

¹⁷⁹ Шкулић, М. [2005]. *Прикривени иследник - законско решење и нека спорна питања*. Безбедност, Београд, 47(3), 373-397.

¹⁸⁰ *Ibid.*

бива нарочито акцентована у оном негативном контексту, а који подразумева све оне моделе прекомерне примене мера принуде, различите облике тортуре и изнуђивања доказа¹⁸¹, те других облика злоупотребе овлашћења¹⁸².

2.2. Овлашћења полиције

Обављање полицијских послова у предистражном поступку заснива се на примени прецизно дефинисаних законских овлашћења, али и наведених начела која произилазе из законских прописа. Полиција у предистражном поступку има веома значајну улогу, а њен основни задатак је откривање кривичних дела, проналажење учиниоца, али и обезбеђивање доказа.

Активности органа унутрашњих послова обухватају специфичан пут од основа сумње до основане сумње о кривичном делу и учиниоцу, како би се омогућило да јавни тужилац захтева покретање кривичног поступка.¹⁸³ Полиција је основни и најважнији субјект у поступку расветљавања кривичних дела и проналажења њихових учинилаца, али да би та обавеза полиције могла да наступи, и да би полиција могла да почне са извршавањем исте, потребно је постојање основа сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности.

Ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција има низ начелно формулисаних дужности, које се сведе на одређене обавезе:

- у односу на потенцијалног осумњиченог – мере чији је циљ да се пронађе „учинилац“ кривичног дела;

---

¹⁸¹ Ofak, L., & Turudić, M. (2010). *Europski sud za ljudska prava*. Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave, 10(4), 1093-1117.

¹⁸² Марковић, С. (2014). *Повреда забране злостављања особе лишене слободе у процедуралном аспекту*. Полиција и сигурност, 23(3/2014), 205-216.

¹⁸³ Ђурђић В., *op. cit.*, стр. 16.

- у погледу спречавања бекства – мере којима се постиже да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне;
- у односу на доказе и друге релевантне податке – мере чији је циљ да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да се прикупе сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.¹⁸⁴

Да би полиција наведене дужности могла успешно да оствари, законодавац је полицији у предистражном поступку дао низ овлашћења. Та овлашћења су различита и зависе од низа околности, почевши од тога да ли постоје основи сумње да је извршено кривично дело, затим да ли је реч о овлашћењима у односу на доказе или према учиниоцима кривичних дела, као и од тога да ли су учинилац и друга лица затечена на лицу места или не, или да ли се ради о доказним радњама или не и сл.¹⁸⁵

Да би испунила своје дужности и задатке, полиција може по налогу јавног тужиоца, спровести оперативну радњу која се састоји у прибављању евиденције остварене телефонске комуникације, откривању коришћених базних станица или лоцирању места са ког се обавља комуникација. Полиција предузима и радње класичне полицијске асистенције онда када други државни орган спроводи конкретну процесну активност и пружа потребну стручну помоћ јавном тужиоцу и суду приликом вршења њихових овлашћења у предистражном поступку.¹⁸⁶ Такође, полиција може обављати и низ потражних и, изузетно, доказних радњи у предистражном поступку, које су од значаја за разјашњење кривичног дела и откривање учиниоца. Докази које полиција прибави у предистражном поступку, могу се користити као доказна средства у даљем току поступка, ако су прибављени у складу са законом. Радње оперативног карактера, које полиција предузима у циљу откривања, разјашњавања и доказивања кривичног дела, у литератури се

¹⁸⁴ Шкулић М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 309.

¹⁸⁵ Бејатовић С., *op. cit.*, стр. 383.

¹⁸⁶ Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 38.

називају, поред потражних, и криминалистичко-тактичким и криминалистичко-оперативним радњама.

Овлашћења која полиција има у предистражном поступку су различите правне природе, те се могу поделити на непроцесна и процесна овлашћења.

2.2.1. Непроцесна овлашћења полиције у предистражном поступку

Полиција је дужна да у вршењу својих непроцесних овлашћења, одмах, а најкасније у року од двадесет и четири сата након предузимања радње, јавног тужиоца обавести о предузимању исте. У вршењу непроцесних овлашћења, полиција је дужна да поштује закон и сва начела полицијског деловања. Радње које полиција предузима у овом стадијуму поступка, не смеју бити у супротности са процесним одредбама како се не би угрозила људска права и слободе, као последица полицијске делатности. Уколико полиција поступи супротно процесним одредбама или се у вршењу радње, према лицу у односу на које се радња врши, понаша неадекватно, те као последица тога наступи незадовољство, то лице има право да поднесе притужбу надлежном судији за претходни поступак, а рок за подношење притужбе није одређен законом. Током спровођења ових радњи, полиција је дужна да о свим чињеницама и околностима, које је утврдила, а које су од интереса за вођење кривичног поступка, као и о предметима који су пронађени и одузети, састави записник или службену белешку.

У непроцесна овлашћења полиције спада вршење следећих радњи:

- прикупљање обавештења од грађана;
- преглед превозних средстава, путника и пртљага;
- ограничење или лишење слободе кретања;
- утврђивање истоветности лица и предмета;

- расписивање потраге за лицима и предметима;
- преглед објеката, просторија и документације државних органа, предузећа, радњи и других правних лица;
- прибављање евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица и лоцирања места са којег се обавља комуникација;
- радње потребне ради успешног вршења других полицијских овлашћења.

У погледу предистражних радњи које по својој природи представљају задирање у приватност, уз налог судије за претходни поступак полиција може прибављати евиденцију остварене комуникације, евиденцију коришћених базних станица или лоцирати места са којег се обавља комуникација.

Све наведене радње се предузимају на основу предлога овлашћеног јавног тужиоца.¹⁸⁷ У даљем тексту, свака од ових радњи ће бити детаљније обрађена.

2.2.1.1. Прикупљање обавештења од грађана

Начини сазнања о кривичном делу у полицијским поступањима прилично су разнолики. Тако, поред непосредног затицања извршиоца на делу, службеници полиције могу идентификовати противправна поступања и током оперативног рада. Додатно, информације се могу прикупити и посредством такозваног јавног заговарања, односно гласина или посредством средстава јавног информисања¹⁸⁸.

Тек у погледу учесталости извора информација, можда најчешће полицијски службеници прибављају податке од стране оштећених или сведока кривичних дела. Такође, пријаве и детаљи противправних поступања могу бити и од стране

¹⁸⁷ Павловић З., *op. cit.*, стр. 33.

¹⁸⁸ Симоновић, Б. (2004). *Криминалистика*. Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке.

непознатих, односно анонимних подносилаца. Истина, криминалистичка теорија и пракса овде познаје и различите појаве обмањивања полиције, било са циљем скретања и ометања пред/истражних поступања или као самостални облик извршења кривичног дела.

Поред сведока који су практично задесно присуствовали неком извршењу кривичног дела, полиција прикупља податке и посебних категорија грађана, односно од информаната. Ради се наине о лицима који су у пригодном положају да стекну одређена сазнања, а која могу бити од користи у полицијским деловањима.

Коначно, имајући у виду и законске обавезе правних лица у контексту пријављивања сазнања о одређеним кривичним делима, исти се појављају као виталан извор информација. Примера ради пријављивање телесних повреда од стране ургентних центара или пријављивање насиља у породици од стране школских управа, неки су од сегмента овог контекста.

Обавештења прикупљена од грађана за полицију представљају један од извора информација. Полиција има право да прикупља обавештења од грађана ако је то потребно за успешно откривање кривичног дела и проналажење учиниоца. Обавештења се не прикупљају у форми судског саслушања, већ на неформалан начин. Но, то не значи да се прикупљање неформалних обавештења може вршити на начин којим би биле угрожене основне слободе и права грађана.^{189,190}

Категорије грађана од којих полиција може прикупљати обавештења су различите а као даваоци обавештења могу се појавити лица оштећена кривичним делом, жртве, очевици, осумњичени, стручна лица и слични, као и лица која су због криминалне делатности већ окривљена, притворена и осуђена¹⁹¹.

Прикупљање обавештења од грађана може се посматрати у ужем и ширем смислу. У ширем смислу прикупљање обавештења налази поистовећивање са

---

¹⁸⁹ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 41.

¹⁹⁰ Вујовић, Д. [2001]. *Authorities of internal affairs organs of precriminal procedure in general practice*. Безбедност, Београд, 43(5), 612-636.

¹⁹¹ Кесић, Т. (2002) *Активност органа унутрашњих послова у прикупљању обавештења од грађана*. Зборник радова наставника ВШУП-а. Стр. 153-172.

садржином целокупног криминалистичко оперативног ангажовања полиције. Ради се наике о радњама које имају циљну усмереност откривања и расветљавања кривичних дела и проналажење и лишење слободе њихових учинилаца.

Интегришућу компоненту превентивног ангажовања полиције, прикупљање обавештења задобија још шири оквир интерпретације. Заправо реч је о свим оним активностима прибављања припремања, планирања и предузимања радњи за спречавање криминалних и других облика деликвентног понашања.¹⁹²

Тек ужи оквир тумачења, прикупљање обавештења дефинише као општу оперативно-тактичку радња, која се предузима у циљу прибављање сазнања значајних за спречавање и сузбијање криминалитета. Полазећи најчешће од почетних индиција о учињеном кривичном делу и учиниоцу, полиција у неформалном разговору са различитим категоријама грађана, не само да остварује оперативне задатке расветљења кривичне ствари, већ обезбеђује и одређене кривичнопроцесне претпоставке и доказну базу која се може искористити у каснијем судском поступку.

Прикупљање обавештења од грађана може имати различите циљеве:

- прикупљање података значајних за спречавањем откривање и расветљавање криминалне делатности, проналажење и лишење слободе учинилаца кривичних дела, као и за обезбеђење материјалних и личних доказа;
- прикупљање података о начинима криминалног организовања и методима деловања различитих категорија деликвената;
- прикупљање података о општим трендовима криминалног испољавања и такође, о другим појавама и проблемима који су од значаја за остваривање дугорочних криминално-политичких циљева а односе се на криминалну превенцију и криминалну репресију.¹⁹³

---

¹⁹² Бошковић А., *op. cit.*, стр. 73.

¹⁹³ Кривокапић В., (1996). *Криминалистика, Тактика I*, Полицијска академија, Београд, стр. 218.

До грађана која могу дати обавештења, службена лица полиције су дужна да дођу сопственим ангажовањем. Некада се грађани сами јављају, али најчешћи начини путем којих полиција дође до грађана који могу дати обавештења су следећи:

- затицањем на листу места кривичног догађаја или у његовој близини;
- на основу исказа других грађана;
- на основу предмета и трагова пронађених на месту кривичног догађаја;
- на основу предмета и трагова који потичу са места кривичног догађаја, а пронађени су код одређеног лица;
- обраћањем грађанима путем средстава јавног информисања;
- анализом конкретног догађаја и извођењем закључака о могућности да одређена лица услед свог односа са оштећеним, жртвом, осумњиченим, односно због присуства на лицу места тј. у његовој близини, бављења одређеном професијом, односно из неких других разлога, могу дати корисна обавештења;
- коришћењем подата из криминалистичких евиденција.¹⁹⁴

Полиција грађане може ради прикупљања обавештења позивати, а у позиву мора назначити разлог позивања и својство у ком се грађанин позова, назив, место и адресу организационе јединице Министарства, место и време позивања. С друге стране, лице се може принудно довести само ако је уредно позвано а није се одазвало позиву, и ако је позиву било упозорено на могућност принудног довођења. У том случају, налог за довођење се лицу уручује непосредно пре довођења, а може се предузети најраније шест часова пре рока одређеног за довођење. Пре довођења, овлашћено службено лице је дужно да лице које се

---

¹⁹⁴ Матијевић М., Марковић М., (2013). *Криминалистика*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, стр. 127.

доводи упозна са разлoзима довођења, правом на обавештење порoдице и других лица као и са правом на браниoца.

Лица треба што хитније пронаћи и од њих узети изјаве, будући да прoтеком времена сећање бледи, а повећава се и могућност појаве различитих чинилаца који могу утицати на спремност лица да пружи обавештења, као и на садржину његове изјаве.¹⁹⁵ Прикупљање обавештења од једног лица не сме се вршити принудно а може трајати онолико колико је потребно да се обавештење добије, с тим што најдуже може трајати четири сата, а дуже по пристанку лица које даје обавештење. Право је грађанина да одбије да пружи обавештења која тражи полиција, осим ако би тиме учинио кривично дело, а службено лице је дужно да га на то упозори.

Обавештења од грађана могу се прикупљати у њиховом стану, на радном месту, службеним просторијама или на другом месту које је погодно. Изизетак постоји у вези са прикупљањем обавештења од малолетника и млађих пунолетних лица, од којих се обавештења увек прикупљају у њиховом стану уз присуство родитеља, или у школи уз присуство директора школе, педагога или психолога. Уколико се грађани позивају у службене просторије, у позиву ће се назначити место где треба да се јави.

Поред могућности прикупљања обавештења од грађана који се налазе на слободи, Законик је предвидео и могућност прикупљања обавештења и од притвореног лица, ако је то потребно ради откривања других кривичних дела или других учинилаца.¹⁹⁶ Ово је могуће само уз одобрење судије за претходни поступак, председника већа или судије појединца. Дакле, да би полиција могла прикупљати обавештења од притвореника, морају се испунити следећи услови:

- да је то потребно ради откривања других кривичних дела;
- да то одобри суд;
- да се та обавештења прикупљају у заводу у којем је окривљени притворен;

---

¹⁹⁵ Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 127.

¹⁹⁶ Бејатовић С., *op. cit.*, стр. 384.

- да се обавештења прикупљају у време које одреди суд;
- да се обавештења прикупљају у присуству браниоца.

Прикупљање обавештења од притвореника врши се на исти начин као и прикупљање обавештења од осталих грађана, на исти начин се документује и има искључиво оперативни карактер и исти криминалистички значај.

Занимљиву напомену представља и то да под/законски ниво регулативе, а, у конкретном, Правилник о полицијским овлашћењима дозвољава и јавно расписивање награде ради добијања потребног обавештења. Ради се, наиме, обично о оперативно тешким случајевима у којима постоји минимално трагова на основу којих би се усмерио даљи криминалистички рад. Тако се чланом 46, претходно поменутог правилника, предвиђа да се висина награде за обавештење дато ради откривања и лишавања слободе лица које је учинило теже кривично дело, одређује у нето динарском износу у распону од 200.000 до 1.000.000 динара, а у зависности од висине запређене казне за извршено дело. Тек у изузетним случајевима, одлуком надлежног министра, ова висина може бити и већа.

Прикупљена обавештења имају велики оперативни значај и због тога је веома важно прикупљена обавештења документовати на прави начин и што верније. То се може извршити службеном белешком, својеручно написаном или издиктираном и потписаном изјавом, тонским или тон-филмским снимком. Прикупљена обавештења се користе приликом постављања, проверавања, модификовања и елиминисања криминалистичких верзија¹⁹⁷ о догађају и његовом учиниоцу, при чему знатно олакшавају правилан избор мера и радњи које треба предузети у даљем раду, као и опредељење за тактику њиховог вршења.¹⁹⁸ Поред тога, омогућавају полицији да састави кривичну пријаву у којој ће навести све доказе до којих је дошла приликом прибављања обавештења. Уз кривичну пријаву, полиција јавном тужиоцу доставља и предмет, скице, фотографије, прибављене извештаје, списе о предузетим мерама и радњама, службене белешке, изјаве и

---

¹⁹⁷ Више у: Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 64 – 69.

¹⁹⁸ Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 129.

друге материјале који могу бити од користи. Такође, обавештења која је прикупила полиција, доприносе доношењу одлуке о кривичној пријави од стране јавног тужиоца, односно доношењу одлуке о покретању истраге или одбацивању кривичне пријаве.

Приликом давања обавештења у предистражном поступку, постоји могућност полиграфског тестирања, на захтев или уз пристанак лица од којег се тражи обавештење, да се над њим примени полиграфско испитивање. Уколико лице које даје обавештење одустане од полиграфског тестирања, исто ће се прекинути.

Поред наведеног, у процедуралном смислу, ово тестирање могу извршити само посебно обучени службеници. Тек пре саме примене, лицу које ће бити испитивано се детаљно објасни механизам функционисања уређаја, а у сегменту регистрања физиолошких промена и лажног давања одговора.

Полиграфско тестирање представља врло популаран, али и контроверзни метод, који с обзиром на своје недостатке нема доказну снагу¹⁹⁹. Овај ниво контроверзе произлази из чињенице да нови ЗКП, као ни ЗКП из 2001. године, заправо не садржи одредбе којима се дозвољава или забрањује примена истог. Тек законски основ примене овог, пре свега истражног метода, налази се у Закону о полицији, уз даље елаборације у Правилнику о полицијским овлашћењима²⁰⁰.

Пратећи садржај Закона о полицији, истим се таксативно наводе категорије лица према којима се искључује примена полиграфа. Ради се, наиме, о лицима која су под дејством алкохола или других психоактивних супстанци, лица са озбиљним кардиолошким или респираторним здравственим стањима, затим лица која узимају медикаменте седативног дејства, те лица која показују видљиве знаке психичке поремећености или болести.

---

¹⁹⁹ Лазиф, Д. [2014]. *Примена полиграфа као доказног средства у законодавству Републике Србије*. Право - теорија и пракса, 31(10-12), 69-84.

²⁰⁰ („Сл. гласник РС", бр. 54/2006)

Сам закон садржи и неке упитне одреднице, из аспекта номотехнике, а нарочито када наводи да се ова метода не може примењивати према лицу у стресном стању. Имајући у виду да је сама ситуација тестирања стресна, поставља се питање на шта је заправо законодавац мислио. Тек претпоставка, у том смислу, јесте да се дати нормативни оквир односи на акутне ситуације стреса, односно, да је потребна одређена временска дистанца од деловања интензивног стресора, до примене предметне методе.

Коначно, према истом извору, примена полиграфа искључена је и у контексту лица која осећају интензиван физички бол, те трудница и породиља, а с обзиром на ризик добијања лажних одговора.

Примена техничких уређаја у детектовању лажи, заправо има дугу историју у Србији²⁰¹. Ипак, и поред осавремењавања овог метода, како у технолошком, тако и апликативно психолошком контексту, јасно је да се ради о опцији која је подлежна обамана и лажним резултатима²⁰². Тек резултати, добијени овим путем, могу носити значајан потенцијал у контексту индиција и даљег усмеравања криминалистичких поступања. Ово се посебно истиче у контексту усавршавања и примене такозваног метода врхунца напетости (POT – *Peak of Tension Test*)²⁰³. Наиме, ради се о специфичној тактици постављања питања која се сужавају према оном сегменту чињеница које би могао знати само извршилац кривичног дела.

Када се разматра доказна вредност прикупљених претходних обавештења која су прикупила овлашћена службена лица разговором са грађанима, може се констатовати да та обавештења, по Законику о кривичном поступку, имају искључиво оперативни значај.²⁰⁴ Без обзира на то на који начин су информације добијене или кроз обавештења од грађана прикупљене, оне немају доказни значај.

---

²⁰¹ Алексић, Ж. (1987) *Примена полиграфа у кривичном поступку*. у: Бошковић М., Лакићевић Д. [ур.] *Пракса органа унутрашњих послова и кривичноправна проблематика примене полиграфа у откривању кривичних дела и учинилаца*, Београд: Институт безбедност

²⁰² Ђуровић, Б. [2011]. *Провера ефикасности полиграфског испитивања путем експерименталног теста у препознавању обмане код психопата*. Наука, безбедност, полиција, 16(3), 35-43.

²⁰³ Преузето са <http://poligrafbeograd.co.rs>. Приступљено дана 21. 8. 2018. године

²⁰⁴ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 76.

Ипак, оне могу представљати индиције које омогућавају планирање криминалистичке делатности и које су од важности за даљи ток поступка.

2.2.1.2. Преглед превозних средстава, путника и пртљага

Откривање кривичних дела, извршиоца и доказа извршења, захтева одређена поступања полицијских службеника у контексту прегледа превозних средстава, путника и пртљага. Треба имати на уму да се дати оквир овлашћења разликује од доказних радњи, односно претресања стана и лица или вршења увиђаја, те да представљају део редовног репертоара полицијских овлашћења.

Овлашћено службено лице овлашћено је да заустави и изврши преглед лица, предмета које лице носи са собом и саобраћајног средства када је то неопходно ради проналаска предмета подобних за напад или самоповређивање.²⁰⁵ Пре него што приступи прегледу, овлашћено службено лице је дужно да лицу, које зауставља, саопшти да је заустављено ради вршења прегледа у циљу превентивне контроле. Прегледом се сматра увид у садржај обуће и одеће. Лице које прегледа мора бити истог пола као и лице које се прегледа. Од тог правила може се одступити само уколико је неопходан хитан преглед ради одузимања оружја или предмета подобних за напад или самоповређивање.

Текстом Правилника о полицијским овлашћењима, наводи се да ће лице над којим се обавља преглед, по правилу бити издвојено од других лица, те упознато са разлозима вршења истог. Изузетак, у овом смислу, представља поступање на јавним скуповима или ситуације којима би описано поступање довело у питање извршење прегледа или службеног задатка.

Превозна средства која имају могућност и капацитете да превезу много путника, такве су конструкције да имају погодна места за сакривање различитих предмета. Најчешће се у пракси ради о наркотицима или оружју, док се

---

²⁰⁵ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 46.

припадници царинских служби, рецимо, сусрећу све чешће са покушајима изношења новца из државе, у суми која прелази законом дозвољену²⁰⁶.

Ваља напоменути да предметни оквир поступања захтева и нарочиту обуку полицијских службеника, а у контексту преношења искустава о криминалној пракси и начинима прикривања различитих недозвољених предмета и материја. Ипак, имајући у виду да се ове радње неретко спроводе према лицима која заправо немају никакав криминални контекст, императивним се поставља висок професионални стандард поступања и поштовање грађана. Нажалост, пратећи различите изворе јавних расправа, овај аспект поступања полиције у Републици Србији је дискутабилан, са бројним сведочанствима о неформалном, дрском и јасно непрофесионалном опхођењу.

Вративши се техничким аспектима, приликом прегледа саобраћајног средства, прегледају се сви отворени и затворени простори као и предмети који се превозе. Преглед се врши личним опажањем, увидом, додиром или уз помоћ службених паса. Такође, полицијски службеници могу користити и одређена контрадиверзиона средства, попут огледала или детектора за метал. Тек, када се ради о посебно ризичном контексту, са високом фреквентношћу лица, попут аеродрома, данас су доступни и уређаји за детекцију експлозивних материја и високо запаљивих течности²⁰⁷.

Закон о полицији даје могућност овлашћеним службеним лицима да, уколико таква потреба постоји, принудно отвори затворено превозно средство. Коначно, прегледу подлежу и путници од којих се прво тражи да покажу шта имају код себе, затим овлашћени полицијски службеник рукама дотиче делове одеће, али без претурања по џеповима, а приликом прегледа се могу користити и одговарајућа техничка помагала.

---

²⁰⁶ Vrđuka, A., & Šabić, I. (2013). *Primjena analize rizika prilikom kontrole prelaska državne granice*. *Policija i sigurnost*, 22(3), 336-352.

²⁰⁷ Nađ, I. (2014). *Zaštitni pregled putnika i prtljage od strane privatne zaštite u zračnim lukama*. *Kriminalistička teorija i praksa*, 1(1/2014.), 81-96.

Преглед пртљага овлашћено службено лице почиње тако што од путника тражи да покаже шта има у свом пртљагу. У тој ситуацији, путник сам може отворити пртљак и показати ствари, али у случају његовог одбијања да то учини, овлашћени полицијски службеник може принудно отворити пртљак и извршити увид у његов садржај.²⁰⁸

Закон о полицији ову радњу назива заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава, који и јесте потпунији. Разлог овоме и јесте у том што је, при оваквом прегледу, обично потребно претходно зауставити саобраћајно средство, па потом извршити преглед од стране полиције.²⁰⁹ Ова радња нема доказни значај, али је њен криминалистички значај велики, јер обезбеђује информације које захтевају примену одређених доказних радњи. На пример, у зависности од тога које је врсте пронађени предмет, може се тражити спровођење вештачења као доказне радње, што на крају може довести и до осумњиченог лица. Такође, уколико постоји сумња да лице у свом саобраћајном средству или предмету који лице носи са собом, има предмета који могу послужити као доказ у кривичном поступку, оно се може задржати до прибављања налога за претрес, а најдуже шест часова.

Уколико у поступању службених лица дође до привременог одузимања предмета, овлашћена службена лица полиције су дужна да издају потврду у чијем садржају се констатује да су одређени предмети одузети и таква потврда се може касније у кривичном поступку користити као доказ.

2.2.1.3. Ограничење и лишење слободe кретања

Специфичности потреба обављања полицијских задатака захтевају повремено ограничавање или лишавање слободe кретања грађана. Ради се о

---

²⁰⁸ Милошевић, М., Кесић, Т., Бошковић, А., (2016). *Полиција у кривичном поступку*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 95.

²⁰⁹ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 80.

различитом контекстуалном оквиру, који прати и одговарајући нормативноправни основ²¹⁰. Заправо, може се рећи да је реч о овлашћењу органа унутрашњих послова да привремено и под законом одређених услова ограничи уставом зајамчена права. У том смислу, овај сегмент поступања захтева нарочиту обазривост примене и контролу постављених законских услова.

Водећи се текстом закона, у предистражном поступку могући су следећи облици ограничења и лишења личне слободе одређених лица:

- ограничење кретања на одређеном простору;
- задржавање лица на месту извршења кривичног дела;
- полицијско хапшење;
- хапшење при извршењу кривичног дела;
- задржавање осумњиченог.

У даљем тексту, свака од наведених полицијских радњи биће детаљно описана.

2.2.1.3.1. Ограничење кретања на одређеном простору

Нови Законик о кривичном поступку даје полицији могућност да на одређеном простору ограничи кретање људи и возила. Тек попис законских основа оваквог овлашћења подразумева усмереност ка проналажењу учиниоца кривичног дела, те спречавање скривања или бекства учинилаца и саучесника. Дата могућност, сходно предметном закону подразумева и поступање са циљем откривања и обезбеђивања трагова кривичног дела и предмета који могу послужити као доказ, као и ради прикупљања обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка. У погледу времена трајања, овако

---

²¹⁰ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 49.

спецификована радња полиције може трајати колико то потребе задатка налажу, с тим да исто не може трајати дуже од осам часова.

Сличан попис садржи и Закон о полицији. Наиме, истим се прописују услови за привремено ограничење слободe кретања лицима на одређеном простору или објекту и то ради: спречавања извршења кривичног дела или прекршаја; проналажења и хватања учинилаца кривичних дела или прекршаја; проналажења и хватања лица за којима се трага; проналажења трагова и предмета који могу послужити као доказ да је учињено кривично дело или прекршај.²¹¹

Поред наведеног, чланом 89. Закона о полицији дозвољава се да полицијски службеник, на основу одлуке директора полиције или начелника полицијске управе, односно лица које они за то овласте, привремено ограничи слободу кретања и задржавања лица на одређеном простору или у објекту, или да лица удаљи са простора или из објекта. Тек ово подразумева поступање у случајевима угрожавања безбедности изазваног елементарним непогодама или епидемијама, односно у другим случајевима неопходним за заштиту права на безбедност лица и њихове имовине.

За време трајања ове мере, односно у току трајања ограничења кретања на одређеном простору, полиција је овлашћена да предузима и потражне радње, као што су заседа, рација и потеря.²¹² Предузимање ових криминалистичко тактичких радњи омогућава, а често и знатно олакшава, овлашћење привременог ограничења слободe кретања.

Пратећи текст Правилника о полицијским поступањима, спецификује се да се обавезно планом рације и заседе морају предвидети пројектовани циљеви, време спровођења, бррј полицијских службеника, тако и непосредно надлежни руководилац. Такође, истим се морају прецизирати и мере, радње и начин реализације, укључујући наоружање, опрему, средства комуникације, те могућности укључивања додатних снага и средстава. У коначном, план рације мора

---

²¹¹ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 82.

²¹² Више у: Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 138 – 154.

предвидети и конкретне објекте и просторе у којима ће ова радња бити спроведена, односно место спровођења заседе, уколико је иста планирана.

У погледу криминалистичког оправдања примене ове мере, иста се најчешће примењује када треба извршити изненадну контролу одређених лица или објеката. Ипак, веома је важно напоменути да радњу ограничења кретања на одређеном простору треба разликовати од радње полицијског хапшења, те да је треба предузимати само изузетно. Јасно, разлог овоме лежи у чињеници да њено спровођење не утиче само на учиниоца кривичног дела и са њима повезана лица, већ и на све криминално неинволвиране грађане који се у датом моменту затекну на датом месту.

2.2.1.3.2. Задржавање лица на месту извршења кривичног дела

На месту извршења кривичног дела могу се затећи разна лица која могу дати веома значајне информације у вези са извршеним кривичним делом и учиниоцем. Из тога произилази оправданост предвиђености ове радње у Законику о кривичном поступку и њено предузимање од стране полицијских службеника.

Лица затечена на месту извршења кривичног дела, полиција може да упуту јавном тужиоцу или да их задржи на месту извршења кривичног дела до његовог доласка, а најдуже шест сати.²¹³ Да би ова радња могла да се предузме, потребно је испуњење два услова, и то: да би ова лица могла да дају податке важне за поступак и, ако је вероватно, да се испитивање тих лица касније не би могло обавити или би било знатно отежано или би се знатно одуговлачило. Посебно треба истаћи да се лице на месту извршења кривичног дела, не може задржати у свакој ситуацији, већ само ако су испуњени наведени услови.

Задржавање лица на месту извршења кривичног дела не представља право лишење слободе, већ је оно преобладајуће у функцији обезбеђења доказа. Ипак,

---

²¹³ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 50.

свакако је могуће да неко од задржаних лица касније стекне и својство осумњиченог.

С друге стране, и такво задржавање подразумева да се лицу ограничи слобода кретања, што значи да оно неспорно има карактер одговарајућег лимитирања личне слободе.²¹⁴ Из тог разлога, у случају предузимања ове мере, потребно је сачинити службену белешку која ће садржати разлоге због којих је одлука о предузимању мере донета, на које се лице мера односи и време када је одлука о предузимању мере саопштена одређеном лицу.

Имајући у виду које све чињенице у вези са извршеним кривичним делом и учиниоцем могу бити познате одређеним лицима, а полазећи од разлога под којима овлашћена службена лица таква лица могу упутити јавном тужиоцу или их задржати на месту извршења кривичног дела, јасно је да се ова радња предузима у циљу обезбеђења личних доказа који ће се моћи користити у кривичном поступку уколико исти буде покренут.²¹⁵

2.2.1.3.3. Полицијско хапшење

Према Марковићу и Кресоји²¹⁶, у случају постојања разлога за одређивање притвора (чл. 211. ЗКП-а), службена лица полиције су овлашћена ухапсити неко лице, а сходно члану 291. ст. 1. ЗКП-а. При томе, ово се односи на ситуације постојања основане сумње, односно на факултативне разлоге одређивања притвора, експлициране предметним законом.

Водећи се истим извором, како одредбе новог ЗКП-а не предвиђају постојање обавезног притвора, ово последично подразумева да и хапшење има

---

²¹⁴ Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 312.

²¹⁵ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 147.

²¹⁶ Марковић, М. & Кресоја, М. (2014). *Овлашћења полиције у предистражном и истражном поступку. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног поступка*. Стр. 79-93.

само факултативни оквир. Коначно, ово се у номотехничком смислу огледа у одредници да полиција „може“ ухапсити неко лице, што јасно нема императивни карактер.

Када полиција ухапси лице за које оцени да су испуњени услови за предузимање ове мере, лице лишено слободе се без одлагања спроводи надлежном јавном тужиоцу. Две су околности које могу довести до полицијског хапшења. Дакле, ако постоји било који разлог за одређивање притвора или ако је лице затечено у вршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности, полицијски службеници могу то лице ухапсити, при чему га обавезно морају поучити о његовим правима.

Као што је раније напоменуто, да би полиција могла приступити предузимању мере полицијског хапшења, потребно је постојање основане сумње да је одређено лице учинило кривично дело. Поред тога, потребно је да буде испуњен један од следећих процесних услова:

- да се лице крије или се не може утврдити његова истоветност или да постоје друге околности које указују на опасност од бекства;
- да постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или ако особите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикривање;
- ако особите околности указују да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети;
- да је за кривично дело које му се ставља на терет прописана казна затвора преко десет година, односно казна затвора преко пет година за кривично дело са елементима насиља, а начин извршења или тежина последице

кривичног дела су довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано или правично вођење кривичног поступка.²¹⁷

Законик о кривичном поступку предвиђа права ухапшеног лица. Сходно одредбама овог Законика, ухапшено лице има право да:

- одмах на језику који разуме буде обавештен о разлогу хапшења;
- пре него што буде саслушан, има са браниоцем поверљив разговор који се надзире само гледањем, а не и слушањем;
- захтева да без одлагања о хапшењу буде обавештен неко од чланова његове породице или друго њему блиско лице, као и дипломатско-конзуларни представник државе чији је држављанин, односно представник овлашћене међународне организације јавноправног карактера, ако је у питању избеглица или лице без држављанства;
- захтева да га без одлагања прегледа лекар кога слободно изабере, а ако он није доступан, лекар кога одреди јавни тужилац, односно суд.

Основно је правило да ухапшено лице мора бити спроведено надлежном јавном тужиоцу и то без одлагања или у току од највише осам сати, рачунајући од момента хапшења. Приликом спровођења ухапшеног јавном тужиоцу, полиција мора надлежном јавном тужиоцу предати извештај о разлозима и времену хапшења. Ако је због неотклоњивих сметњи, спровођење ухапшеног трајало дуже од осам часова, полиција је дужна да јавном тужиоцу овакво закашњење посебно образложи, о чему ће јавни тужилац сачинити службену белешку.²¹⁸ У исту белешку, јавни тужилац уноси изјаву ухапшеног о времену и месту хапшења.

На крају, важно је истаћи да ако је лице ухапшено без одлуке суда, онда се мора без одлагања, а најкасније у року од четрдесет и осам сати, спровести код надлежног судије за претходни поступак. У супротном, мора се пустити на

---

²¹⁷ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 141.

²¹⁸ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 49.

слободу. Дакле, полиција у року од осам часова, од момента хапшења, спроводи ухапшено лице јавном тужиоцу који у преосталом року до четрдесет и осам сати треба да обави његово саслушање и одлучи да ли ће га пустити на слободу или предати надлежном судији за претходни поступак са предлогом за одређивање притвора.²¹⁹

Имајући у виду да се ради о својеврсном виду лишења слободе, треба напоменути да законодавац прописује прилично кратке рокове поступања. Тако Ивановић и Радојковић²²⁰ наглашавају да исто има пре свега протективни карактер, те заштиту слободе као највише вредности.

Да је законодавац посвећен заштити права и слобода, сведочи и формулисање Упутства за поступање према доведеним и задржаним лицима²²¹, а којим се ближе уређује начин поступања полицијских службеника према лицима која се доводе или се задржавају у службеним просторијама Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Тако се датим актом прецизира да су полицијски службеници организационе јединице министарства, који доводе, лишавају слободе или задржавају лице, одговорни за остваривање његових права, као и за његову безбедност, здравље и живот.

Оквир поступања полицијских службеника, такође, забрањује и свако ограничавање или спречавање права лица, односно дискриминативно поступање, нарушавање достојанства и неприкосновености лица, угрожавање здравља и живота, мучење, насиље, нечовечно или понижавајуће поступање. Истим се забрањује и принудни рад, сексуално или друго искоришћавање. Дати оквир забране односи се и на изнуђивање доказа, ускраћивање права на жалбу и права на правну помоћ, као и ускраћивање индивидуалних и колективних додатних права и права на очување посебности припадника националних мањина зајамчених Уставом Републике Србије и важећим међународним прописима.

---

²¹⁹ Бошковић А., *op. cit.*, стр.143.

²²⁰ Ивановић, З. & Радојковић, И. (2014). *Полицијско задржавање у законодавству Републике Србије*. Правне теме, 2 (4), 7-25

²²¹ „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11.

2.2.1.3.4. Хапшење при извршењу кривичног дела

Законик о кривичном поступку предвиђа и могућност хапшења учиниоца при извршењу кривичног дела. У том смислу, Законик прописује да свако може ухапсити лице при извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности. Тако је наведеним чланом омогућено такозвано грађанско хапшење, које се сматра дозвољеним у случају флагрантности доказа у погледу извршења кривичног дела, а за које је предвиђено гоњење по службеној дужности.²²²

Тек у предметном контексту ваља напоменути да овакво одређење има извесно ограничење. Тим пре што грађани не морају познавати одредбе Кривичног законика у контексту модела кривичног гоњења. Примера ради, уколико лице другоме нанесе лаке телесне повреде, поставља се питање да ли грађани који евентуално имају намеру предуземања хапшења, умеју квалификовати ово дело, те да ли знају да се исто гони по приватној тужби.

На другој страни, јасно је да се у ситуацији хапшења, па и грађанског, може очекивати отпор извршиоца кривичног дела. Ипак, док је поступање полицијских службеника, а нарочито у сегменту мера принуде или средстава принуде, попут гумене палице, јасно нормирано, поставља се питање природе ових поступања код грађанског хапшења.

Водећи се правним тумачењима,²²³ грађани приликом ове радње не смеју повређивати или понижавати ухапшеног. Ипак, уколико не постоји значајна несразмера физичке снаге, у корист грађанина, а која би омогућила непосредно и тренутно физичко задржавање, поставља се питање правних интерпретација физичког сукоба, ударања или везивања извршиоца кривичног дела.

---

²²² Павловић З., *op. cit.*, стр. 39.

²²³ Преузето са <http://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/128587/Građani-mogu-da-odgovaraju-zbog-gradanskog-hapsenja.html>. Приступљено дана 21. 8. 2018. године

Дати оквир анализе посебно је актуелизован последњих година. Пажњу медија и стручне јавности привукао је случај Богески²²⁴. Ради се, наиме, о ситуацији у којој је провалник у касним ноћним сатима затечен у стану. Тек након борбе са власником стана, исти је подлегао повредама нанетим ножем.

И мада је суд у кривичном поступку пресудио да се ради о нужној одбрани, интерпретација тужилаштва је била да се ради о кривичном делу, односно прекорачењу нужне одбране. Имајући у виду да се радило о врло необичном контексту, где је провалник ушао у стан у време када су у њему били сви чланови породице, рачунајући и малолетно дете, поставља се питање колико би грађани били мотивисани да приступе грађанском хапшењу, уколико им прети овако висок ризик кривичног гоњења.

Вративши се претходним анализама, две су ситуације у контексту којих се могу применити законске одредбе о хапшењу. Тако се под овим подразумева ситуација у којој је лице затечено приликом извршења кривичног дела и ситуација у којој лице покушава да побегне са противправно одузетим предметима или након извршења неког другог кривичног дела неимовинске природе.

Ухапшени ће се одмах предати јавном тужиоцу или полицији, а ако то није могуће, мора се одмах обавестити један од тих органа који ће поступити у складу са одредбама Законика које се односе на полицијско хапшење и саслушање ухапшеног од стране јавног тужиоца.

2.2.1.3.5. Задржавање осумњиченог

Према одредбама Законика, задржавање се може одредити према четири категорије: 1) може се задржати лице које је ухапсила полиција, тј. лице према коме је примењена мера полицијског хапшења, што значи да се ради о лицу за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело; 2) задржавање се може

---

²²⁴ Преузето са <https://www.blic.rs/vesti/hronika>. Приступљено дана 21. 8. 2018. године.

одредити према лицу које је ухапшено при извршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности и, као што је познато, то лице може ухапсити било који грађанин, као и полиција; 3) може се задржати до четрдесет и осам сати осумњичено лице које је позвано у својству осумњиченог од стране полиције и које се одазвало таквом позиву полиције; 4) ова мера лишења слободе се може одредити и против лица које је позвано од стране полиције у својству грађанина и које се одазвало таквом позиву, али се у току прикупљања обавештења почело сматрати осумњиченим.²²⁵

Јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција, одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење о задржавању.²²⁶ Само решење, у формалном смислу, мора садржати конкретно кривично дело за које се осумњичени терети, основ сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, као и време почетка издржавања.²²⁷ Право жалбе на донето решење имају осумњичени и његов бранилац у року од шест сати од достављања решења, а о жалби ће одлучивати судија за претходни поступак у року од четири сата од момента пријема жалбе.

Дакле, да би се задржавање реализовало, мора се испунити материјални услов што представља процесну одлуку јавног тужиоца да се осумњичени задржи, и формални услов, што се огледа у доношењу решења о задржавању.

Осумњичени, који је задржан, има иста права која има и ухапшени, дакле право да на језику који разуме буде обавештен о разлогу хапшења, право да пре него што буде саслушан има са браниоцем поверљив разговор. Осумњичени мора имати браниоца од момента када јавни тужилац, односно полиција када јој је то поверено од стране јавног тужиоца, донесе решење о задржавању. Уколико осумњичени не обезбеди браниоца у року од четири сата, биће му додељен

---

²²⁵ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 144.

²²⁶ Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 314.

²²⁷ Павловић З., *op. cit.*, стр. 39.

бранилац по службеној дужности по редоследу са списка адвоката који доставља надлежна адвокатска комора.²²⁸

Сумарно, када је у питању предметни контекст, законодавац је покушао временским роковима начинити компромис између потреба поступања полиције и тужилаштва и зајемчених права грађана. Тек начинивши упоредноправне компарације, сходно којима је време задржавања одређено краће, поставља се потреба даљих анализа могућности редукције времена поступања надлежних органа.

Вративши се елаборацији раније поменутог Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима, ваља напоменути да је законодавац предвидео читав низ норми поступања полицијских службеника.

Тако ће овлашћено службено лице које врши задржавање, пре смештаја лица у одговарајућу просторију, извршити преглед лица и привремено одузимање предмета који су погодни за само/повређивање, напад или бекство. Односно, уколико постоји законски основ, извршиће претресање лица.

Поступајући полицијски службеник је, такође, дужан да визуелним прегледом утврди постојање видљивих повреда и евентуално оштећење одеће и обуће лица. Коначно, обавиће и разговор у циљу утврђивања болова или других повреда и здравствених проблема који се не могу визуелно утврдити. Тек у случају позитивног налаза, обавезно се организује здравствени преглед.

Коначно, имајући у виду императив упознавања задржаних лица са својим правима, полицијски службеник ће обавезно уручити Обавештење о правима лица на матерњем језику или језику који задржано лице разуме.

Неки од нормативних сегмената поступања полицијских службеника, подразумевају и то да уколико је лице доведено у простор за задржавање у мокрој

---

²²⁸ Више у: Илић, Г., Бановић, Б., (2013). *Полиција и нова решења у Законнику о кривичном поступку, у: Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена, педесето редовно годишње саветовање Удружења, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Интермекс, Београд, стр. 99-116.*

или, на други начин за његово здравље, неподесној одећи и обући, мора му се обезбедити одговарајућа.

Остављајући могућност да више задржаних лица буде смештено у једну просторију, поставља се родни императив, односно обавеза да се омогући заједнички смештај лица истог пола. Такође, током задржавања потребно је обезбедити надзор над тим просторијама. При томе, ово подразумева, како повремене обиласке и разговор тако и примену техничких средстава надзора.

Коначно, наглашавајући важност пажљивости поступања у контексту зајемчених људских права, предметни сегмент је под нарочитом институционалном и ванинституционалном контролом. Први оквир ће вршити Комисија за праћење спровођења Европске конвенције о спречавању мучења, нечовечних или понижавајућих казни или поступака, организационе јединице Дирекције полиције, Министарства унутрашњих послова, а посредну судови. Односно, ванинституционалну контролу вршиће Заштитник грађана и Национални превентивни механизам, посредним путем преко Министарства унутрашњих послова и судови.

2.2.1.4. Утврђивање истоветности лица и предмета

Предузимању радње утврђивања истоветности лица и предмета полиција приступа у случају потребе да се изврши идентификација лица и предмета који су у вези са извршеним кривичним делом. При том, најважнија је идентификација учинилаца кривичних дела и средстава који су прибављени кривичним делом или који се појављују као средство извршења кривичног дела.

Утврђивање истоветности лица примениће се према лицу које нема код себе исправу са фотографијом или кад се сумња у веродостојност такве исправе.²²⁹

---

²²⁹ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 48.

Утврђивање идентитета одређеног лица има за циљ да се утврде својства по којима се то лице разликује од других лица. Закон о полицији прописује у којим случајевима полиција може приступити провери идентитета. У том смислу, Закон о полицији наводи да ће се мера провере идентитета предузети према лицу:²³⁰

- које треба ухватити, довести, задржати или упутити надлежном државном органу, од којег прети опасност која захтева полицијско поступање;
- над којим се обавља преглед или претресање или се предузимају друге законом прописане мере и радње;
- које се затекне у туђем стану, објекту и у другим просторијама или у превозном средству које се прегледа и претреса, ако је провера идентитета потребна;
- које се затекне у простору или објекту у којем је привремено ограничена слобода кретања, ако је провера идентитета потребна;
- које пријављује извршење кривичног дела или прекршаја или учиниоца тих дела, односно пружа обавештења од интереса за рад полиције;
- које својим понашањем изазива сумњу да је учинилац кривичног дела или прекршаја или да га намерава учинити или по свом физичком изгледу личи на лице за којим се трага;
- које се затекне на месту извршења кривичног дела или прекршаја;
- које се налази на месту на којем је из безбедносних разлога неопходно утврдити идентите свих лица или претежног броја лица, на оправдан захтев службених лица органа државне управе, правних или физичких лица, с тим да се под оправданим захтевом подразумева захтев из кога се види да су

---

²³⁰ Бејатовић, С., Говедарица, М., (2015). *Полиција у кривичном поступку*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, стр. 198.

службеним лицима такви подаци неопходни за законито поступање, или да је физичким лицима повређено неко право.

Поред тога, иднетификациони поступак је потребно спровести за следеће категорије лица: ухапшена лица, осумњичена лица да су извршила кривично дело за које се гони по службеној дужности, за лица која ускраћују давање података о свом идентитету или постоји сумња да се лажно представљају или користе фалсификоване личне исправе, за лица која због психичких или телесних недостатака нису у стању да пруже веродостојне податке.²³¹ Такође, потребно је спровести идентификациони поступак када постоји леш који је непознат, као и у свим другим случајевима када то захтева јавни тужилац или суд.

Провера идентитета није мера која се може применити само према осумњиченим лицима, већ се ова мера може применити и према сваком другом лицу чији је идентитет, у датом моменту, потребно утврдити, с тим што пре провере овлашћено службено лице мора лице, чији се идентитет проверава, упознати са разлозима провере.

Истоветност, односно идентитет одређеног лица, полиција може утврдити увидом у евиденције, путем метода и средстава криминалистичке технике, помоћу медицинског или другог вештачења²³². Такође, уколико је то потребно да би се утврдио идентитет неког лица, полиција може објавити и фоторобот, цртеж, снимак или опис лица²³³. Када истоветност није могуће утврдити на други начин, полиција је овлашћена да објави фотографију лица које о себи не може дати податке, односно фотографију непознатог леша.

Законик о кривичном поступку полицији даје овлашћење да изврши и форензичку регистрацију осумњиченог. На основу оваквог овлашћења полиција може извршити фотографисање осумњиченог; објавити фотографију осумњиченог,

---

²³¹ Милошевић М., Кесић Т. (2009). *Полиција у кривичном поступку*, Криминалистичко – полицијска академија, Београд, стр. 118.

²³² Симоновић, Б. (2002). *Идентификација лица на основу утврђивања ДНК профила - I део*. Безбедност, Београд, 44(3), 407-433.

²³³ Krstić, O. (1996). *Finding and checking witnesses and suspects in criminal investigation*. Nauka, bezbednost, policija, 1(1), 113-122.

узети отиске папиларних линија и делова тела осумњиченог; узети букални брис од оштећеног или другог лица затеченог на месту извршења кривичног дела ради отклањања сумње о повезаности са кривичним делом. Ове радње полиција може предузети само ако постоји одобрење надлежног органа.

Дати сегмент има нарочиту важност у криминалистичким поступањима, као и даљем доказном поступку. Биометријска идентификација²³⁴, те коришћење различитих техника фиксације трагова на површинама, предмет су сталног усавршавања²³⁵. Надаље, формирање различитих база података у којима су похрањени биометријски подаци, омогућавају и упознавање овлашћених службеника са свим оним релевантним информацијама које нису непосредно доступне. Примера ради, формирањем Регистра учинилаца кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, предвиђа се чување ДНК профила учинилаца²³⁶. Тек ове информације, у компарацији са криминалистички прикупљеним подацима, свакако могу омогућити идентификацију учинилаца кривичног дела, те даље кривично гоњење.

Што се тиче идентификације предмета, ова радња се предузима ако је то потребно ради утврђивања и провере обележја и својства предмета, али и односа између лица или догађаја и предмета. На основу утврђивања истоветности предмета, може се идентификовати учинилац кривичног дела, посредно или непосредно.

Може се закључити да је предузимање радње утврђивања истоветности лица и предмета веома значајно. Криминалистички значај ове радње се управо испољава у могућности откривања осумњиченог лица и учиниоца кривичног дела за којим се

---

²³⁴ Радмиловић, Ж. (2009). *Биометријска идентификација*. Полиција и сигурност, 17 (3-4), 159-180.

²³⁵ Колар-Грегорић, Т., & Остојић, Ј. (2009). *Могућност кориштења дактилоскопских прашака код трагова папиларних линија на мокрим глатким површинама*. Полиција и сигурност, 18(2), 180-187.

²³⁶ Петковић, Н., Павловић, З., & Стевковић, ЈБ. (2013). *Ставови професионалаца према увођењу регистра учинилаца кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима*. Темида, 16(2). Стр. 103-131.

трага, као и у проналажењу материјалних доказа, тј. предмета који су прибављени кривичним делом или су проистекли извршењем кривичног дела.²³⁷

2.2.1.5. Расписивање потраге за лицима и предметима

Расписивање потраге за лицима и предметима представља потражну радњу полиције која је овлашћена да предузима мере трагања за лицима и предметима. Неке потражне радње полиција расписује након извршеног кривичног дела док се, с друге стране, неке потражне радње расписују након што је постојање кривичног дела утврђено^{238,239}.

Потрага се може покренути након што се утврди постојање стварних разлога и законских претпоставки за покретање потражне делатности. У том случају, месно надлежни орган доноси одлуку о потражном акту, начину и подручју на ком треба расписати конкретну потрагу. Донета одлука о потражној делатности може се изменити или допунити уколико се на онову постојећих околности утврди да за тим постоји потреба. Након успешно спроведеног трагања, потражна делатност се обуставља.

Такође, потражна делатност се може обуставити и ако дође до смрти оркивљеног, одустанка овлашћеног тужиоца од гоњења, уколико наступи застарелост кривичног гоњења или застарелост извршења кривичне санкције и тако даље.²⁴⁰ Тек у коначном, трагање се спроводи потерницом, објавом и расписом о трагању.

---

²³⁷ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 87.

²³⁸ Бошковић, А. (2013). *Кривичнопроцесни аспекти и криминалистички значај потражних радњи полиције према новом ЗКП-у Републике Србије из 2011. године*. Положај и улога полиције у демократској држави : тематски зборник радова. Стр. 91-110.

²³⁹ Жарков, М. (1992). *Потражна делатност, потражне радње и потраге*. Безбедност: часопис Државног секретаријата за унутрашње послове НР Србије, 1 (1), 696-709.

²⁴⁰ Види: Соколовић, Р., (2006). *Полиција и кривични поступак: супротстављање организованом криминалу*, Завод за уџбенике, Београд.

2.2.1.5.1. Потерница

Потерница је потражни акт којим се захтева трагање у циљу проналажења и лишења слободe и спровођења надлежном органу одређених лица.²⁴¹ Одлуку о спровођењу потернице може донети суд или управник завода у коме окривљени издржава кривичну санкцију, а расписује је полиција.

Суд може донети одлуку о спровођењу потернице ако је против окривљеног покренут кривични поступак, ако је у питању кривично дело које се гони по службеној дужности, ако је окривљени у бекству и ако постоји наредба за његово довођење или решење о одређивању притвора. С друге стране, управник завода такође може издати наредбу за спровођење потернице, и то у случају бекства из завода лица које у том заводу издржава кривичну санкцију која се састоји у лишењу слободe. Без обзира на то ко је издао наредбу, она се доставља полицији која предузима потражне радње.

Поред могућности да се поступа по потерници у територијалним оквирима Републике Србије, могуће је издати и међународну потерницу. Тек ово се односи на оне случајеве када се тражено лице налази у иностранству, а уз претходно прибављену сагласност министарства надлежног за послове правосуђа.

Законик о кривичном поступку дозвољава и да Министарство унутрашњих послова, на молбу иностраног органа, распише потерницу за лицем за које се сумња да се налази у Републици Србији. Тек чест оквир поступања подразумева и поступање по Интерполовим потерницама, а у оквиру међународне полицијске сарадње.

Саме Интерполове потернице носе различита обележја, препознатљива по бојама. Тако се данас најчешће спомиње црвена потерница која се расписује за починиоцима најтежих кривичних дела, а за које се потражује хапшење и изручење. Ипак, ваља напоменути да постојање Интерполове потернице не

---

²⁴¹ Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 146.

подразумева аутоматско и изручење, а што је случај када државе немају решена екстрадициона питања.

Оперативни део поступања у предметном контексту поверен је Одељењу за потраге, које постоји при свакој полицијској управи. Осим анализе података доступних у евиденцијама и досијеима, полицијски службеници такође проверавају познате адресе становања, места окупљања, као и особе са којима лица, за којима је расписана потрага, обично контактирају. Коначно, закон дозвољава да се ради обавештавања јавности о потерници могу користити и средства јавног информисања.

Тек имајући у виду да хапшење по потерници понекад предвиђа нарочито опасне индивидуе, у оваквим ситуацијама потребна је асистенција специјалних јединица, попут јединице Жандармерије или Специјалне антитерористичке јединице.

Важно је напоменути да ова мера није везана за деловање полиције у предистражном поступку, већ за деловање полиције у кривичном поступку или поступку извршења кривичних санкција. Међутим, на овом месту укратко се говори и о потерници како би се дао комплетан приказ свих мера полиције у вези са трагањем за лицима и предметима.

2.2.1.5.2. Објава

Објава је потражни акт којим полиција, самоиницијативно или по захтеву надлежних субјеката, покреће трагање у циљу проналажења несталог лица, прикупљања података о одређеним лицима, односно њиховог идентификовања, прикупљања података о појединим предметима који су у вези са кривичним делом, односно у циљу њиховог проналажења, утврђивања идентитета пронађеног

непознатог леша.²⁴² Дакле, објава се наређује ако су потребни подаци о појединим предметима или лицима који су у вези са кривичним делом, или их треба пронаћи, а нарочито ако је то потребно ради установљавања истоветности пронађеног непознатог леша.²⁴³

Издавање објаве наређује орган поступка, односно јавни тужилац, суд или други орган пред којим се поступак води. Такође, објаву може расписати орган Министарства унутрашњих послова, тј. полиција. Наиме, полиција је овлашћена да објави фотографије лешева и несталих лица ако постоје основи сумње да је до смрти, односно нестанка тих лица дошло услед кривичног дела.

Треба имати на уму да се овде ради о поступањима која неретко захтевају хитност. Тако, с обзиром на то да не постоји законски рок за подношење пријаве о нестанку, полиција приступа оперативном раду одмах по пријави истог. Разговор са особом која је пријавила нестанак, са другим блиским особама или обилазак локација где је нестало лице последњи пут виђено, јесу неки од првих корака датог оквира полицијских радњи.

Министарство унутрашњих послова може расписати објаву и на молбу иностраног органа ради прикупљања информација и података о предметима који су повезани са кривичним делом, ради њиховог проналажења или утврђивања идентитета непознатог пронађеног леша, а под условом да постоји сумња да се налазе на територији Републике Србије. Тако, рецимо, у оквиру међународне полицијске сарадње под окриљем Интерпола, наведени облик објаве препознатљив је као „црна потерница“. Односно, када се ради о потрагама за несталим лицима, говори се о такозваној „жутој Интерполовој потерници“.

---

²⁴² Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 147.

²⁴³ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 88.

2.2.1.5.3. Распис о трагању

Распис о трагању је потражни акт којим полиција покреће потражну делатност самоиницијативно или по захтеву надлежних субјеката у хитним случајевима, ради проналажења и лишења слободе лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности; ради утврђивања адресе становања окривљеног или осуђеног чије се боравиште или пребивалиште не зна; ради проналажења лица против кога је покренут кривични поступак због кривичног дела које се гони по службеној дужности, и за које се, по закону, може изрећи казна затвора до три године, а оно је у бекству или се крије; ради утврђивања адресе становања оштећеног, сведока или других лица која могу да пруже важне податке за кривични поступак или за оперативну делатност; ради проналажења одбеглог душевног болесника који је опасан по околину; ради проналажења малолетника коме је изречена васпитна мера упућивања у васпитну или другу установу; ради проналажења детета или малолетника одбеглог од куће, као и ради утврђивања адресе других лица у погледу којих постоји оправдани интерес за установљењем њиховог пребивалишта или боравишта.²⁴⁴

2.2.1.6. Преглед објеката, просторија и документације државних органа, предузећа, радњи и других правних лица

Овлашћено службено лице овлашћено је да уђе у пословни простор и изврши његов преглед и преглед документације ради проналаска учинилаца кривичних дела или прекршаја и поступања по дојави о присутности експлозивне направе или друге опасности.²⁴⁵

Наведену радњу полиција може предузимати само у присуству одговорног лица у правном лицу чији се објекат и просторије прегледају, а коме су поверени

²⁴⁴ Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 148.

²⁴⁵ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 90.

одређени послови и које је овлашћено да поступа у име правног лица. Пре почетка прегледа, полицијски службеник је дужан да одговорно лице правног лица упозна са разлозима поступања, те да у његовом присуству, након што га је са тим упознао, приступи прегледу.

Преглед се врши визуелним опажањем, али и отварањем просторија и појединих делова намештаја који се налазе у објекту, али без да се претура по стварима, односно без претресања тих просторија, ормана, сефова, витрина, столова и другог намештаја.²⁴⁶ Ако у конкретној ситуацији одговорно лице одбије да сарађује са полицијом, овлашћено службено лице има могућност да се обрати јавном тужиоцу како би он од судије за претходни поступак захтевао доношење наредбе за вршење претреса ових објеката и документације.

Прегледу документације може се приступити ако је то потребно у циљу прибављања релевантних информација у вези са кривичним делом и учиниоцем. Ова радња спроводи се на исти начин као и преглед просторија, уз присуство одговорног лица. Што се тиче врсте документације које се прегледа, она може бити у вези са унутрашњом и спољном трговином, производњом, магацинским пословањем, књиговодством и другим областима привредне и ванпривредне делатности. Како би се спречило уништавање трагова или њихово мењање, веома је важно да се ова радња благовремено предузме, а ако постоји потреба да се документација привремено и одузме.

Радња прегледа објеката, просторија и документације нема доказни значај, али се помоћу ове радње могу пронаћи предмети који се према одредбама Кривичног законика могу одузети и који могу послужити као доказ о кривичном поступку.

---

²⁴⁶ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 90.

2.2.1.7. Прибављање евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица и лоцирања места са којег се обавља комуникација

Прибављање евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица и лоцирања места са којег се обавља комуникација, представља потражну радњу коју полиција може предузети само ако постоји налог судије за претходни поступак а који је донет по претходном захтеву надлежног јавног тужиоца. Ова радња се предузима када постоје основи сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности да би се пронашао учинилац кривичног дела, затим да би се спречило бекство или скривање учиниоца или саучесника, да би се обезбедили трагови кривичног дела који могу послужити као докази и да би се прикупила обавештења која могу бити од користи за даљи ток поступка.

По налогу судије за претходни поступак, издатом на предлог јавног тужиоца, полиција може, у циљу испуњења начелних дужности у предистражном поступку, предузети одређене мере у вези са прибављањем неких специфичних података који се тичу и лимитирања права на приватност, где спада: прибављање евиденције остварене телефонске комуникације, прибављање евиденције коришћених базних станица или лоцирање места са којег се обавља комуникација.²⁴⁷

Мера прикупљања података путем криминалистичко - аналитичког тумачења и истраживања листинга одлазно - долазних позива са одређеног телефонског - преплатничког броја, у великом броју земаља познатији су као „метеринг“ (eng. metering, meter check printer – евидентирање телефонских бројева са којих се позива и бројева који се позивају, време позивања и трајање позива, али не и евидентирање садржаја разговора).²⁴⁸

---

²⁴⁷ Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 309.

²⁴⁸ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 93.

Правни основ за примену ове радње се налази у Закону о електронским комуникацијама²⁴⁹. Међутим, ова радња је први пут законски регулисана доношењем Законика о кривичном поступку из 2011. године, а пре доношења овог Законика кривично процесно право ову радњу није посебно регулисало.

Веома је важно направити разлику између предузимања радње, прибављања евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица и лоцирања места са којег се обавља комуникација, од радње тајног надзора комуникација. Наиме, тајни надзор комуникација представља посебну доказну радњу која се може одредити само за поједина кривична дела и која подразумева увид у садржину комуникације коју обавља осумњичено лице. Управо из тога произилази основна разлика између ове две радње, јер се предузимањем радње прибављања евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица и лоцирања места са којег се обавља комуникација, која нема доказни значај, не залази у садржину комуникација.

Разматрајући доказни значај ове радње, можемо рећи да се ради о потражној радњи која нема доказни значај, па прибављени подаци предузимањем ове радње о кретању и лоцирању осумњичених лица и евентуално саучесника, служе превасходно за планирање даље оперативне делатности.²⁵⁰

2.2.1.8. Радње потребне ради успешног вршења других полицијских овлашћења

Да би полиција могла успешно да предузима радње и врши своја овлашћења, потребно је предузимање других радњи које ће то омогућити. У такве радње, чије је предузимање потребно да би полиција могла успешно да врши и спроводи своја овлашћења спадају:

---

²⁴⁹ Закон о електронским комуникацијама, „Сл. гласник РС“, бр. 44/2010, 60/2013 - одлука УС и 62/2014.

²⁵⁰ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 95.

- заштита жртава кривичних дела;
- употреба туђег саобраћајног средства и средстава везе;
- употреба средстава принуде.

2.2.1.8.1. Заштита жртава кривичних дела

Однос полиције и жртава кривичног дела представља важно поље интеракција. Тако се истим обезбеђује, не само солидна основа оперативног поступања и каснијег кривичног гоњења, већ и пружа могућност редукције последица виктимизације²⁵¹.

Пратећи публикације Виктимолошког друштва Србије, полиција је инстанца која најчешће прва долази у интеракцију са жртвом²⁵². Тек у зависности од квалитета успостављеног односа, зависиће и могућност прибављања информација, те континуиране сарадње. Ипак, према истом извору, питања жртве се у контексту полиције често занемарују, те парадоксално помиње у контексту даље, секундарне виктимизације²⁵³.

Остајући у истом контексту, преглед релевантне литературе нуди приличан број радова који се тичу негативних аспеката поступања полиције према жртвама кривичних дела. Ово се нарочито односи на случајеве сексуалног насиља, те родних стереотипа²⁵⁴. Управо у том смислу, пажња аутора посвећује се могућностима подизања професионалних стандарда поступања, те целовитијег остваривања функције полиције као државне инстанце. Николић-Ристановић у том

²⁵¹ Vorovec, K., & Burazer, M. (2007). *Zaštita žrtava kaznenih djela*. Policija i sigurnost, 16 (1-2), 67-87.

²⁵² Линдгрен, М., & Николић-Ристановић, В. (2011). *Жртве криминалитета: међународни контекст и ситуација у Србији*. Београд: Организација за европску безбедност и сарадњу, Мисија у Србији, Одељење за спровођење закона.

²⁵³ Игњатовић, Ђ., & Симеуновић-Патић, Б. (2011). *Виктимологија*. Правни факултет Универзита у Београду.

²⁵⁴ Ljubin, T. (2004). *Utjecaj spola na formiranje impresije o žrtvi silovanja*. Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, 12 (1), 13-18.

контексту истиче упоредноправна искуства према којима полиције различитих држава имају нарочиту обуку у сложеним поступањима, а нарочито у раду са женама и децом жртвама кривичних дела²⁵⁵

Анализирајући законски основ поступања, одредбе о заштити жртава кривичног дела први пут је предвидео Закон о полицији. У том смислу, полиција може предузимати одговарајуће мере заштите жртава или других лица која су дала важне податке за кривични поступак, уколико је то потребно, односно ако им прети опасност од учиноца кривичног дела и са њим повезаних лица. Међутим, у круг ових лица не улазе лица која су обухваћена програмом заштите учесника у кривичном поступку, која се штите у складу са Законом о програму заштите учесника у кривичном поступку.²⁵⁶

За пружање заштите и обезбеђења угроженим лицима користе се посебни програми, којима се у зависности од конкретног случаја, утврђују врсте мера и поступак заштите за свако лице појединачно. Ови програми заштите укључују физичко техничку заштиту лица и имовине, а предузимање ових мера у искључивој је надлежности полиције.

Поред лица, полиција штити и поверљиве податке ако постоји опасност да би могло доћи до њиховог откривања и ако би то изложило опасности одређено лице. Такође, полиција може забранити снимање и фотографисање места догађаја кривичног дела ако је то потребно ради заштите интереса жртава кривичног дела.

Сумирајући наведено, мора се имати на уму да контекст заштите жртава кривичних дела заправо представља секвенцијални оквир поступања. Тако ови принципи морају бити инкорпорирани у основне поставке кривичнопроцесног права, али и свих других субјеката кривичног поступања. Бркић²⁵⁷ елелиборирајући законски оквир заштите сведока у кривичном поступку, напомиње да ово питање не

---

²⁵⁵ Ristanović-Nikolić, V. (2003). *Victim support and prevention of secondary victimisation: Contemporary legal solutions and practice*. Temida, 6 (1), 3-10.

²⁵⁶ Закон о програмској заштити учесника у кривичном поступку, „Сл. гласник РС“, бр. 85/2005.

²⁵⁷ Бркић, С. (2005). *Заштита сведока у кривичном поступку*. Нови Сад

може бити посматрано само из прагматичних аспекта и коришћења жртве као извора информација, већ пре свега из перспективе императива зајамчених људских права.

2.2.1.8.2. Употреба туђег саобраћајног средства и средстава везе

Овлашћено службено лице може да се послужи најближим доступним туђим саобраћајним средством и средством везе, ако на други начин не може извршити превоз, односно успоставити везу неопходну ради хватања учиниоца кривичног дела који се непосредно гони или ради превозења у најближу здравствену установу повређеног лица које је жртва кривичног дела, саобраћајне незгоде, елементарне непогоде или другог несрећног случаја.²⁵⁸

У случају да постоји оваква потреба, односно потреба да полицијски службеник поступи на овај начин, он је у обавези да се показивањем службене значке и службене легитимације обавезно представи, као и да се упозна са разлозима за употребу тог средства њиховог држаоца. Уколико дође до употребе туђег саобраћајног средства или средства везе, држаоцу те ствари се издаје потврда са подацима о употребљеном средству, времену употребе, броју пређених километара, разлогу употребе и евентуалној штети која је употребом проузрокована. У случају штете или других трошкова проузрокованих употребом туђег саобраћајног средства или средства везе, власник има право на накнаду тих трошкова и накнаду штете.

2.2.1.8.3. Употреба средстава принуде

Обављање полицијских послова јасно носи различите ризике. Извршиоци кривичних дела тако ће неретко пружати отпор приликом хапшења, те се примена

---

²⁵⁸ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 54.

силе, односно средстава принуде, поставља као нужни елемент поштовања закона²⁵⁹.

Полицијски службеници у обављању својих послова и овлашћења могу да користе само средства принуде која су предвиђена законом и којим се могу постићи професионални резултати без непотребних штетних последица. Средства принуде која предвиђа Закон о полицији су: физичка снага, службена палица, средства за везивање, специјална возила, службени пси, службени коњи, средства за запречавање, уређаји за избацивање млазева воде, хемијска средства, посебне врсте оружја и експлозивних направа и ватрено оружје. Такође, закон предвиђа и правила која се приликом употребе ових средстава принуде морају поштовати²⁶⁰.

Средства принуде употребиће се само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру или вредности, односно тежини дела које се спречава и сузбија.²⁶¹ Увек се мора употребити средство принуде које је најблаже а чија употреба гарантује успех, и које ће проузроковати најблажу материјалну штету и што мање повреде. Међутим, пре него што уопште примени било које од средстава принуде, службено лице је дужно да на то упозори лице према коме средство принуде намерава да примени. У случају да има повређених или угрожених лица, потребно је да им се обезбеди помоћ, али и да се њихови најближи о томе обавесте. О свакој употреби средстава принуде службено лице у писаном облику подноси извештај надређеном полицијском службенику, што је пре могуће, а најкасније двадесет и четири часа од употребе средстава принуде.²⁶²

Поред законског нивоа регулативе, предметна област регулисана је и Правилником о техничким обележјима и начину примене средстава принуде²⁶³, а

---

²⁵⁹ Јанковић, Б. (2009). *Контрола употребе средстава принуде у полицији Републике Србије*. Безбедност, Београд, 51, 219-233.

²⁶⁰ Никач, Ж., & Јоксимовић, Д. (2008). *Средства принуде-нова законска и подзаконска решења МУП-а Републике Србије*. Безбедност, Београд, 50, 1-2.

²⁶¹ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 55.

²⁶² *Ibid.*

²⁶³ („Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008. и 115/2014)

као подзаконским актом. Истим се тако спецификају карактеристике, односно даје дескрипција предмета попут службене палице, службене палице-томфа, службене палице за коњаника, службених лисица, хемијских средстава и оружја за испаливање истих, те других средстава које је дозвољено применити у контексту принуде.

Премда је статистичка учесталост примене појединих мера принуде на годишњем нивоу различита, а зависи јасно од конкретних околности, на овом месту ваља напоменути резултате истраживања Ђорђевића и Милетића²⁶⁴. Премда добијени подаци датирају из 2010. године, исти могу послужити, пре свега, као репрезент о важности појединих средстава принуде и принуде у целости као дела полицијских послова.

Наиме, предметна студија обухватила је 5.265 полицијских службеника Полицијске управе за град Београд који примењују полицијска овлашћења. Тек током 2009. године, у датом контексту, средства принуде примењена су 254 пута, док је наредне године евидентирано повећање од скоро 30% и то на нивоу од 328 случајева примене средстава принуде.

У погледу анализе појединачних облика примене предметних средстава, највише се евидентирају случајеви примене физичке снаге. Тако је током 2009. године, на нивоу анализираних полицијске управе, физичка снага примењена 114 пута, док је наредне године евидентирано 142 случаја. Тек када су у питању озбиљније ситуације, а које захтевају примену службене палице или ватреног оружја, исто је евидентирано на нивоу од 12 случајева годишње, односно 7 случајева годишње, када је реч о ватреном оружју.

Када су у питању средства принуде, законодавац је врло експлицитан о условима примене. Тако се чланом 6, раније поменутог правилника, наводи да полицијски службеник има право да употреби физичку снагу ради савлађивања отпора лица које ремети јавни ред, које треба довести, задржати или ухватити, као

---

²⁶⁴ Ђорђевић, А., & Милетић, М. [2011]. *Употреба средстава принуде - анализа стања за ПУ града Београда*. Безбедност, Београд, 53 (3), 169-180.

и ради одбијања напада од себе или напада на друго лице или на објекат или простор који обезбеђује. Тек по представљању отпора или напада, дужност полицијског службеника је да престане са употребом физичке снаге. Уколико, пак, овај облик принуде не јемчи успешност или се покаже као неуспешан, дозвољена је примена и тежих средстава, попут службене палице.

Не улазећи на овом месту у даљу елаборацију услова примене средстава принуде, мора се напоменути да се ради о врло важном сегменту поступања који носи импликације на даља кривична поступања. Ово се нарочито односи на контекст прекорачења законских услова примене принуде. Тек наведено тако налази интерпретације у равни полицијске тортуре, изнуде признања извршења кривичног дела или прибављања доказа.

Управо из тог разлога, Правилник о техничким обележјима и начину примене средстава принуде спецификује обавезу унутрашње контроле оправданости и правилности употребе средстава принуде.

Наиме, чланом 23. датог акта напомиње се да у циљу спречавања и сузбијања прекорачења, злоупотребе или примене средстава принуде у сврхе које нису законом одређене, непосредне старешине у полицији имају обавезу вршења унутрашње контроле оправданости и правилности поступања датог контекста.

Тек да би се обезбедила ефикасност ове контроле, законодавац предвиђа обавезу полицијских службеника да о свакој употреби средстава принуде, одмах, преко дежурне службе, обавести непосредног старешину. Исти оквир обавеза подразумева и писмено изјашњавање, а у року од 24 часа, са дескрипцијом разлога примене, начина, околности и свих других релевантих чињеница.

Посебан оквир контролног поступања односи се на оне ситуације када је употребљено ватрено оружје или је примена средстава принуде имала за последицу наношење тешких телесних повреда, односно када су водила смртном исходу. У датом ситуацији образоваће се трочлана комисија, која ће размотрити све податаке

везане за примену средстава принуде, о томе сачинити записник и дати мишљење о законитости и стручности поступања.

У коначном, уколико се утврди неоправданост или неправилност употребе, предвиђене су посебне мере и начини санкционисања, као и мере унапређења стручности и законитости даљих поступања.

2.2.2. Процесна овлашћења полиције

Полиција у предистражном поступку има и низ процесних овлашћења. Поред оперативно-тактичких радњи, чије предузимање представља тежиште рада полиције у предистражном поступку, полиција је овлашћена да у овом поступку самостално предузима поједине доказне радње чији се резултати, као доказ, могу користити у кривичном поступку.²⁶⁵ Наиме, приликом предузимања потражних радњи, може се указати потреба да овлашћена службена лица полиције предузму и поједине доказне радње, без обзира што је у питању претходни поступак.²⁶⁶

У Законнику су утврђена два општа правила која се односе на доказне радње полиције које су предузете у предистражном поступку: дужност обавештавања јавног тужиоца - ако полиција у предистражном поступку предузме доказну радњу, о томе ће без одлагања обавестити јавног тужиоца; и начелна доказна веродостојност доказних радњи полиције - докази које је полиција прибавила предузимањем доказних радњи могу бити коришћени у даљем току кривичног поступка, ако су доказне радње спроведене у складу са правилима Законика о кривичном поступку.²⁶⁷ У супротном, ако доказне радње нису спроведене у складу са Закоником о кривичном поступку, судска одлука се не може заснивати на доказима изведеним на незаконит начин.

---

²⁶⁵ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 387.

²⁶⁶ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 97.

²⁶⁷ Шкулић М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 310.

Ипак, полиција није овлашћена да предузима све доказне радње, већ полиција може да предузима све оне доказне радње за које је прописано да их предузима орган поступка.²⁶⁸ Законик о кривичном поступку је изричито забранио полицији предузимање појединих радњи доказивања, за предузимање других потребно је претходно испуњење одређених формалних услова, за шта, по правилу, у овој фази поступка, нема времена.²⁶⁹ То се односи на оне радње које су хитне и не трпе одлагање. Сходно томе, у овом делу рада ћемо направити краћи осврт на доказне радње које полиција може предузимати, док ће детаљнија анализа истих бити извршена у следећем поглављу. У складу са Закоником о кривичном поступку, полиција може предузимати у предистражном поступку следеће радње:

- вештачење;
- увиђај;
- реконструкција догађаја;
- прибављање исправа;
- привремено одузимање предмета;
- претресање стана и других просторија или лица под законом предвиђеним условима;
- саслушање осумњиченог.

У даљем тексту укратко ће бити објашњене наведене радње са најважнијим обележјима како би се дала јасна слика о непроцесним и процесним овлашћењима полиције у предистражном поступку, док ће доказне радње полиције детаљно бити обрађене у петом поглављу овог рада.

---

²⁶⁸ Под органом поступка подразумевају се јавни тужилац, суд или други државни орган пред којим се поступак води. Такође, под органом поступка подразумева се и полиција као носилац функције откривања кривичних дела у предистражном поступку.

²⁶⁹ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 387.

Вештачење је процесна радња која се предузима по наредби суда или органа унутрашњих послова уз поштовање услова које прописује Законик о кривичном поступку и којим се ангажују посебни стручњаци, тј. вештаци, да у складу са правилима своје научне области, техничких знања, вештине или уметничке оријентације, испитују објекте вештачења који су им предати и након тога дају свој стручни налаз и мишљење.²⁷⁰ Вештачење је доказна радња и њеним обављањем, тј. давањем вештаковог налаза и мишљења могу да се обезбеде докази од значаја за покретање и исход кривичног поступка.²⁷¹

Без обзира на тежину кривичног дела, уколико постоји потреба, полиција може наредити вештачење доношењем писане наредбе, а о потреби да се одреди вештачење, овлашћено службено лице полиције мора обавестити јавног тужиоца без одлагања. Полиција може наредити све врсте вештачења, осим вештачења и ексхумације леша, јер преглед и обдукцију леша може одредити само јавни тужилац и суд, док ексхумацију леша може одредити само суд. Поступак вештачења се спроводи по општим правилима Законика о кривичном поступку, а за вештака се одређује лице одговарајуће струке.

Увиђај је доказно средство које се састоји у непосредној и законској форми, предузетом чулном опажању чињеница које су важне за остварење кривичнопроцесног задатка, од стране органа поступка.²⁷² Законик о кривичном поступку предвиђа да се увиђај спроводи када је за утврђивање или разјашњење чињеница у поступку потребно чулно опажање органа поступка.

Полиција је овлашћена да, без обзира на тежину кривичног дела, врши увиђај. Овлашћено службено лице полиције је дужно да одмах обавести јавног тужиоца о потреби да се увиђај спроведе. Приликом спровођења увиђаја, полиција може као орган поступка затражити помоћ стручног лица форензичке, саобраћајне, медицинске или друге струке, уколико је то потребно за успешно спровођење увиђаја.

---

²⁷⁰ Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 209.

²⁷¹ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 118.

²⁷² Бејатовић С., *op. cit.* стр. 294.

Реконструкција догађаја представља радњу која се састоји у понављању кривичног догађаја у условима који су вештачки постављени, а који одговарају условима из прошлости који су постојали у време вршења кривичног дела. Реконструкција је кривичнопроцесна, а истовремено и криминалистичка радња, која се према одредбама Законика о кривичном поступку врши ради проверавања изведених доказа и утврђивања чињеница које су од значаја за разјашњење ствари, а која се свде на својеврсну симулацију или имитацију догађаја.²⁷³

Полиција може, без обзира на тежину кривичног дела, наредити реконструкцију догађаја, али је овлашћено службено лице полиције дужно да о томе, без одлагања, обавести јавног тужиоца. Као и код увиђаја, приликом спровођења реконструкције кривичног догађаја, полиција може затражити помоћ стручног лица форензичке, саобраћајне, медицинске или друге струке.

Прибављање исправа подразумева откривање, прикупљање и обезбеђење исправа, а спроводи се на исти начин као и друге доказне радње. Законик о кривичном поступку под исправом подразумева сваки предмет или рачунарски податак који је подобан или одређен да служи као доказ чињеница које су утврђују у поступку. Исправе, као и остали докази, употребљавају се у кривичном поступку, као докази помоћу којих се изводи доказивање и оцењује шта оне доказују у конкретном случају.²⁷⁴

Полиција, као орган поступка, може по службеној дужности прибавити одређене, пре свега, јавне исправе које могу представљати доказ о истинитости неке правно релевантне чињенице на основу чега јавни тужилац може одлучити да покрене кривични поступак.²⁷⁵ Уколико се деси да лице које је држалац исправе или државни орган одбију да добровољно предају исправу, полиција може поступити по правилима по којима поступа приликом привременог одузимања предмета.

---

²⁷³ Шкулић М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 235.

²⁷⁴ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 336.

²⁷⁵ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 122.

Привремено одузимање предмета представља доказну радњу чијим се предузимањем обезбеђују предмети као извор материјалних доказа.²⁷⁶ Садржина ове радње доказивања састоји се у привременом одузимању предмета, те њиховом предавању суду, односно обезбеђивању да се они чувају на други начин.²⁷⁷

Полиција као орган поступка, у предистражном поступку може предузети доказну радњу привременог одузимања предмета. Предмети који се по кривичном закону имају одузети јесу предмети који су употребљени за извршење кривичног дела или су били намењени за извршење кривичног дела или предмети који су настали извршењем кривичног дела.²⁷⁸

Претресање стана и других просторија или лица је истражна радња, односно радња доказивања која се може предузети ако је вероватно да ће се претресањем пронаћи окривљени, трагови кривичног дела или предмети важни за кривични поступак.²⁷⁹ Имајући у виду неповредивост стана која је загарантована Уставом, као и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, јасно је да се претресању стана може приступити само изузетно, те су због тога услови, под којима се може предузети ова радња, прецизно утврђени.

Према одредбама Законика о кривичном поступку, претресање стана, других просторија и лица спада у доказну радњу коју полиција може предузети у претходном кривичном поступку под испуњењем одговарајућих услова.²⁸⁰ Приликом предузимања ове радње води се записник који у кривичном поступку има значај и дејство доказног средства.

Саслушање осумњиченог представља радњу доказивања која подразумева давање изјаве од стране осумњиченог лица у вези са кривичним делом које му се ставља на терет. Постојање основа сумње да је конкретно лице учинило кривично

---

²⁷⁶ *Ibid.*, стр. 133.

²⁷⁷ Шкулић М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 239.

²⁷⁸ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 133.

²⁷⁹ Матијевић М., Марковић М., *op. cit.*, стр. 216.

²⁸⁰ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 124.

дело, односно предузимање предистражних радњи према истом лицу, дозвољава полицији његово позивање у својству осумњиченог.²⁸¹

Да би ова радња имала доказни значај, мора се спровести по одредбама Законика о кривичном поступку, уз поштовање свих права и дужности, како осумњиченог тако и полиције. Полиција је дужна да о потреби да се обави саслушање осумњиченог, обавести јавног тужиоца без чијег одобрења полиција не може обавити ову радњу. Такође, саслушање се не може обавити без пристанка осумњиченог да исказ да полицији, а приликом саслушања потребно је присуство браниоца.

2.2.3. Однос полиције и јавног тужиоца у предистражном поступку

Јавни тужилац, као овлашћени тужилац за предузимање кривичног гоњења код кривичних дела за које се гони по службеној дужности, руководиоца је предистражног поступка.²⁸² Оваква улога јавног тужиоца први пут је предвиђена Законом о кривичном поступку из 2001. године, док је Законом о кривичном поступку из 2011. године његова улога руководиоца поступка потврђена и још више наглашена. Руководећа улога јавног тужиоца подразумева његово право и дужност да координира рад многобројних органа који учествују у предистражном поступку као носиоци функције откривања, расветљавања проналажења и пријављивања учинилаца кривичних дела.²⁸³

Када је реч о државним органима у предистражном поступку, основну улогу имају јавни тужилац, који формално руководи овом процесном фазом, и полиција, која врши низ радњи у предистражном поступку, које су усмерене на откривање кривичног дела, проналажење учиниоца, обезбеђење одређених доказа и тако

---

²⁸¹ Павловић З., *op. cit.*, стр. 36.

²⁸² Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 378.

²⁸³ Бркић С., *Кривично процесно право II*, *op. cit.*, стр. 58.

даље.²⁸⁴ Полиција је дужна да о свакој предузетој радњи у предистражном поступку обавести јавног тужиоца, те је јасно да постоји међусобна сарадња и однос полиције и јавног тужиоца у предистражном поступку.

Однос јавног тужиоца и полиције²⁸⁵ је утврђен на функционално – хијерархијској основи, што значи да јавни тужилац у односу на полицију има одређена наредбодавна овлашћења, односно поседује могућност издавања обавезујућих налога, док, с друге стране, полиција има дужност поступања по свим налозима јавног тужиоца, уз обавезу обавештавања јавног тужиоца о свим предузетим полицијским активностима у предистражном поступку.²⁸⁶

Јавни тужилац има право да полиција наложи вршење одређених радњи, а полиција је дужна да поступи по налогу јавног тужиоца. Уколико полиција не поступи по налогу јавног тужиоца, он може употребити своје овлашћење да употреби принудне механизме којима располаже. Наиме, јавни тужилац може о томе обавестити старешину органа, као и надлежно министарство и Владу. Ако и након тога, полиција не поступи по захтеву јавног тужиоца, јавни тужилац може од надлежног органа затражити покретање дисциплинског поступка против лица за које јавни тужилац сматра да је одговорно за неиспуњење његовог захтева.

Такође, што се тиче надлежности и права јавног тужиоца у предистражном поступку у односу на полицију, предвиђена је и могућност да у току предистражног поступка јавни тужилац може преузети вршење радње од полиције коју су овлашћени полицијски службеници самостално предузели.²⁸⁷

Јавни тужилац одлучује о радњама које предузима полиција у предистражном поступку. Да би јавни тужилац на прави начин усмеравао радње полиције у предистражном поступку и да би успешно и у потпуности у пракси

---

²⁸⁴ Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 306.

²⁸⁵ Више у: Бановић, Б., (2015). *Међусобни односи и компетентност органа предистражног поступка*, у: *Правна држава и стручност процесних субјеката као инструмент супротстављања криминалитету*, Зборник радова, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, стр. 82 – 88.

²⁸⁶ Шкулић М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 307.

²⁸⁷ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 51.

заживео овакав однос између јавног тужиоца и полиције, неопходно је да између ова два субјекта постоји далеко интензивнији, непосреднији контакт него што је то био случај у претходном периоду.²⁸⁸ Да би се то постигло, потребно је да јавни тужилац буде укључен у рад на предмету, заједно са полицијом, од момента сазнања да је извршено кривично дело.

Питање односа полиције и тужилаштва није само нормативно правно. Овде се, наиме, мора водити рачуна да се ради практично о два органа, који припадају различитим министарствима, те који могу имати различите визије потреба усмеравања предистражног или истражног поступка. При томе, имајући у виду стручне и професионалне особености, питање усклађености и конвергентности деловања од виталног је значаја.

---

²⁸⁸ *Ibid.*, стр. 50.

3. УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ФАЗИ ИСТРАГЕ

Једна од најзначајнијих измена које је унео Законик о кривичном поступку из 2011. године је увођење концепта тужилачке истраге²⁸⁹. Концепт судске истраге, који се у домаћем законодавству примењивао до доношења овог Законика, отишао је у правну историју.

Сама истрага може представљати како судску тако и несудску делатност, а та разлика произилази из различитих концепата истраге који доминирају у англосаксонском праву и европскоконтиненталном праву. Наиме, у англосаксонском праву истрага је поверена полицији, док је у европскоконтиненталном праву истрага поверена суду. Међутим, у европскоконтиненталним правима истрага је последњих деценија претрпела значајне промене и дошло је до напуштања судског концепта истраге. Промену концепта истрага Србија је покушала да спроведе Закоником о кривичном поступку из 2006. године. Међутим, како тај Законик никада није заживео, промена концепта истраге наступила је Закоником о кривичном поступку из 2011. године, када је уведена тужилачка истрага.

Истрага је прва фаза претходног стадијума опште кривичнопроцесне форме, коју наредбом може отворити надлежни јавни тужилац против одређеног пунолетног осумњиченог лица или против непознатог учиниоца, ако постоје основи сумње да је учињено кривично дело које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора преко осам година, с циљем прикупљања доказа и података потребних за тужиочеву одлуку о томе да ли ће подићи оптужницу или

---

²⁸⁹ Више: Радуловић, Д., (2011). *Тужилачка истрага – погледи и дилеме*, Правни живот, вол. 60, књг. 547, бр. 9, Београд, стр. 903-916; Радуловић, Д., (2006). *Судска или тужилачка истрага*, Зборник Правног факултета у Подгорици бр. 35, Подгорица, стр. 154-164. Наталија, Ж., (2017). *Тужилачка истрага - предности и мане*, Анали Правног факултета у Београду, вол. 65, бр. 3, Београд, стр. 207-225.

ће се поступак обуставити, ради извођења непоновљивих и других целисходних доказа, као и прикупљања података о личности окривљеног.²⁹⁰

Основни циљ истраге је прикупљање доказа који су потребни јавном тужиоцу како би донео исправну одлуку од које зависи подизање или неподизање оптужнице, али и даљи ток кривичног поступка. Поред основног циља, у истрази је потребно остварити још два циља, и то прикупити доказе који су потребни да се утврди идентитет учиниоца, и друго, доказе за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу или би њихово извођење било отежано, као и други докази који могу бити од користи за поступак, а чије се извођење, с обзиром на околности случаја, показује целисходним.²⁹¹

Наредбу о спровођењу истраге доноси јавни тужилац. Такође, јавни тужилац је надлежан и да води истрагу, с тим што наредбу о спровођењу истраге доноси пре или непосредно после прве доказне радње коју су предузели јавни тужилац или полиција у предистражном поступку, а најкасније у року од тридесет дана од дана када је јавни тужилац обавештен о првој доказној радњи коју је полиција предузела.²⁹² Након што донесе наредбу о спровођењу истраге, јавни тужилац је овлашћен да у истражном поступку предузима све доказне радње које су према његовом мишљењу од важности и утицаја за вођење кривичног поступка. Одлуку о томе да ли ће предузети неку доказну радњу или неће, јавни тужилац доноси на основу сврхе коју треба постићи спровођењем истраге.

Главни кривичнопроцесни субјект, а тиме и главни носилац активности у спровођењу истраге, јесте надлежни јавни тужилац.²⁹³ Јавни тужилац предузима доказне радње, по правилу, само на подручју надлежности суда пред којим поступа, а ако интерес странке захтева, он може поједине доказне радње предузети

---

²⁹⁰ Бркић С., *Кривично процесно право II, op. cit.*, стр. 86.

²⁹¹ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 52.

²⁹² *Ibid.*, стр. 53.

²⁹³ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016, op. cit.*, стр. 392.

и ван подручја овог суда, али је дужан да о томе обавести јавног тужиоца који поступа пред судом на чијем подручју предузима доказне радње.²⁹⁴

Међутим, од правила да истрагу спроводи надлежни јавни тужилац постоје два изузетка. Прво, надлежни јавни тужилац може у току истраге поверити предузимање појединих доказних радњи јавном тужиоцу који поступа пред судом на чијем подручју треба предузети те радње, а ако је за подручје више судова одређен један суд за пружање правне помоћи - јавном тужиоцу који поступа пред тим судом; и друго, јавни тужилац може поверити полицији извршење појединих доказних радњи у складу са одредбама Законика.²⁹⁵ Из тога произилази и улога полиције у фази истраге.

Законик о кривичном поступку у члану 299. прописује да јавни тужилац може поверити полицији извршење појединих доказних радњи у складу са одредбама овог Законика. Јавни тужилац полицији поверава предузимање било које доказне радње ако оцени да је то целисходно. Овде спадају и радње које полиција у предистражном поступку не би могла самостално да предузима, попут испитивања сведока и вештака.²⁹⁶ Такође, полиција може предузимати и радње које може предузимати самостално у предистражном поступку, а које су описане у претходном поглављу. Важно је напоменути да полицији не могу бити поверене све доказне радње. Поступање полиције у истражном поступку представља изузетак, јер је поверавање радњи и прибављање одобрења за њихово предузимање у искључивој надлежности јавног тужиоца.

Поред тога што полиција може у истражном поступку предузимати поједине радње доказивања, у истражном поступку полиција може пружати и стручну помоћ јавном тужиоцу. Према Законнику, ако је јавном тужиоцу потребна помоћ полиције, она је, као и други државни органи дужна да му на његов захтев ту помоћ пружи.²⁹⁷ Стога, уколико је јавном тужиоцу за предузимање одређене радње потребно стручно знање којим он не располаже, а којим располажу припадници

²⁹⁴ Шкулић М., *Кривично процесно право*, *op. cit.*, стр. 319.

²⁹⁵ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 393.

²⁹⁶ Илић Г., *et. al.*, *op. cit.*, стр. 640.

²⁹⁷ Бејатовић С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 395.

Министарства унутрашњих послова, тј. полиција, јавни тужилац их може ангажовати. Законик изричито помиње форензичку и аналитичку помоћ, али се под пружањем стручне помоћи подразумева и пружање свих других видова помоћи који могу да затребају јавном тужиоцу приликом вођења истраге.²⁹⁸ Стручна помоћ полиције огледа се пре свега, у предузимању криминалистичко техничких радњи полиције, као и у пружању помоћи одређених стручњака што зависи од конкретне ситуације.²⁹⁹

Према томе, улога полиције у фази истраге огледа се у томе што полиција може учествовати у истражном поступку на два начина: као пружалац стручне помоћи надлежном јавном тужиоцу и као орган који предузима поједине доказне радње по налогу јавног тужиоца. Дакле, јасно је да овлашћења полиције у фази истраге, као и у предистражном поступку, зависе искључиво од одлуке јавног тужиоца.³⁰⁰

Приликом поверавања доказних радњи полицији, јавни тужилац је дужан да назначи доказне радње, као и чињенице које се предузимањем тих радњи имају утврдити. На тај начин јавни тужилац усмерава полицију, односно одређује у ком правцу треба да се креће деловање полиције у фази истраге.

Полиција је дужна да све поверене радње врши у складу са Закоником о кривичном поступку, и једино тако предузете радње имају значај доказа у кривичном поступку.

На крају, веома је важно напоменути да је истрага нераскидиво повезана са предистражним поступком, те да у току истраге полиција и даље може предузимати потребне радње самоиницијативно, у складу са Закоником о кривичном поступку, а у циљу откривања кривичног дела, проналажења учиниоца,

---

²⁹⁸ Бошковић А., *op. cit.*, стр. 53.

²⁹⁹ Види: Бошковић, А., (2015). *Странацка истрага у српском и италијанском кривичном процесном законодавству и ефикасност истражног поступка*, Ревизија за криминологију и кривично право, Вол. 53, бр. 1, стр. 89-110.

³⁰⁰ Види: Чворовић, Д., (2013). *Јавни тужилац и полиција као кључни субјекти предистражне и истражне фазе новог кривичног поступка*, у: *Положај и улога полиције у демократској држави*, ур. Ђорђе Ђорђевић, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 111-137.

откривања и обезбеђења трагова и предмета кривичног дела, и у случају таквог деловања полиција је дужна да јавног тужиоца благовремено обавести о предузетим радњама.

4. УПОРЕДНОПРАВНИ ПРИКАЗ УЛОГЕ ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕДИСТРАЖНОМ И ИСТРАЖНОМ ПОСТУПКУ

4.1. Англосаксонски правни систем

Англосаксонски правни систем је настао дуготрајним, поступним и изразито прагматичним развојем државе и права у Енглеској, а касније се посредством њеног утицаја и значаја у колонијалном периоду светске историје проширила на САД, Канаду, Аустралију, Индију, Јужноафричку Републику, Гамбију, Нигерију, Гану, Танзанију, Кенију и друге државе.³⁰¹ Специфичност овог правног система се састоји у постојању прецедента, односно овај правни систем заснован је на претходно донетим судским пресудама, а која је обавезујућа за сваки следећи случај. Када је реч о кривичном поступку, за државе које припадају овом правном систему, карактеристично је да суд нема доказну активност, те је извођење доказа препуштено странкама. Суђење почиње презентирањем доказа оптужбе, на које одбрана у одређеним процесним формама одговара, односно има прилику да даје одговор, да би се потом, изводили докази одбране, уз могућност да на њих одговара тужилац, док суд има веома ограничене могућности током извођења доказа. Саслушање, односно испитивање током суђења је страначког карактера, тако да одређеног сведока прво саслушава странка која га је позвала, а затим противстранка, а потом долази до поновног саслушања сведока од странке која га је позвала (*re-examination*). У суштини, типични су адверзијални кривични поступци веома слични парничном поступку, односно грађанском поступку уопште.³⁰² Када је реч о улози полиције у кривичном поступку држава које припадају англосаксонском правном систему, треба истаћи да је истрага по

---

³⁰¹ Кутлешић, В., Голић, Д., (2017). *Увод у право*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, стр. 137.

³⁰² Шкулић, М., *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*, *op. cit.*, стр. 178.

правилу најчешће неформална и води је полиција уз мали ангажман тужиоца. Такође, у неким државама које припадају овом систему могуће је вођење заједничке истраге од стране полиције и тужилаштва. Полиција, односно тужилац, по правилу, код ових правних система нема обавезу да прибавља доказе који иду у корист окривљеног. Међутим, свакако не можемо сматрати да државе које припадају англосаксонском правном систему имају идентичне кривичне поступке. Наиме, без обзира што припадају истом правном систему, постоје одређена одступања од државе до државе које припадају англосаксонском правном систему. У наставку рада сагледаћемо улогу полиције у процесном законодавству Енглеске као државе која представља колевку англосаксонског правног система, као и улогу полиције у процесном законодавству Сједињених Америчких Држава као најтипичнијег примера англосаксонског правног система.

4.1.1. Енглеска

Евидентно је да концепт истраге директно утиче на ефикасност кривичног поступка, а историјске, друштвене и политичке околности утицале су на формирање и развој различитих решења у кривичнопроцесним законодавствима различитих држава. У том смислу, улога полиције у фази истраге није увек исто регулисана, а Енглеска правна традиција окренута је управо концепту полицијске истраге. Како и сама реч каже, полицијску истрагу води полиција, међутим, уз одређену контролу и надзор тужилаштва и надлежног суда. У Енглеској, Крунска тужилачка служба одлучује о покретању кривичног поступка, односно о обустави кривичног поступка, а надлежни суд изузетно одлучује о правима и слободама.

Важно је напоменути да се енглески кривични поступак заснивао на *common law* систему, све до доношења Закона о полицији и доказима у кривичном поступку 1984. године, који заједно са низом подзаконских аката уређује надлежност и

овлашћења полиције у предузимању радњи са циљем борбе против криминалитета.³⁰³

Главне кривичнопроцесне функције у енглеском акузаторском кривичном поступку су раздвојене, односно подељене тако да суд има улогу арбитра, Крунска тужилачка служба врши функцију гоњења учинилаца кривичних дела, полиција остварује функцију истраживања и самосталног вођења истраге, а окривљени и његов бранилац функцију одбране. Дакле, полиција иницира кривично гоњење и има самосталну надлежност у сегменту вођења истраге, што чини и главну карактеристику полицијског концепта истраге. Ова самосталност суштински значи да припадници полиције немају дужност да траже одобрење тужилаштва приликом прикупљања доказа о извршеном кривичном делу и учиниоцу, као ни приликом предузимања криминалистичко - тактичких радњи или одређене радње доказивања, па чак немају ни обавезу да обавесте Крунску тужилачку службу о вођењу истраге, а након завршене истраге полиција има овлашћење да одлучи да ли ће иницирати кривично гоњење. Према томе, полиција има поприлично велику слободу када је реч о прикупљању доказа, и то без обавезе да током истраге прикупља доказе који иду у прилог осумњиченом. Међутим, прикупљени докази подлежу судској контроли, односно судско веће може одлучити да не прихвати све прикупљене доказе на главном претресу.³⁰⁴

Овако широко одређен дијапазон овлашћења полиције и доста велика самосталност има одређене предности и мане. Ипак, чињеница је да овако конципирана улога полиције доприноси вођењу брже и ефикасније истраге, а што доводи и до остваривања успешније борбе против криминалитета.

Када је реч о енглеском моделу уређења полицијске истраге, може се закључити да се основна предност овог модела огледа у јасно раздвојеним функцијама где полиција води истрагу и иницира покретање кривичног поступка, а тужилац доноси даље одлуке које се тичу кривичног гоњења, док се као главни

---

³⁰³ *Закон о полицији и доказима у кривичном поступку* (Police and Criminal Evidence Act 1984 - PACE) са осам подзаконских аката (PACE codes of practice) преузето са: <https://www.gov.uk/guidance/police-and-criminal-evidence-act-1984-pace-codes-of-practice#pace-codes-of-practice> (29. 08. 2017)

³⁰⁴ Бошковић, А. (2014). *Основне карактеристике полицијске истраге у кривичном процесном законодавству Енглеске*, Страни правни живот, бр. 2, стр. 219-220.

недостатак истиче то што тужилац мора да прихвати резултате истраге онако како су они презентовани од стране полиције, а уколико сматра да је потребно да се предузму додатне радње како би донео одлуку о покретању поступка, предузимање ових радњи зависиће од воље полиције, с обзиром на то да полиција није у обавези да поступи по захтеву тужиоца.³⁰⁵

Дакле, полиција има изузетно значајну улогу и висок степен одговорности у кривичном процесном законодавству Енглеске, имајући у виду широка овлашћења којима располаже, као и чињеницу да управо од ефикасног поступања полиције у фази истраге може зависити даљи ток кривичног поступка.

4.1.2. САД

Амерички кривичнопроцесни систем одликује скоро потпуна неформалност кривичне истраге, која се не спроводи на основу неке посебне формалне одлуке којом би формално започела истрага, а састоји се од предузимања потребних радњи од стране полиције како би се фактички разјаснило кривично дело. У том смислу, у фази истраге најзначајнију улогу има управо полиција, уз евентуалну инструктивну улогу државног тужиоца у одређеним специфичним, а у пракси, ретким ситуацијама.³⁰⁶

Према томе, слично као у Енглеском кривичнопроцесном систему, полиција има широка овлашћења у погледу спровођења истраге и предузимања потребних радњи у циљу разјашњавања извршеног кривичног дела.

Када је реч о хапшењу осумњиченог, од примарног значаја је криминалистичка (истражна) полиција, а у појединим случајевима улогу имају и други субјекти попут „шерифа“, „маршала“ или припадника специјализованих органа попут ДЕА, ФБИ и сл., а разликују се две врсте хапшења, са налогом и без налога, када полицијски службеник може да користи широка дискрециона овлашћења која му омогућавају да изврши хапшење на основу непосредно стеченог

---

³⁰⁵ Бошковић, А., *Основне карактеристике полицијске истраге у кривичном процесном законодавству Енглеске*, *op. cit.*, стр. 230.

³⁰⁶ Шкулић, М. *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*, *op. cit.*, стр. 198.

уверења да је конкретно лице учинило кривично дело. Међутим, када се ради о тривијалним кривичним делима, или се ради о одређеној категорији кривичних дела, а при том став жртве је да не жели кривично гоњење осумњиченог и не сарађује са полицијом, или у појединим случајевима тзв. консенсуалних кривичних дела, полицијски службеник неће конкретног осумњиченог лишити слободе, иако је стекао уверење да се ради о учиниоцу кривичног дела. У случају да је осумњичени ухапшен, он се саслушава, односно испитује у полицијској станици, о чему се и саставља записник, уз узимање отисака прстију и фотографисање осумњиченог.³⁰⁷

Полиција заправо има доминатну улогу у фази истраге у САД, коју одликује скоро потпуна неформалност. У том смислу, осумњичени често не зна да је предмет истраге, а за то сазна тек у моменту лишења слободе и полицијског саслушања.³⁰⁸

Дакле, кривични поступак САД је адверзијални, страначки оријентисан са примарном улогом полиције у току истраге, и као такав је дубоко укоренен у амерички правни систем и традицију, али и доприноси ефикасној борби са криминалитетом.

4.2. Европско-континентални правни систем

Европско-континенталном правном систему припадају државе које се по свом географском положају налазе у Европи сем Велике Британије, Малте и Кипра. Реч је о правном систему који је настао рецепцијом римског права. Основна обележја овог правног система су писани и кодификовани правни акти, приоритет закона као извора права, особен правни стил, посебне правне институције, посебан положај аутономног права и значајна улога правне науке. У оквиру ових правних система, посебно је значајно схватање правне норме као безличног и општег

---

³⁰⁷ Шкулић, М. *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*, *op. cit.*, стр. 199, 200, 203.

³⁰⁸ *Ibid.*, стр. 221.

правила којим се уређује положај и понашање свих правних субјеката. Такве правне норме налазе се у многобројним правним актима где постоји јасна и изражена хијерархија, а највећу улогу и значај међу њима имају закони, као и правни акти које доноси парламент.³⁰⁹ У наставку рада обрадићемо положај и улогу полиције у Немачком кривичнопроцесном законодавству као државе која представља колевку кривичног права у Европи и типични представник европско-континенталног правног система, као и улогу полиције у кривичнопроцесном законодавству Италије и Шпаније, као државама које имају специфична решења. Такође, обрадићемо и законска решења појединих држава СФР Југославије, односно Црне Горе, Хрватске и Републике Српске.

4.2.1. Немачка

Закон о кривичном поступку Немачке донет је још 1877. године и који се уз одређене промене и новелирања задржао до данас. Дакле, реч је о законском пропису који се веома дуго примењује и који је трпео одређене измене, али није никада системски, односно у потпуности мењан. Кривични поступак се у Немачкој покреће на захтев државног тужиоца онда када постоји одређени степен сумње. И у Немачкој је државни тужилац „омеђен“ начелима официјалности, легалитета и опортунитета. Истрага је у Немачкој поверена државном тужиоцу и то већ веома дуго, и Немачка представља одличан пример да „државно-тужилачка“ истрага не представља некакву иманентну карактеристику адверзијалног кривичног поступка, те нарочито да то што је истрага поверена државном (јавном) тужиоцу, ни у ком случају, не подразумева да потом, организација главног претреса мора да буде уређена на адверзијалан начин.³¹⁰ Основни циљ вођења истражног поступка у Немачкој треба да омогући формирање довољног степена доказног материјала и уверења, да се може подићи оптужница. Главни субјект који руководи истрагом је

³⁰⁹ Кутлешић, В., Голић, Д., *op. cit.* стр. 135.

³¹⁰ Шкулић, М. *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка, op. cit.,* стр. 189.

државни тужилац, док је полиција орган који је на располагању државном тужиоцу и којој он може наложити предузимање одређених радњи. Полиција има могућност и без обавештавања државног тужиоца да предузме одређене радње када постоји одређена почетна сумња да је извршено кривично дело. Дакле, у таквим ситуацијама полиција може да делује самостално, без налога и дозволе државног тужиоца. Наравно, након предузетих радњи полиција има обавезу да о истим обавести државног тужиоца. Ово овлашћење и дужност криминалистичке полиције се у Немачкој теорији доводи у везу са начелом легалитета, сходно коме сви државни органи, као и полицијски службеници, нису само помоћни службеници државног тужилаштва, па тако, криминалистичка полиција има задатак да самостално и на своју иницијативу предузима мере у односу на кривично гоњење.³¹¹ Дакле, полиција је орган који је на располагању тужиоцу у предузимању различитих радњи. Државни тужилац руководи истрагом и даје налоге полицији које би радње требало предузети у циљу подизања већег степена сумње, односно степена сумње који је довољан да се подигне оптужница.

4.2.2. Италија

Италија је 1988. године донела Законик о кривичном поступку који је пресекао досадашњу правну традицију и кренуо према неким законским решењима који су до тада били својеврсни за англосаксонски правни систем. Доносећи нови Законик о кривичном поступку, италијански законодавци имали су пред очима два главна циља. Један се састојао у прихватању процесног модела по којем се пресуда сме темељити само на материјалу изворно прикупљеном на главном претресу. Том реформом законодавци су желели радикално прекинути с традицијом по којој се главна расправа сводила на проверу резултата полицијских и судских истрага.

---

³¹¹ Шкулић, М. *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*, *op. cit.*, стр. 190.

Други је циљ било убрзање поступка којег је претерану спорост осудио Европски суд за људска права.³¹²

Италијански Законик о кривичном поступку познаје фазу претходне, односно прелиминарне истраге. Претходна истрага почиње од момента сазнања државног тужиоца за кривично дело. Законик је променио и концепт истраге. Уместо до тада судске истраге, прописао је тужилачку истрагу. Дакле, уместо судске истраге у којој је истражни судија прикупљао доказе, Законик уводи тужилачку истрагу, у којој судија за претходну истрагу има надлежност да контролише да ли је спровођење претходне истраге у складу са законом, као и да надзире државног тужиоца и правосудну полицију да ли се поштују права лица против којих се води истрага.³¹³

Када је реч о улози полиције у кривичном поступку, треба најпре истаћи да се у Италији државна полиција састоји од три главна корпуса: 1) Цивилни корпус Државне полиције потпада под надлежност Министарства унутрашњих послова; 2) Карабинијери су, са цивилном и војном надлежношћу, под окриљем Министарства одбране; 3) Финансијска гарда потпада под надлежност Министарства финансија. У том смислу, термин полиција је функционалан и означава полицијске службенике именоване из сва три корпуса, са овлашћењима у спровођењу истраге.³¹⁴

Као што смо већ истакли, државни тужилац и полиција су надлежни за предузимање истражних радњи. Државни тужилац руководи претходном истрагом и може наложити полицији предузимање одређених радњи. Такође, полиција може и самостално, без налога тужиоца предузимати радње које је неопходно хитно предузети, а односе се на хапшење осумњиченог и његово задржавање ради

---

³¹² Дамашка, М., (2006). *Судбина англо-америчких процесних идеја у Италији*, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, вол. 13, бр. 1, стр. 5.

³¹³ Миљуш, И., (2016). *Однос између судске полиције и тужилаштва у Италији и Шпанији потреба реформе законодавства*, Страни правни живот, 2/2016.

³¹⁴ Pisano, V.S. (1979). *The Organization and Responsibilities of the Italian Judicial Police*, J Forensic Sci, vol. 24, no. 1, pp. 221.

саслушања. О предузетим радњама правосуђа, полиција мора обавестити тужиоца и судију за претходну истрагу.

Правосудна полиција има дужност да самоиницијативно пријављује кривична дела, спречава да наступе даље последице, трага за учиниоцима кривичних дела, спроводи радње потребне за осигурање извора доказа и прикупља све што би могло бити од користи за примену Кривичног закона, као и да предузима радње истраживања које су јој поверили или наложили одговарајући правосудни органи.³¹⁵

4.2.3. Шпанија

Шпански *La Ley de Enjuiciamiento Criminal* из 1882. године, као и већина европских кривичнопроцесних закона, следио је Наполеонов *Code d'instruction criminelle* из 1808. године, те је увео мешовити систем процедуре са инквизиторским елементима у фази истраге. Закон је више пута мењан, а последњи пут 2015. године.³¹⁶

У шпанском кривичнопроцесном законодавству није јасно одређена и подељена надлежност између најзначајнијих субјеката у фази истраге. Такође, није најјасније одређено и ко руководи истрагом. Такође, Законик прави разлику између прелиминарне и судске истраге. Наиме, неспорно је да Шпанија у суштини задржава судску истрагу уз увођење надлежности јавног тужиоца у скраћеном кривичном поступку и поједностављеним процедурама. Истражни судија руководи прелиминарним истрагама у редовном поступку. Такође, пре него што истражни судија донесе одлуку о спровођењу истраге, јавни тужилац има овлашћење у скраћеном поступку да спроведе претходну истрагу.³¹⁷ Дакле, у фази истраге

---

³¹⁵ Бошковић, А., Кулић, В., (2012). *Италијански модел претходног кривичног поступка*, Култура полиса, вол. 9, бр. 1 (посебно издање), стр. 141.

³¹⁶ Миљуш, И., *op. cit.*, стр. 201.

³¹⁷ *Ibid.*

најважнији субјекти су јавни тужилац и истражни судија, с тим што истражни судија увек има могућност да интервенише у поступку који води јавни тужилац.

Имајући у виду специфичности фазе истраге у кривичном поступку Шпаније, као и специфичног односа у којем се налазе истражни судија и јавни тужилац, неопходно је указати и на положај полиције у фази истраге. У том смислу, свакако је најпре неопходно направити разлику између безбедносне и судске полиције. Безбедносна полиција има основну функцију да штити слободе и права грађана, док се судска полиција налази под контролом истражног судије и јавног тужиоца и спроводи радње у откривању учиниоца и кривичног дела, као и прикупљања чињеница и доказа за њиховим откривањем. Дакле, судска полиција се налази под контролом јавног тужиоца и полиције и по правилу предузима радње за које добије директиве од напред поменутих субјеката.

Полиција предузима следеће радње у фази истраге: откривање кривичног дела, предузимање неопходних мера за проверавање и откривање учиниоца, прикупљање трагова, средстава извршења кривичног дела, доказа за које постоји опасност да ће се изгубити и да их учини доступним правосудним органима, као и посебне дужности које се односе на жртву.³¹⁸

4.2.4. Државе бивше СФР Југославије

Као и многе државе у Европи, тако су и државе бивше СФР Југославије приступиле реформи кривичнопроцесног законодавства. Пратећи тенденције које су присутне у осталим државама које припадају европско-континенталном правном систему, прве које су урадиле реформу свог кривичнопроцесног законодавства биле су Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине³¹⁹, а након тога у

---

³¹⁸ *Ibid*, стр. 211.

³¹⁹ Види: Турањанин, В., Воштинић, М., (2014). *Тужилачка истрага : искуства у БиХ и почетни проблеми у Србији*, у: Зборник радова, Међународна научно-стручна конференција. Размена

истом правцу отишле су и Црна Гора и Хрватска. Сходно томе, јасно је да се реформа кривичнопроцесног законодавства одразила и на положај и улогу полиције у кривичном поступку, односно на њен допринос у откривању кривичног дела и учиниоца, те ћемо у наставку рада сагледати улогу полиције у кривичнопроцесном законодавству Републике Српске, Црне Горе и Хрватске.³²⁰

4.2.4.1. Република Српска

Закон о кривичном поступку Републике Српске је у примени од половине 2003. године. Као и у Србији, и у Републици Српској државни тужилац је надлежан за спровођење истраге. Тужилац наређује спровођење истраге ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело. У току спровођења истраге, тужилац може предузети све истражне радње, укључујући испитивање осумњиченог и саслушање оштећеног и сведока, вршење увиђаја и реконструкције догађаја, предузимање посебних мера које обезбеђују сигурност сведока и информација и наређивање потребних вештачења.³²¹

Положај полиције у кривичном поступку Републике Српске доста је сличан оном у Србији. Тужилац је тај који руководи истрагом, а полиција је та која му помаже у спровођењу одређених радњи. Међутим, присутан је различит приступ полиције у зависности да ли је реч о кривичном делу за које је прописана казна затвора до пет година или преко пет година. У случају кривичних дела с прописаном казном затвора до пет година, полиција самостално предузима

теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка, Универзитет у Новом Пазару, Нови Пазар, стр. 270-286.

³²⁰ Види: Бејатовић, С., (2010). *Тужилачки концепт истраге као једно од обележја савременог кривичног процесног законодавства у земљама бивше СФРЈ и у Србији*, у: *Право земаља у региону*, ур. Владимир Чоловић, Институт за упоредно право, Београд, стр. 242-265.

³²¹ *Закон о кривичном поступку Републике Српске*, „Сл. гласник РС“, бр., 50/03, 111/04, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08, 55/09, 80/09, 88/09 и 92/09, члан 225. став 1.

потребне радње и о томе обавештава државног тужиоца најкасније седам дана од сазнања о постојању основа сумње да је извршено кривично дело.³²²

Свакако да се основни задатак полиције састоји у проналаску извршиоца кривичног дела, да се спречи скривање или бекство осумњиченог или саучесника, да се открију и сачувају трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као докази и да се прикупе све информације које могу бити корисне у кривичном поступку. Приликом предузимања ових радњи, овлашћено службено лице дужно је о свему што је предузето, одмах обавестити тужиоца и доставити прикупљене предмете који могу послужити као доказ. Такође, овлашћено службено лице може: прикупљати потребне изјаве од лица; извршити потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага; ограничити кретање на одређеном простору за време потребно да се обави одређена радња; предузети потребне мере у вези са утврђивањем идентитета лица и предмета; расписати потрагу за лицем и стварима за којима се трага; у присуству одговорног лица претражити одређене објекте и просторије државних органа, јавних предузећа и установа; обавити увид у одређену њихову документацију, као и предузети друге потребне мере и радње. О чињеницама и околностима које су утврђене при предузимању појединих радњи, као и о предметима који су пронађени или одузети, саставиће се записник или службена забелешка. При прикупљању изјава од лица, овлашћено службено лице може издати писмени позив лицу да дође у службене просторије, под условом да се у позиву назначе разлози позивања. Лице не мора дати никакву изјаву или одговарати на питања која му овлашћено службено лице поставља, осим давања личних података, о чему ће га овлашћено службено лице поучити.³²³

На основу прикупљених изјава и доказа који су откривени, овлашћено службено лице саставља извештај. Уз извештај се достављају и предмети, скице, фотографије, прибављени извештаји, списи о предузетим мерама и радњама, службене забелешке, изјаве и други материјали који могу бити корисни за успешно

---

³²² Симовић, М., (2008). *Кривични поступци у Босни и Херцеговини*, друго измењено и допуњено издање, Сарајево, стр. 224.

³²³ *Закон о кривичном поступку Републике Српске*, Сл. гласник РС, бр. 50/03, 111/04, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08, 55/09, 80/09, 88/09 и 92/09, члан 226 и 227.

вођење поступка, укључујући све чињенице и доказе који иду у корист оsumњиченом. Ако овлашћено службено лице после подношења извештаја сазна за нове чињенице, доказе или трагове кривичног дела, дужно је прикупљати потребна обавештења и извештај о томе, као допуну претходног извештаја, одмах предати тужиоцу.³²⁴

4.2.4.2. Црна Гора

Реформа кривичнопроцесног законодавства у Црној Гори, у континуитету тече од 2003. године, када је донесен први Законик о кривичном поступку Црне Горе³²⁵, још док је ова била у државној заједници Србије и Црне Горе, па све до доношења новог Законика о кривичном поступку из 2009. године.³²⁶ Дакле, и Црна Гора је извршила реформу свог кривичнопроцесног законодавства и наставила тенденцију која је последњих десетак година присутна у Европи, као и у државама бивше СФРЈ, а које подразумевају прелазак на тужилачки концепт истраге. У том смислу, Законик о кривичном поступку Црне Горе донет је од стране Скупштине 27. јула 2009. године, а почео је да се примењује у пуном капацитету 1. септембра 2011. године, сем за дела организованог криминала, корупције, ратних злочина и тероризма, где је за ова кривична дела примена новог Законика почела од 26. августа 2010. године. Као и у Србији, и у Црној Гори извиђај и истрагу води државни тужилац и полиција. Односно, тужилац је тај који доноси наредбу о спровођењу истраге и руководи истом. Истрагу покреће искључиво државни тужилац, што значи да се у тој улози не може појавити ни оштећени као супсидијарни тужилац, нити приватни тужилац. Истрага се води само за кривична дела за која се гони по службеној дужности. Да би се покренула истрага потребно

---

³²⁴ Закон о кривичном поступку Републике Српске, „Сл. гласник РС“, бр., 50/03, 111/04, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08, 55/09, 80/09, 88/09 и 92/09, члан 227, став 5.

³²⁵ Законик о кривичном поступку Црне Горе, „Сл. лист РЦГ“, бр. 71/03.

³²⁶ Радуловић, Д., (2014). *Сврха истраге као фактор њеног обима* (осврт на ЗКП Црне Горе), у: Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у пракси, ур. Јовановић Ивана и Јовановић-Петровић Ана, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, стр. 154.

је да је испуњен услов који се односи на постојање основане сумње. За покретање извиђаја, који претходи истрази, довољно је да постоје основи сумње.

Када је реч о извиђају, полиција је дужна да обавести државног тужиоца и, самоиницијативно или по захтеву државног тужиоца, предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка. У реализацији својих напред поменутих радњи, полиција може да тражи обавештења од грађана, примени полиграфско тестирање, изврши анализирање гласа, изврши антитерористички преглед, ограничи кретање одређених лица на одређеном простору за потребно време, јавно распише награду у циљу прикупљања обавештења, затражи од пружаоца услуга електронских комуникација проверу идентичности телекомуникацијских адреса које су у одређеном времену успоставиле везу, изврши потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага, предузме потребне мере у вези са утврђивањем идентитета лица и истоветности предмета, узме узорак за ДНК анализу, распише потрагу за лицима и стварима за којима се трага, прегледа одређене објекте и просторије државних органа, привредних друштава, других правних лица и предузетника.³²⁷

4.2.4.3. Хрватска

И Хрватска је извршила реформу свог кривичнопроцесног законодавства и приступила тужилачкој истрази. Реформу је започела 2008. године усвојивши закон који је променио дотадашњу правну традицију и концепт истраге у потпуности променио. Та промена се наравно односила на то да је сада државни тужилац надлежан за спровођење истраге. Такође, и у наредном периоду у Хрватској је

---

³²⁷ Законик о кривичном поступку Црне Горе, „Сл. лист РЦГ“, бр. 57/09, 49/10, 47/14 - Одлука УС ЦГ, 2/15 - Одлука УС ЦГ, 35/15 и 58/15 - други закон, члан 257, став 1. и 2.

константно новелиран Закон о казненом поступку.³²⁸ Државни тужилац одлучује о кривичном гоњењу за сва кривична дела за која је се гони по службеној дужности. Он има право и дужност истраживања у претходном поступку (тужилачкој истрази). Тужилац сам или преко других тела прикупља податке, започиње и води истрагу, руководи радом полицијских и других истражних тела, подноси предлоге за спровођење хитних судских радњи те подноси захтеве за издавање судских налога. Дакле, државни тужилац може наложити полицији да прикупи потребна обавештења провођењем изvida и подuzимањем других мера ради прикупљања података потребних за одлучивање о кривичној пријави. У налогу државни тужилац може поближе одредити садржај изvida или мере те наложити да га полиција одмах обавести о предузетом изvidу или мери. Ако државни тужилац наложи присуствовање изvidу или мери, полиција ће их провести на начин којим му се то омогућује. Полиција је дужна поступити према налогу државнога тужиоца, а ако државни тужилац није наложио другачије, о предузетим извидима или мерама дужна је обавестити државног тужиоца најкасније у року од тридесет дана од добијања налога. Државни тужилац има право и дужност сталног надзора над реализацијом изvida који су наложени полицији. Полиција је дужна извршити налог или захтев државног тужиоца у провођењу надзора над извидима и за тај рад одговарају државном тужиоца.³²⁹

Ако постоје основе сумње да је извршено кривично дело за које се кривични поступак покреће по службеној дужности, полиција има право и дужност предузети следеће мере:³³⁰

1) да пронађе учиниоца кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне;

---

³²⁸ Види више у: Ђурђевић, З., (2014). *Главна обиљежја тужитељске истраге према хрватском ЗКП од 2008. до 2013. године*, у: Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у пракси, ур. Јовановић Ивана и Јовановић-Петровић Ана, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, стр. 59-78.

³²⁹ *Закон о казненом поступку*, Народне новине РХ, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Одлука и Рјешење УСРХ, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 и 70/17, члан 20. 6х.

³³⁰ *Закон о казненом поступку*, Народне новине РХ, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Одлука и Рјешење УСРХ, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 и 70/17, члан 207.

2) да се открију и осигурају трагови кривичног дела и предмети који могу послужити при утврђивању чињеница у вези са кривичним делом;

3) да прикупе сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.

Када се говори о сарадњи тужилаштва и полиције у Хрватској, битно је истаћи постојање посебних истражитеља (чл. 202. ЗКП). То су особе које су према посебном пропису донесеном на основи закона овлашћене да спроводе доказне и друге радње.³³¹

Укључивање истражитеља у процес истраге могућ је само на основу налога државног тужиоца (чл. 213, ст. 1. ЗКП). Дакле, истражитељу је врло ограничено самоиницијативно предузимање доказних радњи. То подразумева да тужилац буде правовремено обавештен о извршеном кривичном делу како би могао самостално предузети доказне радње или их наложити истражитељу.³³²

---

³³¹ Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији, преузето са: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2009/01/Zbirka-predloga-prakti-%C3%ACne-politike-za-reformu-policije-br.-6.pdf> (10. 8. 2017).

³³² Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији, преузето са: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2009/01/Zbirka-predloga-prakti-%C3%ACne-politike-za-reformu-policije-br.-6.pdf> (10. 8. 2017).

5. ПРЕДУЗИМАЊЕ ДОКАЗНИХ РАДЊИ ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ

5.1. Општа разматрања

Пратећи опште напоре које Република Србија предузима у контексту приступања Европској унији, важан сегмент ових тенденција представљају и преузете обавезе реформе Министарства унутрашњих послова и свакако полиције³³³. Произилазећи из уставних овлашћења, новодонетог Законика о кривичном поступку, те Закона о полицији, положај полиције додатно је усложен новим изазовима борбе против изузетно сложених појава, попут организованог криминалитета, те корупције³³⁴.

Анализирајући национални легислативни оквир, део полицијске делатности базиран је на предузимању потражних радњи из чл. 286. ЗКП-а које су усмерене на остварење основног циља кривичног поступка. Ово при томе подразумева откривање кривичних дела и учинилаца, као и откривање и обезбеђење трагова кривичног дела и предмета који могу да послуже као доказ у кривичном поступку.

Имајући у виду аспект друштвеног развоја, ваља напоменути да је у претходним деценијама и криминалитет еволуирао у феноменолошком смислу. Отуда поступање полиције бива од нарочите важности у свим оним нетрадиционалним облицима противправног деловања, који захтевају практично и легислативно сложено примену високих технологија³³⁵, као и нових правних института³³⁶.

Прихватајући важност претходних навода, у наставку рада ћемо се накратко осврнути на чланове Закона о полицији који јасно дефинишу улогу, значај и

---

³³³ Никач, Ж., & Лештанин, Б. [2016]. *Кратак осврт на новеле у Закону о полицији*. Безбедност, Београд, 58(1), 104-128.

³³⁴ Маринковић, Д. (2010). *Сузбијање организованог криминала: специјалне истражне методе*. Прометеј.

³³⁵ Бодрожих, И. [2013]. *Кривична дела са елементима високотехнолошког криминала*. Безбедност, Београд, 55(2), 142-157.

³³⁶ Матијашевић-Обрадовић, Ј. [2017]. *Симуловани послови - посебна доказна радња у актуелном кривичном процесном законодавству и пракси*. Гласник Адвокатске коморе Војводине, 89(9-12), 391-403.

овлашћења полиције. При томе, ваља напоменути закључке Југовића и Симовића³³⁷ који истичу да новоусвојени закон, заправо суштински не представља нов концепт. Односно да се ради тек о изменама и допунама закона из 2005. године, а пре свега у сегментима каријерног менаџмента, праћења развоја запослених, оцењивања резултата рада и других сродних аспеката.

Посветивиши се детаљнијој анализи предметног закона, чланом 3. Закона о полицији, експлицира да је полиција централна организациона јединица Министарства која у обављању унутрашњих, односно полицијских послова, штити и унапређује безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност на Уставу и закону засноване употребе средстава принуде³³⁸. Дати оквир тако интегрише превентивне и репресивне задатке полиције, постављајући поменути оквир људских права императивним.³³⁹

Потом, како се наводи у чл. 18. Закона о полицији, полиција у предистражном и истражном поступку примењује полицијска овлашћења утврђена Закоником о кривичном поступку и поступа по налогу и захтевима јавног тужиоца и суда. У прекршајном поступку Полиција поступа и по налозима прекршајног Суда³⁴⁰. Јасно, овде се ради о раније елаборираном концепту тужилачке истраге, те овлашћењима јавног тужиоца у контексту усмеравања рада полиције и разрешавања кривичне ствари³⁴¹.

Такође, када је реч о овлашћењима полиције, у члану 286. ЗКП-а, дефинисано је да, ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не

---

³³⁷ Југовић, С. М., & Симовић, Д. З. [2016]. *Закон о полицији Републике Србије од 2016. године - критички поглед*. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад, 50(1), 71-85.

³³⁸ *Закон о полицији*, „Сл. гласник РС”, бр. 6/2016, члан 3.

³³⁹ Бабовић, Б., & Живковић, З. (2000). *Полиција и људска права*. Савезно министарство унутрашњих послова.

³⁴⁰ *Закон о полицији*, „Сл. гласник РС”, бр. 6/2016, члан 18.

³⁴¹ Живковић, Н. [2017]. *Тужилачка истрага - предности и мане*. *Анали Правног факултета у Београду*, 65(3), 207-225.

побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.

Дати оквир нарочито је важан с обзиром на ранија законска решења, као и чињеницу да је Законик о кривичном поступку садржао појмове основа сумње и основане сумње, без одређивања њихових карактеристика. Односно у контексту чињенице да поменути појмови представљају основ предузимања различитих мера и радњи³⁴².

Имајући у виду наведено, ваља напоменути да је реч о изворним овлашћењима полиције и треба их разликовати од радњи које им повери јавни тужилац а односе се на предузимање доказних радњи. Односно, ваља направити разлику између оних радњи које је полиција овлашћена да предузима самостално, односно у контексту овлашћења добијених од стране надлежног тужиоца³⁴³.

У циљу испуњења дужности из чл. 286, ст. 1. ЗКП-а, полиција може: да тражи потребна обавештења од грађана; да изврши потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага; да за неопходно потребно време, а најдуже до осам часова ограничи кретање на одређеном простору; да предузме потребне мере у вези са утврђивањем истоветности лица и предмета; да распише потрагу за лицем и предметима за којима се трага; да у присуству одговорног лица прегледа одређене објекте и просторије државних органа, предузећа, радњи и других правних лица, оствари увид у њихову документацију и да је по потреби одузме; да предузме друге потребне мере и радње. Ради се, заправо, о доста широком кругу овлашћења која у захтевима динамичности поступања полиције, омогућавају примену сложених криминалистичких процедура и правовременост реаговања у контексту откривања учиниоца кривичног дела и фиксирања идентификованих доказа.

---

³⁴² Милидраговић, Д. [2008]. *Криминалистички и кривичнопроцесни аспекти основа сумње и основане сумње у новом законнику о кривичном поступку*. Наука, безбедност, полиција, 13(3), 105-128.

³⁴³ Бошковић, А. (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*. Београд.

О чињеницама и околностима које су утврђене приликом предузимања појединих радњи, а могу бити од интереса за кривични поступак, као и о предметима који су пронађени или одузети, саставиће се записник или службена белешка.³⁴⁴ Овде је, дакле, реч о изворним радњама полиције чија је основна сврха откривање извршиоца, откривање и обезбеђење доказа и прикупљање података и обавештења који могу бити од користи у даљем току кривичног поступка.³⁴⁵

По налогу судије за претходни поступак³⁴⁶, а на предлог јавног тужиоца, полиција може у циљу испуњења дужности прибавити евиденцију остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица или извршити лоцирање места са којег се обавља комуникација³⁴⁷. О предузимању мера и радњи полиција одмах, а најкасније у року од 24 часа након предузимања, обавештава јавног тужиоца.

У члану 287. ЗКП-а прописане су радње које се односе на прикупљање доказа. У том смислу, ако полиција у предистражном поступку предузме доказну радњу о томе ће без одлагања обавестити јавног тужиоца и докази које је полиција прибавила предузимањем доказних радњи, могу бити коришћени у даљем току кривичног поступка, ако су доказне радње спроведене у складу са Закоником.

Имајући у виду да је тема ове докторске дисертације „Улога полиције код утврђивања чињеница у кривичном поступку“, неопходно је да се осврнемо и на питање шта су то чињенице и докази и која је улога полиције у њиховом прикупљању и обрађивању.

---

³⁴⁴ Законик о кривичном поступку, „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014, члан 286.

³⁴⁵ Илић, Г., *et. al.*, *op. cit.*, стр. 611.

³⁴⁶ Види: Бошковић, А., (2016). *Положај и улога судије за претходни поступак у предистражном поступку и истрази*, Зборник радова, Том 2, Научно-стручни скуп са међународним учешћем Европске интеграције: правда, слобода и безбедност, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 403-418.

³⁴⁷ Бугарски, Т. (2014). *Доказне радње у кривичном поступку*. Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Центар за издавачку делатност.

На питање шта је то чињеница, општа логика даје најкомплетнију дефиницију коју наводи Б. Шешић, где истиче да се чињеница дефинише као мисаоно - чулна делатност која је утврђена објективно-реалним постојањем извесне ствари, појаве, процеса, дешавања, особине или односа.³⁴⁸ Такође, сложићемо се и са професором Војиславом Ђурђићем који наводи да у процесноправном смислу, утврдити неку за поступак важну чињеницу значи уверити се (установити) да она постоји или не постоји из правно допуштених извора и начина сазнања, и то ауторитативно прогласити у одлуци судског или другог надлежног органа који води кривични поступак. Чињенице се могу установити само у кривичном поступку, не изван њега, у законом прописаној форми, а утврђује их и проглашава само суд, не и други процесни субјекти. Да би се могло сматрати да је утврђена нека, за поступак важна чињеница, она мора бити ауторитативно проглашена у судској одлуци, односно у одлуци органа који поступак води.³⁴⁹

У кривичном поступку утврђују се три врсте чињеница (одлучне и помоћне чињенице и чињенице-индиције) и без њиховог утврђивања није могућа правилна примена кривичног права. Такође, имајући у виду комплексност појма „чињенице“ неопходно је указати и на појам „доказа“, где наилазимо на многобројна тумачења.

Како В. Бауер наводи, доказ је носилац података на основу којих орган кривичног поступка закључује о постојању или непостојању чињеница, па се као доказ именују: сведок, вештак, предмет или ствари. Такође, постоји и схватање да је доказ резултат (извор сазнања) добијен процесном радњом доносиоца података, на основу којег се закључује да ли постоје чињенице које у поступку треба утврдити. Докази би, према овом схватању, били исказ сведока, налаз и мишљење вештака, предмети као материјални докази, документа и слично. Из наведеног, може се закључити да се под појмом доказа сматра извор из ког доказ потиче.³⁵⁰

---

³⁴⁸ Шешић, Б., (1962). *Логика и научна методологија*, Београд, стр. 620.

³⁴⁹ Ђурђић, В., (2014). *Кривично процесно право – општи део*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 242.

³⁵⁰ Бауер, В., (1978). *Право о чињеницама и њиховом утврђивању у кривичном поступку*, Загреб, стр. 15.

Потом, Божидар Марковић дефинише да су докази „процесним правом прописане радње доказивања које се предузимају у поступку ради утврђивања чињеница, па се, сходно томе, доказима сматрају све доказне радње, као што су испитивање сведока, вештачење и друго“.³⁵¹

Према схватању које заступа Васиљевић, доказ је податак до ког се дошло процесном радњом на основу којег орган кривичног поступка закључује да ли постоји нека за поступак важна чињеница.³⁵²

Такође, професор Станко Бејатовић наводи дефиницију која истиче да је доказ чињеница садржана у доказном средству на основу које орган кривичног поступка закључује о постојању или непостојању чињеница важних за одлучивање.³⁵³

Као најпотпунију, истичемо дефиницију коју је дао професор Милан Шкулић: „Докази представљају податке чињеничне природе који произлазе из кривичнопроцесних радњи које су предузели субјекти кривичног поступка, а пре свега суд, који једини изводи доказе у кривичном поступку, на основу којих се утврђује чињенично стање, а на темељу кога се изводе кривичноправно релевантни закључци у погледу битних елемената кривичног дела и кривичне одговорности, те избора, односно мере конкретне кривичне санкције, када су за то испуњени потребни материјални и процесни услови, или се на темељу тих података извлаче одређени кривичнопроцесни закључци, при чему се такви закључци суда у процесном смислу уобличавају у оквиру одлуке којом се на законски регулисан начин решава предмет кривичног поступка“.³⁵⁴

Са циљем разумевања предметног проблема, ваља напоменути и одређење предмета доказивања. Тако се, сходно ставу законописца, напомиње да овај концепт подразумева материјално и процесно правно релевантне чињенице. Ипак,

---

³⁵¹ Марковић, Б., (1930). *Уџбеник судског кривичног поступка Краљевине Југославије*, Народна штампарија, Београд, стр. 322.

³⁵² Васиљевић, Т., (1981). *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Савремена администрација, Београд, стр. 294.

³⁵³ Бејатовић, С., (2010). *Кривично процесно право*, ЈП Службени гласник, Београд, стр. 284.

³⁵⁴ Шкулић, М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 171.

сходно различитим правним тумачењима, овакво гледиште се сматра превише уским, с обзиром да се у кривичном поступку, по правилу, утврђују и помоћне чињенице, односно чињенице на нивоу индиција, а што је раније делимично напоменуто.

Проблем доказног контекста истиче се у контексту захтева подразумевајући да чињенице морају бити спорне, односно да о њима постоји несагласност странака. Тек уколико су чињенице опште познате и у довољној мери расправљене, као и уколико их осуђени признаје и постоји сагласност странака о истима, а без колизије са другим доказима, овакве чињенице се неће доказивати.³⁵⁵

Према свему наведеном, најједноставнијим речима можемо закључити да је доказ чињеница која у процесу закључивања има функцију доказног основа, односно аргумента.

Дакле, као што је већ познато, у теорији кривичног процесног права се употребљава и термин „доказно средство“, који се употребљава приликом објашњавања материје и утврђивања чињеница у кривичном поступку, те је неопходно разликовати га од појма „доказа“.

Према томе, имајући у виду да у кривичном поступку не може бити доказа изван доказних средстава, у наставку рада ћемо истаћи и објаснити појмове „доказна средства“ и „доказивање“.

Међу многобројним дефиницијама и схватањима, истичемо аутора Б. Павишића, који заступа гледиште да је доказно средство процесни начин или форма уношења доказног материјала у кривични поступак³⁵⁶, док М. Шкулић наводи да је доказно средство начин или метод чијом применом суд, у кривичном поступку, изводи доказе.³⁵⁷ Према мишљењу Т. Васиљевића, доказна средства су

---

³⁵⁵ Бејатовић, С., Шкулић, М. & Илић, Г. (2013). *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*. Београд: ОЕБС.

³⁵⁶ Плавшић, Б., (2010). *Казнено поступовно право*, Ријека, стр. 143.

³⁵⁷ Шкулић, М., *Кривично процесно право, op. cit.*, стр. 184.

извори из којих се добијају доказни основи³⁵⁸, док С. Бејатовић истиче да су доказна средства форме (облици) у којима се докази јављају с тим што то не може бити било која форма, већ форма доказног резултата добијеног на законом допуштен начин.³⁵⁹

Уважавајући напред изнето, истичемо да доказна средства, предвиђена у ЗКП-у, обухватају две групе:

1. Редовна доказна средства у која спадају:

- а) увиђај (чланови 133-136. ЗКП-а);
- б) реконструкција догађаја (члан 137. ЗКП-а);
- в) саслушање осумњиченог (чланови 85-90. ЗКП-а);
- г) испитивање сведока (чланови 91-112. ЗКП-а);
- д) вештачење (чланови 113-132. ЗКП-а);
- ђ) исправе (чланови 138 и 139. ЗКП-а);
- е) узимање узорак (чланови 140-142. ЗКП-а);
- ж) провера рачуна и сумњивих трансакција (чланови 143-146. ЗКП-а);
- з) претресање стана и лица (чланови 152-160. ЗКП-а);
- и) привремено одузимање предмета (чланови 147-151. ЗКП-а).

2. Посебна доказна средства у која спадају:

- а) тајни надзор комуникације (чланови 176-170. ЗКП-а);
- б) тајно праћење и снимање (чланови 171-173. ЗКП-а);

---

³⁵⁸ Васиљевић, Т., *op. cit.*, стр. 301.

³⁵⁹ Бејатовић, С., *Кривично процесно право 2010, op. cit.*, стр. 284.

- в) симуловани послови (чланови 174-177. ЗКП-а);
- г) рачунарско претраживање података (чланови 178-180. ЗКП-а);
- д) контролисана испорука (чланови 181. и 182. ЗКП-а);
- ђ) прикривени иследник (чланови 183-187. ЗКП-а).

У наставку рада, детаљно ћемо објаснити и приказати сваку доказну радњу и доказна средства.

Процес доказивања састоји се из више систематских процесних активности кривичнопроцесних субјеката, које се могу путем синтезе класификовати у: откривање доказа, проверавање доказа и оцену доказа. Наведене делатности су предвиђене у једном логичном редоследу, с тим што се неке од њих истовремено одвијају, нпр., извођење и оцена доказа, односно, откривање и извођење доказа и сл.³⁶⁰

Према томе, можемо закључити да термин „доказивање“ представља сложену и разноврсну процесну делатност кривичнопроцесних странака и кривичног суда са циљем утврђивања правно релевантних и других чињеница у кривичном поступку.

Дакле, као што смо већ напоменули, основна делатност полиције је базирана на предузимању потражних радњи, а на основу чл. 286. ЗКП-а, које су превасходно усмерене на остваривање основног циља, а то је откривање кривичних дела и учинилаца, као и откривање и обезбеђивање трагова кривичног дела и предмета који могу да послуже као доказ у кривичном поступку. Међутим, важно је напоменути да између предистражног поступка и истраге постоји једно функционално јединство и да они заједно чине истражни поступак. Али, такође истичемо да постоји и формална разлика између ове две фазе и претходног поступка, а то је свакако наредба јавног тужиоца о спровођењу истраге.

---

³⁶⁰ Димитријевић, Д., (1981). *Кривично процесно право*, Београд, стр. 168.

У суштини, полиција ће све наведене потражне радње спроводити, на законом прописан начин, и у претходном поступку и у току истраге, али од обима конкретног кривичног дела зависи у којој мери ће се одређене радње примењивати. Неопходно је навести и то да полиција није овлашћена да самоиницијативно преузме све Закоником прописане радње доказивања, иако би логично и практично решење било да се полицији омогући да, под одређеним условима, самоиницијативно предузме одређене доказне радње у претходном поступку.

Сходно томе, полиција у претходном поступку може:

- саслушати осумњиченог, уколико јој јавни тужилац то повери, чији исказ ће, ако је прибављен у присуству браниоца и само саслушање спроведено по одредбама за саслушање окривљеног, моћи да се користи као доказ у кривичном поступку;

- одредити потребна вештачења (осим вештачења леша и есхумације) за сва кривична дела, с тим што треба нагласити да полиција не може саслушати лице у својству вештака;

- предузети увиђај, независно од тежине кривичног дела;

- одредити реконструкцију догађаја, за сва кривична дела;

- привремено одузети предмете који се имају одузети по одредбама Кривичног законика или који могу послужити као доказ у кривичном поступку;

- ући у стан или друге просторије и, по потреби, извршити претресање ако су испуњени Закоником прописани услови;

- прибавити исправе из домена своје надлежности које могу имати карактер јавних или приватних исправа и које се могу презентовати као доказ у кривичном поступку под претпоставком да су аутентичне.

Према томе, да би се докази које је полиција прикупила, извршењем неке од наведених доказних радњи, употребили у кривичном поступку, неопходно је да се такви докази прикупе у складу са прописаним начином који налаже сам Законик.

У наставку рада ћемо приказати и објаснити поступак полиције у извршењу сваке доказне радње у кривичном поступку.

5.2. Саслушање осумњиченог

Како бисмо на што једноставнији начин објаснили улогу полиције у саслушању осумњиченог, на самом почетку овог поглавља морамо истаћи, односно дефинисати, шта се подразумева под појмом „осумњичени“.

На основу чл. 2. ст. 1. ЗКП-а, „осумњичени“ је лице према коме је, због постојања основа сумње да је учинило кривично дело, надлежни орган у предистражном поступку предузео радњу прописану у складу са Закоником о кривичном поступку и лице против кога се води истрага³⁶¹.

Дакле, кад полиција прикупља обавештења од лица за које постоје основи сумње да је учинилац кривичног дела или према том лицу предузима радње у предистражном поступку предвиђене ЗКП-ом, може га позивати само у својству осумњиченог. Другачије речено, „осумњичени“ је оно лице за које полиција има основане сумње да је учинило кривично дело и лице против кога се води истрага.

Према томе, саслушање осумњиченог представља доказну радњу коју у претходном кривичном поступку (предистражном поступку и истрази), као овлашћени за њено предузимање, јесу јавни тужилац, односно по његовом одобрењу - полиција.

---

³⁶¹ Грубач, М. & Васиљевић, Т. (2013). *Коментар Законика о кривичном поступку*. Београд: Пројурис.

Да би саслушање осумњиченог имало својство доказне радње и да би се његов исказ могао користити у кривичном поступку, неопходно је да буду испуњени законски услови који се односе на саслушање осумњиченог. Најпре, неопходно је да осумњиченог саслуша јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција, а потребно је да на саслушању присуствује бранилац осумњиченог, као и да осумњичени пристане на давање исказа.

Анализирајући актуелна решења, давање наведених овлашћења полицији представља одступање од правила да орган унутрашњих послова не може саслушавати грађане, у ма ком процесном својству. Такође, ово једнако подразумева изузетак у контексту правила сходно коме се докази изводе само у кривичном поступку, а од стране овлашћених судских органа. Тек као последицу ово има да се исказ презумптивно окривљеног сада не третира као обична информација, већ има тежину редовног доказа, практично истоветно ранијој ситуацији у којој је окривљени саслушаван пред истражним судијом³⁶².

Пратећи наводе Грубача, нова законска решења носе неповољнији положај осумњиченог у поређењу актуелне тужилачке истраге и раније истраге која је вођена од стране суда. Ово се најпре огледа у чињеници да осумњичени сада нема право жалбе којом би се побијала наредба јавног тужиоца. Дати аутор наглашава да практично не постоји могућност судске заштите, у погледу арбитражности поступања, а с обзиром да је одлуку о отварању истраге могуће донети већ са најнижим могућим степеном сумње о извршењу кривичног дела³⁶³.

Вративши се сврси полицијског саслушања осумњиченог, исто се одређује као давање могућности осумњиченом да отклони разлоге сумње против себе и да потврди чињенице које му иду у корист³⁶⁴. Ипак, стиче се опозитни утисак да главна сврха саслушања осумњиченог, у практичној димензији, није оријентисана ка аспекту успешне одбране. Заправо, базирајући се на постојећим преузмпцијама,

---

³⁶² Грубач, М. (2009). *Кривично процесно право*. Београд: Службени гласник

³⁶³ Грубач, М. [2014]. *Отварање истраге према новом Законику о кривичном поступку Србије*. Правни записи, 5(1), 217-234.

³⁶⁴ Бошковић, А. (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*. Београд.

сва поступања осигуравају постојеће сумње уз пожељан исход прибављања признања осумњиченог, у потпуном или делимичном сегменту. Стога, полицијско испитивање може се сматрати игром моћи између полицијског службеника и осумњиченог. Тек нека искуства из богате праксе, поучавају да се полиција користи овим овлашћењем уз пажљиво осмишљене криминалистичке стратегије. Емоционално и интелектуално оружје, како то неки аутори идентификују, представља отуда широк арсенал који полиција може и мора користити у контексту остваривања пројектованог доказног циља³⁶⁵.

Прихватајући наведено, може се изнети гледиште да док закон и суд поступају сходно презумпцији невиности, тужилац и полиција претпостављају постојање кривице. Тек положај и поступање осумњиченог, у овом смислу, имају за циљ доказивање невиности, а што је свакако неповољно.

Направивши малу дигресију, ваља напоменути да саслушање не мора нужно представљати прву доказну радњу, нити је исто услов за отварање истраге. Заправо, дискреционо право тужиоца дозвољава да одреди време саслушања, које у коначном може бити и на самом крају истраге. Овакво решење, премда ефикасније из позиције тужиоца, у значајном отежава положај осумњиченог, лишавајући га права која би му иначе била доступна током истраге.

Необавештеност осумњиченог о правном статусу, немогућност разматрања списка и доказних предмета, последица су практично чињенице да осумњичени не мора бити перципиран као процесна странка. Заправо, у предистражном поступку, радиће се о једностраначком поступку, где се тек доношењем наредбе о истрази, мења ово својство.

Остајући у контексту напомена о положају осумњиченог, ваља истаћи и извесна термилошка запажања, која говоре у прилог позитивноправним решењима. Наиме, ово се односи на чињеницу да законодавац не употребљава појам испитивање, већ саслушање осумњиченог. Васиљевић и Грубач тако истичу

---

³⁶⁵ Herrmann, J., (2004). *Policijsko ispitivanje okrivljenika – igra moći: Njemačka – Sjedinjene Američke Države – Hrvatska*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 1, str. 260.

да се ради о солидном решењу, с обзиром на то да акутелни модел упућује на извесну равноправност, односно налази положај осумњиченог, који се саслушава, повољнијим у односу на статус лица које се испитује.³⁶⁶

Вративши се процесним аспектима, како би процес саслушања осумњиченог лица отпочео, неопходно је да полиција, првенствено, упути званичан позив, односно да писменим путем позове осумњичено лице на саслушање.

У позиву је неопходно назначити, поред општих елемената, да се лице позива у својству осумњиченог. Назнака ће се односити на случај неодазивања позиву, а где се предвиђа принудно довођење. Коначно, у позиву ће се истаћи право ангажовања браниоца, који је овлашћен присуствовати поступку саслушања. О оваквом поступању, односно, о оваквој одлуци, полиција одмах обавештава јавног тужиоца. Присуство јавног тужиоца је неопходно, али уколико је он спречен, својом одлуком, писаном или усменом, може процес саслушања поверити полицији.

Специфична ситуација је када се, у току прикупљања обавештења, позвани грађанин почне сматрати осумњиченим. У овој ситуацији ће полиција такође бити дужна да лице упозна са законом загарантованим правима, укључујући под овим и право на браниоца. Једнако као у претходном случају и овај сценарио подразумева неодложно обавештавање јавног тужица, уз могућност да исти саслушање повери полицији. Коначно, могуће је обавити саслушање осумњиченог лица коме је одређено задржавање до 48 сати, а и у овом случају полиција поступа само по одобрењу јавног тужиоца.

У сваком случају, када год је полиција обавила саслушање осумњиченог, а да јавни тужилац није био присутан, полиција је записник о саслушању доставила без одлагања. Дакле, може се закључити да је полиција дужна да обавештава јавног тужиоца уколико постоји потреба да се обави саслушање осумњиченог лица,

---

³⁶⁶ Васиљевић, Т., & Грубач, М. (2010). *Коментар Законика о кривичном поступку*, Београд

односно, без одобрења јавног тужиоца полиција не може и не сме обавити саслушање осумњиченог лица.

Потом, поред одобрења јавног тужиоца, за саслушање осумњиченог од стране полиције потребно је и да сам осумњичени пристане да да исказ. Одсуство сарадње и воље осумњиченог, из ма ког разлога, у погледу давања исказа, ограничава даља поступања, а с обзиром на то да законодавац не предвиђа даље процесне механизаме.

Како бисмо на што јаснији начин указали и појаснили ову процедуру, односно процедуру приликом саслушања осумњиченог лица, приказаћемо таксативно ток саслушања од стране полиције, које наводи професор Станко Бејатовић.³⁶⁷

Као прво и основно, приликом саслушања осумњиченог, полиција утврђује идентитет лица, односно, кад се окривљени први пут саслушава, евидентира се: име и презиме, јединствени матични број грађана или број личног документа, надимак, име и презиме родитеља, девојачко породично име мајке, где је рођен, где станује, дан, месец и годину рођења, држављанство, занимање, породичне прилике, да ли је писмен, ниво стручне спреме, шта он и чланови његовог породичног домаћинства поседују од имовине, да ли је, кад и зашто осуђиван, да ли је и кад изречена кривична санкција извршена и да ли се против њега води поступак за које друго кривично дело (по члану 85., ст. 1). У случају да осумњичени одбије да да податке о себи, орган који поступа дужан је да потребне информације обезбеди на други начин. Дакле, уколико осумњичени одбије да да податке о себи, полиција може применити мере принуде, као што су забрана напуштања стана или притвор, што се у пракси веома ретко дешава.

Потом, након утврђеног идентитета, полиција упознаје осумњиченог са његовим правима и при томе је неопходно да се предузму мере како би се окривљеном омогућило коришћење његових права предвиђена чланом 68. ст. 1. ЗКП-ом (и то да у најкраћем року, а увек пре првог саслушања, подробно и на

---

³⁶⁷ Бејатовић, С., *Кривично процесно право 2016*, *op. cit.*, стр. 302.

језику који разуме, буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, као и да све што изјави може да буде коришћено као доказ у поступку). Након саопштавања права осумњиченом лицу, битно је да се направи разлика између оних права која се саопштавају окривљеном од права која му у том тренутку припадају, односно полиција треба да саопшти осумњиченом да има право: да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна своју кривицу; да се брани сам или уз стручну помоћ браниоца (о чему ће касније бити речи); да пре саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају, налаз и мишљење вештака, те да има право да разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ. Такође, полиција је у обавези да осумњиченог упозна са наредбом јавног тужиоца о спровођењу истраге, иако то законодавац не предвиђа, јер једино тако са сигурношћу и у потпуности осумњичени може знати за шта га сумњиче и од чега треба да се брани, али исто тако је полиција дужна да га упозна са својим дужностима у поступку и да га упозори на последице неиспуњења својих законских дужности - поучава га да је дужан да се увек одазове позиву суда и да одмах саопшти сваку промену адресе или намеру да промени боравиште, и упозорава га на последице неиспуњења ових дужности које су прописане (чл. 85. ст.2).

Занимљиву перспективу права осумњиченог да ништа не изјави, односно права да не износи чињенице којима би себе оптужио, представља Бошковић³⁶⁸. Наиме, дати аутор позивајући се на праксу Европског суда за људска права упућује на случајеве у којима би осумњичени иницијално одбио да да исказ. Тек у оперативном раду, полиција је, у покушају да добије извесне информације, у притворску просторију сместила другог притвореника, вршивши при том тонски надзор и снимање њиховог разговора. И мада се на овај начин уистину могу оперативно добити извесни подаци, став Европског суда је да се датим поступањем крши право осуђеног да ништа не изјави у поступку саслушања.

---

³⁶⁸ Бошковић, А. (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*. Београд.

Даљи процесни ток подразумева да, након утврђеног идентитета и пошто је осумњичени поучен о својим правима и упозорен на дужности, буде решено питање браниоца. То се постиже тако што се осумњичени позива да се изричито изјасни о томе да ли ће узети браниоца по свом избору и да ли жели да бранилац присуствује његовом саслушању, а такође му се указује на то да ако осумњичени сам не изабере браниоца, да ће му полиција обезбедити стручну помоћ по службеној дужности.

Такво упозорење даје се у скраћеном кривичном поступку једино када је, по закону, стручна одбрана обавезна. Само у скраћеном кривичном поступку, у случајевима када је стручна одбрана факултативна, осумњичени може бити саслушан у одсуству браниоца, и то ако се изричито одрекао тог права, ако уредно позвани бранилац није присутан иако је обавештен о саслушању, а не постоји могућност да окривљени узме другог браниоца ни у року од 24 часа од часа кад је поучен о овом праву (члан 68. став 1. тачка 4) – (члан 85. став 4);

Четврто, након што се осумњичени изјасни да жели да изнесе своју одбрану, приступа се саслушању осумњиченог о кривичном догађају. Саслушање се обавља у усменој форми, с тим да се осумњичени може служити својим унапред припремљеним исказом у писаној форми, односно читањем тог исказа. Приликом саслушања, осумњиченом се омогућава да у неометаном излагању изјасни о свим околностима које га терете и да наведе све чињенице у своју одбрану. Кад осумњичени заврши са својим исказом, уколико је потребно, полиција може да му постави додатна питања како би се разјасниле евентуалне недоумице. Међутим, питања која се постављају осумњиченом морају изричито бити јасна и одређена, док су посебно забрањена сугестивна и каприциозна питања (чл. 86, ст.3).

Потом, неопходно је истаћи да је дужност полиције да, приликом саслушања осумњиченог, у потпуности уважава његов интегритет личности. Забрањено је и кажњиво да се приликом саслушања према осумњиченом примени било какво мучење, нечовечно и понижавајуће поступање, употреба силе, претња, принуда, обмана, медицински захвати или друга средства којима се утиче на

слободу воље или изнуђује признање или каква друга изјава или радња осумњиченог (чл. 9).

Водећи се радом Милића,³⁶⁹ у пракси је тешко очекивати да ће осумњичени, који је заиста и извршилац кривичног дела, истинито говорити о својим поступањима. Тек базирајући се на „слободној вољи“ признања, исказ осумњиченог би носио мали доказни потенцијал. Отуда се у полицијским поступањима примењују различите стратегије притиска, а које се некада у теоријским расправама упоређују са лукавством, па и обманом. Ипак, вагати између дозвољеног притиска на лице које се саслушава и недозвољених поступања, некада представља танку границу коју није лако одредити.

Анализирајући даљи, шести сегмент поступања, мора се поћи од чињенице да осумњичени може бити саслушаван више пута. Односно, да постоји могућност да се његови претходни искази разликују од каснијих, те да дође до опозивања раније датих признања. Није отуда необично да осумњичени да један исказ пред полицијом, други пред тужиоцем, односно трећу чињеничну перспективу пред судом. Тек у том случају, од окривљеног се може затражити да изнесе разлоге због којих је давао различите исказе, односно зашто је опозвао признање (чл. 86, ст.4).

Након тога, о саслушању осумњиченог се води записник који се састоји из два дела. Све претходно наведено, представља садржај првог дела записника, односно, у првом делу записника се налазе лични и општи подаци осумњиченог и сва саопштења и упозорења полиције, као и с тим у вези дате изјаве осумњиченог. У другом делу записника о саслушању осумњиченог, односно у главном делу записника, налази се садржина слободног излагања осумњиченог и евентуално постављена питања и одговори на њих, ако се односе на кривичну пријаву³⁷⁰. Записник се води упоредо са саслушањем осумњиченог, тако што полиција гласно казује садржину излагања осумњиченог, с тим да може дозволити осумњиченом да одређени исказ измени или каже у записник. У записник се уносе и примедбе

³⁶⁹ Милић, Н. [2005]. *Дозвољени и недозвољени притисак на осумњиченог током процеса саслушања*. Наука, безбедност, полиција, 10(1), 115-131.

³⁷⁰ Бејатовић, С., Шкулић, М. & Илић, Г. (2013). *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*. Београд: ОЕБС.

браниоца осумњиченог, ако присуствује саслушању. Уз ово, предвиђена је и могућност да се исказ окривљеног сними помоћу уређаја за тонско или оптичко снимање, али је потребно да се претходно с тим упозна осумњичени (чл. 236. ст 1. и 2. ЗКП-а). У поступку за дела организованог криминала и друга дела за које поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, саслушање осумњиченог се обавезно снима (чл. 236, ст.1. ЗКП-а).

У случају да осумњичени није поучен о правима или му није омогућено да се користи правима која му припадају, или изјава осумњиченог о присуству браниоца није унета у записник, или ако је осумњичени саслушан у одсуству стручног браниоца супротно Законику, као и ако је исказ добијен мучењем, нечовечним поступањем или изнудом, на његовом исказу се не може заснивати судска одлука (чл. 85, ст. 5).

Према Ђурђићу,³⁷¹ наведени императив мора се посматрати у контексту начела заштите личне слободе. Избегавање арбитрарности поступања, као и максимално могуће убрзање процедуре, све до одлуке суда, штитиће отуда права осумњиченог током целокупног преткривичног поступка. Право на *habeas corpus*, сходно поменутом аутору, при томе не налази основ само у националном законском оквиру, већ представља базичне уставне и међународноправне поставке.

Водећи се наводима Јанковића,³⁷² ваља истаћи запажања из новије судске праксе, сходно којима се приликом оцене законитости узимања доказа нарочито процењује тежина садржаја предметних записника. Стога, дати аутор упућује на инсистирање суда да сва упозорења или обавештења буду јасно унета у записник о саслушању. Односно, инсистира се на том да сегмент права осумњиченог буде јасно прочитан, као и да се констатује да их је саслушавано лице разумело. Према истом извору, није необично да се записници о саслушању издвоје као недозвољени или незаконити, уколико раније наведено није експлицирано.

---

³⁷¹ Ђурђић, В. Д. [2002]. *Начело заштите личне слободе у кривичном поступку*. Зборник радова Правног факултета у Нишу, (42), 51-74.

³⁷² Јанковић, И. (2010). *Забрана злостављања - приручник за полицију и затворско особље*. Београд: Београдски центар за људска права.

И на крају, девето, у случају ако се на језику који осумњичени не зна води кривични поступак, полиција ће обезбедити усмено превођење, а његово саслушање обавиће се преко преводиоца (чл. 87, ст. 2). Ако је, пак, осумњичени глув, питања ће му бити постављена писменим путем, а ако је осумњичени нем, позваће се да писмено одговара, а ако је слеп, приликом саслушања ће му се усмено изложити садржај писменог материјала. У случајевима када се саслушање не може обавити на овај начин, биће позван тумач, односно лице које ће се са осумњиченим споразумети (чл. 87, ст. 1). Тумач и преводац полажу заклетву уколико нису раније полагали. У заклетви се заклињу да ће верно пренети питања која се осумњиченом упућују и изјаве које он буде давао. Одредбе Законика које се односе на вештаке сходно се примењују и на тумаче и преводиоце (чл.87, ст. 3 и 4).

Питање преводиоца законски се чини прилично прецизно регулисаним. Ипак, ваља напоменути да је претходних година ово носило извесне проблеме у пракси. Наиме, ради се о последици глобалних збивања и појави великог броја миграната са говорних подручја која су језички неубичајена у Републици Србији. Док је данас прилично једноставно наћи компетентног преводиоца за руски, енглески или језик држава окружења, појава великог броја лица са подручја Африке и Блиског истока, наметнула је императив пружања одговарајућих преводачких претпоставки и у овом контексту. Тек чињеницом да су миграти у значајном броју приметни и у Србији, где су се најалост појављивали као извршиоци кривичних дела, поставило је питање могућности прибављања преводиоца у законски предвиђеним роковима. И док је ово нешто лакше у Београду, дати ниво проблема ноћан је у мањим градовима, а где је број преодиоца свакако мањи.

У случајевима када се осумњичени не одазове на позив јавног тужиоца или полиције, или своје одсуство не оправда, полиција је дужна да приступи привременом лишавању слободе односно принуђена је да делује тако што ће осумњичено лице, под пратњом, да ухапси и приведе у службене просторије на саслушање.

Према томе, осумњичено лице које је ухапшено на основу члана 289. став 1. и 2. ЗКП-а, може се задржати најдуже до 48 сати од сата хапшења односно одазивање на позив. Како Законик о кривичном поступку наводи, о задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У том решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.

Против решења о задржавању осумњичени и његов бранилац имају право жалбе у року од шест часова од достављања решења. О жалби одлучује судија за претходни поступак у року од четири часа од пријема жалбе. Жалба не задржава извршење решења.

Поред Законик о кривичном поступку, а који у члану 69 став 1. ЗКП-а предвиђа права осумњиченог, ваља напоменути да је сегмент поступања полиције регулисан и другим подзаконским актима³⁷³. Тако је 2012. године Министарство унутрашњих послова донело Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима³⁷⁴, а којим се ближе уређују стандарди предузетих радњи полицијских службеника у предметном контексту. Тек непоступање по датом упутству и ускраћивање неког од експлицираних права, може у коначном имати негативне импликације на даље кривично поступање, а у контексту ваљаности исказа добијеног приликом саслушања.

Осумњичени мора имати браниоца чим орган поступка, односно полиција донесе решење о задржавању. Ако осумњичени сам, у року од четири часа, не обезбеди браниоца, јавни тужилац, или полиција, а на основу овлашћења јавног тужиоца, ће му обезбедити браниоца по службеној дужности, по редоследу са списка адвоката који доставља надлежна адвокатска комора.

---

³⁷³ Ивановић, З. & Радојковић, И. (2014). *Полицијско задржавање у законодавству Републике Србије*. Правне теме, 2 (4), 7-25.

³⁷⁴ „Службени гласник РС”, бр. 101/05, 63/09 – УС и 92/11.

Према свему наведеном, мишљења смо да постоје две врсте ситуација у којима се припадници полиције свакодневно налазе приликом процеса саслушања осумњиченог, а то су „једноставна“ и „компликована“ ситуација.

Под „једноставном“ ситуацијом приликом саслушања осумњиченог, подразумевамо када осумњичено лице (на основу прикупљених оперативних сазнања и материјалних доказа од стране полиције) које није затечено на месту извршења кривичног дела, уредно прими и одазове се позиву полиције на саслушање. Примљени званични позив, у којем се налазе све генералије које су неопходне да један позив садржи, када се осумњиченом предоче права и обавезе које му по закону припадају (право на браниоца по личном избору или браниоцу по службеној дужности), кад је саслушању присутан јавни тужилац (осим у случајевима када је спречен да присуствује) и бранилац, када се у записник о току саслушања наведу сва она битна обележја која смо у претходном делу навели, где се на крају истичу докази, односно разлози за покретање кривичне пријаве.

Док под „компликованом“ ситуацијом саслушања, подразумевамо да је осумњичено лице затечено на месту где је извршено кривично дело, по систему аутоматизма, а на основу дугогодишње праксе у Министарству унутрашњих послова, лице се лишава слободе, односно хапси. И док поступак привођења лица у службене просторије траје, осумњиченом се за кривично дело саопштавају његова права (право на браниоца, право да не говори ништа и остала права која су му предвиђена ЗКП-ом).

По доласку у службене просторије Муп-а, осумњиченом се уручује Решење о лишавању слободе, односно хапшењу, те се приступа процесу саслушања у којем је неопходно присуство јавног тужиоца и браниоца (уколико се осумњичени није одрекао тог права, или уколико није у могућности да га сам приушти, додељује му се бранилац по службеној дужности). У случају спречености јавног тужиоца да присуствује саслушању, а на основу овлашћења, полиција ће након саслушања осумњиченог, у што краћем временском периоду, доставити Записник о обављеном саслушању осумњиченог лица, јавном тужиоцу. Потом ће, на крају процеса

саслушања, а на основу прикупљених доказа и сазнања, покренути кривични поступак. Неопходно је да истакнемо да су могуће различите варијације горе наведених ситуација, али суштински се све своди на већ наведено.

На основу свега реченог, можемо закључити да процес саслушања осумњиченог лица представља доказну радњу коју у претходном кривичном поступку може предузети јавни тужилац и по његовом одобрењу - полиција. Да би саслушање осумњиченог имало карактер доказне радње, потребно је да буду испуњени сви услови који су одређени, односно, сви услови који су прописани Закоником о кривичном поступку. Као прво и основно, јесте да је јавни тужилац изворно овлашћени субјекат, а на основу његовог одобрења, као активни субјекат се појављује полиција која може, уз сагласност јавног тужиоца и без његовог присуства, да приступи процесу саслушања осумњиченог. Као друго, истичемо да је потребан пристанак осумњиченог да да исказ, а као треће, неопходно је да се цео поступак саслушања одвија, односно да буде спроведен по одредбама које важе за саслушање осумњиченог. И на крају, као четврти услов, који је неопходно да буде испуњен, јесте да је обавезно присуство браниоца током саслушања осумњиченог. Уколико нису испуњени наведени услови, исказ који је осумњичени дао јавном тужиоцу или полицији, неће моћи да се користи као доказ у кривичном поступку.

Према томе, да би се сви услови у процесу саслушања осумњиченог испунили, неопходно је да се јавни тужилац и полиција доследно држе Закоником прописаних одредби, како би се сви докази и искази, прикупљени у току саслушања, могли валидно искористити у кривичном поступку.

5.3. Увиђај

Анализирајући доприносе домаћих аутора, Милидраговић³⁷⁵ истиче да увиђај представља важну фазу преткривичног поступка током које се обезбеђују и фиксирају предмети и трагови кривичног дела. Односно, ово је поступак утврђивања свих других чињеница и околности које могу бити употребљене у сврси расветљавања извршеног кривичног дела и окончања кривичне ствари у одговарајућем поступку пред судом.

Поред кривичнопроцесних одређења увиђаја, ваља напоменути да се у литератури налазе и ближа криминалистичка поимања. Правно-теоријски доприноси из времена бивше СФРЈ тако увиђај дефинишу као „*процесну радњу којом орган кривичног поступка (или изузетно орган унутрашњих послова) властитим опажањем сазнаје (утврђује) извесне чињенице које су предмет утврђивања у кривичном поступку и које се записнички или на други начин региструју*“³⁷⁶.

Тек можда најпотпунији оквир дефинисања дају Алексић и Шкулић³⁷⁷, а који наводе да је увиђај „*систем разноврсних криминалистичких радњи, којима се на основу одредби Законика о кривичном поступку, на месту догађаја, опажају (непосредно или посредно уз учешће стручних лица, или употребом специјалних инструмената криминалистичке технике), све битне околности наступелих догађаја, те проналазе и у складу са криминалистичко-техничким правилима стручно обрађују трагови и предмети уз мисаону реконструкцију кривичног догађаја, а у циљу прикупљања и регистровања (кроз записник и његове криминалистичке прилоге – скице, фотографије, видео-снимке итд.), свих криминалистички релевантних информација, ради разјашњења кривичног догађаја и прикупљања доказа*“.

---

³⁷⁵ Милидраговић, Д. [2008]. *Криминалистички и кривично-процесни аспекти у вршењу увиђаја на подручју града Новог Сада*. Безбедност, Београд, 50 (1-2), 71-88.

³⁷⁶ Вауер, В. (1980). *Југословенско кривично-процесно право*. Загреб. стр. 49.

³⁷⁷ Алексић, Ж.Л. & Шкулић, М.З. (2002). *Криминалистика*. Београд: Правни факултет, Центар за публикације. Стр. 63.

Имајући у виду национални оквир позитивног кривичног законодавства, за предузимање доказне радње као што је „увиђај“, неопходно је да се осврнемо на члан 133. ЗКП-а који наводи да је увиђај доказна радња која се предузима када је за утврђивање или разјашњење неке чињенице у поступку потребно непосредно опажање органа поступка. Према томе, ову доказну радњу спроводи орган поступка, а под тим појмом подразумевамо да су то јавни тужилац, полиција или суд. Дакле, утврдити неку чињеницу помоћу увиђаја значи уверити се да она постоји или не постоји на основу непосредног опажања органа поступка, а разјаснити значи непосредно опазити неке особине или однос предмета или трагова кривичног дела, који служе да се разјасни, односно схвати постојање или непостојање за поступак важне чињенице.

Осврнувши се на доприносе Бејатовића и сарадника³⁷⁸, према времену вршења увиђаја могу се разликовати истражни увиђај и такозвани *расправни увиђај*. Први оквир спроводи се у предистражном и истражном поступку, од стране полиције или јавног тужиоца, док други оквир представља надлежност суда.

Тек разликовање ових форми базира се на начелу непосредности. Наиме, у првом случају, чињенице од значаја опажају несудски органи, док суд сазнања добија на основу садржаја сачињених записника. Ипак, уколико се увиђај спроводи на главном претресу, судско веће има могућност непосредног увида у идентификоване доказе.

Вративши се претходној елаборацији, ваља истаћи да Законик о кривичном поступку одређује једино овај, горе наведен, услов за вршење увиђаја, док друге материјалне и формалне услове не предвиђа. Стога, истиче се мишљење, односно дефиниција З. Јекића који наводи да увиђај значи фактичко предузимање радње за коју је довољно само постојање материјалног услова.³⁷⁹

---

³⁷⁸ Бејатовић и сар. (2013). *Op.cit.*, стр. 107.

³⁷⁹ Јекић, З., (1998). *Кривично процесно право*, ГДП, “Димитрије Давидовић“- Смедерево, Београд, стр. 292.

Дакле, можемо констатовати да у кривично-процесним одредбама није предвиђено, односно није наглашено за која кривична дела треба вршити увиђај, нити је одређено по којој врсти кривичних дела и санкција се може вршити увиђај, нити по степену значаја, као ни висини запрећене казне затвора.

Водећи се доприносима Матијевића и Марковића,³⁸⁰ увиђај представља хитну истражну радњу. У ствари, исти се врши сходно начелу брзине и оперативности, уз тенденцију да проток времена између извршења кривичног дела и увиђаја буде што краћи.

Наведени императив произилази из последичног деловања закона ентропије, односно, губитка релевантних информација које могу бити уништене деловањем самог извршиоца кривичног дела - лица која несвесно могу оштетити или контаминирати место извршења кривичног дела или услед деловања атмосферских прилика.

Питање хитности поступања носи значајне импликације у погледу опремљености и оспособљености органа поступка који спроводи увиђај. Управо из тог разлога, технички аспекти овог задатка поверавају се, по правилу, полицији. Додатно, имајући у виду и друге криминалистичке могућности, попут идентификације трагова и мириса учиниоца кривичног дела, могућност примене, рецимо, паса трагача, говори у прилог оправданости полиције као органа извршења.

Поред наведеног начела хитности или благовремености, увиђај мора инкорпорирати и принцип објективности, активности и методичности. Први оквир тако подразумева да се приликом ових радњи предвиде све могуће верзије догађаја, те да се исте испитају са једнаком пажњом. Ово практично значи да се увиђајна радња не може обављати са одређеним предубеђењем, односно унапред постављеном интерпретацијом.

---

³⁸⁰ Матијевић, М. & Марковић, М. (2013). *Криминалистика*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе.

Други сегмент односи се на императив стваралачке иницијативе органа поступка који увиђај спроводи по службеној дужности. Коначно, принципом методичности обухватиће се плански сегмент припреме средстава и поступка, те њихова реализација по редоследу и правилима научних и стручних сазнања^{381,382}.

У контексту криминалистичке теорије, можемо навести да предмет увиђаја може бити место, лице или ствар. Отуда је увиђај неопходно извршити код свих кривичних дела код којих се на месту извршења или на ширем простору могу наћи трагови и предмети, утврдити поједине чињенице и околности од значаја за разјашњавање кривичног дела, откривања учиниоца и обезбеђења доказа. Неопходно је да истакнемо мишљење С. Бејатовића (2010), који наводи да у односу на које се кривично дело врши, сваки увиђај мора да карактерише благовременост, објективност у раду, активност органа који предузима увиђај, методичност и доследност.³⁸³

Такође, циљ увиђаја је откривање и прикупљање доказа о постојању кривичног дела, утврђивање околности под којима се дело догодило, односно утврђивање околности за класификацију кривичног дела, откривање доказа важних за проналажење учиниоца и утврђивање његове кривичне одговорности, прикупљање података важних за утврђивање постојања и висине штете, проверавање других доказа и слично, те је стога од великог значаја да се ова доказна радња обави на стручан и професионалан начин, односно по процесним одредбама и криминалистичким правилима, јер оно што се пропусти приликом вршења увиђаја, касније се тешко или скоро никако не може надокнадити.³⁸⁴

У теорији кривичног процесног права постоје многобројне класификације увиђаја, које зависе од одређеног критеријума. Мишљења смо, како смо већ напоменули, да се истичу увиђаји по предмету вршења и времену вршења увиђаја.

---

³⁸¹ Кривокапић, В., Максимовић, Р., & Бошковић, М. (2000). *Криминалистика-тактика II*. Београд: Полицијска академија.

³⁸² Ishchenko, E. P., & Toporkov, A. A. (2010). *Kriminalistika [Criminalistics]*. Moscow: Kontrakt, INFRA-M.

³⁸³ Бејатовић, С., *Кривично процесно право 2010, op. cit.*, стр. 347-348.

³⁸⁴ Васиљевић, Т., Грубач, М., (2010). *Коментар Законик о кривичном поступку*, ЈП Службени гласник, Београд, стр. 250.

Предмет увиђаја може бити лице, ствар или место, док се према времену вршења увиђаја разликују истражни и расправни увиђаји. У наставку ћемо, првенствено, указати на карактеристике вршења истражног увиђаја.

Истражни увиђај се предузима за време истраге, док се расправни увиђај предузима на гласном претресу и другим расправним заседањима суда, после којих долази до пресуђења кривичних ствари. Из надлежности вођења истраге произилази и надлежност јавног тужиоца да врши увиђај. Имајући у виду стручност, опремљеност и компетентност, јавни тужилац у пракси често вршење увиђаја поверава полицији. Стога наводимо да не постоји ниједна законска сметња да полиција самостално врши увиђај уз обавезно извештавање јавног тужиоца.³⁸⁵

Водећи се наводима раније поменутих Матијевића и Марковића,³⁸⁶ јавни тужилац, по природи свог образовања, није способан за самостално обављање увиђаја. Слично коначно истиче и Ракочевић³⁸⁷, који напомиње да је *conditio sine qua non* комплетног и ваљаног доказног поступка познавање криминалистичке тактике, методике, технике, оперативе и стратегија. Отуда се поставља од изузетног значаја сарадња тужиоца, криминалистичког инспектора и техничара. Тек у том синергетском случају, могуће је адекватно изазивање и обезбеђивање материјалних трагова, паковање идентификованих доказа, фотографисање и скицирање потребних детаља лица места кривичног дела.

По мишљењу А. Бошковића, најбоље решење у пракси би било да увиђај заједно врше јавни тужилац и полиција, односно, да јавни тужилац, као *dominus litis* претходног поступка, руководи увиђајем у сарадњи са полицијом која ће пружити адекватну стручну помоћ. Према томе, орган поступка који предузима вршење увиђаја има могућност да потражује помоћ од стручног лица. Најчешће се ради о професионалцима форензичке, саобраћајне, архитектонске, информатичке,

---

³⁸⁵ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.*, стр. 111.

³⁸⁶ Матијевић, М. & Марковић, М. (2013). *Криминалистика*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе.

³⁸⁷ Ракочевић, В. (2014). *Јачање механизма сарадње полиције и државног тужиоца у извиђају и истрази у сврху ефикасног постизања правде. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка*. 40-58.

медицинске или друге струке, који својим ванправним знањима пружају разјашњење неке конкретне ствари.

Главна карактеристика стручног лица јесте поседовање стручности која може покрити различита поља експертизе. Ово се наводи с обзиром на феноменолошку хетерогеност криминалистичких захтева, те немогућност да се унапред утврди које су све врсте стручних знања нужне како би се увиђај на прописан начин извршио. Може се рећи да стручно лице, уколико је ангажовано од стране органа који води поступак, односно ангажовано од стране полиције или јавног тужиоца, може присуствовати вршењу увиђаја, те је неопходно и да пружи своју стручну и адекватну помоћ.³⁸⁸

Сложеност поступања приликом увиђаја одређена је и самом различитошћу извршења кривичних дела. Бројни радови домаћих аутора отуда упућују на изазове у доказном контексту код различитих противправних радњи, попут оних против живота и тела³⁸⁹, изазивања пожара³⁹⁰, високотехнолошког криминалитета³⁹¹ или кривичних дела против полних слобода³⁹². Управо, у том смислу, поставља се захтев праћења високих стандарда науке у контексту криминалистичких и форензичких сазнања^{393,394}.

Питање квалитета увиђаја наглашава се и у контексту императива континуираног усавршавања припадника криминалистичке полиције³⁹⁵. Ово је нарочито важно с обзиром на не тако ретке грешке које се чине приликом

---

³⁸⁸ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност, op. cit.*, стр. 111.

³⁸⁹ Крстић, О. [2002]. *Специфичности увиђаја на лицу места у случају телесних повреда нанесених оштрим предметима*. Наука, безбедност, полиција, 7(1), 1-20.

³⁹⁰ Благојевић, М., Радовановић, Р., & Рогановић, С. [2010]. *Форензичка истраживања кратког споја као узрока пожара*. Наука, безбедност, полиција, 15(1), 79-96.

³⁹¹ Ивановић, З. (2015). *Питање поступања са дигиталним доказима у српском законодавству*. Криминалистичка теорија и пракса, 2 (1/2015), 7-21.

³⁹² Бојанић, Н., Делкић, И., & Лучић-Ћатић, М. (2008). *Значај увиђаја код доказивања кривичних дела силовања: Теорија и пракса*. Криминалистичке теме, 8. 27-46.

³⁹³ Алимпић, Д. Ђ. (2017). *Примена научних метода у полицијским и судским истрагама*. Наука, безбедност, полиција, 22 (3), 125-128.

³⁹⁴ Бјеловук, И., Жарковић, М., & Кесић, Т. (2017). *Приказивање положаја трагова на месту догађаја при вршењу увиђаја*. Криминалистичка теорија и пракса, 4 (2/2017), 79-89.

³⁹⁵ Brkić, Z. (2016). *Specialist training of criminal police in Serbia with reference to the systems of some other countries*. Foreign Legal Life, 60 (3), 191-203.

увиђајних радњи. Аутори Миладиновић и Симкић³⁹⁶ тако истичу да се дешава да полиција селективно прикупља само оне доказе које сматра релевантним. Такође, међу грешкама се наводи и то да се не прикупљају сви докази, а нарочито не они који иду у прилог осумњиченог или уколико се процени да је постојећи квалитет доказа довољан за разјашњење кривичне ствари. Коначно, исти аутори наводе на неретко занемаривање примене доктрине тзв. „плодова отровне воћке“.

Када је у питању стручност поступања, аутори, попут Киурског,³⁹⁷ такође истичу захтев да поступајући тужиоци прођу обавезну обуку из криминалистике. Ово се намеће јер поред правног сегмента, онај који води истрагу мора имати и знања из технике и организовања увиђаја. Иста ауторка напомиње да само кадровски оспособљена и добро технички опремљена увиђајна екипа може остварити комплексан задатак који се поставља пред њих у случају извршења кривичног дела.

Анализирајући даље процесне аспекте увиђања, потребно је имати у виду, када говоримо о доказној вредности исказа стручног лица, да то лице не спроводи увиђај. Заправо, оправдано је рећи да професионалац одређене струке, само по налогу истражног органа, присуствује конкретној доказној радњи. Односно, стручно лице приликом присуствовања вршењу увиђаја ради искључиво по налогу и инструкцијама јавног тужиоца или полиције. Руководилац увиђајне екипе, односно, орган поступка, својим потписом на сачињеном записнику о извршеном увиђају, потврђује да су сви наведени подаци, дати искази и наведене чињенице добијене од стране стручних лица, истините и веродостојне.

Како смо већ навели, на увиђај се може позвати и вештак уколико је његово мишљење и присуство неопходно и значајно (члан 133, ст. 4). Превасходно бисмо се на тренутак зауставили како бисмо укратко објаснили, према нашем мишљењу,

---

³⁹⁶ Миладиновић, А. & Сикимић, Н. (2013). *Пропусти полиције приликом прикупљања доказа у истрази*. Преузето са http://www.academia.edu/download/36101649/Propusti_policije_u_prikupljanju_dokaza_u_istrazi.doc. Приступљено дана 21. 8. 2018. године

³⁹⁷ Киурски, Ј. (2014). *Значај увиђаја као доказне радње за истрагу*. У: Јовановић, И. & Петровић-Јовановић, А. (ур). *Туžилачка истрага - regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*. Београд: ОЕБС.

разлику између делатности стручног лица и вештака. Под појмом „стручно лице“, сматрамо оно физичко лице ванправне струке, односно, сматрамо да је то лице које поседује стручна знања која су разноврсна (форензичке, техничке, медицинске, саобраћајне или неке друге струке) које може, али и не мора бити службено лице. Исказ добијен од стране стручног лица, не представља доказ, јер то лице не спроводи доказну радњу, већ само по инструкцијама и упутима надлежног органа учествује у увиђају. Истина, није немогуће да се приликом фиксирања доказа исто обави у контексту исказа стручног лица, а чиме се заправо носи извесна доказна снага поменутог оквира.

Насупрот претходном, имајући у виду да је “вештачење” само по себи доказна радња, тако и исказ, налаз и стручно мишљење вештака, по систему аутоматизма, представља доказ у кривичном поступку. Детаљније о доказној радњи вештачења следи у посебном поглављу нашег рада.

Дакле, приликом вршења доказне радње увиђаја, за разлику од стручног лица, вештак има право да захтева да се разјасне одређене околности. Такође, поред наведених, односно, стручних лица, вештака, полиције и јавног тужиоца, увиђају могу присуствовати и осумњичени, његов бранилац и оштећени, уколико се истрага не води против непознатог лица. На основу члана 404, става 3. ЗКП-а, увиђају, који се врши ван главног претреса, могу присуствовати оштећени и стручни саветник, бранилац и странке.

Како је већ напоменуто, опште је позната подела када је у питању предмет вршења увиђаја, на увиђај лица, ствари и места. Члан 134. ЗКП-а наводи да ће се увиђај окривљеног лица предузети и без његовог пристанка уколико се сматра да је потребно утврдити чињенице важне за поступак, док ће се увиђај других лица предузети и без њиховог пристанка само ако се мора утврдити да ли се на њиховом телу налазе одређени трагови или последице кривичног дела. Уколико се приликом вршења доказне радње, увиђаја над лицем, установи да на телу постоје одређене телесне повреде или поједини биолошки трагови, уз Законом прописане услове,

може се наредити узимање узорака истих на форензичко-генетичку анализу или вештачење.

Након завршеног увиђаја, као и у претходној доказној радњи, саслушање осумњиченог, неопходно је, односно, обавезно је да полицијски службеници сачине Записник о извршеном увиђају, који мора у описној форми да садржи чињенично стање на месту извршења кривичног дела са посебним освртом на пронађене предмете и трагове. Такође, чињенично стање се документује и фото-елаборатом и скицом места извршења кривичног дела које је саставни део записника. Дакле, како члан 233. става 3. ЗКП-а наводи, приликом предузимања радње, као што је увиђај, узимање узорка, претресање или препознавање, у записник се уносе и подаци који су важни с обзиром на природу такве радње или за утврђивање истоветности појединих предмета (опис, мере и величина предмета или трагова, стављање ознаке на предметима и др.), а ако су направљене скице, цртежи, планови, фотографије, филмски или други технички снимци - то ће се навести у записнику и прикључити записнику.

Резиме свега наведеног јесте да је увиђај доказна радња која се предузима када је за утврђивање или разјашњење неке чињенице у поступку потребно непосредно опажање органа поступка, односно полиције. У пракси се увиђају више верује у односу на исказ добијен током саслушања осумњиченог баш због своје непосредности, и такође се сматра најпоузданијим доказом у кривичном поступку, јер се чулно опажање органа поступка код увиђаја врши темељно, стручно и плански.

5.4. Вештачење

До сада је у току рада више пута споменут појам „вештачење“, те ће се у овом делу рада истаћи основне карактеристике овог оквира. Тек разумевање важности положаја и улоге вештака од изузетног је значаја с обзиром на то да је, у

великом броју случајева, управо ово лице то који даје виталне информације о кривичном делу, опредељујући суд у контексту кривице или невиности оптуженог.

Додатно, имајући у виду раније поменуто феноменолошку хетерогеност криминалитета, као и развој науке, специјализована знања која вештаци имају, далеко превазилазе општи ниво информисаности тужиоца и судија, пружајући разјашњење врло комплексних форензичких питања.

Анализирајући доприносе домаћих аутора, питање вештачења прилично екстензивно је елаборирано^{398,399,400}. Ово се истиче у контексту захтева различитих медицинских знања⁴⁰¹, познавања економије и привредног криминалитета⁴⁰², дигиталних технологија⁴⁰³, те других области експертизе.

Представљајући покушаје дефинисања предметне одреднице, може се рећи да је вештачење процесна радња која се предузима у доказној радњи у кривичном поступку по наредби органа поступка. Наведено подразумева свакако поштовање услова које прописује ЗКП, те ангажовање стручњака, тј. вештака у складу са правилима своје научне области, техничких знања, вештина или уметничке оријентације. У коначном, конкретно усмерење ових стручњака подразумева непристрасно испитивање објеката вештачења у функцији давања стучног налаза и мишљења.⁴⁰⁴

Дакле, може се истакнути да се доказна радња „вештачење“ заснива на прикупљању и обезбеђивању доказа, ангажовању стручњака, тачније, вештака у

---

³⁹⁸ Стевановић, Ч., Срдић, М., & Вишњић, М. (1976). *Вештачење у кривичном поступку*. Савремена администрација.

³⁹⁹ Pavlovic, Z. S., Markovic, M., Petkovic, N., & Djordjevic, M. (2012). *Medical expertise in criminal procedure De lege lata et de lege ferenda*. HEALTHMED, 6 (9), 3202-3209.

⁴⁰⁰ Соковић, С. (1990). *Вештачење као доказ у кривичном поступку*. Докторска дисертација. Универзитет у Крагујевцу: Правни факултет.

⁴⁰¹ Мрвић-Петровић, Н., Ћирић, Ј., & Почуча, М. (2015). *Медицинска вештачења у кривичном и парничном поступку*. Војносанитетски преглед, 72 (8), 729-735.

⁴⁰² Арежина, Н. (2016). *Валидност доказа у економско-финансијској форензици*. Докторска дисертација. Београд: Универзитет Сингидунум

⁴⁰³ Георгијевић, У. (2006). *Интегрисани модел процеса дигиталне форензичке истраге*. Acta facultatis medicae Naissensis, 27 (4), 24-41.

⁴⁰⁴ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност, op. cit.*, стр. 115.

складу са правилима научне области, техничким вештинама и знању у зависности од објекта који је неопходно вештачити, а који се предаје стручњацима ради испитивања, стручне анализе и мишљења.⁴⁰⁵

Како се наводи у одредби чл. 113. ЗКП-а, вештачење се одређује када је за утврђивање или оцену неке чињенице у поступку потребно стручно знање. Ипак, у односу на ово, постоји ограничење које подразумева да се вештачење не може одредити ради утврђивања или оцене правних питања, а која су предмет одлучивања у поступку. Грубач⁴⁰⁶ тако истиче да решавање правних питања представља искључиву надлежност суда, те да правни експерти не могу бити позивани у контексту вештачења значења неке правне норме.

Имајући у виду актуелно законско решење и тужилачки концепт истраге, једно од процесних питања овог контекста односи се на оквир надлежности издавања наредби за вештачењем. Тако ваља истаћи да се сходно одредбама ЗКП-а, вештачење у претходном поступку може наредити од стране јавног тужиоца или полиције. При томе, овлашћења ових инстанци неће бити условљена врстом, односно тежином учињеног кривичног дела.

Као и у свим ранијим поменутих случајевима предузимања одређених радњи од стране полиције, у случају потребе вештачења захтева се нужно обавештавање јавног тужиоца, а од стране овлашћеног службеног лица полиције. Надаље, сходно члану 129. ЗКП-а, уколико постоји сумња да је смрт одређеног лица настала као непосредна или посредна последица кривичног дела или да је лице у тренутку смрти било лишено слободе или је непознат идентитет леша, наредбу за вештачењем може издати само јавни тужилац или суд. Тек нешто рестриктивнији законски услов односи се на потребу ексхумације леша и прегледа од стране специјалисте судске медицине, а где законодавац предвиђа да наредбу може издати искључиво суд.

---

⁴⁰⁵ Павловић, З., (2010). *Вештачење и његове специфичности у кривичном поступку*, Пословна економија, вол. 7, бр. 2, стр. 381-404.

⁴⁰⁶ Грубач, М. (2009). *Кривичнопроцесно право*. Београд: Службени гласник

У погледу овлашћења полиције у доказном поступку, ваља напоменути и то да полиција није овлашћена да саслуша вештака. Дати сегмент поступања отуда биће у искључивој надлежности јавног тужиоца, када се ради о претходном поступку, односно суда, у току главног судског поступка.

У многим кривичним предметима, у предистражном поступку, неопходна су одређена стручна знања која нису у домену полиције. Заправо, неретко се дешава да у захтевнијим предметима вештачење врши два или више вештака. Коначно, овај поступак може бити поверен и нарочито специјализованој установи или органу, уз даље спецификовање поступајућих вештака. Такође, ваља имати на уму да се дешава да из разлога посебне сложености случаја вештачење не може бити обављено у националним оквирима, те се исто поверава иностраној стручној установи или органу друге државе (чл. 114. ЗКП-а).

Када је у питању избор вештака, исто се извршава у сладу са списком стално одређених вештака и овлашћених стручних установа код суда. Тек водећи се искуствима националне праксе, највећи број вештачења полиција поверава Националном криминалистичко-техничком центру у Београду. Ради се, наиме, о сегменту Управе криминалистичке полиције Републике Србије који обухвата више специјализованих одсека. Тако се међу различитим издвајају: Одсек за судско-медицинска и биолошка вештачења, Одсек лабораторија за физичкохемијска и токсиколошка вештачења, Одсек за регистрацију и индентификацију лица и НН лешева путем AFIS/FIS и фото-робота, Група за комплексну анализу аудио-записа, као и Одељење за ДНК анализу и вођење базе ДНК профила⁴⁰⁷.

Вештачење по службеној дужности, у предистражном поступку, по правилу се одређује писаном наредбом, осим у случају када постоји опасност од одлагања. Наиме, тада се наредба може и усмено одредити, уз обавезу састављања службене белешке од стране органа поступка (на основу чл. 117. ст. 1. ЗКП-а). Исто тако, вештачење се може одредити и на предлог странке или браниоца о чему ће одлучивати јавни тужилац.

---

⁴⁰⁷ Преузето са http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/UKP.nsf/nktc.h?OpenPage. Приступљено дана 21. 8. 2018. године.

Како би писана наредба коју доноси полиција испуњавала све законске одредбе, неопходно је, а на основу чл. 118. ЗКП-а, да садржи следеће елементе:

- назив органа који је наредио вештачење;
- име и презиме лица које је одређено за вештачење, односно, назив стручне установе или државног органа којем је поверено вештачење;
- означавање предмета вештачења;
- питања на која треба одговорити;
- обавезу да изузете и обезбеђене узорке, трагове и сумњиве материјале преда органу поступка;
- рок за доношење налаза и мишљења;
- обавезу да налаз и мишљење достави у довољном броју примерака за суд и странке;
- упозорење да чињенице које је сазнао приликом вештачења представљају тајну;
- упозорење о последици давања лажног налаза и мишљења (чл. 118. ЗКП-а).

Лице које је одређено за вештака или лице које је одређено код стручне установе које врши вештачење, дужно је да се одазове позиву ради давања свог налаза и мишљења у одређеном року. Законодавац отуда предвиђа посебне казнене одредбе у случају неодазивања или неодобреног удаљавања, као и могућност принудног довођења. Такође, имајући у виду да је вештак процесно незаинтересована странка, законом се експлицирају и услови изузећа вештака, а што подразумева све оне ситуације у којима је овај императив непристрасности компромитован.

Пре почетка вештачења, орган поступка је дужан да упозори вештака да давање лажног налаза и мишљења представља кривично дело. Отуда се и позива

да предмет вештачења брижљиво размотри и да, све што запази и нађе, тачно наведе у свом налазу и мишљењу износећи чињенице непристрасно и у складу са правилима науке или вештине (на основу чл. 120. ст. 1. ЗКП-а).

Као битан учесник у прикупљању материјлних доказа у поступку, вештак има право да од органа поступка и странака тражи допунска разјашњења, да разгледа предмете и разматра списе, да предложи да се прикупе докази, да се прибаве подаци и предмети који су од важности за давање налаза и мишљења. Такође, вештак може да приликом увиђаја реконструкције или друге доказне радње, предложи да се разјасне поједине околности или да се лицу које даје изјаву, поставе одређена питања, што је у складу са чл. 120. ст. 4. ЗКП-а. Према томе, можемо истаћи да се вештачењем, као посебном доказном радњом, обезбеђује стручно мишљење и налаз, а добијен стручни налаз и мишљење, може се користити као доказ за покретање и исход кривичног поступка.

Када се вештачење предузима ради утврђивања чињеница којима се могу потврдити основи сумње да постоји кривично дело или да је одређено лице извршилац, тада, у предистражном поступку, вештачење има наглашен оперативни карактер, јер се на тај начин обезбеђују доказне информације и стварају услови за покретање кривичног поступка.

Након извршеног вештачења, вештак има обавезу да пружи свој налаз (*visium repertum*) и стручно мишљење (*parere*). Први оквир тако ће подразумевати констатацију о постојању или непостојању одређених чињеница, док ће други обухватати стручни суд о утврђеној ствари⁴⁰⁸.

Мишљење вештака, као део исказа, представља одговор на питања која је орган поступка поставио у наредби о одређивању вештачења и именовању вештака. Самим тим, мишљење вештака треба да садржи чињенице због којих је полиција захтевала спровођење вештачења, а које су јој као органу поступка неопходне за покретање кривичног поступка. Тек да би се остварио пројектовани циљ, постављена питања морају бити дефинисана тачно и прецизно. Ограничење, у овом

---

⁴⁰⁸ Грубач, М.(2009). *Op. cit.*, стр. 281.

смислу, подразумева и да поступајући вештак може одговарати само на она питања која су из његовог поља експертизе, а не општа, правна питања или друга питања о којима исти нема увид.

Закључак вештака јесте мишљење до којег је дошао после извесних сазнања остварених експертским истраживањем, сумирањем резултата истраживања, као и доношењу закључка због чега налаз и мишљење чине логичку и фактичку целину. Ипак, треба имати на уму да независно од доказне снаге вештаковог налаза и мишљења, исто није обавезујуће за суд. Односно, суд није у обавези да исти прихвати и уважи у односу на неку битну чињеницу.

Наведено је разумљиво с обзиром на важност принципа слободног судијског уверења и начела сходно коме суд самостално доноси одлуку о признању или непризнању налаза и мишљења вештака. Истина, ваља поставити питање на основу чега заправо судија може оцењивати налаз и мишљење вештака, када он сам нема тако високоспецијализована знања у предметној области експертизе.

Имајући у виду адверзијални карактер кривичног поступка и могућност одбране да изнесе своје доказе, као и могућност несагласности исказа вештака са другим доказима, суд ће налаз и мишљење третирати као и сваки други доказ. У том смислу, он може, а не мора бити довољно убедљив. У крајњој линији, може бити подложен и другим правним начелима, попут примене начела *in dubio pro reo*.

По мишљењу С. Бејатовића (2014), „налаз и мишљење вештака не прелазе границе доказа и подлежу оцени суда. Вештак није судија у конкретној кривичној ствари“, па сходно томе вештачки налаз и мишљење не обавезује ни јавног тужиоца приликом доношења одлуке о покретању кривичног поступка.⁴⁰⁹ Често истицан пример у овом контексту односи се на то да, рецимо, вештак неће утврђивати да ли је извршилац кривичног дела *tempore criminis* био урачунљив или не, с обзиром на то да је ово правни закључак. Тек налаз и мишљење вештака ограничиће се на утврђивање постојања трајне или привремене душевне болести,

---

⁴⁰⁹ Бејатовић, С., *Кривично процесно право, 2014, op. cit.*, стр. 327.

привременог душевног поремећаја, заосталог душевног развоја, а на основу чега јесте или није могао да схвати значај свог дела и да управља поступцима.

Имајући у виду сложеност захтева који се постављају пред стручњаке, дозвољава се и могућност да из оправданих разлога, а на захтев вештака, рок за давање налаза и мишљења буде продужен од стране органа поступка.

Законодавац предвиђа и нарочите могућности понављања вештачења, било по службеној дужности или на предлог странака. Ово подразумева ситуације у којима је добијени налаз нејасан, непотпун, погрешан, у противречности сам са собом или са околностима о којима је вештачено, или се појави сумња у његову истинитост уколико је представљено мишљење нејасно или противречно.

Значајно је, такође, указати на новину коју је донео Нови ЗКП, а то је установа стручног саветника. Наиме, у досадашњем законодавству Републике Србије, вештачење је увек наређивао државни орган, тачније, суд или полиција, и у поступку су се прихватили само резултати тако спроведеног вештачења. Одбрана отуда није имала законски основ ангажовања свог вештака из исте струке. Тек новим, позитивноправним решењем, дозвољава се могућност ангажовања стручног саветника, који би својим налазом и мишљењем, побијао закључке иницијалног вештачења.

Водећи се закључцима Никача и Аритоновиха,⁴¹⁰ растући тренд захтева примене форензичких дисциплина у криминалистици, условио је и потребу проширивања права окривљеног, али и оштећеног у функцији тужиоца. Дати оквир инкорпориран је у национално законодавство по узору на слична упоредноправна решења, а осим могућности негирања налаза вештака оптужбе, нуди суштинску могућност целовитијег и обухватнијег вештачења. Тек сагледавање свих детаља и различитих сценарија јасно доприноси разјашњењу кривичне ствари и поступку у целини.

---

⁴¹⁰ Nikač, Ž., & Artonović, N. [2016]. *Status eksperata u krivičnom postupku u Republici Srbiji. The Facta Universitatis - Series: Law and Politics*, 14(3), 463-471.

Дакле, стручни саветник је лице које располаже стручним знањем из области у којем је одређено вештачење. Одбрана може пуномоћјем ангажовати стручног саветника који би у име одбране, својим одређеним правима и дужностима, могао присуствовати вештачењу, када орган поступка то одреди. Стручни саветник има право да буде обавештен о дану, часу и месту вештачења и да присуствује вештачењу којем имају право да присуствују окривљени и његов бранилац. Такође, стручни саветник у току вештачења има право да прегледа списе и предмет вештачења, предлаже вештаку предузимање одређених радњи, даје примедбе на налаз и мишљење вештака.

Водећи се тумачењем Бејатовића и сарадника,⁴¹¹ текст закона носи извесне процесне несагласности. Тако, дословним тумачењем члана 125. ст. 2. ЗКП-а, закључује се да странке могу изабрати стручног саветника, тек после одређивања вештачења. Ипак, како је обавезан део наредбе о одређивању вештачења и име и адреса стручног саветника, нејасно је како ће се ово прецизирати, ако у редоследу претходи избору стручног саветника. Отуда, поменути аутори истичу да је повољније тумачење сходно којем се избор саветника може увременити и пре доношења или приликом доношења наредбе о вештачењу.

Приликом одржавања главног претреса, стручни саветник има право да поставља питања вештаку и да буде испитан о предмету вештачења, сходно члану 126. ЗКП-а. Стручни саветник је дужан да, без одлагања, органу поступка преда пуномоћ, да савесно и благовремено странци пружи стручну помоћ, да не злоупотребљава своја права и да не одуговлачи поступак, сходно члану 126. ст. 3. ЗКП-а. Овим изменама кривично законодавство је омогућило супротној страни да већ током самог вештачења, преко стручног саветника, изнесе сопствене ставове о предмету вештачења и могућност да негира ставове вештака одређеног од стране органа поступка.

На крају овог дела, можемо закључити да је вештачење доказна, односно процесна радња која се предузима по налогу органа поступка, тј. јавног тужиоца,

---

⁴¹¹ Бејатовић и сар. (2013). *Op. cit.*, стр. 102.

суда и полиције, када је за поступак неопходно утврдити или оценити неке чињенице уз добијање стручног налаза и мишљења од стране вештака.

Вештаком се сматра лице које поседује одређена стручна знања из појединих научних, техничких и других области, која су неопходна полицији и јавном тужиоцу у одређеној ситуацији. Да би се ангажовао вештак, неопходно је да се донесе решење о именовању вештака и да се изда налог односно да се изда писана наредба за вештачењем.

Полиција или јавни тужилац руководе поступком вештачења, односно, узајамном сарадњом, омогућавају и показују вештаку предмете које је неопходно размотрити, постављају му питања на које је, процесом вештачења, потребно добити одговоре. Међутим, без обзира на доказну снагу вештаковог извештаја, суд није у обавези да прихвати његов налаз и мишљење, односно, исказ вештака подлеже слободном судском уверењу до те мере да је суд у могућности и да га одбаци као небитним у односу на неке друге битне чињенице.

Такође, како смо већ напоменули, неопходно је указати на новину која је донео нови ЗКП, а односи се на установе стручних саветника чиме је омогућено да се прошире права одбране. Односно, сада је омогућено стручном саветнику, којег је ангажовао осумњичени, да присуствује процесу вештачења, уз присуство свог клијента и његовог браниоца.

5.5. Реконструкција

Реконструкција кривичног догађаја, посматрано у националним легислативним оквирима, уведена је као истражна радња Законом о кривичном поступку Социјалистичке Федеративне Републике Југославије из 1977. године⁴¹². Почевши од тада, већим сегментом домаћих и страних научних радова, ова тема

---

⁴¹² Радосављевић-Милинковић, А. (2015). *Реконструкција кривичног догађаја у кривичном процесном праву Републике Србије*. Правне теме. 3(6), стр. 239-252.

анализирана је из криминалистичке позиције^{413,414}. Ипак, поред овог стручног аспекта поступања, дати оквир захтева и кривичнопроцесни аспект разматрања, а у контексту јачања доказног кредибилитета.

Према Ђурђевићу и сарадницима,⁴¹⁵ реконструкција кривичног дела може се дефинисати као скуп систематских аналитичких процеса усмерених ка осигуравању поуздане и релевантне информације о начину и динамици извршења кривичног дела. Овај сложен процес интегрише материјалне доказе прибављене, највећим делом, приликом увиђаја, али и друге изворе информација, попут исказа сведока, жртве, па и окривљеног.

Имајући у виду сложеност захтева реконструкције, ваља напоменути да се ради о сегменту поступања који подлеже субјективним утицајима. Тек са циљем остваривања максималне приближности стварним особеностима противправних поступања, која су предмет анализе, поставља се императивним висок ниво професионалих знања и етичких стандарда поступајућег криминалистичара.

Изучавајући кривично-процесну литературу, налазе се подељена мишљења о томе да ли је реконструкција кривичног догађаја само једна посебна врста увиђаја или је пак посебна истражна радња. Аутори, попут Роксића,⁴¹⁶ тако истичу да дати оквир не представља независно доказно средство, већ само посебан случај увиђаја. Ипак, водећи се одредбом члана 137. новог ЗКП-а, реконструкција догађаја прописана је као самостална радња, што у случају старог ЗКП-а из 2001. године није био случај. Односно, сходно одредбама ранијег ЗКП-а, реконструкција је виђена само као вид или сегмент увиђаја.

---

⁴¹³ Modly, D., & Šuperina, M. (2009). *Kriminalistički sadržaji rekonstrukcije*. *Policija i sigurnost*, 17 (3-4), 125-151.

⁴¹⁴ Шикман, М. [2012]. *Значај криминалистичког учења о фиксирању доказне информације*. *Наука, безбедност, полиција*, 17 (3), 107-119.

⁴¹⁵ Ђурђевић, З., Маринковић, Д., & Благојевић, М. [2009]. *Принципи и стандарди реконструкције кривичног догађаја*. *Наука, безбедност, полиција*, 14 (2), 67-81.

⁴¹⁶ Р., Роксић (2014). *Коментар законика о кривичном поступку са обрасцима, судском праксом и регистром појмова*. Београд

Када су у питању разлози спровођења реконструкције догађаја, исто се спроводи по налогу органа поступка, и то по два основа: 1) први оквир подразумева проверавање изведених доказа; 2) други оквир је подређен циљу утврђивања чињеница које су од значаја за расветљавање кривичног дела.⁴¹⁷

Слично као и у претходном сегменту анализе доказних радњи, поставља се питање надлежности органа за одређивање реконструкције. Ово се нарочито акцентује у компарацији са ранијим законским решењима, где је дати оквир надлежности био поверен искључиво суду. Тек улога полиције, у том смислу, била је на нивоу асистенције, али никако и самосталних овлашћења.

Анализирајући оквир ЗКП-а, налази се да садржај одредбе члана 2, ст. 1, тч. 15. ЗКП-а, експлицира да реконструкцију догађаја могу наредити и јавни тужилац и полиција. При томе, наведено се не ограничава тежином кривичног дела. Тек ограничење, у овом смислу, подразумева обавезу да када реконструкцију догађаја нареди полиција, овлашћени полицијски службеник мора одмах, без одлагања, обавестити јавног тужиоца о потреби извршавања исте.

Практично, истоветно као и у претходним доказним радњама, уколико је спровођење ове доказне радње препуштено полицији, онда ће овлашћена службена лица о току и исходу реконструкције бити у обавези да неодложно обавесте јавног тужиоца.

Премда се реконструкција догађаја заснива на понављању радње или ситуације извршења кривичног дела, ваља напоменути да законодавац ограничава ова поступања оквиром вређања јавног морала или довођењем у опасност живота и здравља људи (чл. 137. ст 2. ЗКП-а). При томе, поред тенденције формулисања идентичних услова одигравања догађаја, реконструкција догађаја се може одиграти и на основу исказа сведока или окривљеног. Тек како је у пракси могуће да се искази сведока не поклапају у потпуности, односно да одступају евентуално од

---

⁴¹⁷ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.*, стр. 120.

других доказа, ЗКП предвиђа да ће се реконструкција одиграти у одвојеним сценаријима, појединачно, са различитим сведоцима.

Сам предметни концепт може наћи различите оквире практичне имплементације. Најчешће ово подразумева артефицијалне услове, који по својим атрибутима најближе одговарају опаженој ситуацији у стварности, а на основу фото-документација, израђених скица и извршеног вештачења. Развојем технике, осим тенденције приближавања временских услова и употребе средстава извршења кривичног дела, примену налазе и други концепти⁴¹⁸. Примера ради, савремени оквир форензике укључује и нарочите балистичке гелове који имитирају густину и структуру људског тела⁴¹⁹, као и посебну употребу дигиталних технологија. Тако је данас, уз примену посебних компјутерских софтвера, практично могуће поновити контекст кривичног дела, дајући графички приказ и техничку интерпретацију одлучујућих варијабли извршења⁴²⁰.

Према наводима М. Шкулића, приликом реконструкције догађаја врши се провера резултата добијених предузимањем доказних радњи чиме се могу открити и друга фингирана кривична дела. Такође, од великог значаја може бити и виртуална реконструкција кривичног дела, која се код нас у значајној мери и користи.⁴²¹

Дакле, уз коришћење савремених техника и технологија, коришћењем одређених компјутерских софтвера, на основу добијених исказа и прикупљених доказа, уношењем одређених параметара у програм, могуће је, на веома реалистичан начин, приказати како је и на који начин неко кривично дело извршено, односно да ли се наведено кривично дело заиста десило или је фингирано.

---

⁴¹⁸ Robert, R.O. (2007). *Crime scene investigation & reconstruction*. New Jersey: Pearson Prentice Hall

⁴¹⁹ Jussila, J., Leppäniemi, A., Paronen, M., & Kulomäki, E. (2005). *Ballistic skin simulant*. *Forensic science international*, 150 (1), 63-71.

⁴²⁰ Кривокапић, В. (2008). *Криминалистичка тактика*. Београд: Народно дело

⁴²¹ Шкулић, М., (2007). *Коментар Законика о кривичном поступку*, ЈП Службени гласник, Београд, 433.

Водећи се радом Матијевића и Марковића,⁴²² поред појма реконструкције, ваља истаћи и доказни значај појма криминалистичког експеримента. Ради се, наиме, о поступку свесног, планског и вишекратног варирања околности, а у функцији утврђивања узрока, механизма развоја кривичног догађаја, те закономерности настанка последица и трагова кривичног дела. Заправо, може се рећи да се ради о једној фази реконструкције кривичног догађаја, којом се проверава валидност постојећих доказа и тежи проналажењу нових.

Према истом извору, између реконструкције кривичног дела и криминалистичког експеримента постоје извесне разлике. Тако ће први оквир искључиво бити базиран на оним подацима који се везују за чињенично стање, без њиховог варирања⁴²³. Ипак, када је реч о експерименту, ради се заправо о реалном моделовању и уношењу нових околности, а које имају за циљ елиминацију двосмислених сценарија.

Реконструкција догађаја може се спровести у потпуности или делимично, а могу се и поново извести поједини докази, што зависи од конкретне ситуације (члан 137. ст. 3. ЗКП-а). У случају, када је полицији неопходна помоћ приликом реконструкције кривичног догађаја, биће ангажована и стручна лица саобраћајне, форензичке, медицинске или неке друге струке, у зависности од конкретног случаја.

Дакле, можемо истаћи да је улога полиције, приликом реконструкције догађаја, да обезбеди место вршења реконструкције, да ограничи кретање на простору где се врши, да прибави потребне податке из казних евиденција и других евиденција из своје надлежности, да утврђује истоветност оштећеног и других лица, да реализује мере позивања и спровођења наредбе о довођењу лица и друге законом уређене и поверене задатке из своје надлежности.

---

⁴²² Матијевић, М. & Марковић, М. (2013). *Op. cit.*, стр. 204.

⁴²³ Маринковић, Д., & Стевановић, А. [2014]. *Методe профилисања извршилаца кривичних дела у криминалистичким истрагама*. Наука, безбедност, полиција, (3), 73-91.

Приликом реконструкције догађаја, неопходно је, као и код претходних доказних радњи, водити рачуна о етици, што подразумева да се поступа са посебном пажњом и професионалношћу, објективношћу и непристрасношћу, као и потребом за поштовањем сваког појединца, приватности и његовим људским достојанством⁴²⁴.

На основу свега наведеног, можемо закључити да се доказна радња „реконструкција“ користи ради проверавања изведених доказа или утврђивања чињеница које су од значаја за разјашњење предмета доказивања. Реконструкција догађаја се обавља тако што се, на основу прикупљених исказа и доказа, понавља догађај или ситуација у условима под којима се и догодило, односно у питању је симулација догађаја. Уколико је потребно, полиција ангажује и стручно лице које, својим стручним знањем, учествује и помаже у реконструкцији догађаја. У принципу, реконструкцијом догађаја се веома ретко утврђују чињенице које су од значаја за разјашњење кривичног дела, али се зато проверавају већ утврђене чињенице.

5.6. Прибављање исправе

Осавремењавањем и увођењем новина у Законик о кривичном поступку, уведено је становиште да се доказивање исправом сматра као самостална доказна радња. Ипак, прегледом релевантне литературе, не налази се већи број радова који анализирају дати контекст. Аутори, попут Прље и Савовића,⁴²⁵ ово питање посматрају у контексту примене електронских исправа у упоредном праву, док већина радова приступа овој теми из кривичноматеријалне позиције⁴²⁶.

---

⁴²⁴ Киурски, Ј. (2014). *Op. cit.*, стр. 204.

⁴²⁵ Прља, Д., & Савовић, М. (2009). *Имејл као доказно средство у упоредном праву*. У: Страни правни живот, бр, 2, 71-85.

⁴²⁶ Јовашевић, Д. (2018). *Кривична дела против правног саобраћаја у праву Републике Србије*. Годишњак Факултета правних наука, 8 (8), 88-101.

Осврнувши се на термилошке аспекте, под појмом исправе, а на основу одредбе члана 2. ст. 1. тч. 26. ЗКП-а, подразумева се сваки предмет или рачунарски податак који је подобан или одређен да служи као доказ чињенице која се утврђује у поступку. Односно, под овим оквиром обухвата се исправа коју је издао државни орган у законом одређеном облику и од стране лица којем је законом издавање те исправе поверено. Условно речено, слично одређење коначно садржано је и у кривичноматеријалном сегменту где се чланом 112. ст. 26. Кривичног законика предвиђа да се с правом сматра сваки предмет који је подобан или одређен да служи као доказ какве чињенице која има значај за правне односе, као и рачунарски податак.

Према Бејатовићу и сарадницима,⁴²⁷ различито појмовно одређивање истоветне правне установе у два сродна закона може се посматрати као отежавајући фактор правилне примене права. Ово коначно произилази из чињенице различитих врста исправа укључујући писмене, ствари материјалне природе и предмете израђене од човека, те рачунарске податке.

Водећи се законским текстом, експлицира се да се сам процес доказивања исправом, у складу са одредбом члана 138. ст. 1. ЗКП-а, врши читањем, гледањем, слушањем или увидом у садржај исправе на други начин.

Надаље, истим чаном закона наводи се да исправа коју је у прописаном облику издао државни орган у границама своје надлежности, као и исправа коју је у таквом облику издало лице у вршењу јавног овлашћења које му је поверено законом, доказује веродостојност онога што је у њој садржано (чл. 138. ст.2).

Поред разликовања јавних и приватних исправа, одредбом члана 138. ст. 2. тч. 3. законодавац претпоставља да су јавне исправе истините. Ипак, у процесном смислу дозвољава могућност побијања веродостојности истих, односно дозвољава могућност доказивања да исправа није правилно састављена. Тек када су у питању

---

⁴²⁷ Бејатовић и сар. (2013). *Op. cit.*, стр. 110-111.

нејавне (приватне) исправе, њихова веродостојност се утврђује извођењем других доказа и оцењује се на основу слободног судијског уверења⁴²⁸.

Осврнувши се на процес „прибављања исправе“, исте може по службеној дужности прибавити орган у поступку или орган у поступку на предлог странке. Коначно, исто је дозвољено и самим странкама, а у оригиналном примерку (чл. 139. ст. 1. ЗКП-а).⁴²⁹

На основу представљене законске регулативе, поставља се закључак да полиција као орган поступка може по службеној дужности прибавити одређене јавне исправе. Исте ће бити коришћене као доказ о истинитости неке правно релевантне чињенице, а што свакако носи даље кривичнопроцесне импликације у погледу поступања тужиоца.

Законодавац предвиђа и могућности да лице или државни орган, на захтев органа поступка, одбије да добровољно преда исправу. Тек такав сценарио подразумева право органа поступка да исправу одузме на основу релевантних одредби о привременом одузимању предмета. Коначно, треба имати на уму да се предмети доказне тежине могу прибавити и претресањем.

У случају да је оригинал исправе уништен, може се прибавити копија исправе, која је оверена од стране органа који је издао. Такође, уколико је исправа прибављена од стране органа поступка, иста ће бити констатована и наведена у записнику, као и њен садржај, а потом ће се израдити копија исправе и, у случају потребе, оригинални примерак се враћа подносиоцу⁴³⁰.

Из наведеног, може се закључити да законодавац инсистира на прибављању оригиналне исправе, а да је коришћење копије само изузетно дозвољено. Оверена

---

⁴²⁸ Бошкових, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.* стр. 122.

⁴²⁹ Више у: Комненић, М., Драгојловић, Ј., (2015). *Кривична дела фалсификовања исправе у светлу савремених техничко-технолошких достигнућа*, *Култура полиса*, вол. 12, бр. 26. стр. 91-99; Комненић, М., Бјелајац, Ж., Спалевић, Ж., (2012). *Предмет кривичног дела фалсификовања исправе*, *Право, теорија и пракса*, вол. 26, бр. 4-6, Нови Сад, стр. 89-105.

⁴³⁰ Бошкових, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.*, стр. 122.

фотокопија има своју јасну правну снагу, јер се сматра да је приликом овере фотокопије исправе извршен увид у оригиналну исправу од стране службеника који је извршио оверу фотокопије исправе. Ипак, када је у питању примена неовверених копија, ствари се чине нешто компликованијим.

Упоредивши актуелно законско решење са ранијим ставом судске праксе, приметна је значајна разлика. Ово се истиче с обзиром на традиционално, униформни став, да неовверена копија не може имати доказну тежину. Јасно, могућност манипулације и кривљења веродостојности оригиналног документа, определила је судове у погледу предметне одлуке.

Ипак, водећи се радом Илића,⁴³¹ поменути члан 139. ЗКП-а, нашао је ново тумачење у пракси. Наиме, позивајући се на пресуду Вишег суда у Београду, Одељења за ратне злочине,⁴³² формирано је правно становиште, према коме копија представља валидан доказ на коме се може базирати судска одлука. Ваља напоменути да предметна пресуда није јединствена. Заправо, пресудом Апелационог суда у Новом Саду⁴³³, поступајући суд је био истог гледишта у погледу доказне ваљаности копије, уводећи практичне новине у национално законодавство.

И мада законодавац предвиђа да је коришћење копије исправе могуће само у случају немогућности прибављања оригиналне исправе, и то из разлога уништења или нестанка, поставља се питање на основу чега правосудни орган утврђује аутентичност приложене копије. Наиме, пратећи став Г. Илића је да било која исправа, била она јавна или приватна, има доказну снагу у кривичном поступку уколико потиче од њеног издаваоца, тачније, уколико има своју аутентичност.⁴³⁴ Уколико, пак, ово није могуће утврдити, поставља се питање

---

⁴³¹ Илић, Г. [2014]. *Законик о кривичном поступку и правна сигурност или неколико примера колебања праксе под утицајем законика о кривичном поступку*. Наука, безбедност, полиција, (3), 27-35.

⁴³² *Пресуда Вишег суда у Београду, Одељење за ратне злочине, К-По 8/13 од 3. 11. 2014. године*

⁴³³ *Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Кж. 1 387/11 од 15. 9. 2011. године*

⁴³⁴ Илић, Г., *et. al., op. cit.* стр. 372-373.

слободног судијског уверења, те доказне тежине коју би неовверена копија имала у сваком конкретном случају.

5.7. Претресање стана и других просторија или лица

Водивши се појмовним одређењима, претресање представља материјално истраживање над лицима и стварима, које се предузима са циљем проналажења трагова кривичног дела или предмета који су од значаја за кривични поступак или хватања окривљеног⁴³⁵. У истом контексту, Матијевић и Марковић⁴³⁶ наводе да криминалистичка пракса показује да се претресањем могу пронаћи и жртве кривичног дела, предмети погодни за напад, самоповређивање или тајно договарање. Односно, претресањем се најчешће проналазе предмети припремљени за извршење кривичног дела и коришћени у извршењу, предмети прибављени кривичним делом, настали извршењем кривичног дела, као и предмети на којима се налазе трагови кривичног дела.

Пратећи наводе Грубача,⁴³⁷ објекат претресања може бити лице (*perscrutatio personalis*) или стан и друге просторије (*perscrutatio domestica*). Тек извршење ове радње поставља строга процесна правила, где кршење истих, заправо, представља кривично дело нарушавања неповредивости стана и кривично дело противзаконитог претресања⁴³⁸.

Са циљем разумевања предметне доказне радње, ваља напоменути и то да се станом сматра свака просторија у којој се трајно или привремено борави, односно у којој може да се борави. Поред стана, то подразумева широк оквир, укључујући шупе, подруме, гараже и друге просторије.

---

⁴³⁵ Васиљевић, Т. (1981). *Систем кривичног процесног права СФРЈ*. Београд: Савремена администрација.

⁴³⁶ Матијевић, М. & Марковић, М. (2013). *Ор. cit.*, стр 216.

⁴³⁷ Грубач, М. (2009). *Ор. cit.*, стр. 319.

⁴³⁸ Стојановић, З. (2009). *Коментар Кривичног законика*. Београд: Службени гласник.

Осврнувши се уже на одредбе позитивног законодавства, прво ваља указати на одређене чланове Устава Републике Србије⁴³⁹ и Законика о кривичном поступку, који се односе на неповредивост стана, претресање стана и остале појмове који су релевантни за овај рад, а потом указати на улогу и поступке полиције у овој доказној радњи.

На самом почетку, истиче се да је неповредивост стана, а на основу одредбе чл. 40. ст. 1. Устава Републике Србије, једно од основних личних права човека и грађанина које штити интимност приватног и породичног живота. Тек циљ предметне одредбе јесте заштита једног од најважнијих елемената приватности у којој нико не сме бити узнемираван⁴⁴⁰. Према домашају овог права, стан је неповредив не само за органе јавне власти, него и за сва трећа лица која нису његови корисници.⁴⁴¹

Ради се, наиме, о праву које налази практично униформна решења у државама континенталног права, а нарочито државама региона^{442,443}. Коначно, основ неповредивости стана може се наћи и у међународноправним актима, попут Европске конвенције за заштиту људских и основних права и слобода. Ограничавајући мешање јавних власти у сегмент приватног и породичног живота, ово право бива ограничено тек интересима националне безбедности, спречавања нереда или криминала, заштите морала и здравља, остваривања економске добити државе или ради заштите права и слобода других лица⁴⁴⁴.

Вративши се оквиру Устава Републике Србије, ставом 2. дефинисано је да нико не може без писмене одлуке суда ући у туђи стан или друге просторије против

---

⁴³⁹ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006.

⁴⁴⁰ Пајванчић, М., & Пејић, И. (2009). *Коментар Устава Републике Србије*. Фондација Конрад Аденауер.

⁴⁴¹ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.* стр. 124.

⁴⁴² Mitrović, L. (2016). *Dokazna sredstva u prekršajnom postupku*. *Vještak - časopis iz oblasti teorije i prakse vještačenja*, 1 (1), str.29-35

⁴⁴³ Matovski, N. (2001). *Criminal Procedure System in the Republic of Macedonia*. *Croatian Ann. Crim. L. & Prac.*, 8, 207-222

⁴⁴⁴ Evrope, S. (1950). *Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*. In *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*.

воље њиховог држаоца, нити у њима вршити претрес. Држалац стана и друге просторије има право да, сам или преко свога заступника и уз још два пунолетна сведока, присуствује претресању. Ако држалац стана или његов заступник нису присутни, претресање је допуштено у присуству два пунолетна сведока.

Такође, одредбом чл. 40. ст. 3. Устава Републике Србије, утврђено је да су, без одлуке суда, улазак у туђи стан и друге просторије, као и претресање без присуства сведока, дозвољени ако је то неопходно ради непосредног лишења слободе учиниоца кривичног дела или отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину, на начин предвиђен законом.

Анализирајући националну судску праксу нису необични случајеви у којима се утврђује повреда уставних права баш у контексту неповредивости стана. С тим у вези, одлуком Уставног суда Републике Србије Уж-1327/2010. од 20. 10. 2011. године, усвојена је жалба подносиоца којом је утврђено да је Министарство унутрашњих послова - Полицијска управа Суботица - Одељење криминалистичке полиције, претресањем стана повредило право подносиоца уставне жалбе на неповредивост стана, зајамчено одредбама члана 40. ст. 1. и 2. Устава Републике Србије.

Текстом Одлуке Уставног суда даље се наводи да је суд „утврдио да у конкретном случају није било наредбе, нити друге одлуке суда на основу које би овлашћена службена лица органа унутрашњих послова могла ући у стан подносиоца уставне жалбе и извршити његово претресање, нити се ради о било ком изузетку који би ограничење његовог права на неповредивост стана чинило уставно допуштеним, односно да није било Уставом утврђених, а законом детаљније прописаних случајева у којима се без одлуке суда и без присуства сведока могло извршити претресање стана подносиоца уставне жалбе“.

Прегледом доприноса домаћих аутора, процесни аспекти овог проблемског подручја налазе значајнију анализу. У том смислу, аутори попут Миловића⁴⁴⁵ и

---

⁴⁴⁵ Миловић, М. (2010). *Претресање стана и лица - осврт на поједине одредбе у ЗКП*. Бранич - часопис Адвокатске коморе Србије. 1 (1), 104-109.

Лајића и сарадника⁴⁴⁶, разматрају важност појединих одредби ЗКП-а, као и специфичност претреса стана у конкретном криминалистичком контексту. Коначно, овој теми пажњу посвећује и Бркић⁴⁴⁷ која се нарочито бави питањима надлежности полиције и тужилаштва, односно органа поступка.

Осврнувши се детаљније на садржај Законика о кривичном поступку, чланом 152, дефинисано је да је претресање стана, других просторија и лица доказна радња коју предузима полиција у претходном поступку. Неопходно је истаћи се ова доказна радња предузима после законски испуњених услова, а у својим импликацијама носи доказни значај. Наиме, сачињени записник о извршеној доказној радњи претресања представља јасно доказ у кривичном поступку, са последицама по разрешење кривичне ствари.

Уколико полиција сматра да постоји вероватноћа да ће се приликом извршења ове доказне радње пронаћи окривљено лице, предмети или трагови од значаја за кривични поступак, доказна радња претресања стана или других просторија ће се и предузети. При томе, треба имати на уму да се не ради о општој непоткрепљеној вероватноћи, већ о контексту основане сумње извршења кривичног дела⁴⁴⁸.

У погледу услова извршења ове радње, претресање стана се може реализовати искључиво по налогу суда, писмено образложеном наредбом. Тек у законом предвиђеним случајевима, могуће је ову доказну радњу извршити и непосредно, без налога, односно наредбе суда.

Дакле, претресање стана и других просторија врши полиција по наредби суда, у писаном форми, у складу са одредбом из члана 155. ЗКП-а. О потреби за предузимањем доказне радње претресања стана и других просторија, полицијски службеник ће обавестити јавног тужиоца који ће у даљем ланцу надлежности

---

⁴⁴⁶ Лајић, О., Жарковић, М. & Ивановић, З. (2014). *Претресање стана и лица у финансијским истрагама*. У: Машковић, Ј. (ур.). Криминалистичко-форензичка обрада места кривичних догађаја: тематски зборник радова. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 205-215.

⁴⁴⁷ Бркић, С. С. (2015). *Критички осврт на уређење истраге у ЗКП Србије из 2011. године*. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад. 49(2). 559-575.

⁴⁴⁸ Васиљевић, Т. & Грубач, М. (2010). *Op. cit.*, стр. 248.

информисати судију за претходни поступак. Тек судија у овом контексту може издати наредбу за претресање стана и других просторија у складу са важећим законским прописима.

Осврнувши се на обавезни садржај наредбе за претресање стана и других просторија, дати оквир мора садржати:⁴⁴⁹

- назив суда који је наредио претресање;
- ознаку предмета претресања;
- разлог претресања;
- назив органа који ће предузети претресање;
- друге податке од значаја.

Претресање стана и других просторија се мора започети у року од 8 дана од дана издавања наредбе. Ако се претресање не започне у наведеном року, исто се не може предузети и наредба се мора вратити суду, што је одређено чланом 155. ст. 3. ЗКП-а. Јасно, интенција законодавца овде је јасно усмерена на заштиту уставом загарантованих права, где се поступање у разумном времену види као облик заштите приватности.

У погледу заштите права на приватност, наредбом се може одредити и краћи рок од поменутих 8 дана у коме се има извршити претресање. Уколико, пак, исто није предузето, наредба се мора вратити суду, а сав доказни материјал, у контексту евентуалног каснијег претресања, сматраће се незаконито прибављеним.⁴⁵⁰

Пре почетка претресања стана, других просторија или лица, овлашћени полицијски службеник даје наредбу држаоцу стана или других просторија или лицу над којим ће се извршити претресање. Приликом уручења наредбе за претресање, лице, односно, држалац стана или других просторија или лице над којим ће се

---

⁴⁴⁹ Илић, Г., *et. al.*, *op. cit.*, стр. 375.

⁴⁵⁰ Бејатовић, С. и сар. (2013). *Op. cit.*, стр. 119.

извршити претресање, позива се да добровољно преда предмете или лице које се тражи. Такође, неопходно је, приликом уручења наредбе за претресање, упознати лице, односно држаоца стана или других просторија или лице које се претреса, о праву на ангажовање правног заступника који има право да присуствује претресању, с тим да присуство правног заступника није обавезно. Тек из разлога одсуства правног заступника, полиција ће претресање одложити до његовог доласка, а најдуже до три сата.

Полицијски службеник није у обавези да лицу уручи наредбу и саопшти права и изврши наведене обавезе када се на основу прикупљених сазнања основано сумња да може доћи до:

- оружаног напада или неког другог отпора од стране лица или држаоца, или неког другог лица;
- припреме или уништења трагова кривичног дела или предмета који су од важности за успешно вођење кривичног поступка (чл. 156. ст. 3. ЗКП-а).

Такође, уколико је држалац стана или других просторија из неког разлога недоступан, односно није присутан, полицијски службеници могу приступити претресању без уручења наредбе (чл. 156. ст. 3. ЗКП-а). Пре претресања, неопходно је обезбедити два пунолетна сведока који ће се упозорити да су у обавези да прате ток претресања.

Након извршене доказне радње, у полицијском записнику о претресању се констатује да су присуствовали и пунолетни сведоци, наведу се њихова имена и презимена, о чему исти, након указаног права на унос примедбе, потписују сачињени записник. У оваквом случају, сведоци претресања у поступку представљају гаранцију да је радња претресања од стране полицијских службеника извршена у складу са законом, док својим потписом гарантују да је радња претресања извршена онако како је и наведено у записнику о претресању.⁴⁵¹

---

⁴⁵¹ Алексић, Ж., Шкулић, М., (2007). *Криминалистика*, Правни факултет Универзитета у Београду и ЈП Службени гласник, Београд, стр. 77.

Уколико полицијски службеници нису ангажовали два пунолетна сведока, у складу са чланом 79. ст. 3. ЗКП-а, може доћи до озбиљне повреде одредбе, што доводи у питање веродостојност записника о претресању као доказ у поступку. Међутим, новим ЗКП-ом предвиђено је да се претресање може извршити без присуства два сведока у случају и под условима као и за претресање без претходног уручења наредбе о претресању.^{452,453}

Водећи се националном судском праксом, ваља указати на рестриктиван став суда у погледу законских услова спровођења претреса. Тако је, рецимо, у пресуди ВСС Кж. 1849/03 од 29. 12. 2003. године и пресуди Окружног суда у Београду К. 228/03 од 24. 6. 2003. године изнето гледиште да се судска одлука не може заснивати на доказима прибављеним претресањем стана, с обзиром да је истом присуствовао само један, а не два сведока.

Када је у питању претресање лица и сведока, намеће се родно условљена обавеза, односно правило да особе женског пола мора претресати овлашћено службено лице које је такође женског пола. Јасно, исто ће се односити на особе мушког пола које морају претресати овлашћена службена лица мушког пола. Дакле, како се наводи у одредби члана 156. ст. 8, предвиђено је да приликом спровођења претресања лица, лице које спроводи претресање морају бити истог пола као и лице које се претреса. Тек особеност у овом смислу односи се и на обавезу да сведоци буду такође истог пола као и лице према коме се спроводи ова радња.

Поред претходних одредби којима законодавац инсистира на обазривости поступања, поштовању достојанства личности и интимности, поступак претресања стана подлеже и другим правилима. Тако се у контексту заштите кућног реда ова радња по правилу врши дању. Тек изузетно, могуће је да полиција изврши претрес

---

⁴⁵² Бошкових, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.*, стр. 130-131.

⁴⁵³ Ђорђевић, С., Костић, Н. Д., & Литавски, Ј. (2012). *Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији*. Београд: Београдски центар за безбедносну политику, 8-14.

и ноћу, а под претпоставком да је исто започето, а није завршено током дана, односно уколико је то наредбом експлицитно омогућено.

Коначно, ваља напоменути да је могућ сценарио сходно коме држалац стана није присутан или неће добровољно да дозволи приступ и откључа просторије које требају бити објекат претресања. Тек у датој ситуацији могуће је отварање истих применом силе. Ипак, приликом отварања или претресања предмета, попут намештаја или уређаја у домаћинству, налаже се обазривост поступања и избегавање непотребних оштећења. Јасно, ради се приватној својини лица чија кривица није доказана, те се у том смислу дозвољавају само оне радње које су доказно усмерене.

Примери судске праксе показују поново да судови имају доста рестриктивно тумачење елаборираних законских одредби. Примера ради, пресуда ВСС, Кж. 2064/05 од 21. 12. 2005. године и Окружног суда у Сомбору, К. 72/04 од 23. 5. 2005. године, налази прибављене доказе недозвољеним с обзиром на то да у зачињеном записнику нису наведени разлози зашто је претресање обављено ноћу и без присуства сведока.

Препознајући специфичност ситуационог контекста у погледу потреба претресања војних објеката, просторија државних органа, предузећа или других правних лица законодавац предвиђа нешто другачија правила. Наиме, у датом оквиру позива се да претресању присуствује надлежни руководилац или лице које он одреди. Поново, као и у контексту могућности присуства правног заступника, уколико се позвано лице не одазове, три сата од момента уручења позива, приступиће се претресању и без његовог присуства.

Сличан оквир посебних захтева односи се и на ситуације када је потребно извршити претресање адвокатске канцеларије или стана или других просторија где адвокат станује. Наиме, у датом оквиру неопходно је о томе обавестити надлежну адвокатску комору чији ће председник одредити адвоката који ће присуствовати претресању. Ако се одређени адвокат од стране председника надлежне адвокатске

коморе не појави у року од три сада од момента позивања, приступиће се претресању, што је одређено чланом 156. ст. 6. ЗКП-а.

И док је јасан захтев особености претресања војних објеката или просторија државних органа, поставља се питање оправданости овакве одредбе у контексту стана или других просторија адвоката. Имајући у виду да адвокати једнако могу бити извршиоци кривичних дела као и остали грађани, упитно је шта заправо овакав оквир закона штити. Симплификовано, уколико би се адвокат појавио као осумњичени извршилац кривичног дела убиства, нејасно је зашто би се поставио рестриктивнији захтев претресања, рецимо, стана и проналажњења предмета извршења кривичног дела, него у случају осталих грађана.

Разрешење ове дилеме, садржано је у одредбама члана 35. ст. 2. Закона о адвокатури према којем се претрес адвокатске канцеларије може одредити само у погледу тачно одређених списа, предмета или докумената. Отуда се закључује да правном инволвираношћу адвоката у различите предмете, наведени ниво захтева, заправо штити однос поверљивости који адвокат има са својим клијентима, те њихова даља права пред надлежним органима.

Остајући у истом оквиру анализе, поставља се практичан проблем приликом поступања органа поступка, односно полиције. Наиме, горе елаборирана одредба о искључивој усмерености претресања на конкретне списе или предмете, није предвиђена ЗКП-ом. Тек очекивати да сваки полицијски службеник, који приликом обављања задатих послова и задатака, познаје одредбе Закона о адвокатури, није реалистично, а што може опет имати последице у даљем кривичном поступку. Заправо, могло би се доћи у ситуацију издвајања записника о претресању као незаконитог доказа.

Важан сегмент законских услова претресања односи се и на сегмент поступања са уређајима за аутоматску обраду података. Наиме, сходно тексту закона, држалац предмета или присутно лице има обавезу да овлашћеном лицу омогући приступ и пружи потребна обавештења за његову употребу, осим у

случају када се ради о лицу које је окривљено или лицу које је искључено или ослобођено дужности сведочења, што је регулисано чланом 157. ст. 3. ЗКП-а.

Осврнувши се на представљени сегмент, ради се, наиме, о врло штуром нормирању, које у сложености савремених, дигиталних технологија, заправо отвара бројна питања. Тако, Ивановић⁴⁵⁴ упућује на потребу разликовања увиђаја и претресања уређаја за аутоматску обраду података. При томе, исти аутор истиче да претресање представља далеко темељнију радњу у свом захвату, која задире у срж предмета претресања, чак и уз опцију његовог оштећења. Отуда контекст претресања ове групе уређаја укључује примену различитих софтверских алатки, а које омогућавају претраге, сецирање садржине меморије или њено дуплирање. Заправо, ради се о таквој врсти поступања, која по својим особеностима бива ближа вештачењу, него класичном поимању претресања просторија и лица.

Сличан проблем односи се и поређење наведене радње са контекстом посебних доказних радњи, а нарочито надзора комуникација. У том смислу, ваља истаћи да се у литератури често истиче пример пресуде Окружног суда у Чачку К. 96/07 од 15. октобра 2007. године и пресуда Врховног суда Србије Кж-И-2678/07 од 18. фебруара 2008. године, а којом се износи став да прегледање СМС порука на телефону не представља радњу претресања.

На основу свега наведеног, истичемо да је претресање стана или лица, доказна радња која се документује записником о претресању, у којем се описују пронађени и привремено одузети предмети и исправе, место на којем су пронађени, а у случају ако се претресање врши ноћу, у записнику ће се образложити сви разлози.

Приликом уношења одузетих предмета у записник, неопходно је да се детаљно опишу и унесу све њихове специфичности у циљу каснијег препознавања. Приликом одузимања предмета или исправа, одмах се, на лицу места, сачињава

---

⁴⁵⁴ Ивановић, З. (2015). *Питање поступања са дигиталним доказима у српском законодавству*. Криминалистичка теорија и пракса, 2 (1/2015), 7-21.

потврда о привремено одузетим предметима или исправама и уручује се лицу од кога су предмет или исправа одузети.

Записник о претресању стана и других просторија, приликом претресања сачињава записничар, ако га има, или овлашћени полицијски службеник који врши ову доказну радњу. У записник се приликом сачињавања уносе примедбе присутних лица, уколико их има, потом се потписује лице које је власник или држалац стана или других просторија, односно лице над којим је извршено претресање, затим потписују овлашћени полицијски службеник који је вршио претресање, оба лица која су у својству сведока присуствовали и записничар ако га је било, или адвокат ако је присуствовао претресању. У случају да неко од лица одбије да потпише записник, то ће се у истом констатовати, као и разлози за непотписивање. Такође, познато је да се у циљу веродостојности пронађених материјалних доказа, поступак претресања може снимити тонски или оптички, а пронађени предмети се могу посебно фотографисати. Наведени аудио или видео – снимци, као и фотографије сачињене приликом претресања стана или других просторија или лица, прилажу се као доказ уз записник о претресању и исти се евидентирају. Такође, наводимо да је снимање и фотографисање обавезно у случају да се претресање врши без присуства сведока или без представника адвокатске коморе, што је регулисано чланом 157. ст. 5. ЗКП-а.

У случајевима када се, приликом претресања, пронађу предмети који не проистичу из кривичног дела због којег се врши претресање, већ из другог кривичног дела које се гони по службеној дужности, предмети ће се одмах, без одлагања, уз потврду, привремено одузети, обавештава се јавни тужилац ради покретања кривичног поступка. Уколико јавни тужилац утврди да нема основа за покретање кривичног поступка или ако престану разлози због којих су предмети привремено одузети, или не постоје разлози за трајно одузимање, одузети предмети ће се одмах вратити лицу од кога су и одузети.

Овлашћени полицијски службеник и јавни тужилац, осим по наредби суда, могу ући у туђи стан и друге просторије ради претресања у случајевима који су предвиђени одредбом члана 158. ст.1. ЗКП-а, а то су:

- уз сагласност држаоца стана и других просторија;
- ако неко зове у помоћ;
- ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела;
- ради извршења одлуке суда о притварању или довођењу окривљеног;
- ради отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину.

Приликом уласка у стан и друге просторије из напред наведених разлога, јавном тужиоцу и полицији није потребна наредба, као ни присуство два грађана у својству сведока, али је неопходно да полицијски службеник држаоцу стана саопшти разлоге претресања и да има право да уложи примедбу на овакав поступак полиције. Примедбу коју би држалац или присутно лице изнело, полицијски службеник је дужан да унесе у потврду о уласку у стан или у записник о претресању, ако је претресање извршено. Потврда о уласку у стан и друге просторије издаје се лицу или држаоцу стана или других просторија у којој ће се навести разлог уласка у стан или другу просторију, као и примедба држаоца стана или другог лица, уколико их је било у односу на поступак овлашћеног службеног лица.

Уколико се, ипак, изврши претресање, онда је овлашћено службено лице дужно да сачини записник о претресању. У записнику се од стране полицијског службеника морају навести разлози уласка у стан или друге просторије, као и разлози због којих је претресање извршено. Уколико је приликом претресања стана или других просторија, или лица дошло до одузимања предмета, полицијски службеник је дужан да одмах о томе сачини потврду о привремено одузетим предметима и уручи је лицу од кога су предмети и одузети.

Када јавни тужилац и полиција изврше претресање стана или других просторија на основу наведених услова, дужни су да о предузетој радњи одмах, без одлагања, поднесу извештај о извршеном претресању без наредбе судији за претходни поступак. На основу добијеног извештаја о извршеном претресању, судија за претходни поступак оцењује да ли су за претресање стана или других просторија законски услови били испуњени, што представља вид контроле поступања полиције и тужилаштва у претходном поступку, као контрола примене начела законитости.

Радњу претресања лица, без наредбе судије за претходни поступак и без два сведока, могу извршити само полицијски службеници, и то у следећим случајевима:

- приликом извршења наредбе за довођење лица;
- приликом лишења слободе лица;
- ако постоји сумња да лице код себе поседује оружје или оруђе којим може повредити себе или друго лице;
- ако постоји сумња да ће одбацити, сакрити или уништити предмете које треба одузети као доказ у кривичном поступку.

Посебно треба истаћи да су полицијски службеници, приликом уласка у стан или друге просторије без наредбе судије за претходни поступак, у обавези да поштују законске прописе и да поступају у складу са истим, јер свако непоштовање прописа, поступка приликом сачињавања потврда и записника о претресању, обавезе, права држаоца стана или другог лица и сведока и извештавање судије за претходни поступак, може довести у питање судску одлуку. Због свега напред наведеног, оптужени може бити ослобођен за кривично дело које му се ставља на терет.

На крају свега наведеног, можемо закључити да је ова доказна радња, односно претресање стана или лица, веома специфична, те се мора водити строго

рачуна, мислећи на полицијске службенике, да се комплетан поступак изведе у складу са законом и прописима⁴⁵⁵. У противном ће се целокупан труд, знање и залагање уложено у проналажење и обезбеђивање ваљаних доказа, одбацити због пропуста у процедури.

Стога апелујемо на све припаднике Министарства унутрашњих послова и друге државне органе и институције, који учествују и спроводе ову доказну радњу, да се, у складу са Законом и Уставом, поштујући одредбе, строго придржавају прописаних процедура, јер ће, у супротном, омогућити да се извршиоци кривичних дела ослободе оптужбе због пропуста у процедури.

5.8. Привремено одузимање предмета

Водећи се текстом Устава Републике Србије, овај највиши правни акт јемчи мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона. То практично значи да се право својине не може ограничити нити одузети. Ипак, изузетак у овом смислу представљају она поступања, на основу закона, а којима се штити јавни интерес⁴⁵⁶.

Када је у питању привремено одузимање предмета, као доказна радња, ради се о оним поступањима која имају за циљ обезбеђивање материјалних доказа за покретање и вођење поступка. У ствари, могло би се условно тумачити да се ради о мери обезбеђења присуства или притвору који се спроводи према имовини.

У погледу времена предузимања ове радње исто се углавном везује за спровођење претресања. Ипак, према пресуди Врховног касационог суда К33 754/2015. од 10. 9. 2015. године, ову радњу могуће је извршити и током увиђаја,

---

⁴⁵⁵ Дапчевић-Марковић, Ј. (2007). *Право на приватност и поступање полиције*. Криминалистичке теме. 6 (1-2). 347-364.

⁴⁵⁶ *Влада Републике Србије (2006). Устав Републике Србије*. Београд: Канцеларија за сарадњу са медијима.

односно, у изузетним и специфичним случајевима, привремено одузимање предмета може се спровести и самостално. Према Бејатовићу и сарадницима,⁴⁵⁷ може се рећи да поступак одузимања предмета почиње започињањем неке друге доказне радње. Ово подразумева радње претресања или увиђаја ствари, односно привременог одузимања предмета као самосталне доказне радње.

Основни циљ привремено одузетих предмета јесте одузимање предмета који би могли бити од пресудног значаја приликом доношења одлуке о покретању и вођењу кривичног поступка, а исто тако могу бити и од пресудног значаја приликом доношења коначне судске одлуке.

Као и све доказне радње, тако и ову, неопходно је извршити у складу са важећим прописима. Пре извршења радње, потребно је одредити који су то предмети који могу послужити у кривичном поступку. Предмети који се у складу са кривичним законом могу одузети, јесу предмети који су употребљавани за извршење кривичног дела, предмети који су били намењени за извршење кривичног дела или предмети који су настали извршењем кривичног дела. Тачније, предмети који могу послужити као доказ у кривичном поступку, јесу предмети на којима су трагови извршења кривичног дела, односно предмет који је и сам траг извршења кривичног дела, предмети који су у вези са извршеним кривичним делом или предмети који су у вези са учиниоцем кривичног дела⁴⁵⁸.

Наведени оквир, премда у последицама сличан, треба разликовати од мере безбедности одузимања предмета, предвиђене Кривичним закоником. Наиме, чланом 87. предметног закона предвиђа се да се мера безбедности одузимања предмета може одредити у погледу предмета који је био намењен или употребљен за извршење кривичног дела или је настао извршењем кривичног дела, кад постоји опасност да ће се одређени предмет поново употребити за извршење кривичног дела, или кад је, ради заштите опште безбедности или из моралних разлога, одузимање предмета неопходно. Тек у овом смислу, сврха датих поступања

---

⁴⁵⁷ Бејатовић, С. и сар. (2013). *Op. cit.*, стр. 117.

⁴⁵⁸ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност, op. cit.*, стр. 134.

одређена је општом сврхом мера безбедности, а као отклањање стања или услова који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не чини кривична дела.

Вративши се садржају Законика о кривичном поступку, чланом 147. законодавац не експлицира који се предмети могу одузети. Тек додаток, у овом смислу, представља став 2. предметног члана којим се наводи могућност доношења одлуке о привременом одузимању средстава која су предмет сумњиве трансакције и њиховом стављању на посебан рачун ради чувања. Такође, оквиром предмета, који се могу одузети, сматрају се и уређаји за аутоматску обраду података, као и уређаји и опрема на којој се чувају или се могу чувати електронски записи.

Када је у питању оквир привременог одузимања наведене опреме и уређаја за аутоматску обраду података, ваља нагласити и то да се исто може извршити искључиво по посебној наредби суда, а у складу са одредбом члана 152. ст. 3. ЗКП-а, односно у оквиру радње претресања.

Посматрано у погледу надлежности предузимања доказне радње, привремено одузимање предмета исто је поверено органу поступка, који може бити јавни тужилац или полиција. Отуда ваља напоменути и да Закон о полицији⁴⁵⁹ чланом 92. предвиђа право полицијских службеника да привремено одузму предмет, под условом да околности случаја указују да је одређени предмет намењен за извршење кривичног дела или прекршаја, потиче или је настао као последица извршења кривичног дела или прекршаја. Истим оквиром, такође, предивђа се ово овлашћење и у случају ако је одузимање предмета неопходно за заштиту опште безбедности, односно ако лице коме је одузета или ограничена слобода има код себе и може да га употреби за самоповређивање, напад или бекство.

Текст закона предвиђа и одређене обавезе према држаоцу предмета. Тако ће се лице код којег се предмети налазе, обавезати да на захтев органа поступка омогући приступ предметима, пружи обавештења неопходна за њихову употребу и

---

⁴⁵⁹ („Сл. гласник РС“, бр. 6/2016. и 24/2018)

да их на захтев истог органа преда. Пре преузимања предмета, орган поступка ће извршити преглед предмета у складу са одредбом члана 148. ст. 1. ЗКП-а.

Предвиђајући могућност да држалац предмета одбије да предмете потраживања преда надлежном органу, Законик о кривичном поступку експлицира могућност новчаног кажњавања. Тако се, сходно члану 148. ЗКП-а, предвиђа новчано кажњавање у износу до 150.000,00 динара.

Занимљиво решење предметног контекста односи се на то да новчану казну може изрећи јавни тужилац или суд. Тек уколико лице поново одбије да изврши постављени захтев, дозвољава се могућност кажњавања истом казном.

Наведена одредба, ипак, упитна је из неколико аспеката. Тако се нотира да се држалац предмета кажњава два пута за јединствено понашање. Уколико, пак, може бити кажњен два пута, поставља се питање зашто не би казна могла бити изречена и трећи или четврти пут, односно зашто се иста мора ограничити истоветним износом, а не неком строжом казном. Истина, ово поставља питање бесконачног броја казни, што је свакако бесмислено.

Надаље, уколико претпоставимо сценарио у коме је потраживани предмет од већег значаја за разрешење кривичне ствари, питање је да ли је максималном збирном казном од 300.000 динара заиста исцрпљен репертоар притисака на држаоца предмета. Имајући било какав посредни интерес да не преда тражени предмет, стиче се утисак да 300.000 у појединим кривичним стварима не представља тако драстичну казну. Тек коначно, узимајући да се ради о флагрантном непоштовању суда, чини се логичним и могућност изрицања казне затвора, као крајњег механизма.

Предметни контекст кажњавања дозвољава и да кажњено лице поднесе одговарајућу жалбу. Ипак, треба напоменути да иста не задржава извршење Решења и о њој одлучује судија за претходни поступак или судско веће. Тек ово ће зависити од фазе у којој се налази кривични поступак.

Поред опште обавезе држаоца да преда тражене предмете, одредбом члана 149. ЗКП-а, одређене су категорије лица које су ослобођене наведене дужности. Тако се овим оквиром обухвата окривљено лице, као и лица која би својим исказом повредила дужност чувања професионалне тајне. Изузетак, у овом смислу, представља могућност обавезивања предавања предмета уколико исто предлаже окривљени или његов бранилац. Једнако као што окривљени не мора дати исказ, проширено тумачење овог права односи се и на искључивање обавезе предавања предмета који иду на штету окривљеног.

Водећи се радом Бошковића,⁴⁶⁰ ваља указати на три случаја у којима полицијски службеници могу извршити привремено одузимање предмета, у складу са важећим законским прописом, а то су:

- 1) када извршавају налог суда који им судија за претходни поступак повери ради привременог одузимања предмета, претресањем стана или других просторија и лица, наредбу за довођење окривљеног. Полиција може, уз обавезно издавање потврде о привремено одузетим предметима, привремено одузети предмете у складу са кривичним закоником, који могу послужити као доказ у кривичном поступку;
- 2) када предузимају одговарајуће потражне радње у предистражном поступку у складу са одредбама члана 286. ЗКП-а (нпр: преглед превозног средства, путника и пртљага, објеката и просторија одређених правних лица уз неопходно присуство одговорног лица и слично). Уколико полиција, приликом предузимања потражне радње, дође до предмета које треба одузети, полицијски службеник ће извршити одузимање предмета уз обавезно издавање потврде о привремено одузетим предметима.
- 3) Полиција може привремено одузети предмете у предистражном поступку, у складу са чланом 158, ст. 1, тачније, ако су испуњени законски услови да без

---

⁴⁶⁰ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.* стр. 135.

наредбе суда уђу у туђ стан или друге просторије и изврше претресање без присуства сведока, уколико за то постоји потреба .

Овлашћена службена лица полиције, приликом одузимања предмета, издају Потврду о привремено одузетим предметима, која у складу са одредбом члана 150. ст. 1. ЗКП-а, мора да садржи следеће:

- место проналаска предмета;
- детаљан опис предмета (са наведеним оштећењима и недостацима);
- подаци о лицу од кога се предмет одузима;
- својство лица код којег је предмет пронађен;
- потпис лица које је наведену радњу извршило.

Када је у питању привремено одузимање списа, који у поступку могу послужити као доказ, у складу са могућностима, требало би их пописати или ставити у омот и запечатити, тако да је приликом отварања запечаћених списа, неопходно присуство лица од којег су списи и одузети.

Међутим, у случају када се лице, од којег су списи одузети, не одазове позиву, запечаћени списи се отварају, прегледају и пописују без његовог присуства. Приликом прегледа списа од стране органа поступка, неопходно је водити рачуна да неовлашћена лица не сазнају њихов садржај. Исто тако, привремено одузети предмети могу се, у складу са одредбом члана 151, ст. 1. ЗКП-а, вратити држаоцу уколико престану разлози због којих су предмети привремено одузети, а не постоје разлози за њихово трајно одузимање и у случају да се не ради о предметима чији би повраћај угрозио интерес опште безбедности или морала.

Предмети који су привремено одузети, а неопходни су држаоцу, могу се вратити пре престанка разлога због којег су одузети, уз обавезу да га, на захтев органа поступка, преда. О постојању и престанку разлога за привремено одузимање предмета, одговорни су јавни тужилац и судија.

Привремено одузети предмети се предају суду на чување или се на други начин организује њихово чување. Ако полиција одузме предмете, по налогу суда, они се и предају суду, а предмети који се одузму самоиницијативно или по налогу јавног тужиоца, предају се јавном тужиоцу.

Дакле, на основу свега наведеног, можемо закључити да је поступак идентичан са доказном радњом претресања стана, односно да је привремено одузимање ствари и предмета саставни део претходне радње.

Предмети који се привремено одузимају, а могу послужити као доказ у кривичном поступку, јесу предмети на којима су трагови извршења кривичног дела, предмети који су у вези са извршеним кривичним делом или предмети који су у вези са учиниоцем кривичног дела, а могу бити значајни у кривичном поступку.

О сваком предмету који се привремено одузме, полиција састави белешку, односно записник у који унесе све специфичности и карактеристике, потом их заведе, а лицу од којег је предмет одузет изда потврду о привременом одузимању. Улога полиције је од великог значаја, такорећи кључна, јер уколико прикупљени докази, а уједно и привремено одузети, нису прикупљени у складу са законом и прописима, постоји велика вероватноћа да ће докази прикупљени на тај начин суд одбацити као невалидне и самим тим ослободити осумњиченог кривице.

Доказном радњом „*привремено одузимање предмета*“, уједно се и завршава овај део рада, а у наставку ће се приказати и објаснити које су то посебне доказне радње које овлашћена службена лица полиције, заједно са јавним тужиоцем и судијама предузимају, које су њихове специфичности и карактеристике.

6. ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ И УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ЊИХОВОМ СПРОВОЂЕЊУ

6.1. Општа разматрања

Посебне доказне радње представљају тему која значајно заокупља пажњу домаћих^{461,462}, али и иностраних аутора^{463,464}. Ради се, наиме, о покушају законодавца да сложена и строга процесна правила доказног контекста прилагоди све савременијим и комплекснијим феноменолошким карактеристикама криминалитета⁴⁶⁵.

Предметни оквир налази основ у различитим међународноправним изворима. Наиме, Скакавац⁴⁶⁶ истиче еквивалентни појам специјалних истражних техника, који представља садржај Конвенције против транснационалног организованог криминалитета, усвојене у Палерму 2000. године.⁴⁶⁷

Посебне доказне радње се у суштини користе када класичне полицијске истражне радње и мере не дају веће и за истрагу неопходне резултате, односно, када се класичне полицијске мере не могу користити пред судом као доказ и када имају неформалну сазнајну вредност за потребе координације и планирања даљих истражних радњи у кривичном поступку. Тада подаци и сазнања, добијени

---

⁴⁶¹ Радисављевић, М., & Ћетковић, П. (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*. Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.

⁴⁶² Бановић, Б. (2013). *Примена специјалних истражних техника у превенцији и репресији тешких облика криминала*, Зборник радова „Тешки облици криминалитета и државна реакција“, Требиње, 12–13. април 2013. године. – Бања Лука: Интернационална асоцијација криминалиста: Министарство правде Републике Српске: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.

⁴⁶³ Gluščić, S. (2012). *Posebne dokazne radnje*. *Policija i sigurnost*, 21 (3), 555-573.

⁴⁶⁴ Karas, Ž. (2012). *Neke poteškoće u provedbi radnje prikrivenog istražitelja*. *Policija i sigurnost*, 21 (3), 574-593.

⁴⁶⁵ Милошевић, М. (2003). *Организовани криминал*, Београд: „Службени лист СЦГ“.

⁴⁶⁶ Skakavac, Z., & Skakavac, T. (2017). *Special evidence-gathering procedures in Serbia: Criminal procedure regulation and practical application*. *Civitas*, 7 (2), 36-64.

⁴⁶⁷ (Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 6/2001: 20).

спровођењем посебних доказних радњи, имају већу и значајнију доказну вредност пред судом.⁴⁶⁸

Пратећи елаборацију Павловића,⁴⁶⁹ ове радње се могу користити у доказном контексту само уколико су предузете у складу са начелима легалитета, супсидијаритета, сразмерности и уз одобрење и надзор суда.

Када је у питању оквир супсидијаритета, дато подразумева да примена законом предвиђених мера долази у обзир само у оним случајевима када се блажим или стандардним мерама не може постићи спречавање, откривање и доказивање кривичних дела. При томе, исти аутор упућује да предузете радње не смеју бити искључиви извор доказног материјала, већ се морају позиционирати у ширем контексту поступања.

Проучавајући обимну криминалистичку, криминолошку и правну литературу, као основне карактеристике посебних доказних радњи, постављају се тајност, ограничено и неопходно задирање у зајемчена права и слобода човека и грађанина, те доказна неупотребљивост резултата ових радњи уколико су исте настале супротно начелу легалитета.⁴⁷⁰

Законом предвиђене, посебне мере се предузимају пре почетка кривичног поступка, са циљем да се дође до сазнања, односно да се открије структура, обим, облик и методе по којима делују криминалне организације у циљу покретања кривичног поступка против припадника тих организација, а резултати до којих се дође применом посебних доказних радњи могу се користити као докази постојања одређених чињеница. Како бисмо што прецизније и јасније објаснили појам и

---

⁴⁶⁸ Лукић, Т., (2011). *Доказне радње у кривичном поступку*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, стр. 24.

⁴⁶⁹ Павловић, З. (2012). *Значај оправданости успостављања тужилаштва посебне надлежности у сузбијању организованог криминалитета*. У: Бјелајац, Ж. & Зиројевић, М. (ур.), *Организовани криминалитет – изазов 20. века*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе. Стр. 591-608.

⁴⁷⁰ Бејатовић, С. и сар. (2013). *op.cit.*, стр. 124.

суштину, у наставку ћемо приказати и навести како поједини аутори дефинишу појам *посебне доказне радње*.⁴⁷¹

Посебне доказне радње су посебна доказна средства, методе и истражне технике којима се уз примену савремених техничких средстава, осигурава успешност у откривању, доказивању и сузбијању организованог криминала и других тешких кривичних дела. С обзиром да се, спровођењем тих радњи, задире у право приватности и основна људска права, уз опасност да лако могу бити злоупотребљене, не постоји законодавство које их у упоредном праву не познаје. У нашем кривичном законодавству, посебне истражне радње су биле присутне, најпре, само у поступку за кривична дела организованог криминала, а касније, изменом процесног законика, прошириле су се и на међународне злочине, корупцију и друга тешка кривична дела.⁴⁷²

Тајне мере и истражне технике сада су регулисане одредбама које важе и за редовни кривични поступак, док је њихова примена проширена на још већи број кривичних дела. Применом доказних радњи на велики број кривичних дела, настаје реална опасност, чиме се угрожавају основна људска права и слободе, право на приватност, као и право на слободно комуницирање. Имајући у виду, да се посебне доказне радње могу применити и према лицу за које се сумња да припрема извршење кривичног дела, опасност постаје израженија, јер се тиме помера кривична репресија на најраније фазе, а лице постаје осумњичено и пре него што изврши кривично дело.⁴⁷³

---

⁴⁷¹ Ђурић, Д., (2015). *Посебне доказне радње као вид судске, тужилачке и полицијске сарадње*, у: Међународна судска, тужилачка и полицијска сарадња у борби против криминала, XIV тематска међународна научна конференција, Тара, Удружење за међународно кривично право и Интермекс, Београд, стр. 456-466; Бановић, Б., Веселиновић, М., (2012). *Посебне доказне радње и нови Законик о кривичном поступку*, у: Актуелна питања кривичног законодавства, XLIX редовно годишње саветовање, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и Интермекс, Београд, стр. 142-159.

⁴⁷² Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.* стр. 149-150.

⁴⁷³ Илић, Г., Бошковић, Матић, М., (2015). *Посебне мере тајног прикупљања података у кривичном поступку - поглед из правосуђа*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, стр. 67.

Узимајући у обзир да су посебне доказне радње временски ограничене, постоји низ подела у које спадају:⁴⁷⁴

- 1) **дуготрајна операција** која подразумева вишемесечно спровођење одређених посебних доказних радњи, комбиновано или појединачно, и помоћу којих се континуирано више месеци скупљају могући докази и сазнања. Овде припадају *тајни надзор комуникација, тајно праћење и снимање осумњиченог и прикривени иследник*;
- 2) **краткотрајне операције** које се односе на период од месец дана, а понекад трају и само неколико дана, па чак и неколико сати. Примера ради, када се зна да ће се на тачно одређеном месту, у одређено време, десити купопродаја опојних средстава, пре самог лишења слободе, уз тајно праћење, и прикупе и други могући докази о умешаности лица која не учествују непосредно у примопредаји, а те доказе не би било могуће прикупити на други начин;
- 3) **ad hoc тајне операције** које подразумевају тајне операције за које полицијски службеници имају веома мало времена, односно време за припрему и време за извршење овакве тајне операције је минимално јер је неопходно у што краћем року извршити одређено хапшење, односно лишавање слободе осумњиченог лица.

Посебне мере, односно посебне доказне радње, деле се на:⁴⁷⁵

- 1) **мере полицијске инфилтрације** у које спадају ангажовање прикривеног иследника, склапање симулованих правних послова и пружање симулованих услуга;
- 2) **мере тајне полицијске опсервације** у које спадају тајни надзор комуникација, тајно праћење и снимање осумњиченог, контрола пословних и личних рачуна осумњиченог и контролисана испорука.

---

⁴⁷⁴ Лукић, Т., *op. cit.* стр. 25.

⁴⁷⁵ *Ibid.*

Наиме, посебне доказне радње се најчешће користе за дела организованог криминала. Како бисмо ближе објаснили појам „организовани криминал“, наводимо дефиницију по ЗКП-у, члан 122, ст. 35, која истиче да је организована криминална група специфична група од три или више лица која постоје одређено време, и делује споразумно ради вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

Организовани криминал представља скуп двеју или више врста кривичних дела, као што су:⁴⁷⁶

- кривично дело самог организовања криминалног удружења, односно кривично дело удруживања ради вршења кривичних дела;
- скуп кривичних дела која врше припадници организованог криминалног удружења.

Како се у ЗКП-у наводи, а одредбом чланова 166-187, прописане су мере тајног надзора, односно посебне доказне радње, а то су:

- 1) Тајни надзор комуникације осумњиченог;
- 2) Тајно праћење и снимање;
- 3) Симуловани послови;
- 4) Рачунарско претраживање података;
- 5) Контролисана испорука;
- 6) Прикривени иследник.

---

⁴⁷⁶ Шкулић, М., (2015). *Организовани криминалитет*, ЈП Службени гласник, Београд, стр, 236.

У даљем излагању биће образложена свака посебна доказна радња појединачно, са истакнутим својим карактеристикама, специфичностима и улогом полиције.⁴⁷⁷

Као прво, законодавство Републике Србије је регулисало и одредило општа правила посебних доказних радњи, након којих је конкретним нормама одредило и правила по којима се спроводе поједине посебне доказне радње. Према томе, у општа правила о посебним доказним радњама спадају:

- услови за предузимање посебних доказних радњи;
- поступање се материјалом који је прикупљен посебним доказним радњама;
- доказна вредност информација прикупљених посебним доказним радњама;
- случајни налаз до којег се дошло посебним доказним радњама;
- тајност података повезаних са посебним доказним радњама.

Дакле, осумњиченом се могу применити посебне доказне радње и могу бити материјалне природе, и то: 1) да постоје основи сумње да је извршио кривично дело организованог криминала, међународни злочин или теже кривично дело из члана 162. ЗКП-а; 2) да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би прикупљање тих доказа било знатно отежано, и формалне природе, и то: 1) да постоји писани образложени предлог за примену ових радњи; 2) да судија за претходни поступак донесе образложену наредбу о њиховој примени.

Приликом одлучивања о одређивању и трајању посебних доказних радњи, а с обзиром на то да се њима задире у основна људска права и слободе, орган поступка ће ценити да ли би се исти резултат могао постићи на начин којим се мање ограничавају права грађана, што је одеђено одредбом члана 161. ст. 3. ЗКП-а.

---

⁴⁷⁷ Више у: Шкулић, М., (2008). *Посебне доказне радње у новом законнику о кривичном поступку*, Ревизија за безбедност, вол. 2, бр. 1, стр. 19-24.

Посебне доказне радње се могу применити и према осумњиченима који нису извршили кривично дело, уколико постоје основи сумња да припремају неко кривично дело из области организованог криминала, међународног злочина или друго тешко дело. Материјални услови су одраз постојања основа сумње да се припрема неко од кривичних дела из члана 162. ЗКП-а и да околности указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати, или да би све напред наведено изазвало велику опасност и потешкоће. Применом посебних доказних радњи, својство осумњиченог се стиче раније него када се прикупљање доказа и доказивање спроводи по правилима редовног кривичног поступка.

У наставку ће се приказати која су то кривична дела (по члану 162. ЗКП-а) у односу на која се примењују посебне доказне радње.

Под условима из члана 161. овог законика, посебне доказне радње могу се одредити за следећа кривична дела:

1) за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности. Ради се, наиме, о Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, односно о Закону о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине;

2) тешко убиство (члан 114. Кривичног законика), отмица (члан 134. Кривичног законика), приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185. ст. 2. и 3. Кривичног законика), разбојништво (члан 206. ст. 2. и 3. Кривичног законика), изнуда (члан 214. став 4. Кривичног законика), фалсификовање новца (члан 223. ст. 1. до 3. Кривичног законика), прање новца (члан 231. ст. 1. до 4. Кривичног законика), злоупотреба положаја одговорног лица (члан 234. Кривичног законика), злоупотреба у вези са јавном набавком (члан 234а Кривичног законика), неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246. ст. 1. до 3.

Кривичног законика), угрожавање независности (члан 305. Кривичног законика), угрожавање територијалне целине (члан 307. Кривичног законика), напад на уставно уређење (члан 308. Кривичног законика), позивање на насилну промену уставног уређења (члан 309. Кривичног законика), диверзија (члан 313. Кривичног законика), саботажа (члан 314. Кривичног законика), шпијунажа (члан 315. Кривичног законика), одавање државне тајне (члан 316. Кривичног законика), изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости (члан 317. Кривичног законика), повреда територијалног суверенитета (члан 318. Кривичног законика), удруживање ради противуставне делатности (члан 319. Кривичног законика), припремање дела против уставног уређења и безбедности Србије (члан 320. Кривичног законика), тешка дела против уставног уређења и безбедности Србије (члан 321. Кривичног законика), недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (члан 348. став 3. Кривичног законика), недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи (члан 350. ст. 2. и 3. Кривичног законика), злоупотреба службеног положаја (члан 359. Кривичног законика), трговина утицајем (члан 366. Кривичног законика), примање мита (члан 367. Кривичног законика), давање мита (члан 368. Кривичног законика), трговина људима (члан 388. Кривичног законика), угрожавање лица под међународном заштитом (члан 392. Кривичног законика) и кривично дело из члана 98. ст. 3. до 5. Закона о тајности података;

3) спречавање и ометање доказивања (члан 336. став 1. Кривичног законика) ако је учињено у вези са кривичним делом из тачке 1) и 2) овог става.

Посебна доказна радња из члана 183. ЗКП-а може се одредити само за кривично дело из става 1. тачка 1) овог члана.

Под условима из члана 161. овог законика, посебна доказна радња из члана 166. овог законика може се одредити и за следећа кривична дела: неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права (члан 199. Кривичног законика), оштећење рачунарских података и програма (члан 298. став 3. Кривичног законика), рачунарска саботажа (члан 299. Кривичног законика),

рачунарска превара (члан 301. став 3. Кривичног законика) и неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (члан 302. Кривичног законика).

Даље, доказне радње одређује судија за претходни поступак наредбом која има законом прописани садржај, експлицитно прописан и прилагођен природи и циљу сваке доказне радње, изузев контролисане испоруке. Трајање реализације доказних радњи одређује се у складу са потребом и морају се прекинути чим престану разлози за њихову примену. С обзиром на то да свака од ових мера задире у повреду основних људских права, прописано је за сваку од њих време у коме може бити примењивана. Супротно осталим мерама, мера контролисане испоруке нема одређивање крајњег рока за извршење, јер одређивањем времена примене не би имало смисла ни резултата примене.

С обзиром на то да је законодавац одредио трајање мера, допуштено је из оправданих разлога продужење рока, који је временски ограничен. Примена доказних радњи дозвољена је у року од три месеца, осим мере прикривеног иследника. Наведени рок се може продужити највише за још три месеца. Што се тиче кривичних дела из области организованог криминала и ратног злочина, трајање мера посебних доказних радњи се може продужити за још два пута у трајању од по три месеца.

Посебна мера прикривеног иследника може се користити годину дана, али се тај рок може продужити за још највише шест месеци. Уз образложени захтев јавног тужиоца, продужење рока трајања сваке посебне доказне радње одређује судија за претходни поступак.

На основу наредбе судије за претходни поступак, полиција извршава посебне доказне радње о чему доставља писани извештај о спроведеним мерама и доказни материјал. У складу са одредбом члана 163. ЗКП-а одређено је да се судска одлука може заснивати на доказима прибављеним посебним доказним радњама у предистражном поступку.

Прикупљени материјал приликом спровођења посебне доказне радње се неће користити у следећим случајевима:

- када јавни тужилац не покрене кривични поступак у року од шест месеци;
- када јавни тужилац изјави да га неће користити у поступку;
- када јавни тужилац изјави да неће захтевати покретање кривичног поступка против осумњиченог.

У том случају, сав прикупљени материјал биће уништен на основу решења које доноси судија за претходни поступак. Приликом уништења доказног материјала, обавезно је присуство судије за претходни поступак, који поводом уништења доказног материјала сачињава записник.

Полицијски службеници, поступајући по наредби судије у претходном поступку за предузимање посебних доказних радњи, често долазе до прикупљања материјала који проистиче из другог кривичног дела, а не из кривичног дела поводом којег је издата наредба, тзв. случајни налаз. Прикупљени доказни материјал се не може користити ако се случајни доказ не односи на кривично дело за које се може предузети доказна радња, тачније не припада групи дела из члана 162. ЗКП-а. Одредбом члана 164. ЗКП-а одређено је да се такав материјал може користити само ако се односи на кривично дело за које је издата наредба за предузимање посебне доказне радње.

Применом посебних доказних радњи, захтева се и тајност у поступању поводом чега је одредбом члана 165. ЗКП-а одређено да се предлози и одлуке за одређивање посебних доказних радњи бележе у посебном уписнику, те се чувају заједно са материјалом о спровођењу посебних доказних радњи са ознаком „посебне доказне радње“, на омоту списа и ознаком одговарајућег степена тајности („строго поверљиво“, „поверљиво“, „интерно“ и сл.). Сва лица која су на било који начин током овог поступка сазнала за наведене податке, дужна су да их чувају као тајну.

Дакле, на основу свега наведеног, можемо закључити да се посебне доказне радње, по правилу предузимају пре почетка кривичног поступка, са циљем да се открије структура, облик, обим и методе извршења кривичног дела у циљу покретања кривичног поступка, а резултати ових посебних доказних радњи могу се користити у кривичном поступку као доказ постојања одређених чињеница. За разлику од редовних доказних радњи, посебне доказне радње се могу применити само под Законом прописаним условима и само код одређених кривичних дела утврђених ЗКП-ом.

6.2. Контролисана испорука

Контролисана испорука представља једну од посебних доказних радњи у репертоару поступања која је усмерена ка спречавању и сузбијању нарочито опасних облика криминалитета. Ради се о таквом облику овлашћења и извршавања од стране полицијских службеника, који не само да је у складу са новим интенцијама Законика о кривичним поступку, већ и читавог сета националних стратегија. Наиме, реч је о укупним напорима друштва ка сузбијању одређених понашања, а садржаних у Националној стратегији за борбу против организованог криминалитета⁴⁷⁸, Националној стратегији за борбу против прања новца и финансирања теоризма⁴⁷⁹, Националној стратегији за борбу против корупције⁴⁸⁰, као и Стратегији за борбу против дрога у Републици Србији за период 2009-2013. године.⁴⁸¹

Посматрано у процесним аспектима, контролисана испорука је доказна радња чијом применом се одступа од начела легалитета кривичног гоњења. У питању је поступање где се и поред постојања основа сумње да је извршено кривично дело на

---

⁴⁷⁸ „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 - исправка, 101/07. и 65/08.

⁴⁷⁹ „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07. и 65/08.

⁴⁸⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 57/2013.

⁴⁸¹ „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 - исправка, 101/07. и 65/08.

територији Републике Србије, не покреће кривични поступак.⁴⁸² При томе, водећи се чланом 2. ст. 1. тч. 17, основ сумње се дефинише као скуп чињеница које посредно указују да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинилац. Заправо, не би било погрешно рећи да се дозвољава извршење кривичног дела, његово продужено трајање, а у контексту „вишег“ криминалнополитичког циља.

Прегледом криминалистичке и криминолошке литературе, посебне доказне радње налазе нарочит значај у борби против трговине наркотицима. Поред овога, најчешће се ради о откривању и доказивању кривичних дела, као што су кријумчарење дроге, оружја, муниције, експлозивних материјала и направа, новца, културних добара, цигарета, техничке робе и друге вредне робе која представља значајну делатност организованог криминала.

Анализирајући пут од тачке производње до коначног конзумента, Бановић и Маринковић⁴⁸³ упућују да се интересовања полиције не ограничавају само на онога код кога је дрога (или друге недозвољене ствари) непосредно пронађена. Заправо, поред „мула“ које преносе дрогу или курира, нарочита важност посвећује се идентификацији финансијера, организатора, корумпираних државних службеника у полицији и царини, те рутама и начинима кријумчарења. Тек идентификујући све ове сегменте хијерархије, односно, лидере оваквих организованих група, могуће је остварити значајније друштвено превентивне и протективне ефекте.

Представљајући примере полицијских активности у контексту контролисане испоруке, неретко се у медијима спомињу акције Интерпола или других међународних полицијских организација. Једна од њих, реализована 2008. године од стране Еуроцаста I Европола, координирала је полиције Данске, Шведске, Холандије, Белгије, Немачке и Данске. Наиме, добијајући сазнања о планираном транспорту велике количине амфетамина, холандска полиција је обележивши

---

⁴⁸² Попара, В. (2010). *Специфичности поступања јединица за опсервацију приликом реализације контролисане испоруке дроге*. Безбедност, Београд, 52 (1), 238-257.

⁴⁸³ Бановић, Б., Маринковић, Д., (2005). *Специјалне истражне радње и нове тенденције у савременој науци кривичног права*. У: Зборник радова „Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство“, XLII Саветовање Удружења за кривично право и криминологију СЦГ, Златибор-Београд, стр. 509-543.

пошиљку, исту пратила све до Шведске, где је и извршено хапшење седам лица, уз одузимање неколико стотина килограма ове дроге.

Поштујући претходно, ваља нагласити четири специфичности ове посебне доказне радње, и то:⁴⁸⁴

- 1) Републички јавни тужилац, односно јавни тужилац посебне надлежности једини су надлежни субјекти доношења одлуке о примени ове доказне радње. Тек у свим другим случајевима, јасно надлежан је суд;
- 2) сврха примене радње је прикупљање доказа за поступак и откривање осумњичених. С овим циљем се може одредити контролисана испорука којом се дозвољава да, уз знање и под надзором надлежних органа, незаконите или сумњиве пошиљке: буду испоручене у оквиру територије Републике Србије, или да уђу, пређу или изађу са територије Републике Србије. Начин спровођења овако одређене испоруке одређује јавни тужилац који је одобрио њену реализацију (члан 181. ст. 1. и 2);
- 3) контролисану испоруку спроводе полиција и други државни органи које одреди јавни тужилац, с тим да се улазак, прелазак или излазак незаконите или сумњиве пошиљке са територије Републике Србије спроводи уз сагласност надлежних органа заинтересованих држава и на основу узајамности, у складу са потврђеним међународним уговорима којима се детаљније утврђује њен садржај (члан 182. ст. 1. и 2);
- 4) по извршењу контролисане испоруке полиција, односно други државни орган доставља јавном тужиоцу извештај који садржи: податке о времену почетка и завршетка контролисане испоруке, податке о службеном лицу које је спровело радњу, опис примењених техничких средстава, податке о обухваћеним лицима и резултатима примењене контролисане испоруке (члан 182, став 3).

---

⁴⁸⁴ Бејатовић, С., *Кривично процесно право*, 2016, *op. cit.* стр. 349.

Основни смисао ове посебне доказне радње базира се на томе да дозвољена сумњива испорука, под надзором надлежних органа, буде испоручена у оквиру територије Републике Србије, да уђе, пређе или изађе са територије Републике Србије. Ради се, у ствари, о четири различита оквира, при чему је један унутарнационални, а три међународног типа. Односно, у циљу спровођења истраге и идентификације лица умешаних у извршење кривичних дела, уз тајни надзор надлежних органа, дозвољава се улазак, пролазак и излазак сумњиве пошиљке са територије Републике Србије⁴⁸⁵.

Уколико се ова мера спроводи у сарадњи више земаља, контролисана испорука се спроводи уз сагласност надлежних органа заинтересованих држава, на основу принципа узајамности и у складу са међународним уговорима којима је ова радња детаљно уређена. Ако пошиљка долази из неке друге земље, а није познато њено место испоруке, обавезно је учешће полиције и царинских органа. О спровођењу ове доказне радње и о начину спровођења, одлучује Републички јавни тужилац, јавни тужилац за организовани криминал или јавни тужилац за ратне злочине. Да би се спровођење ове радње наредило, неопходно је да буду испуњени сви прописани законски услови који су прописани за доказне радње, а на други начин се докази не би могли прикупити или би прикупљање било отежано.

Водећи се наводима Попаре,⁴⁸⁶ практична поступања полиције и тужиоца зависиће од самог сценарија, односно облика контролисане испоруке. Први и најједноставнији модел тако подразумева различите покушаје слања дрога редовним поштанским линијама. Тек по добијању оперативних информација од стране надлежних органа државе из које се шаље предметни пакет, полиција пропушта овакву пошиљку уз даље радње. Тако, уколико се располаже подацима о идентитету примаоца поруке, врше се све оперативне провере за оперативно интересантно лице, односно уколико постоји само податак о адреси приспећа,

---

⁴⁸⁵ Литавски, Ј. (2013). *Национални капацитети, међународна и регионална сарадња у борби против организованог криминала*. Преузето са http://media.crps.org.rs/2013/12/zbirka_predloga_prakticne_politike_za_reformu_polic_20140227_113421.pdf#page=30. Приступљено дана 21. 8. 2018. године.

⁴⁸⁶ Попара, В. [2010]. *Специфичности поступања јединица за опсервацију приликом реализације контролисане испоруке дроге*. Безбедност, Београд, 52 (1), 238-257.

покушава се утврдити могући прималац. Наравно, током ових поступања, неопходна је сарадња пружаоца поштанских услуга, а по утврђивању најпогоднијег тренутка приступа се лишавању слободе лица које је пакет послало, односно примило.

Потребно је нагласити да је за сваку испоруку неопходно посебно одобрење и да се одобрење за једну испоруку не може користити за друге испоруке. Уколико једна испорука треба да пређе две или више граница, неопходна је сарадња и одобрење надлежних органа тих земаља, као и сарадња Интерпола, а по потреби и других међународних органа.

Оперативни оквир поступања полиције у случајевима транзитних пошиљки кроз Србију, које су инициране од стране друге државе, претпоставља читав низ активности. Тако ће се од државне иницијативе тражити налог, било од стране суда или, пак, тужиоца који је наредио реализацију предметне технике. Надаље, претпостављајући тачку уласка у државу, што је најчешће одређени царински прелаз, процениће се могућност и осигурати тајно праћење. Ово подаразумева прикупљање информација о регистарским таблицама возила транспорта, као и податке о боји, марки, типу возила. Такође, како је могуће да пошиљка дође одговарајућим бродским или авио-контејнерима, потраживаће се пратећа идентификациона документација.

Међу подацима који су од значаја за поступање полиције, биће и фотографије могућих извршилаца, као и други релевантни подаци о њима. Коначно, како је могуће да ова доказна радња буде комбинована са другим посебним истражним поступањима, попут ангажовања прикривеног иследника, потребно је прибавити идентификационе информације о истом, те по потреби, податке о начину комуникације.

Након обављања побројаних радњи, полиција формира конкретни план поступања. Исти ће тако укључивати одређивање конкретног броја полицијских

службеника укључених у реализацији опсервације, као и спецификовање возила и примењене технике праћења⁴⁸⁷.

Како је могуће да на територији Србије дође до даљих примопредаја и промене начина транспорта, дефинише се начин комуникације са државама које партнерски учествују у конкретној акцији. Поред обезбеђивања сарадње са другим државним органима, а нарочито службом царине, сви прикупљени подаци, рачунајући писане извештаје, видео и фото-материјале, достављају се држави иницијатору, а по основу захтева за пружање међународне правне помоћи.

Коначно, у оперативном смислу поставља се и могућност да пошиљка, која ће бити предмет контроле, полазну тачку има у Србији, а да је коначна дестинација у некој другој држави. Тек у том контексту даље поступање биће одређено пре свега компатибилношћу законске регулативе у државама транзита или крајњег одредишта, односно чињеницом да ли је у датим државама законом дозвољена примена предметне истражне технике. Такође, даље оперативно поступање зависиће и од тога да ли је у истражном поступању укључен прикривени иследник.

Према Попари,⁴⁸⁸ уколико полиција или припадници службе царине утврде постојање, рецимо, дроге у неком терету, са циљним одредиштем ван Републике Србије, ова супстанца се измешта из терета, након детаљног увиђаја. Тек уз поштовање принципа тајности, изузимањем праве супстанце иста се замењује безазленим супстанцама, које својом тежином и габаратима одговарају пронађеној дроги. Такође, уколико је то могуће, садржају пошиљке ће бити монтиран и посебан уређај за глобално позиционирање.

Вративши се националним кривичнопроцесним одредбама, предметна доказна радња се може одредити и према лицу за које постоје основи сумње да припрема неко кривично дело, а постоји опасност да се на други начин то кривично дело не би могло открити, спречити или доказати, или би неспровођење ове радње могло произвести одређене потешкоће или опасност.

---

⁴⁸⁷ Попара, В. [2008]. *Тактика тајног праћења*. Безбедност, Београд, 50 (1-2), 161-180.

⁴⁸⁸ Попара, В.(2010). *Op.cit.* стр. 248.

Приликом спровођења ове доказне радње, а у циљу ефикаснијег регистровања криминалне делатности и прикупљања доказа значајних за кривични поступак, користе се и друге методе тајног надзора као што су тајни оптички, аудио и физички надзор. Такође са циљем ефикаснијег спровођења ове посебне доказне радње, која се огледа прибављању доказа и откривању осумњичених, користе се посебне истражне технике као што су тајни надзор комуникације осумњичених или тајно праћење⁴⁸⁹, снимање, системом ГПС-а, ГИС-а и телекомуникационих уређаја⁴⁹⁰.

Након извршене мере контролисана испоруке, полиција има обавезу да поднесе извештај јавном тужиоцу. Извештај мора да садржи датум и време када је започет надзор над сумњивом или незаконитом пошиљком и када је завршен. Такође је неопходно унети податке овлашћеног службеног лица које је спроводило радњу, опис примењених техничких средстава, податке о лицима која су обухваћена и резултате спровођења ове доказне радње, што је предвиђено чланом 182. ст. 3. ЗКП-а.

Сходно томе, контролисана испорука представља надгледање илегалног транспорта предмета кривичног дела, као што су транспорт дроге, оружја, муниције и др. С обзиром на то да ова радња није била предвиђена законским прописом, била је обухваћена радњом пропуштања у оквиру оперативно-техничких метода, а спроводила се искључиво на основу одредбе посебне инструкције Министарства унутрашњих послова и изузетно од стране органа унутрашњих послова.

Имајући у виду све горе наведено, можемо истаћи да је посебна доказна радња „контролисана испорука“ једна од најмлађих доказних радњи која има за циљ откривање и доказивање кривичних дела под контролисаним условима. Она се првенствено користи ради откривања и доказивања кривичних дела незаконитог

---

⁴⁸⁹ Попара, В. [2006]. *Тајно праћење - нови аспекти*. Безбедност, Београд, 48 (2), 303-320.

⁴⁹⁰ Милојковић, Б., Маринковић, Д., (2007). *Системи за глобално позиционирање и њихов значај у откривању и доказивању кривичних дела*, Наука-Безбедност-Полиција, год. 12, бр. 2/07, стр. 41-59.

промета опојним дрогама, превоза нуклеарног отпада, оружја и томе слично, а потом, да се открију и сви учесници у кривичном делу, односно да се открију организатори и финансијери. Неопходно је да укажемо и на то да је ова мера слична мери тајног праћења, с тим да се мером тајног праћења открива непосредни извршилац, док се мером контролисане испоруке открива наручилац посла и организатор криминалних радњи и активности. Више о мери тајног надзора следи у наставку рада.

Поред чињенице да је наведена радња врло сложена у контексту потреба усклађивања кривичнопроцесне регулативе и сарадње на нивоу различитих државних и међудржавних органа, ваља истаћи да се ради о криминалистички врло сложеном поступку. Ово се намеће, пре свега, из разлога потребе одржавања конспиративности. Тек имајући у виду да организовање активности оваквог типа укључује различите припаднике полиције, царине, тужилаштва и то на нивоу више држава, јасно је колики су изазови у одржавању тајности и ефикасном спровођењу планираних задатака. Свакако, професионализам полицијских службеника, те добра сарадња са тужилаштвом, поставља се као императивна у датом контексту.

6.3. Тајни надзор комуникације

Тежња ка успостављању баланса између одржавања безбедности и приватности представља врло сложен задатак у реалитету услова данашњице^{491,492}. Неретко се тако могу наћи критике на рачун аутократских, тоталитарних режима који интрузивно задиру у приватност грађана, али и све већи апели државних органа о потреби проширивања права надзора и контроле.

---

⁴⁹¹ Dimitrijević, P. (2011). *Pravna regulacija elektronske komunikacije i pravo na privatnost*. Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Zbornik radova.

⁴⁹² Лечић, Б. [2017]. *Улога и значај посебне доказне радње тајног надзора комуникација у истрази кривичног дела тероризма*. Цивитас, 7 (2), 88-106.

На другој страни, инсистирање на поштовању права приватности често носи висок потенцијал злоупотреба, који у криминалном контексту може носити драстичне последице. Формирати отуда поуздан правни систем, са државним органима који имају довољно широк и довољно пластичан оквир надлежности, а не повредити осећања угрожавања приватности, чини се скоро немогућим⁴⁹³.

Водећи се наводима Ковачевића⁴⁹⁴, значајан оквир научних дискусија данас се посвећује бризи грађана у контексту питања ко прикупља дигиталне податке о њима, на који начин и са којим циљем. Имати увид у садржај и природу нечије комуникације, јасно отвара могућности даљих злоупотреба.

Тек друга перспектива ове приче, како то иста ауторка наводи, укључује јасно и оквир поступања према осумњиченим учиниоцима кривичних дела, где се намеће потреба спровођења таквих радњи којима се право на приватност мора ограничити. Ипак, ваља имати на уму, да у свим овим поступањима, полазна основа мора укључити презумпцију невиности, те се статус осумњиченог не може изједначавати са кривицом.

Анализирајући контекст јавних расправа, неретко се могу чути ставови сходно којима предметни оквир права брине само о онима који нешто крију. Уколико се нема шта прикривати, нема ни основа за бригу. И премда ово звучи логично из позиције полицијског службеника, који је усмерен ка откривању извршиоца кривичног дела, теоретичари попут Салова⁴⁹⁵ истичу опасност оваквих схватања.

Наиме, дати аутор истиче да је прилично једноставно посматрати приватност као опште добро. У том смислу, свако ограничавање овог добра се може оправдати вишим интересом, односно интересом колектива наспрам индивидуе. Ипак, инвазивније ограничавање у овој димензији не само да гуши

---

⁴⁹³ Игњатовић, Д. (2015). *Мере пресретања комуникације и задржавања података из перспективе Стразбура и прописа и праксе у Републици Србији*. Београдски центар за безбедносну политику, Београд.

⁴⁹⁴ Ковачевић, М. [2014]. *Тајни надзор комуникације - усклађеност са праксом Европског суда за људска права*. *Анали Правног факултета у Београду*, 62 (2), 164-179.

⁴⁹⁵ Solove, D. (2006). *A Taxonomy of Privacy*. *University of Pennsylvania Law Review*, 3, 477-560.

индивидуалност, већ ограничава свако удруживање појединаца сличних ставова, сужава поље грађанских слобода, стварајући и параноидну колективну климу страха од онога који надзире.

Питање права на приватност јасно, као што је то раније напоменуто, налази универзални карактер, те је препознато у бројним међународноправним актима. Међу различитим ваља напоменути да *Међународни пакт о грађанским и политичким правима* забрањује арбитрарно или незаконито мешање у приватност, породицу, дом или преписку. Коначно, исто се предвиђа и *Европском конвенцијом о људским правима*, где се експлицира да се кивне власти неће мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву, а у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

Пратећи праксу Европског суда за људска права предметни оквир чест је контекст разматрања. Тек о ком нивоу сложености се ради, може се видети кроз дескрипцију предмета *Р. Е. против Уједињеног Краљевства*⁴⁹⁶. Наиме, подносилац представке се жалио да су његове консултације са адвокатом у полицијској станици биле предмет тајног надзора, односно пресретања комуникације. Ипак, став владе Уједињеног Краљевства био је опозитан, сматрајући да се нормативни оквир не може тако рестриктивно тумачити. Тек у коначном, суд је донео одлуку потребе осигуравања односа поверљивости, при чему овакво поступање представља кршење раније поменутог члана 8. *Европске конвенције*.

Предметни оквир права регулисан је и Уставом Републике Србије. Тако се према члану 41, наводи да је тајност писама и других средстава комуникације неповредива, јер се сматра једним од основних људских права. Сва одступања су дозвољена само на одређено време и то на основу одлуке суда, ако су неопходна ради вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на

---

⁴⁹⁶ *Р. Е. против Уједињеног Краљевства*, бр. 62498/11, 27. 10. 2015. године.

начин који је предвиђен законом. Према томе, тајни надзор комуникације има свој уставни основ.⁴⁹⁷

Поред Устава⁴⁹⁸, услове за одређивање и спровођење ових мера, налазимо и у *Законику о кривичном поступку*, у члану 166, који истиче да ова посебна доказна радња обухвата два аспекта. Први се односи на комуникацију која се обавља путем телефона или других техничких средстава, а други на надзор електронске или друге адресе осумњиченог и заплону писама и других пошиљки. У пракси је веома чест случај да се оба сегмента обухвате применом ове посебне доказне радње.⁴⁹⁹

Дакле, посебна доказна радња „тајни надзор комуникације“ представља специфичан вид борбе против нарочито сложених и опасних облика криминалног деловања. Такође, представља посебан вид истражне радње као истражне технике. Тајни надзор подразумева озвучење просторија и лица, односно, опсервацију непосредне вербалне комуникације која је од велике важности приликом откривања нарочито сложених и опасних криминалних облика.

Ова посебна доказна радња одређује се испуњењем општих услова који су заједнички за све посебне доказне радње. Тек додатно, законодавац предвиђа могућност примене и у контексту других кривичних дела, а код којих, због самих феноменолошких особености није могуће одредити ниједну другу посебну доказну радњу.^{500,501}

У кривична дела за која се може одредити посебна доказна радња, тајни надзор комуникације, спадају кривична дела из области високотехнолошког криминала, и то:

---

⁴⁹⁷ Бркић, С., (2014). *Кривично процесно право I*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, стр. 389.

⁴⁹⁸ Живковић, М. [2006]. *Тајност писама према новом Уставу Србије и посебна доказна радња тајног звучног и оптичког надзора*. Наука, безбедност, полиција, 11(3), 3-16.

⁴⁹⁹ Илић, Г., *et. al.*, *op. cit.* стр. 393.

⁵⁰⁰ Више у: Николић, Г., Томовић, М., (2016). *Тајни надзор комуникације: законска регулатива и нека спорна питања*, *Зборник радова. Том 3*, Научно-стручни скуп са међународним учешћем Европске интеграције: правда, слобода и безбедност, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 121-143;

⁵⁰¹ Бошковић, А. (2015). *Op.cit.*, стр. 158.

- неовлашћено коришћење ауторског дела или предмета сродног права из члана 199. КЗРС;
- оштећење рачунарских података и програма из члана 289, ст. 3. КЗРС;
- неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи или електронској обради података из члана 302. КЗРС.

Како је већ наведено, законом је изричито одређено да под тајним надзором комуникације спада снимање комуникације која се обавља путем телефона или других техничких средстава, или надзор електронске или друге адресе осумњиченог, као и заплена писама и других поштиљки што је регулисано одредбом члана 166. ЗКП-а. Такође се, на надзор тајне комуникације, може односити прислушкивање обичних телефонских разговора, мобилне телефоније, јавне говорнице, факс, имејл, радио и слично. С обзиром на то да се надзор електронских адреса већ увелико користи као доказ у поступку, прописивањем тајног надзора комуникације само је озакоњено поступање надлежних органа у пракси.

У меру тајног надзора комуникације спадају:⁵⁰²

- 1) пресретање тзв. жичане комуникације (када се постављају посебни уређаји на телефонске или телеграфске жице);
- 2) пресретање непосредне, уобичајене говорне комуникације између саговорника;
- 3) пресретање електронске комуникације као трансфера негласових порука, посредовањем различитих информатичких преносних система, не укључујући жичане и обичне говорне комуникације.

Као правни основ за коришћење ове посебне доказне радње у Србији, у криминалистичкој литератури, наводи се, већ добро познат, *Законик о кривичном*

---

⁵⁰² Лукић, Т., *op. cit.*, стр. 44.

поступку, Закон о безбедносно-информативној агенцији⁵⁰³, Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији и слично.⁵⁰⁴ Применом ове посебне доказне радње, задире се у тајност писама и других средстава општења чија је неповредивост гарантована Уставом. Међутим, Устав изузетно допушта одступање од гарантоване тајности ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка, и то искључиво на одређено време и на основу одлуке суда што је предвиђено одредбом члана 141. ст. 2. Устава Републике Србије.

Имајући у виду напред наведено, посебну доказну радњу, тајни надзор комуникације, може наредити искључиво суд, односно судија за претходни поступак на образложени предлог јавног тужиоца. Наредба за примену ове посебне доказне радње, сходно члану 167, ст. 2. ЗКП-а, мора да садржи следеће елементе:

- лице према коме се тајни надзор комуникације одређује;
- законски назив кривичног дела;
- означавање познатог телефонског броја или адресе осумњиченог за које се основано сумња да их осумњичени користи;
- разлоге на којима се заснива сумња;
- начин спровођења ове посебне доказне радње;
- обим и трајање ове посебне доказне радње.

Примена посебне доказне радње, тајни надзор комуникација, може да траје најдуже три месеца. Тек уколико постоји потреба за даље прикупљање доказа, ова мера се може пружити за још три месеца. Међутим, за кривична дела из надлежности Тужилаштва за организовани криминал и Тужилаштва за ратне

---

⁵⁰³ Закон о безбедносно-информативној агенцији, „Сл. гласник“ РС, бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - одлука УС и 66/2014.

⁵⁰⁴ Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, „Сл. гласник“ РС, бр. 88/2009, 55/2012 - одлука УС и 17/2013.

злочине, може се продужити још највише шест месеци⁵⁰⁵. Према томе, можемо закључити да радња тајног надзора комуникација, за кривична дела из надлежности Тужилаштва посебне надлежности, може трајати најдуже годину дана. Јасно, како се ради о, по правилу, сложенијим предметима у којима је потребно обезбедити континуитет истражних поступања, став законодаваца иде у прилог датој потреби.

Ову посебну доказну радњу извршавају, углавном, овлашћени полицијски службеници, службеници БИА или ВБА. Имајући додатно у виду, да се садржај комуникације обавља кроз одређене услуге поштанских, телеграфских или других лица регистрованих за преношење информација, исте се законом обавезују у контексту сарадње са државним органима, те пружања, на закону заснованих, тражених информација.

Након спровођења тајног надзора комуникације, сходно члану 168, ст. 1. ЗКП-а, сачињавају се дневни извештаји који се са прикупљеним снимцима комуникације, писмима и другим пошиљкама која су упућена осумњиченом или која он шаље, доставља јавном тужиоцу и судији за претходни поступак на њихов захтев. Уколико се, у току спровођења ове мере, дође до сазнања да осумњичени користи други телефонски број и адресу, полиција је овлашћена да самостално прошири тајни надзор комуникације на тај телефонски број и адресу, о чему ће одмах, без одлагања, обавестити јавног тужиоца који ће судији за претходни поступак упутити предлог за накнадно одобрење проширења ове мере.

Судија за претходни поступак је у обавези да у року од 48 сати, од пријема предлога, донесе одлуку о проширењу тајног надзора комуникације. Ако судија за претходни поступак одбије предлог, сав прикупљени материјал се, сходно члану 169. ЗКП-а, уништава и не може се користити као у доказ у кривичном поступку.

Након спроведене посебне доказне радње, на основу члана 170, ст. 1. ЗКП-а, извештава се судија за претходни поступак од стране полиције, БИА или ВБА,

---

⁵⁰⁵ Бошковић, А. (2015). *Op.cit.*, стр.159.

односно достављају му се снимци комуникације, писма или друге пошиљке и подноси се судији посебан извештај који мора да садржи следеће:

- време почетка и завршетка мере надзора комуникације;
- податке о службеном лицу које је спроводило ову посебну доказну радњу;
- опис техничких средстава уз помоћ којих се вршио тајни надзор комуникације;
- број и расположиве податке о лицама над којима је извршена ова мера;
- оцену о сврсисходности и резултатима примене тајног надзора комуникације, односно евалуација примене ове посебне доказне радње.

Приликом отварања писама и других пошиљака, судија за претходни поступак ће строго водити рачуна о начину отварања доказног материјала како се не би оштетили печати и омоти адреса и списка, и на крају се сачињава записник о отварању. Потом се сав доказни материјал прослеђује јавном тужиоцу који одлучује и одређује да се снимци, добијени овом посебном доказном радњом, уз употребљена техничка средства, у целини или делимично препишу и опишу.

Пратећи судску праксу, као и данас медијски значајно праћене поступке против осумњичених у случајевима организованог криминалитета, питање тајног надзора комуникација представља честу тачку спорења процесних странака. При томе најчешћи покушаји одбране односе се на контекст изостављања одређених доказних материјала, те указивање на незаконито прибављање истих. Тек сложеност ових напора по правилу укључује доста сложена техничко-технолошка објашњења, али и питање поштовања процесних правила у контексту међународноправне помоћи и сарадње полицијских служби.

Остајући у истом контексту, ваља напоменути да поменута доказна радња, премда, по логици ствари, ефикасна, заправо може носити друга процесна оптерећења. Тако, треба имати на уму да су чланови организационих криминалних

група свесни ризика тајног надзора, те у пракси прибегавају различитим стратегијама самозаштите. Ово се најпре односи на различите облике шифрованих говора, где је касније, на самом суђењу, тешко довести одређене опште појмове или псеудониме са контекстом недозвољених радњи или роба⁵⁰⁶.

Да се ради о врло важном проблему, који оптерећује и државе региона, упућује и рад Вујић⁵⁰⁷. Тако, дата ауторка упућује на проблем избора лица које ће суду представити и интерпретирати овако шифрован материјал. Наиме, када су у питању тужиоци, није необично да се ради о особи која има тек посредна сазнања, те је питање пуног квалитета интерпретације лимитирано нивоом информисаности и непосредне укључености у спроведене доказне радње. Друга могућност пак односи се на проблем интерпретирања доказних садржаја од стране полицијских службеника, а којима опет неретко недостају стручна и техничка знања тумачења. Кумулативно, према датом извору, ово може водити процесним оптерећењима и губитку виталних доказа. Ако се при томе узме да је посао тајног надзора врло захтеван, у временској, па и финансијској димензији, као и да је врло тешко поново прибавити налог надлежног суда, јасно је да се ради о врло сложенем стручном и легислативном изазову.

Коначно, пратећи наводе Војиновића⁵⁰⁸, доказни материјали који садрже тонске записе по правилу су лошег квалитета. Уколико се ради о телефонским разговорима, дати аутор истиче, да говорник мења свој глас, настојећи да буде гласнији, са вишом интонацијом. Додатно, близина микрофона, као и амбијенталне сметње могу јасно утицати на квалитет тонског снимка. На другој страни, материјали добијени прислушним средствима подразумевају већу удаљеност прислушног уређаја од извора тона, те су могуће различите сметње и изобличења у гласу говорника. Тек сумарно, у контексту доказних вредности, материјали прибављени тајним надзором комуникација неретко захтевају различита

---

⁵⁰⁶ Преузето са <http://mondo.rs/a714776/Info/Drustvo/Presretnuti-razgovori-ne-dokazuju-da-je-Saric-organizovao-sverg.html> Приступљено дана 21. 8. 2018. године

⁵⁰⁷ Вујић, Д., & Зимоња, О. (2017). Доказна вриједност шифрованих порука из пресретнутих телекомуникација у кривичном поступку. Криминалистичка теорија и пракса, 4 (2/2017.), 91-105.

⁵⁰⁸ Војиновић, М. (2008). Утицај клиповања говорног сигнала на формантне фреквенције вокала. У: XVI Телекомуникациони форум ТЕЛФОР. 707-710.

вештачења, односно препознавања гласа, а како би се уопште утврдио да ли одређени тонски доказ представља говор осумњиченог⁵⁰⁹.

Ипак, анализирајући националну праксу, нотирају се и случајеви примене предметне доказне мере који су окончани правоснажним пресудама. Наиме, медијски пропраћени случај „Друмске мафије“, обухватио је доказним материјалом и пресретнуте телефонске разговоре чланова организоване криминане групе, а чији су гласови вештачењем потврђени. Ради се, наиме, о предмету којим је обухваћено преко шездесет лица, којима је на терет стављено да су оштетили буџет Републике Србије за више од шест милиона евра. Тек наведено извршили су издавајући дупликате преко 13.000 тикета-рачуна о плаћеној путарини, противправно задржавајући имовинску корист за себе и друга лица.

Премда је правоснажном пресудом један број лица избегао кривичну одговорност из разлога апсолутне застарелости, односно неки учесници ове групе нису идентификовани, суд је изрекао укупно казну чији збир прелази стотину петанест година затвора, као и обавезу плаћања јавном предузећу „Путеви Србије“ у висини од преко осамдесет милиона динара.

Према свему горе наведеном, можемо закључити да суштину посебне доказне радње „тајни надзор комуникације“ чини надзор и снимање комуникације која се обавља путем телефона или других техничких средстава или надзор електронске или друге адресе осумњиченог и заплону писама и других средстава од стране полиције или других овлашћених државних агенција, као што су Безбедносно-информативна агенција (БИА) или Војно-безбедносна агенција (ВБА).

---

⁵⁰⁹ Војновић, М. *Препознавање говорника помоћу дуговременог усредњеног спектра*. Наука - Техника - Безбедност, 53-66.

6.4. Тајно праћење и снимање осумњиченог

Тајно праћење и снимање осумњиченог представља још једну од посебних доказних радњи предвиђених репертоаром Законика о кривичном поступку. Ради се, наиме, о различитим криминалистичким поступањима која се намећу из потребе утврђивања кретања, успостављања контаката и размене информација коју криминално интересантно лице остварује.

Сам начин предузимања ове радње налази различите облике у пракси. Вујић⁵¹⁰ тако истиче да се исте могу предузимати уз само повремено ангажовање полицијских службеника, а када је потребно документовати нека очекивана поступања. Односно, може се, у складу са потребама организовати и по моделу 24/7, који практично подразумева континуирани мониторинг.

Према Живојину и Шкулићу,⁵¹¹ оперативни облици извршења ових радњи су прилично разноврсни. Ово подразумева праћење пешачењем или коришћењем неког превозног средства. Такође, може подразумевати оквир поступања на јвним површинама, односно отвореном простору или у ресторанима, хотелима и другим затвореним просторима. Тек најчешће, с обзиром на аспект мобилности лица која се прате, у пракси се ови оквири комбинују и прилагођавају непосредним потребама. Коначно, контекст ове радње може подразумевати и паралелно предузимање других законом предвиђених доказних опција, укључујући савремена техничкотехнолошка средства.

Према Пиповићу⁵¹², било да се ради о континуираном или повременом предузимању доказних радњи у контексту лица, објеката и простора, дати оквир може укључити оптичке или акустичке облике надгледања. При томе, у ову сврху

---

⁵¹⁰ Вујић, Д., & Зимоња, О. (2017). *Употреба и значај ГПС уређаја у примјени посебних истражних радњи*. Криминалистичка теорија и пракса, 4 (1/2017.), 31-49.

⁵¹¹ Живојин, А., & Шкулић, М. (2000). *Криминалистика*. Београд: Досије

⁵¹² Пиповић, Н. (2013). *Методи тајног надзора у сузбијању организованог криминала*, Годишњак студената, година I, 2, стр. 52–74.

користе се различити мобилни и минијатурни предајници, прислушкивачи и микрофон. Такође, ове радње могу укључити тајно фотографисање, затворене кабловске ТВ системе, примену уређаја за ноћно осматрање, али и надгледање посредством сателита. Према истом извору, дати оквири поступања могу укључити и компјутерске технологије, специјалне софтверске системе, мреже са дистрибуирањем процеса, као и посебне технике надгледања применом магнетних, сеизмичких, инфрацрвених или електромагнетних сензора. У коначном, дати оквир задатака може укључити и праћење посредством ГПС уређаја, ласерско прислушкивање, те друге савремене технологије.

Законски оквир тајног праћења и снимања, а у контексту метода сузбијања организованог криминалитета, први пут налази свој нормативни оквир, у Републици Србији, 2001. године. Предметне одреднице тако су експлициране у склопу законских решења која се тичу мера електронског надзора, снимања телефонских разговора и друге комуникације. Ипак, нови легислативни оквир актуелног ЗКП-а, наведена поступања представља као самосталне доказне доказне радње⁵¹³.

Као и све друге посебне доказне радње, тако и ову одликују извесне специфичност. Проминентним се отуда поставља да се под тајним праћењем и снимањем осумњиченог подразумева оптичко и акустично снимање лица ради стварања слике о кретању осумњиченог лица, његовим личним односима и везама са лицима из криминогене средине. Својеврстан циљ ове мере јесте:⁵¹⁴

а) откривање контаката или комуникације осумњиченог на јавним местима или местима и просторијама на којима је приступ ограничен, осим у стану осумњиченог због Уставне гаранције неповредивости стана (члан 172, ст. 2. Устава Републике Србије);

---

⁵¹³ Јовић, В.(2013). *Организовани криминалитет и његово сузбијање*. Београд:Институт заупоредно право

⁵¹⁴ Попара, В. (2008). *Тактика тајног праћења*. Безбедност, Београд, 50(1-2), 161-180.

б) утврђивање идентитета лица или да се утврди где се неко лице или ствар налази, односно да се лоцира одређено лице или ствар.

Заправо, како то елаборира Димитријевић⁵¹⁵, предметни оквир радњи пружа могућност идентификовања и хапшења учинилаца кривичног дела при самом чину извршења (*delicto in flagrant*) или приликом поделе кривичним делом прибављене имовинске користи. Такође, истим се омогућава и откривање евентуалних саучесника, средстава извршења противправног дела, предмета прибављених кривичним делом, те проналажења других корисних информација у вези са криминалном делатношћу

Суштинска разлика између посебне доказне радње „тајни надзор комуникације“ и „тајно праћење и снимање осумњиченог“ јесте што се у посебној доказној радњи „тајни надзор комуникације“ пресеће комуникација која се остварује употребом неког техничког средства. Тек када је у питању „тајно праћење и снимање осумњиченог“ наглашава се визуелна опсервација и праћење особе, односно надзор над комуникацијом *in vivo*.⁵¹⁶

Анализирајући процесне захтеве предметне радње, под претпоставком испуњености услова из члана 161. ст. 1. и 2. Законика о кривичном поступку, први корак подразумева да јавни тужилац поднесе образложени предлог судији за претходни поступак. Тек након оцене поднетог предлога, судија издаје наредбу за вршење ове посебне доказне радње. При томе, елементи који морају да буду обухваћени овом судском наредбом су следећи:⁵¹⁷

- податке о осумњиченом;
- законски назив кривичног дела;

---

⁵¹⁵ Димитријевић, О. (2016). *Тајно праћење и снимање*. Мастер рад. Универзитет у Приштини: Правни факултет Косовска Митровица

⁵¹⁶ Радисављевић, М., Ђетковић, П., (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*, у: Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у пракси, ур. Јовановић Ивана и Јовановић-Петровић Ана, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, стр. 163.

⁵¹⁷ Ђурђић, В., *Кривично процесно право* - општи део, *op. cit.*, стр. 335.

- разлоге на којима се заснива сумња;
- означање просторија, места или превозног средства;
- овлашћење за улазак и постављање техничких уређаја за снимање;
- начин спровођења, обим и трајање тајног праћења и снимања осумњиченог.

Како би полиција, неометано спровела ову посебну доказну радњу, неопходно је да судија за претходни поступак, у склопу наредбе изда и овлашћење за улазак и постављање техничких уређаја за снимање у одговарајуће просторије, места или превозна средства. Бошковић⁵¹⁸ наглашава да је наведено од изузетног значаја са аспекта заштите приватности лица. Тек наведено акцентује се у контексту Уставом загарантованог права о неповредивости стана, односно чињенице да се ова посебна доказна радња не може спровести у стану односно стамбеној јединици уколико било ко у њој станује, чак и ако се сумња да се у том стану одвијају договори за вршење криминалних радњи.

Временско трајање спровођења ове мере јесте најдуже три месеца, а уколико је неопходно више времена за прикупљање података, време спровођења ове радње може се продужити на још три месеца, односно најдужи период спровођења ове мере јесте укупно шест месеци. У специфичним случајевима кривичних дела за које је надлежно Тужилаштво за организовани криминал односно Тужилаштво за ратне злочине, мере тајног праћења и снимања може бити продужена два пута по три месеца односно на укупно годину дана.

У погледу овлашћења извршавања ових радњи, исто је поверено овлашћеним службеним лицима полиције, те припадницима БИА или ВБА. Дати оквир лица при том мора сачињавати дневне извештаје који се заједно са прикупљеним снимцима и осталим материјалима достављати судији за претходни поступак. Даљи оквир обавеза подразумева достављање посебних извештаја који су

---

⁵¹⁸ Бошковић, А. (2015). *Op.cit.*, стр. 163.

идентични онима који се праве приликом спровођења мера тајног надзора комуникације. Тек у коначном, и само поступање судије за претходни кривичан поступак приликом отварања омота списка и доказних снимака биће истоветно раније елаборираној процедури.

Поред елаборираног кривичнопроцесног аспекта, ваља напоменути да оперативни део радњи захтева поштовање и других легислативних оквира, попут Закона о полицији. Наиме, наведено произилази из чињенице да предметна доказна радња мора бити ослоњена на претходни, припремни сегмент полицијских поступања. Опсервирање ситуације, прикупљање података о физичком изгледу субјеката праћења, података о њиховим уобичајеним активностима, кругу лица са којима се састају, те увид у различите евиденције, нужно захтева поштовање приципа легалитета⁵¹⁹.

Као закључак, можемо навести да се посебна доказна радња „тајно праћење и снимање“ наређује од стране судије за претходни поступак, а спроводи је овлашћено службено лице полиције, ВБА или БИА, а у сврху откривања контаката или комуникације осумњиченог лица са осталим учесницима, односно уз коришћење дозвољених средстава за праћење и снимање комуникације између организатора и саучесника у планирању и извршењу кривичног дела. Дакле, полиција, уз наредбу од стране судије за претходни поступак, приступа извршењу посебне доказне радње тајно праћење и снимање осумњиченог употребом средстава за праћење и снимање (постављањем прислушних уређаја, пресретањем телефонских разговора, фотографисањем свих лица са којим осумњичени има контакт и слично), те на основу којих су у могућности да прикупе довољно доказа о планирању и организовању криминалних радњи. Након завршене ове посебне доказне радње, састављају посебан извештај који се предаје судији.

---

⁵¹⁹ Кривокапић, В., Жарковић, М. & Симоновић, Б. (2005). *Криминалистичка тактика*. Београд: Виша школа унутрашњих послова.

6.5. Симуловани послови

Потребе спречавања и сузбијања нарочито тешких облика криминалитета условиле су и формирање нових правних института. Симуловани послови свакако представљају новум који носи значајан потенцијали откривању и спречавању разичитих кривичних дела, а нарочито из области организованог криминала.⁵²⁰

Према Плазних и Стојковић⁵²¹ предметна мера је инцијално носила законску одредницу „симуловани правни послови“. Ипак, с обзиром на проблеме у тумачењу наведеног номотехничког решења, а у контексту законом дозвољених послова, новим Закоником о кривичном поступку, начињено је изостављање одреднице „правни“.

Анализирајући актуална кривичнопроцесна решења, испуњењем свих законских услова, заједничких за посебне доказне радње, може се наредити и спровођење доказне радње симуловани послови. Спровођење ове посебне радње чине два посебна субјекта:⁵²²

- симулованом радњом се подразумева куповина, продаја или пружање пословних услуга и др. Мера симуловане куповине, продаје или пружање пословних услуга заснива своју примену у откривању и обезбеђењу доказа код кривичних дела из области кријумчарења и недозвољене трговине, размена врстама забрањене, скупоцене и тражене робе, што представља облик организованог криминала;

---

⁵²⁰ Маринковић, Д., Ђурђевић, З., (2006). *Симуловани послови и услуге као доказна радња и облик навођења на кривично дело*, Правни живот, вол. 55, књ. 501, бр. 9, стр. 1025-1039.

⁵²¹ Плазних, М., и Стојковић, М. (2015). *Примена посебних доказних радњи и механизми њихове контроле*, Тужилачка реч, 28, 14-23.

⁵²² Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, ор. сит., стр. 164.

- симуловано давање или примање мита може се спровести приликом откривања и доказивања кривичних дела из области корупције, које такође често претходи област организованог криминала.

У криминалистичко оперативном смислу, симуловани послови захтевају анагажовање полицијских службеника, као прикривених иследника у некој криминалној организацији или пак, обучених сарадника, који по својој природи могу формирати некомпромитовану оперативну везу. Матијашевић-Обрадовић⁵²³ истиче да у пракси предметна доказна радња, по правилу, повлачи и одређивање посебне доказне радње ангажовања прикривеног иследника. Ради се наине о исценираној улози купца, који временом гради одређени имиџ и ствара поверење у криминалној организацији. Тек остваривши потпунији инфилтрацију и контакте полицији се омогућава да открије и докаже извршење кривичног дела, као и идентификовање свих лица укључених у криминалним радњама.

Водећи се истим извором, оваква факса, лица измишљеног идентита носи значајне безбедносне изазове, али такође и штити полицијског службеника у просепективом смислу. Тек уколико би се поступило другачије, односно уколико би се симуловани послови, закључивали на право име и презиме неког физичког лица, осим безбедносних проблема, постоји опасност предузимања заштитних корака, од стране банака и других финансијских организација, а које су прилично рестриктивне у спречавању симулованих послова криминалног карактера.

Оперативни оквир поступања носи и друге проблеме. Тако поједини аутори постављају питање да ли је оправдано вршити симуловане послове продаје или само куповине. Разлог овакве дилеме лежи у потреби набавке недозвољених ствари, као и могућности њихове злоупотребе. Често истицан пример у овом контексту јесте трговина наркотицима. Уколико наине претпоставимо да полиција тежи хапшењу лица из виших хијерархијских ниша криминалне организације, онда се поставља питање набавке велике количине дроге. Такође, како овакве послове није могуће реализовати, без дужег инволвирања и стицања поверења, ствара се

---

⁵²³ Матијашевић-Обрадовић, Ј. (2017). *Op. cit.*, стр. 400.

могућност потребе поновљене продаје мањих количина, а што свакако подразумева последичну злоупотребу.

Ипак, премда треба нагласити да поједина законодавства ограничавају оквир симулованих послова, искључиво на куповину, поменути ризик злоупотреба није искључен ни у оваквим моделима. Наиме, цео сценарио је прилично једноставан уколико би полиција вршила хапшење непосредно приликом сваког симулованог посла. Ипак, уколико је потребно боље позиционирање прикривеног иследника, поставља се питање да ли предавање новца за, рецимо, исто наркотике, такође не носи могућност даљих злоупотреба од стране криминално оријентисаних лица.

Након што полиција процени да су се стекли најповољнији услови за пресецање ланца организованог криминала, следи хватање односно лишавање слободе починиоца кривичних дела из области организованог криминала и одузимања кријумчарене робе, односно робе која је намењена илегалној трговини.

Водећи се националном праксом, примена предметног института, од стране српске полиције, нотира се први пут у акцији „Шетач“. Наиме, ради се о криминалном деловању усмереном ка прању новца, а од стране две криминалне групе на територији Београда и Новог Сада. Сложеним противправним поступањем, које је укључивало рачуне око пет стотина различитих привредних субјеката, вршене су различите новчане трансакције, које су имале за циљ сакривање порекла новца и избегавање плаћања пореза. Тек инфилтрирањем прикривеног иследника који је склапао симуловане послове, поменуте природе, реализована је наредба, тада истражног судије, Посебног одељења за организовани криминал Вишег суда у Београду.

Вративши се кривичнопроцесним аспектима, одредбама ЗКП-а Републике Србије ову посебну доказну радњу наређује судија за претходни поступак на

образложени предлог јаног тужиоца. Наредба судије за претходни поступак за спровођење посебне доказне радње симуловани послови неопходно је да садржи.⁵²⁴

- податке о осумњиченом;
- законски назив и квалификацију кривичног дела;
- разлоге на којима се заснива сумња;
- начин спровођења;
- снимање;
- документовање;
- обим и трајање посебне доказне радње.

Такође, неопходно је нагласити да симуловане послове могу имати само оне радње чија се последица може фингирати, као код илегалне трговине предмета кривичног дела, док код кривичних дела инкриминације, тешке телесне повреде, силовања или убиства то није могуће.

Извршење симулованог посла, успостављање првог контакта, има за циљ постизање договора за извршење кривичног дела. Односно, ова интеракција представља утицај једне стране на другу. Ипак, дати оквир поступања полицијског службеника не би смео да има карактер подстрекивања, односно провоцирања другог лица на злочин. Дакле, сама интеракција би требало да буде употребљена у циљу давања предлога за реализацију одређеног посла или радње, места и времена њиховог предузимања и других елемената који су битни приликом навођења или уверавања, а који би, у оваквом случају, морали бити неизбежни.

Водећи се тумачењем,⁵²⁵ Радисављевић и Ћетковић сматрају да се предметна доказна радња предузима практично код већ мотивисаних извршиоца

---

⁵²⁴ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.*, стр. 166.

или лица, а за које се често и сумња да су раније вршили истоврсно кривично дело. Тек у контексту доказивања овакве, планиране или продужене противправне активности, симуловани послови представљају начин прикупљања доказа о истом. Суштинско ограничење, у овом смислу, јесте да службено лице, као учесник одређеног симулованог посла, не сме стварати вољу код другог у погледу извршења кривичног дела⁵²⁶.

Неопходно је још напоменути још две специфичности приликом примене симулованих услова, а то су да:⁵²⁷

- овлашћено лице које закључује симуловани посао не чини кривично дело иако је радња коју предузима кривичним законом, предвиђена као радња тог кривичног дела (одредбом члана 176. ст. 2. ЗКП-а);
- забрањено је и кажњиво да овлашћено лице подстрекава другог на извршење кривичног дела, што је предвиђено чланом 176. ст. 3. ЗКП-а.

У погледу времена трајања, примена ове доказне радње може трајати три месеца, а уколико се укаже потреба ради даљег прикупљања доказа, може се продужити за још три месеца. Трајање ове доказне радње се може продужити два пута по три месеца у случају када се ради о кривичном делу из области и надлежности тужилаштва за организовани криминал и тужилаштва за ратне злочине. Као и у случају раније елаборираних доказних радњи, мотив законодавца, у овом контексту, одређен је друштвеном опасношћу оквира поменутих кривичних дела, те сложеност њиховог доказивања.

Како смо већ напоменули, наредбу добијену од стране судије за претходни поступак, за спровођење ове посебне доказне радње, извршавају овлашћени

---

⁵²⁵ Радисављевић, М., и Ђетковић, П., *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*, у: И. Јовановић и А. Петровић-Јовановић (уредници), *Тужилачка истрага - регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2014, 163-195.

⁵²⁶ Фејеш, И. [2006]. *Одговорност прикривеног иследника и његове 'жртве' за извршено кривично дело*. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад, 40 (2), 405-430.

⁵²⁷ Шкулић, М., *Коментар Законика о кривичном поступку*, *op. cit.*, стр. 496.

полицијски службеници, службеници БИА и ВБА, иако околности случаја налажу и неко друго овлашћено лице.

Дакле, овде је неопходно да укажемо да поред полицијских службеника, као и службеника БИА и ВБА, по наредби могу поступити и друга овлашћена лица, тачније, овлашћено лице из другог домаћег органа, установе или предузећа, али и овлашћено лице из страног органа, установе или предузећа, у складу са потребом која налаже ангажовање ових службеника.

Друго лице би, у зависности од случаја, по питању спровођења доказне радње, симуловање мита, могло имати велики значај у одигравању улоге лица којем се тражи да да мито, тачније, улога пасивног субјекта корупције. Такође, битно је напоменути да друго овлашћено лице, по правилу, одређује полиција, БИА или ВБА, а у одређеним случајевима и судија за претходни поступак.

Као што је случај у свим претходним доказним и посебним доказним радњама, тако и у овој, о спроведеној посебној доказној радњи симулованих послова, полиција је дужна да судији за претходни поступак подноси писани дневни извештај, а након завршене примене ове доказне радње, достављају се комплетна документација, оптички, тонски или електронски запис и сви други прикупљени докази. Посебан извештај, који се подноси на крају спровођења ове посебне доказне радње, а у складу са одредбом члана 177. ст. 1. ЗКП-а, мора да садржи:

- време закључења симулованих послова;
- податке о лицу које је симуловане послове закључило, осим ако је то учинио прикривени иследник;
- опис техничких средстава која су примењена и број;
- расположиве податке о лицима укљученим у закључење симулованих послова.

Судија зе претходни поступак, након добијеног овако конципираног извештаја од стране полиције, и сав доказни материјал доставља јавном тужиоцу.

Имајући у виду сложеност процесних решења, као и непосредних оптерећења у криминалистичким поступањима, на овом месту ваља изнети и неке примере из судске праксе. Наиме, према пресуди Врховног касационог суда⁵²⁸, поднет је захтев за заштиту законитости у случају пресуде, где је основ жалбе био коришћење недозвољеног доказа прибављеног симулованим послом. Сходно ставу одбране, радња симулованог посла није била дозвољена у конкретном поступку, с обзиром да је отац окривљеног, поступајући као „сарадник полиције“, доставио овом органу синовљев телефон. Тек у овом смислу, одбрана је била става да је датим поступањем телефон стављен у службу симулованог правног посла, будући да су са истог тог апарата, полицијски службеници слали СМС поруке окривљеном.

Интерпретирајући предметну пресуду Илић и Бошковић-Матић⁵²⁹, наводе да став одбране према коме је, без услова за примену ове посебне доказне радње спроведен и инциран претрживични поступак од стране радника криминалистичке полиције, а током кога су прибављени докази кроз спровођење радње симулованог правног посла.

Ипак, сходно одлуци суда, наводи одбране су оцењени као неосновани. Тако је налаз Врховног касационог суда гласио да се побијане пресуде не заснивају на доказима на којима се по одредбама ЗКП-а не могу заснивати, чиме се закључује да у редовном кривичном поступку није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 438, става 2, тачке 1 ЗКП-а. Према истом извору, наведено се намеће тим пре што је посебна доказна радња „симуловани послови” прописана чл. 174–177 ЗКП-а („Службени гласник РС”, бр. 72/11.45/13), који се примењује од 1.10.2013.године, односн, не онда када је спроведен првостепени кривични поступак. Додатно, суд је закључио да је *„захтев за заштиту законитости*

---

⁵²⁸ Пресуда Врховног касационог суда КЗЗ 488/2014. Од 2. 5. 2014. године.

⁵²⁹ Илић, Г. & Бошковић-Матић, М. (2015). *Op.cit.*, стр.13.

неоснован, не упуштајући се у оцену дозвољености доказа са становишта могућег навођења окривљеног да изврши кривично дело, нити са становишта симулованог учествовања овлашћених службених лица полиције у купопродаји опојних дрога“.

Имајући у виду све до сада речено, можемо закључити да, полицијски службеници, агенти БИА или ВБА ову посебну доказну радњу извршавају по налогу односно наредби судије за претходни поступак, а уколико посебне околности то захтевају, може се ангажовати и неко друго овлашћено лице. Приликом склапања и уговарања симулованих послова са криминалним групама и организацијама, овлашћено лице које је ангажовано, не чини кривично дело ако је радња коју предузима кривичним законом предвиђена као радња кривичног дела, а такође је забрањено да исто то лице подстрекава другог на извршење кривичног дела.

Дакле, суштина је у томе да се активношћу ангажованог службеног лица не сме стварати воља код другог лица да се учини кривично дело. О спроведеним симулованим пословима, сачињавају се дневни извештаји који се заједно са прикупљеним доказима прослеђују судији и јавном тужиоцу на њихов захтев.

6.6. Рачунарско претраживање података

Развој компјутерских технологија донео је свакако и значајан потенцијал злоупотреба, те извршења кривичних дела који заправо могу бити извршени и већ искључивом употребом рачунара^{530,531}. Растућа компјутеризација и уплив информатичких средстава у све димензије друштва одразио се у феноменолошком смислу значајном хетерогеношћу противправних поступања, почевши од различитих интернет превара, до сложених облика индустријске шпијунаже,

---

⁵³⁰ Broadhurst, R. (2006). *Developments in the global law enforcement of cyber-crime*. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, 29(3), 408-433.

⁵³¹ Wall, D. (Ed.). (2003). *Crime and the Internet*. Routledge.

тероризма⁵³² и организованог криминалитета⁵³³. Коначно, поред кривичних дела која су циљно усмерена на незаконито остваривање имовинске добити, важан сегмент овог оквира деловања представљају и оне радње које су директно усмерене против људских права и слобода. Сексуална злоупотреба деце свакако представља један од еклатантних примера овог контекста, у коме рачунари и савремене технологије играју виталну улогу⁵³⁴.

Прилагођавајући криминалистичке методе и поступања правосуђа новим изазовима, рачунарско претраживање података позиционирало се као једна од посебних доказних радњи са великим потенцијалом. Дати оквир се заснива на претраживању података чуваним у електронској форми, а који могу бити од великог значаја приликом прикупљања доказа битних за откривање, расветљавање кривичног дела и починиоца.

Водећи се наводима Бошковића,⁵³⁵ разумевање природе ове доказне радње захтева иницијално одређена терминолошка разграничења. Ово се најпре односи на диференцирање појмова *рачунарско претраживање* и *рачунарско упоређивање*. Први поменути оквир огледа се у рачунарском претраживању личних или других података који су већ обрађени и које је неопходно упоредити са кривичним делом и осумњиченим. Када се говори о спровођењу ове посебне доказне радње, мисли се заправо на личне податке грађана, који се прикупљају од стране јавних служби, државних органа и организација, здравствених, образовних и других разних фондова, као и осигуравајућих друштава. Посебан значај ове доказне радње огледа се у томе што се прикупљањем личних и других података и информација, може доћи до података који су у тесној вези са криминалном делатношћу чиме се сужава круг осумњичених за учињено кривично дело.

---

⁵³² Taylor, R. W., Fritsch, E. J., & Liederbach, J. (2014). *Digital crime and digital terrorism*. Prentice Hall Press.

⁵³³ Choo, K. K. R. (2008). *Organised crime groups in cyberspace: a typology*. Trends in organized crime, 11(3), 270-295.

⁵³⁴ Pavlović, Z. S., Petković, N., & Matijašević Obradović, J. (2014). *Child pornography*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 51 (1), 45-61.

⁵³⁵ Бошковић, А. (2015). *Op. cit.*, стр. 168.

Заправо, могло би се рећи да појам *претраживање* подразумева сагледавање и анализу података садржаних у одређеним базама са циљем да се у њима пронађу информације које се односе на одређену особу, радњу или процес. Тек на другој страни, под појмом *упоређивање података* подразумева се располагање одређеним подацима из одређене базе података са циљем да се пронађе заједничка карактеристика која их повезује и чини сличним и истоветним.⁵³⁶

Попис и врсте рачунарских података које се овом посебном радњом могу истраживати су различити. Ради се, заправо, о свим оним базама података, које својим обимом онемогућавају класичну криминалистичку обраду, док по својој природи гарантују право приватности грађана. Тек дозвољавањем предметне доказне радње, дозвољава се задирање у сегмент зајамчених уставних и људских права⁵³⁷.

Прегледом доприноса домаћих аутора, као најчешћи примери овог контекста, представљају се обраде база са подацима преласка државне границе, откривених и поднетих прекршаја и поднетих захтева за покретање прекршајног поступка, листинзи телефонских разговора, откривених кривичних дела и поднетих кривичних пријава, подаци који се тичу потрошње и плаћања комуналних услуга, склопљеног уговора о осигурању живота и имовине, кретање новца на банковним рачунима, базе здравствених информација и друго.⁵³⁸

Имајући у виду да се ради о опсежним базама података, добијањем овлашћења, полиција практично приступа информацијама које се не тичу само потенцијалног учиниоца кривичног дела. Наиме, омогућава се увид и у, рецимо, различите сегменте финансијских трансакција других лица, а што представља уплив у сегмент приватности. Коначно, да ради се о врло важним, законом

---

⁵³⁶ Маринковић, Д., Ђурђевић, З., (2010). *Рачунарско претраживање и упоређивање података у откривању и доказивању кривичних дела*, Ревивија за криминологију и кривично право, вол. 48, бр. 3, Београд, стр. 247-248., Правни живот, бр. 9, стр. 1025 – 1039.

⁵³⁷ Милошевић, М., & Матић, Г. Д. [2007]. *Посебне доказне радње којима се задире у право на приватност - позитивноправни и упоредноправни аспекти. Безбедност*, Београд, 49 (1), 9-34.

⁵³⁸ Илић, Г., *et. al.*, *op. cit.*, стр. 433.

заштићеним информацијама, сведочи и то што је значајан оквир ових података обухваћен Законом о заштити података о личности.⁵³⁹

Анализирајући доприносе аутора у овом контексту, ваља напоменути да се у литератури често помиње појам *растер* претрага. Према Матићу,⁵⁴⁰ ради се о термину који води порекло од немачке речи *Rasterfahndung*, а подразумева *методе такозваног рачунарског прочешљавања доступних података*.

У методичком смислу дати оквир може подразумевати негативну и позививну растер претрагу. Први оквир тако подразумева „*брисање полазног податка ако се покаже нека конвергенција у односу на податак са којим се врши упоређивање, односно доприноси елиминацији одређених лица из круга осумњичених аутоматизованим претрагама кроз полицијске, административне и друге евиденције*“. Односно, у другом случају „*ствара се нови податак на основу пронађених подударних података, односно утврђивање круга осумњичених лица на основу одређених карактеристика, чињеница или способности, које су запажене код непознатог учиниоца кривичног дела*“.

У наставку рада навешће се пример једне од многобројних саобраћајних незгода које су се уз помоћ посебне доказне радње, тзв. *рачунарског претраживања*, успешно расветлиле. Већина људи је у свакодневном контакту са саобраћајем, директно или индиректно, те се овим примером на најконкретнији начин може приказати употреба предметне посебне доказне радње .

Наиме, у приградском делу Новог Сада дошло је до саобраћајне незгоде. Возач аутомобила је, услед непридржавања саобраћајних прописа, угрозио јавни саобраћај и тиме довео у опасност живот и тело другог човека. У питању је била старија, слабо покретљива и сенилна особа која се, као пешак, кретала поред пута. НН возач са НН возилом је ударио пешака, одбацио га око десетак метара и

---

⁵³⁹ („Сл. гласник РС“, бр. 97/2008, 104/2009 - др. закон, 68/2012 - одлука УС и 107/2012)

⁵⁴⁰ Матић, Г. (2006). *Упоредно-правни приказ специјалне истражне технике аутоматског рачунарског претраживања личних и других података (компјутерске растер претраге) са освртом на стање у Србији*. Научно стручно саветовање Зитекс.

побегао са лица места саобраћајне незгоде. Имајући у виду да се саобраћајна незгода догодила у раним јутарњим часовима, није било очевидаца нити видео-надзора.

Приликом вршења увиђаја саобраћајне незгоде, саобраћајна полиција је пронашла десно бочно огледало (ретровизор) за које се сумњало да је, приликом удара пешака, отпало са возила које је учествовало у саобраћајној незгоди. Оперативним радом, саобраћајна полиција је утврдила марку, тип и боју возила, те је, након утврђених чињеница и добијених података, приступила компјутерском претраживању возила које је учествовало у саобраћајној незгоди. Имајући у виду да је у питању велики круг починилаца, откривањем одређених података, односно чињеница, ово компјутерско претраживање је било сужено. Након извршене компјутерске претраге, саобраћајни полицајци су приступили теренском раду, где је након краћег временског периода, возило које је учествовало, односно побегло са лица места саобраћајне незгоде, пронађено сакривено у гаражи власника, односно учесника саобраћајне незгоде. Возило је привремено одузето уручивањем Решења о привременом одузимању предмета извршења дела, а ради саобраћајног вештачења од стране стручног лица из саобраћајне струке.

Дакле, неопходно је навести да је учесник пронађен захваљујући компјутерској бази података МУП-а Републике Србије у којој се налазе сва возила регистрована на територији Републике Србије, захваљујући одговорном и ефикасном оперативном раду полиције, одговорном руковођењу и организацији потраге наведеног возила, а такође и захваљујући бази продавнице ауто-делова у којој је утврђена марка и тип возила.

Други пример често истицан у литератури, односи се на случај примене предметне доказне радње у Немачкој. Наиме, поступајући у случају који се тичао борбе против тероризма, немачка полиција покушала је да идентификује лица од безбедносног значаја. Дати задатак остварила је укрштајући податке из одређених база података и криминалистичких сазнања. Водећи се хипотезом да терористи приликом изнајмљивања станова у немачким градовима теже прикривању свог

идентитета, очекивано је да најамнине станова и комуналне услуге плаћају готовином. При томе, треба имати у виду да Немачка, као правно уређена држава, има одговарајућу базу података која интегрише податке о изнајмљивањима станова и плаћању комуналних услуга. Тек, провером овог, практично милионског оквира информација, а применом предметне доказне мере, сузио се круг лица која су могла бити доведена у везу са терористичким нападом, а касније и њихова идентификација. Јасно, тек обрадом великог броја независно повезаних података, може се доћи до одређених резултата који су доведени у везу са теоријским знањима и претпоставкама, као и до даљих смерница, а без угрожавања права на приватност других грађана чији су подаци потхрањени у конкретној бази^{541,542}.

Вративши се процесним решењима, посебну доказну радњу рачунарско претраживање података наређује судија за претходни поступак на основу образложеног предлога јаног тужиоца. Наредба судије за претходни поступак издаје се у писаној форми и мора да садржи следеће елементе:

- податке осумњиченог;
- законски назив кривичног дела и правну квалификацију;
- опис података које је потребно претражити и обрадити;
- насловљен државни орган коме се наредба упућује и који је дужан да спроведе претрагу тражених података;
- обим и време трајања посебне доказне радње.

У погледу времена трајања, спровођење ове радње, једнако као и остале посебне доказне радње, може се одредити на три месеца, с тим да се ова радња може продужити највише у трајању још по три месеца уколико је неопходно за прикупљање доказа. Сумарно, ово значи да за разлику од претходно елаборираних доказних радњи, ова може трајати најдуже девет месеци.

---

⁵⁴¹ Фејеш, И., (2002). *Савремени криминалитет и доказно право*, Нови Сад, стр. 94-96.

⁵⁴² Милошевић, М., Кесић, Т., *op. cit.*, стр. 186.

Наредбу за ову посебну доказну радњу извршавају овлашћени полицијски службеници, службеници БИА, ВБА, царине, пореске управе или друге службе или други државни органи, односно правно лице које врши законска овлашћења у складу са чланом 180. ст. 1. ЗКП-а. Након поступања по наредби судије за претходни поступак за извршење посебне доказне радње, подноси се и доставља посебан извештај од стране овлашћеног полицијског службеника који је поступао по наредби. Извештај се сачињава у писаном облику и на основу члана 180. ст. 2. ЗКП-а. Тек по његовом формулисању судија за претходни поступак ће доказне материјале и извештај доставити јавном тужиоцу.⁵⁴³

У погледу садржаја извештаја, исти мора да садржи следеће елементе:

- податке о времену почетка и завршетка рачунарског претраживања података;
- податке који су претражени и обрађени;
- податке о службеном лицу које је спровело доказну радњу;
- опис примењених техничких средстава;
- податке о обухваћеним лицима;
- податке о резултатима примењеног рачунарског претраживања података.

Из претходно наведеног, може се закључити да је метод примене ове посебне доказне радње умногоме допринео побољшању рада полиције, откривању, расветљавању кривичних дела и процесуирању починиоца кривичних дела. Кроз прикупљене податке, до осумњиченог се долази тек када се претраживањем издвоје подаци који доводе у везу са осумњиченим, тачније, када индиције указују на везу са жртвом или на неке посебне околности у зависности од случаја. Суштина ове посебне истражне радње јесте слободан приступ полиције свим евиденцијама, које

543

се воде аутоматизовано, што доводи у питање право на заштиту приватности грађана.⁵⁴⁴

6.7. Прикривени иследник

Ангажовање прикривеног иследника представља посебну доказну радњу која се примењује у сврху прикупљања релевантних информација које се могу користити у доказном поступку приликом откривања тежих облика организованог криминала. Примена ове доказне радње отпочета је 2002. године када је, угледом на друге земље, утврђено да је суштина ангажовања прикривеног иследника у томе да прикупи и достави одговарајуће доказе против осумњичених чланова криминалне организације у коју је инфилтриран и да о потреби о томе посведочи пред судом.⁵⁴⁵

У наставку рада покушаћемо да дефинишемо појам *прикривеног иследника*, објаснити основне услове ангажовања прикривеног иследника, а након тога и његове формалне и материјалне услове ангажовања. Потом, указаћемо на поступак извршења и трајање мере *прикривеног иследника*, као и податке које прикупља и њихов доказни значај, а након тога ћемо указати на овлашћења, одговорности и доказни значај *прикривеног иследника*.

Специфичност *прикривеног иследника* огледа се у процесном карактеру радње које он предузима неформално. Саслушање прикривеног иследника обавља се на начин да се не открије његов идентитет, јер подаци о његовом идентитету представљају службену тајну.⁵⁴⁶

---

⁵⁴⁴ Сачић, Ж., (2001). *Организовани криминал – методе сузбијања*, Загреб, стр. 111.

⁵⁴⁵ Бошковић, А., *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, *op. cit.*, стр. 170.

⁵⁴⁶ Делибашић, В. (2016). *Прикривени иследник*. Наука, безбедност, полиција, 21 (1), 81-98; Karas, Ž. (2012). *Neke poteškoće u provedbi radnje prikriivenog istražitelja*. Policija i sigurnost, broj 3, Zagreb.

Приликом ангажовања прикривеног иследника, потребно је предузети све мере на психичкој, физичкој и другој припреми лица које треба да буде ангажовано, јер је поступак веом сложен. Потребно је планирати његово убацивање у криминалну средину, начин комуницирања и одржавања међусобне везе, мере заштите. Сама организација и планирање су неопходни, јер је иследнику, приликом укључивања у криминалну организацију, угрожен живот уколико буде откривен. Такође, неопходно је предвидети и начин извлачења из криминалне средине и укључивање у реалан живот.

Резултат рада прикривеног иследника, карактерише се као неформалан све док прикривени иследник не буде саслушан у својству сведока. Запажања прикривеног иследника су драгоцене у поступку због њихове непосредности. Доказивање радње извршења јесте највећи проблем у поступку. Начин доказивања је неопходно дефинисати у ЗКП-у због уважавања положаја прикривеног иследника чији је живот у сталној опасности.

За доношење наредбе о ангажовању прикривеног иследника, у складу са одредбом ЗКП-а, неопходно је да постоји основана сумња да је учињено кривично дело које је у надлежности Тужилаштва за организовани криминал и Тужилаштва за ратне злочине, а да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Ангажовање прикривеног иследника има супсидијаран карактер у односу на остале посебне доказне радње. То значи да се примени посебне доказне радње ангажовањем прикривеног иследника прибегава тек када се применом претходних доказних радњи не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано.

Наредба о ангажовању прикривеног иследника може се донети и према лицу за које постоје основи сумње да припрема неко од кривичних дела које је у надлежности Тужилаштва за организовани криминал и Тужилаштва за ратне

Пена, У., Митровић, Д. (2012). *Питање допуштености или недопуштености извршења кривичног дјела од стране прикривеног истражитеља*. Правна ријеч, Бања Лука.

злочине, а околности указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати, или би то изазвало несразмерне тешкоће, па и велику опасност. То, такође, мора да испуњава одређене услове, што значи да се применом других посебних доказних радњи не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано.

Наредбу о ангажовању прикривеног иследника, а на образложени предлог јавног тужиоца, доноси судија за претходни поступак. Ова наредба мора да садржи обавезне и факултативне елементе. Обавезни елементи наредбе су подаци о лицима и групама према којима се наредба примењује, опис могућих кривичних дела, начин, обим, место и време трајања посебне доказне радње. Факултативни елемент подразумева да у наредби може бити садржано да прикривени иследник може да употреби техничка средства за фотографисање или тонско, оптичко и електронско снимање у складу са одредбом члана 184. ст. 2. ЗКП-а.

ЗАКЉУЧАК

Република Србија је, пратећи тенденције држава Европе и региона, приступила значајнијој промени кривичнопроцесног законодавства. Реч је о процесу који траје сад скоро две деценије, а праћен је и озбиљнијим турбуленцијама. Чињеницом да је требало мењати устаљену правну традицију, јасно је да појаве инертности, отпора и проблема интерпретације нису могле бити избегнуте.

Осврнувши се на глобалне аспекте критике поменутог нивоа промене, најчешће су се коментари односили на дерогирање улоге суда. Ово се тиче, како самог истражног поступка тако и положаја у каснијем кривичном поступку. Истражни судија се, наиме, постављао као гарант објективности, док је поступање тужиоца вођено данас једностраним интересима оптужбе. Коначно, увођењем адверзијалног концепта у коме се странке боре пред судом, постављено је питање активног учешћа суда у утврђивању истине.

Напослетку, управо је питање истине једно од виталних тачака критике новог кривичнопроцесног законодавства. Наиме, увођењем нових правних института, попут споразума о признању кривице, дошло се у ситуацију не само трговине са учиниоцем кривичног дела, већ селективног приказивања и утврђивања истине.

Ипак, и поред свих критика, нова тенденција увођења јавнотужилачке и полицијске истраге је и у Србији добила своје оживотворење. Дакле, надлежност руковођења истрагом више није у рукама истражног судије, већ јавног тужиоца. Па опет, имајући у виду полицијска овлашћења, поставило се питање и тога да ли се заправо може говорити о полицијској истрази и тек контролном и усмеравајућем деловању тужиоца.

Да се ради о врло сложенем односу, сведочи и наредна дилема. Наиме, можемо претпоставити сценарио у коме јавни тужилац има једно виђење мотива извршења кривичног дела, док поступајући полицијски службеници исто посматрају кроз другачију призму. Тек имајући у виду да се говори о концепту тужилачке истраге, поставља се питање да ли би полиција смела имати свој, независни пут оперативних поступања.

Сам концепт истраге може представљати, како судску тако и несудску, делатност, а та разлика произилази из различитих оквира истраге који доминирају у англосаксонском праву и европскоконтиненталном праву. У англосаксонском праву истрага је поверена полицији док је у европскоконтиненталном праву истрага углавном била поверена суду. Међутим, у европскоконтиненталним правима истрага је последњих деценија претрпела значајне промене и дошло је до напуштања судског концепта истраге. Промену концепта истрага, Србија је покушала да спроведе Закоником о кривичном поступку из 2006. године. Међутим, како тај Законик никада није заживео, промена концепта истраге наступила је Закоником о кривичном поступку из 2011. године, када је уведена тужилачка истрага. Дакле, Закоником из 2011. долази до корените промене претходног кривичног поступка.

Истрага је прва фаза претходног стадијума опште кривичнопроцесне форме, коју наредбом може отворити надлежни јавни тужилац против одређеног пунолетног осумњиченог лица или против непознатог учиниоца, ако постоје основи сумње да је учињено кривично дело које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора преко осам година, с циљем прикупљања доказа и података потребних за тужиочеву одлуку о томе да ли ће подићи оптужницу или ће се поступак обуставити, ради извођења непоновљивих и других целисходних доказа, као и прикупљања података о личности окривљеног.

Основни циљ истраге је прикупљање доказа који су потребни јавном тужиоцу како би донео исправну одлуку од које зависи подизање или неподизање оптужнице, али и даљи ток кривичног поступка. Поред основног циља, у истрази је

потребно остварити још два циља, и то: 1) прикупити доказе који су потребни да се утврди идентитет учиниоца; 2) прикупити доказе за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу или би њихово извођење било отежано. Постоје и други докази који могу бити од користи за поступак, а чије се извођење, с обзиром на околности случаја, показује целисходним.

Основну улогу, у предистражном поступку, имају јавни тужилац и полиција - тужилац као руководиоца ове процесне фазе и полиција, као вршилац низа радњи које су усмерене на откривање кривичног дела и учиниоца, обезбеђење доказа и слично. Главни субјекти предистражног поступка чине: орган Министарства унутрашњих послова – полиција, као непосредни орган који предузима потражне радње, јавни тужилац који руководи поступком и издаје налоге за деловање полиције и, на крају, судија за претходни кривични поступак. Судија за претходни кривични поступак предстаља кривични суд, и он у претходном кривичном поступку има релативно ограничену улогу у оквиру које одлучује о радњама које могу утицати на остварење и заштиту основних права и слобода човека.

Да би предистражни поступак био покренут, потребно је постојање основа сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности. Међутим, да би предистражни поступак почео, није потребна никаква формална одлука. Сматра се да је предистражни поступак започет предузимањем било које потражне радње од стране полиције.

Да би полиција у предистражном поступку испунила законом предвиђене задатке, овлашћени полицијски службеници могу предузимати одређене потражне (оперативно тактичке) радње и мере, поједине доказне радње, као и мере процесне принуде (полицијско хапшење, задржавање уз одобрење јавног тужиоца).

Дакле, као што се може видети, полиција према новом концепту истраге, односно полиција према новом Законнику има веома активну улогу у кривичном поступку и у великој мери доприноси решењу и пресуђењу саме кривичне ствари. Претходни искази су потврђени низом доказних радњи, односно кроз радње које полиција предузима у предистражном и истражном поступку. Сходно томе, може

се закључити да је почетна хипотеза која подразумева да су прикупљени докази од стране полиције у предистражном поступку, као и у фази истраге, од изузетног значаја за каснији ток кривичног поступка, управо и потврђена. Имајући у виду овакав концепт претходног кривичног поступка, као и тесне сарадње између јавног тужиоца и полиције, истичемо да је неопходно константно радити на подизању нивоа кооперације и сарадње између ова два државна органа. Управо њихово добро, правовремено и усаглашено деловање у великој мери ће подићи ниво откривања кривичних дела и учинилаца, али и довести до ефикаснијег и бржег доказивања истих у кривичном поступку. Поштујући претходно изнето, истичемо да је и наша помоћна хипотеза, која подразумева да је новим концептом истраге додатно наглашена неопходност добре сарадње полиције и тужилаштва, чиме је управо условљено откривање и доказивање кривичног дела и учинилаца, и потврђена. Синхронизовано деловање полиције и тужилаштва је неопходно да би јавни тужилац могао усмеравати рад полиције.

Анализирајући упоредна законодавства, можемо приметити да је у већој мери присутан тужилачко-полицијски концепт истраге. Прецизније наведено, у одређеној мери - тужилачки, а са друге стране - полицијски. Када је реч о енглеском моделу уређења полицијске истраге, може се закључити да се основна предност овог модела огледа у јасно раздвојеним функцијама где полиција води истрагу и иницира покретање кривичног поступка, а тужилац доноси даље одлуке које се тичу кривичног гоњења.

Амерички кривичнопроцесни систем одликује скоро потпуна неформалност кривичне истраге, која се не спроводи на основу неке посебне формалне одлуке којом би формално започела истрага, а састоји се од предузимања потребних радњи од стране полиције како би се фактички разјаснило кривично дело. У том смислу, у фази истраге најзначајнију улогу има управо полиција, уз евентуалну инструктивну улогу државног тужиоца у одређеним специфичним, у пракси ретким ситуацијама.

Према томе, слично као у енглеском кривичнопроцесном систему, полиција има широка овлашћења у погледу спровођења истраге и предузимања потребних радњи у циљу разјашњавања извршеног кривичног дела.

Основни циљ вођења истражног поступка у Немачкој треба да омогући формирање довољног степена доказног материјала и уверења, да се може подићи оптужница. Главни субјект који руководи истрагом је државни тужилац, док је полиција орган који је на располагању државном тужиоцу и којој он може наложити предузимање одређених радњи. Полиција има могућност, и без обавештавања државног тужиоца, да предузме одређене радње када постоји одређена почетна сумња да је извршено кривично дело.

Италијански Законик о кривичном поступку познаје фазу претходне, односно прелиминарне истраге. Претходна истрага почиње од момента сазнања државног тужиоца за кривично дело. Законик је променио и концепт истраге. Уместо, до тада, судске истраге, прописао је тужилачку истрагу. Дакле, уместо судске истраге у којој је истражни судија прикупљао доказе, Законик уводи тужилачку истрагу, у којој судија за претходну истрагу има надлежност да контролише да ли је спровођење претходне истраге у складу са законом, као и да надзире државног тужиоца и правосудну полицију да ли се поштују права лица против којих се води истрага.

Државни тужилац и полиција су надлежни за предузимање истражних радњи. Државни тужилац руководи претходном истрагом и може наложити полицији предузимање одређених радњи. Такође, полиција може и самостално, без налога тужиоца, предузимати радње које је неопходно хитно предузети, а односе се на хапшење осумњиченог и његово задржавање ради саслушања. О напред предузетим радњама, правосудна полиција мора обавестити тужиоца и судију за претходну истрагу.

У шпанском кривичнопроцесном законодавству није јасно одређена и подељена надлежност између најзначајних субјеката у фази истраге. Такође, није најјасније одређено и ко руководи истрагом. Такође, Законик прави разлику између

прелиминарне и судске истраге. Наиме, неспорно је да Шпанија у суштини задржава судску истрагу уз увођење надлежности јавног тужиоца у скраћеном кривичном поступку и поједностављеним процедурама. Истражни судија руководи прелиминарним истрагама у редовном поступку. Такође, пре него што истражни судија донесе одлуку о спровођењу истраге, јавни тужилац има овлашћење у скраћеном поступку да спроведе претходну истрагу. Дакле, у фази истраге најважнији субјекти су јавни тужилац и истражни судија, с тим што истражни судија увек има могућност да интервенише у поступку који води јавни тужилац.

Када је реч о државама бивше Југославије и концепта истраге, као и улоге полиције у кривичном поступку, свакако треба истаћи да је он доста сличан у свим државама. Све државе су прешле на тужилачки концепт истраге. Такође, важно је скренути пажњу на законско решење које је присутно у Републици Српској, а које се односи на улогу полиције. Наиме, положај полиције у кривичном поступку Републике Српске доста је сличан оном у Србији. Тужилац је тај који руководи истрагом, а полиција је та која му помаже у спровођењу одређених радњи. Међутим, присутан је различит приступ полиције у зависности од тога да ли је реч о кривичном делу за које је прописана казна затвора до пет година или преко пет година. У случају кривичних дела са прописаном казном затвора до пет година, полиција самостално предузима потребне радње и о томе обавештава државног тужиоца најкасније седам дана од сазнања о постојању основа сумње да је извршено кривично дело.

Дакле, полиција и јавни тужилац су кључни субјекти претходног кривичног поступка од чијег рада у великој мери зависи разрешење кривичне ствари, те је самим тим неопходно да њихова сарадња буде што боља и ефикаснија. Такође, полиција је та која има велика овлашћења у претходном кривичном поступку, како процесних тако и непроцесних, а од успешности предузимања истих зависи, у великој мери, и даљи ток кривичног поступка до саме пресуде.

Тек у односу на изнето, нека искуства из праксе, нажалост, упућују да овај ниво односа није увек задовољавајући, што свакако носи негативне импликације на

поље борбе против криминалитета. Шта учинити у том смислу, на који начин обезбедити виши ниво професионалности рада и сарадње, свакако је тема даљих научних и стручних расправа.

Додатни проблем овог поља везује се за све веће оперативне изазове који се постављају пред полицију, као и рестриктивност тумачења судова у контексту дозвољености доказа у кривичним поступцима. Јасно, ово захтева нарочит ниво специјализације полицијских службеника, у правном сегменту поступања, али и континуирану едукацију јавних тужиоца у оперативним и криминалистичким сазнањима. Коначно, управо ова разлика образовних поставки, може бити основ неспоразума и касније дивергентности поступања.

Питање колизије ставова тужиоца и полиције, има и друге перспективе. Наиме, уколико полиција не поступи по налогу овлашћеног јавног тужиоца, исти може обавестити старешину који руководи тим органом, односно више инстанце, укључујући министра, владу или надлежно скупштинско тело. Тек уколико и након овога, надлежни старешина не поступи по захтеву, законодавац дозвољава могућност покретања дисциплинског поступка. Ипак, оно што је парадоксално јесте да је надлеженост за вођење овог поступка поверен дисциплинском органу полиције. То практично значи да инстанца, која не поступи по наређењу, сада сама себе треба казнити због истог.

И мада претходно не долази до изражаја у већини случајева, јасно је да неки, а нарочито политички осетљиви случајеви или случајеви који привлаче медијску пажњу, могу бити тачка неслагања. На који начин би се отуда ово могло решити, представља дилему у којој законодавац мора вагати између давања апсолутне власти тужиоцу и прилично снажне организационо - хијерархијски позициониране структуре полиције, као самосталног органа другог министарства.

Проблеми овог нивоа одлучивања свакако носе увек вишеструке импликације. Дерогирајући овлашћења и самосталност полиције, може се доћи у ситуацију последичне пасивизације. Ово практично значи искључивање

иницијативе и креативности у оперативном нивоу поступања, те механицистичком односу у коме се чека наредба тужиоца.

Анализирајући оквир стручних расправа, неки од проблема новог кривичног процесног концепта односе се и на друге тачке могуће колизије ставова полиције и тужилаштва. Примера ради, примена новог института одлагања кривичног гоњења, може се опажати отуда у контексту поништавања напора полиције.

Наиме, остављајући могућност јавном тужиоцу да не покрене кривични поступак, намећући одређене обавезе учиниоцу кривичног дела, морамо се питати како ће ово бити перципирано од стране раније поступајућих службеника полиције. Пропорција уложеног напора на откривању учиниоца не мора одговарати оним обавезама које јавни тужилац наметне, те се ово може видети као нарочита неправда. При томе, како овакву одлуку није донео суд, већ јавни тужилац, јасно се може поставити питање смислености улагања напора у коме неко други, условно аболира извршиоце кривичних дела.

Примери колизије предметних инстанци свакако се могу и даље елаборирати. Ипак, нека од решења овог контекста захтевала би и крупније измене Кривичног законика или Закона о полицији. Тек с обзиром на динамику промена која је остварена током претходне две деценије, поставља се упитним да ли је боље оперисати у оваквом турбулентном пољу релација или прихватити изазов нових законских прекрајања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Milošević, M. (2006). *Police and judiciary of Republic of Serbia in combating hi tech crime*. *Bezbednost*, Beograd, 48 (1), 43-60.
2. Bayer, V. (1980). *Југословенско кривично-процесно право*. Загреб. Стр. 49.
3. Brkić, Z. (2016). *Specialist training of criminal police in Serbia with reference to the systems of some other countries*. *Foreign Legal Life*, 60 (3), 191-203.
4. Broadhurst, R. (2006). *Developments in the global law enforcement of cyber-crime*. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 29 (3), 408-433.
5. Choo, K. K. R. (2008). *Organised crime groups in cyberspace: a typology*. *Trends in organized crime*, 11 (3), 270-295.
6. Dimitrijević, P. (2011). *Pravna regulacija elektronske komunikacije i pravo na privatnost*. Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Zbornik radova.
7. Dobrivojević, I. (2006). *Policija i žandarmerija u doba šestosiječanjskog režima kralja Aleksandra (1929 – 1935)*. *Časopis za suvremenu povijest*, 38 (1), 99-137.
8. Evrope, S. (1950). *Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*. In *European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*.
9. Frank, S. (1948). *Značenje načela zakonitosti u Krivičnom zakoniku*. *Zbornik PFZ*, 1, 231-245.
10. Gluščić, S. (2012). *Posebne dokazne radnje*. *Policija i sigurnost*, 21(3), 555-573.

11. Herrmann, J., (2004). *Policijsko ispitivanje okrivljenika – igra moći Njemačka – Sjedinjene Američke Države – Hrvatska*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, br. 1.
12. Ishchenko, E. P., & Toporkov, A. A. (2010). *Kriminalistika [Criminalistics]*. Moscow: Kontrakt, INFRA-M.
13. Jovančević, N. [2012]. *Položaj glavnih procesnih subjekata u novom ZKP iz 2011*. Crimen, 3 (2), 191-210.
14. Jussila, J., Leppäniemi, A., Paronen, M., & Kulomäki, E. (2005). *Ballistic skin simulant*. Forensic science international, 150 (1), 63-71.
15. Karas, Ž. (2012). *Neke poteškoće u provedbi radnje prikrivenog istražitelja*. Policija i sigurnost, 21 (3), 574-593.
16. Kikić, S., Odeljan, R., & Šuperina, M. (2015). *Obrazovanje policijskih službenika u području nasilja u obitelji*. Andragoški glasnik: Glasilo Hrvatskog andragoškog društva, 18 (2 (33)), 69-85.
17. Krapac, D. (2010). *Kazneno procesno pravo - Prva knjiga: institucije*. Zagreb: Narodne novine.
18. Krstić, O. (1996). *Finding and checking witnesses and suspects in criminal investigation*. Nauka, bezbednost, policija, 1(1), 113-122.
19. Matovski, N. (2001). *Criminal Procedure System in the Republic of Macedonia*. Croatian Ann. Crim. L. & Prac., 8, 207-222.
20. Марковић, М. (2014). *Овлашћења полиције у предистражном и истражном поступку*. Зборник радова - Међународна научно-стручна конференција. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка. 79-93.
21. Miletić, J. (2006). *Povijesni razlozi terminoloških promjena u novom hrvatskom kaznenom zakonodavstvu*. Croatica et Slavica Iadertina, 1 (1), 77-88.

22. Mitrović, L. (2016). *Dokazna sredstva u prekršajnom postupku. Vještak - Časopis iz oblasti teorije i prakse vještačenja*, 1 (1), str. 29-35.
23. Modly, D., & Šuperina, M. (2009). *Kriminalistički sadržaji rekonstrukcije. Policija i sigurnost*, 17 (3-4), 125-151.
24. Nađ, I. (2014). *Zaštitni pregled putnika i prtljage od strane privatne zaštite u zračnim lukama. Kriminalistička teorija i praksa*, 1 (1/2014.), 81-96.
25. Nikač, Ž., & Aritonović, N. [2016]. *Status eksperata u krivičnom postupku u Republici Srbiji. Facta universitatis - series: Law and Politics*, 14 (3), 463-471.
26. Nikolić, D. (2006). *Sporazum o priznanju krivice*. Niš: Studentski kulturni centar.
27. Ofak, L., & Turudić, M. (2010). *Europski sud za ljudska prava. Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 10 (4), 1093-1117.
28. Pavlovic, Z. S., Markovic, M., Petkovic, N., & Djordjevic, M. (2012). *Medical expertise in criminal procedure De lege lata et de lege ferenda. HEALTHMED*, 6(9), 3202-3209.
29. Pavlović, Z. S., Petković, N., & Matijašević Obradović, J. (2014). *Child pornography. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 51 (1), 45-61.
30. Peoples, E. E. (2000). *Basic criminal procedures* (p. 122). Prentice Hall.
31. Pisano, V.S. (1979). *The Organization and Responsibilities of the Italian Judicial Police*, J Forensic Sci, vol. 24, no. 1.
32. Robert, R.O. (2007). *Crime scene investigation & reconstruction*. New Jersey: Pearson Prentice Hall
33. Roxin, C. und Schünemann, B. *Strafverfahrensrecht, 25. Auflage* (1998), Verlag C.H.Beck, München; pp. 1-2.

34. Ракочевић, В. (2014). *Јачање механизма сарадње полиције и државног тужиоца у извиђају и истрази у сврху ефикасног постизања правде*. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по модеу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка. 40-58.
35. Savić, M., & Mikić, D. (2010). *Methods of detecting and proving the offence of domestic violence*. *Bezbednost*, Beograd, 52 (3), 298-312.
36. Skakavac, Z., & Skakavac, T. (2017). *Special evidence-gathering procedures in Serbia: Criminal procedure regulation and practical application*. *Civitas*, 7 (2), 36-64.
37. Soković, S. M., Turanjanin, V. M., & Čvorović, D. S. [2017]. *Odnos policije i tužilaštva - zakon i praksa u Republici Srbiji*. *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, 51(2), 337-352.
38. Solove, D. (2006). *A Taxonomy of Privacy*. *University of Pennsylvania Law Review*, 3, 477–560.
39. Šipkar, M. (2015). *Suradnja policije s lokalnom zajednicom u svrhu spriječavanja kaznenog djela terorizma*. *Policija i sigurnost*, 24(3/2015), 292-299.
40. Taylor, R. W., Fritsch, E. J., & Liederbach, J. (2014). *Digital crime and digital terrorism*. Prentice Hall Press.
41. Vrđuka, A., & Šabić, I. (2013). *Primjena analize rizika prilikom kontrole prelaska državne granice*. *Policija i sigurnost*, 22(3), 336-352.
42. Wall, D. (Ed.). (2003). *Crime and the Internet*. Routledge.
43. Аврамовић, Н., & Марковић, М. (2011). *Хармонизација права полиције Републике Србије са европским стандардима у области заштите људских права*. Годишњак факултета правних наука, 1(1), 79-88.

44. Алексић, Ж. (1987) *Примена полиграфа у кривичном поступку*. у: Бошковић М., Лакићевић Д. [ур.] Пракса органа унутрашњих послова и кривичноправна проблематика примене полиграфа у откривању кривичних дела и учинилаца, Београд: Институт безбедност
45. Алексић, Ж., Шкулић, М., (2007). *Криминалистика*, Правни факултет Универзитета у Београду и ЈП Службени гласник, Београд.
46. Алексић, Ж.Л.& Шкулић, М.З. (2002). *Криминалистика*. Београд: Правни факултет, Центар за публикације.стр.63.
47. Алимпић, Д. Ђ. (2017). *Примена научних метода у полицијским и судским истрагама*. Наука, безбедност, полиција, 22(3), 125-128.
48. Арџина, Н. (2016). *Валидност доказа у економско-финансијској форензици*. Докторска дисертација. Београд: Универзитет Сингидунум
49. Бауер, В., (1978). *Право о чињеницама и њиховом утврђивању у кривичном поступку*, Загреб.
50. Бабовић, Б., & Живковић, З. (2000). *Полиција и људска права*. Савезно министарство унутрашњих послова.
51. Бановић, Б. (2013). *Примена специјалних истражних техника у превенцији и репресији тешких облика криминала*, Зборник радова „Тешки облици криминалитета и државна реакција“, Требиње, 12–13. април 2013. године. – Бања Лука: Интернационална асоцијација криминалиста: Министарство правде Републике Српске: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.
52. Бановић, Б., (2015). *Међусобни односи и компетентност органа предистражног поступка*, у: *Правна држава и стручност процесних субјеката као инструмент супротстављања криминалитету*, Зборник радова, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, стр. 82 – 88.

53. Бановић, Б., Веселиновић, М., (2012). *Посебне доказне радње и нови Законик о кривичном поступку*, у: *Актуелна питања кривичног законодавства, XLIX редовно годишње саветовање*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и Intermex, Београд, стр. 142-159.
54. Бановић, Б., Маринковић, Д., (2005). *Специјалне истражне радње и нове тенденције у савременој науци кривичног права*, у: Зборник радова „Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство“, XLII Саветовање Удружења за кривично право и криминологију СЦГ, Златибор-Београд, стр. 509-543.
55. Бејатовић С., (2016). *Кривично процесно право*, ЈП Службени гласник, Београд.
56. Бејатовић, С. (2010). *Реформа кривичнопроцесног законодавства Србије и ефикасност кривичног правосуђа*. Реформа кривичног правосуђа, Тематски зборник радова, 1-26.
57. Бејатовић, С. (2014). *Тужилачка истрага као обележје реформи кривичног процесног законодавства земаља региона (криминалополитички разлози озакоњења, стање и перспективе)*. Тужилачка истрага - регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд.
58. Бејатовић, С., & Говедарица, М. (2015). *Полиција у кривичном поступку*. Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.
59. Бејатовић, С., (2010). *Кривично процесно право*, ЈП Службени гласник, Београд.
60. Бејатовић, С., (2010). *Тужилачки концепт истраге као једно од обележја савременог кривичног процесног законодавства у земљама бивше СФРЈ и у Србији*, у: *Право земаља у региону*, ур. Владимир Чоловић, Институт за упоредно право, Београд, стр. 242-265.

61. Бејатовић, С., (2013). *Концепт истраге и нови ЗКП, Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд.
62. Бејатовић, С., Говедарица, М., (2015). *Полиција у кривичном поступку*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд.
63. Бејатовић, С., Шкулић, М. & Илић, Г. (2013). *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*. Београд: ОЕБС.
64. Бејатовић, С., Шкулић, М. & Илић, Г. (2013). *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*. Београд: ОЕБС.
65. Бјеловук, И., Жарковић, М., & Кесић, Т. (2017). *Приказивање положаја трагова на месту догађаја при вршењу увиђаја*. Криминалистичка теорија и пракса, 4 (2/2017.), 79-89.
66. Благојевић, М., Радовановић, Р., & Рогановић, С. [2010]. *Форензичка истраживања кратког споја као узрока пожара*. Наука, безбедност, полиција, 15(1), 79-96.
67. Бодрожич, И. [2013]. *Кривична дела са елементима високотехнолошког криминала*. Безбедност, Београд, 55 (2), 142-157.
68. Бојанић, Н., Делкић, И., & Лучић-Ћатић, М. (2008). *Значај увиђаја код доказивања кривичних дела силовања: Теорија и пракса*. Криминалистичке теме, 8. 27-46.
69. Бошковић, А., (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.
70. Бошковић, А. (2012). *Појам кривичног поступка према новом ЗКП Републике Србије из 2011. године*. Култура полиса, 9 (2), 257-271.

71. Бошковић, А. (2013). *Кривичнопроцесни аспекти и криминалистички значај потражних радњи полиције према новом ЗКП Републике Србије из 2011. године*. Положај и улога полиције у демократској држави : тематски зборник радова. Стр. 91-110.
72. Бошковић, А. (2014). *Основне карактеристике полицијске истраге у кривичном процесном законодавству Енглеске*, Страни правни живот, бр. 2.
73. Бошковић, А. (2015). *Радње полиције у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
74. Бошковић, А., (2015). *Странацка истрага у српском и италијанском кривичном процесном законодавству и ефикасност истражног поступка*, Ревија за криминологију и кривично право, Вол. 53, бр. 1, стр. 89-110.
75. Бошковић, А., (2016). *Положај и улога судије за претходни поступак у предистражном поступку и истрази*, Зборник радова, Том 2, Научно-стручни скуп са међународним учешћем Европске интеграције: правда, слобода и безбедност, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 403-418.
76. Бошковић, А., Кулић, В., (2012). *Италијански модел претходног кривичног поступка*, Култура полиса, вол. 9, бр. 1 (посебно издање), стр. 137-150.
77. Бркић, С., (2010). *Кривично процесно право II*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
78. Бркић, С., (2013), *Кривично процесно право II*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.

79. Бркић, С., (2014). *Неусклађеност Законика о кривичном поступку из 2011. године са другим прописима*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, вол. 48, бр. 3/2014.
80. Бркић, С., (2015). *Критички осврт на уређење истраге у ЗКП Србије из 2011. године*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, вол. 49, бр. 2/2015, стр. 559-575.
81. Бркић, С. С. (2015). *Критички осврт на уређење истраге у ЗКП Србије из 2011. године*. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад. 49(2). 559-575.
82. Бркић, С., (2014). *Кривично процесно право I*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
83. Бугарски, Т. (2014). *Доказне радње у кривичном поступку*. Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Центар за издавачку делатност.
84. Васиљевић, Т. (1981). *Систем кривичног процесног права СФРЈ*. Београд: Савремена администрација.
85. Васиљевић, Т. (1981). *Систем кривичног процесног права СФРЈ*. Београд: Савремена администрација.
86. Васиљевић, Т., & Грубач, М. (2010). *Коментар Законика о кривичном поступку*, Београд
87. Васиљевић, Т., (1981). *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Савремена администрација, Београд.
88. Васиљевић, Т., Грубач, М., (2010). *Коментар Законика о кривичном поступку*, ЈП Службени гласник, Београд.
89. Влада Републике Србије (2006). *Устав Републике Србије*. Београд: Канцеларија за сарадњу са медијима.

90. Војновић, М. (2008). *Утицај клиповања говорног сигнала на формантне фреквенције вокала*, у XVI Телекомуникациони форум ТЕЛФОР. 707-710.
91. Војновић, М. *Препознавање говорника помоћу дуговременог усредњеног спектра*. Наука, техника, безбедност, 53-66.
92. Вујић, Д., & Зимоња, О. (2017). *Доказна вриједност шифрованих порука из пресретнутих телекомуникација у кривичном поступку*. Криминалистичка теорија и пракса, 4 (2/2017), 91-105.
93. Вујић, Д., & Зимоња, О. (2017). *Употреба и значај ГПС уређаја у примјени посебних истражних радњи*. Криминалистичка теорија и пракса, 4 (1/2017.), 31-49.
94. Вујовић, Д. (2002). *Овлашћења органа унутрашњих послова према Законику о кривичном поступку из 2001. године*. Безбедност, Београд, 44, 298-324.
95. Вуковић, С. (2005). *Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника*, Наука – Безбедност – Полиција, 10 (1), 46-67.
96. Георгијевић, У. (2006). *Интегрисани модел процеса дигиталне форензичке истраге*. Acta facultatis medicae Naissensis, 27 (4). 24-41.
97. Грубач М. и Васиљевић, Т., *Коментар Законика о кривичном поступку*, Пројурис, 2013, преузето са: <http://projuris.org/publikacije3.html>, (22. 3. 2017)
98. Грубач М. (2011). *Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године*, Правни записи, год. II, бр. 2, Правни факултет Универзитета Унион, Београд.
99. Грубач М., (2002). *Кривично процесно право*, Службени гласник, Београд.

100. Грубач М., (2011). *Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године*, Правни записи, год. II, бр. 2, Правни факултет Универзитета Унион, Београд.
101. Грубач М., (2014). *Отварање истраге према новом Законнику о кривичном поступку*, Правни записи, год. 5, бр. 1, Правни факултет Универзитета Унион, Београд.
102. Грубач, М. & Васиљевић, Т. (2013). *Коментар Законика о кривичном поступку*. Београд: Пројурис.
103. Грубач, М. (2009). *Кривично процесно право*. Београд: Службени гласник.
104. Грубач, М. (2009). *Кривичнопроцесно право*. Београд: Службени гласник.
105. Грубач, М. (2011). *Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године*. *Legal Records/Правни Записи*, 2 (2). 467-514.
106. Грубач, М. (2014). *Отварање истраге према новом Законнику о кривичном поступку Србије*. Правни записи, (1). 34-50.
107. Грубач, М., (2011). *Тужилачка истрага и појам кривичног поступка у Законнику о кривичном поступку Србије из 2006. године*, Правни факултет Јустинијан Први, Скопље, стр. 37-53.
108. Дамашка, М., (2006). *Судбина англо-америчких процесних идеја у Италији*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, вол. 13, бр. 1, стр. 3-15.
109. Дапчевић-Марковић, Л. (2007). *Право на приватност и поступање полиције*. *Криминалистичке теме*. 6 (1-2). 347-364.

110. Делибашић, В. (2016). *Прикривени иследник*. Наука, безбедност, полиција, 21 (1), 81-98; Karas, Ž. (2012) *Neke poteškoće u provedbi radnje prikrivenog istražitelja*. Policija i sigurnost, broj 3, Zagreb.
111. Димитријевић, Д., (1981). *Кривично процесно право*, Београд.
112. Димитријевић, О. (2016). *Тајно праћење и снимање*. Мастер рад. Универзитет у Приштини: Правни факултет, Косовска Митровица.
113. Ђорђевић, С., Костић, Н. Д., & Литавски, Ј. (2012). *Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији*. Београд: Београдски центар за безбедносну политику, 8-14.
114. Ђурђевић, З., (2014). *Главна обиљежја тужитељске истраге према хрватском ЗКП од 2008. до 2013 .године*, у: Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у пракси, ур. Јовановић Ивана и Јовановић-Петровић Ана, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, стр. 59-78.
115. Ђурђевић, З., Маринковић, Д., & Благојевић, М. [2009]. *Принципи и стандарди реконструкције кривичног догађаја*. Наука, безбедност, полиција, 14 (2), 67-81.
116. Ђурђић В., (2011). *Кривично процесно право - посебни део*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш.
117. Ђурђић В., *Перспектива новог модела кривичног поступка Србије*, преузето са: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-8872/2015/0354-88721502071D.pdf> (10. 4. 2017)
118. Ђурђић, В. Д. [2002]. *Начело заштите личне слободе у кривичном поступку*. Зборник радова Правног факултета у Нишу, (42), 51-74.
119. Ђурђић, В., (2014). *Кривично процесно право – општи део*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш.

120. Ђурић, Д., (2015). *Посебне доказне радње као вид судске, тужилачке и полицијске сарадње*, у: Међународна судска, тужилачка и полицијска сарадња у борби против криминала, XIV тематска међународна научна конференција, Тара, Удружење за међународно кривично право, Интермекс, Београд, стр. 456-466.
121. Ђуровић, Б. [2011]. *Провера ефикасности полиграфског испитивања путем експерименталног теста у препознавању обмане код психопата*. Наука, безбедност, полиција, 16(3), 35-43.
122. Жарков, М. (1992). *Потражна делатност, потражне радње и потраге*. Безбедност : часопис Државног секретаријата за унутрашње послове НР Србије, 1 (1), 696-709.
123. Живковић, М. [2006]. *Тајност писама према новом Уставу Србије и посебна доказна радња тајног звучног и оптичког надзора*. Наука, безбедност, полиција, 11(3), 3-16.
124. Живковић, Н. (2017). *Тужилачка истрага-предности и мане*. Анали Правног факултета у Београду, 65 (3), 207-225.
125. Живковић, Н. [2017]. *Тужилачка истрага - предности и мане*. Анали Правног факултета у Београду, 65(3), 207-225.
126. Живојин, А., & Шкулић, М. (2000). *Криминалистика*. Београд: Досије
127. Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији, преузето са: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2009/01/Zbirka-predloga-prakti-%C3%ACne-politike-za-reformu-policije-br.-6.pdf> (10. 8. 2017).
128. Ивановић, З. & Радојковић, И. (2014). *Полицијско задржавање у законодавству Републике Србије*. Правне теме, 2 (4), 7-25.

129. Ивановић, З. (2015). *Питање поступања са дигиталним доказима у српском законодавству*. Криминалистичка теорија и пракса, 2(1/2015.), 7-21.
130. Ивановић, З. (2015). *Питање поступања са дигиталним доказима у српском законодавству*. Криминалистичка теорија и пракса, 2 (1/2015.), 7-21.
131. Игњатовић, А. (2007). *Кривично процесно право*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 21.
132. Игњатовић, Д. (2015). *Мере пресретања комуникације и задржавања података из перспективе Стразбура и прописа и праксе у Републици Србији*. Београдски центар за безбедносну политику, Београд.
133. Илић, Г. [2014]. *Законик о кривичном поступку и правна сигурност или неколико примера колебања праксе под утицајем законика о кривичном поступку*. Наука, безбедност, полиција, (3), 27-35.
134. Илић, Г. П. (2005). *Појам, задатак, субјекти и радње претходног кривичног поступка*. у: Полиција и преткривични и претходни кривични поступак. Београд: ВШУП.
135. Илић, Г., Бановић, Б., (2013). *Полиција и нова решења у Законику о кривичном поступку*, у: Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена, педесето редовно годишње саветовање Удружења, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и *Интермекс*, Београд, стр. 99-116.
136. Илић, Г., Бошковић, Матић, М., (2015). *Посебне мере тајног прикупљања података у кривичном поступку - поглед из правосуђа*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд.

137. Илић, Г., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., (2012.) *Коментар Закона о кривичном поступку према Законику из 2011. године са изменама и допунама из 2012. године*, ЈП Службени гласник, Београд.
138. Јанковић, И. (2010). *Забрана злостављања-приручник за полицију и затворско особље*. Београд: Београдски центар за људска права.
139. Јекић, З., (1998). *Кривично процесно право*, ГДП „Димитрије Давидовић“ - Смедерево, Београд.
140. Јовановић И., Петровић-Јовановић А., (2014). *Тужилачка истрага - регионална кривично процесна законодавства и искуства у примени*, Мисија ОЕБС – а у Србији, Београд.
141. Јовановић, С. (2015). *Историја правних институција*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе.
142. Јовашевић, Д. (2018). *Кривична дела против правног саобраћаја у праву Републике Србије*. Годишњак факултета правних наука, 8 (8), 88-101.
143. Јовић, В. (2013). *Организовани криминалитет и његово сузбијање*. Београд: Институт за упоредно право.
144. Југовић, С. М., & Симовић, Д. З. [2016]. *Закон о полицији Републике Србије од 2016. године - критички поглед*. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад, 50 (1), 71-85.
145. Кесић, З. (2011). *Прекорачење и злоупотреба полицијских овлашћења у сенци дискреционе моћи полиције*. Безбедност, Београд, 53, 66-89.
146. Кесић, З. (2012). *Теоријско дефинисање корупције у полицији*. Безбедност, Београд, 54, 134-150.

147. Киурски, Ј. (2014). *Значај увиђаја као доказне радње за истрагу*, у: Јовановић, И. & Петровић-Јовановић, А. (ур). *Tužilačka istraga - regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni*. Београд: ОЕБС.
148. Ковачевић, М. [2014]. *Тајни надзор комуникације - усклађеност са праксом Европског суда за људска права*. *Анали Правног факултета у Београду*, 62(2), 164-179.
149. Ковачевић, М., (2014). *Тајни надзор комуникације - усклађеност са праксом Европског суда за људска права*, *Анали Правног факултета у Београду*, вол. 62, бр. 2, стр. 164-179.
150. Колар-Грегорић, Т., & Остојић, Ј. (2009). *Могућност кориштења дактилоскопских прашака код трагова папиларних линија на мокрим глатким површинама*. *Полиција и сигурност*, 18(2), 180-187.
151. Комненић, М., Бјелајац, Ж., Спалевић, Ж., (2012). *Предмет кривичног дела фалсификовања исправе*, *Право, теорија и пракса*, вол. 26, бр. 4-6, Нови Сад, стр. 89-105.
152. Комненић, М., Драгојловић, Ј., (2015). *Кривична дела фалсификовања исправе у светлу савремених техничко-технолошких достигнућа*, *Култура полиса*, вол. 12, бр. 26, стр. 91-99.
153. Кораћ, Х., & Каровић, М. С. (2014). *Сарадња полиције и тужилаштва у истрази*. *Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка*. Стр. 132-146.
154. Кривокапић В., (1996). *Криминалистика, Тактика I*, Полицијска академија, Београд.
155. Кривокапић, В. (2008). *Криминалистичка тактика*. Београд: Народно дело.

156. Кривокапић, В., Жарковић, М. & Симоновић, Б. (2005). *Криминалистика - тактика*. Београд: Виша школа унутрашњих послова.
157. Кривокапић, В., Максимовић, Р., & Бошковић, М. (2000). *Криминалистика - тактика II*. Београд: Полицијска академија.
158. Крстић, О. [2002]. *Специфичности увиђаја на лицу места у случају телесних повреда нанесених оштрим предметима*. Наука, безбедност, полиција, 7 (1), 1-20.
159. Кутлешкић, В., Голић, Д., (2017). *Увод у право*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад.
160. Лазин, Ђ. (1985). *In dubio pro reo у кривичном поступку*. Научна књига.
161. Лазин, Ђ., (2006). *Судска истрага: дилеме и проблеми*, Ревизија за криминологију и кривично право, вол. 44, бр. 2, Београд, стр. 73-90.
162. Лазић, Д. [2014]. *Примена полиграфа као доказног средства у законодавству Републике Србије*. Право - теорија и пракса, 31 (10-12), 69-84.
163. Лајић, О., & Ивановић, З. [2009]. *Наркоманија, полиција и наркокриминал*. Наука, безбедност, полиција, 14(2), 169-183.
164. Лајић, О., Жарковић, М. & Ивановић, З. (2014). *Претресање стана и лица у финансијским истрагама*. У: Машковић, Љ. (ур.). *Криминалистичко-форензичка обрада места кривичних догађаја: тематски зборник радова*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 205-215.
165. Лечић, Б. [2017]. *Улога и значај посебне доказне радње тајног надзора комуникација у истрази кривичног дела тероризма*. Цивитас, 7 (2), 88-106.

166. Литавски, Ј. (2013). *Национални капацитети, међународна и регионална сарадња у борби против организованог криминала*. Преузето са:
http://media.crps.org.rs/2013/12/zbirka_predloga_praktine_politike_za_reformu_police_20140227_113421.pdf#page=30. Приступљено дана 21. 8. 2018. године.
167. Лукић, Т., (2011). *Доказне радње у кривичном поступку*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
168. Маринковић, Д. (2010). *Сузбијање организованог криминала: специјалне истражне методе*. Прометеј.
169. Маринковић, Д., & Стевановић, А. [2014]. *Методе профилисања извршилаца кривичних дела у криминалистичким истрагама*. Наука, безбедност, полиција, (3), 73-91.
170. Маринковић, Д., Ђурђевић, З., (2006). *Симуловани послови и услуге као доказна радња и облик навођења на кривично дело*, Правни живот, вол. 55, књ. 501, бр. 9, стр. 1025-1039.
171. Маринковић, Д., Ђурђевић, З., (2010). *Рачунарско претраживање и упоређивање података у откривању и доказивању кривичних дела*, Ревизија за криминологију и кривично право, вол. 48, бр. 3, Београд, стр. 247-248. Правни живот, бр. 9, стр. 1025 – 1039.
172. Марковић, Б., (1930). *Уџбеник судског кривичног поступка Краљевине Југославије*, Народна штампарија, Београд.
173. Марковић, М. & Кресоја, М. (2014). *Овлашћења полиције у предистражном и истражном поступку*. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног поступка. Стр. 79-93.

174. Марковић, С. (2014). *Повреда забране злостављања особе лишене слободe у процедуралном аспекту*. Полиција и сигурност, 23 (3/2014), 205-216.
175. Матијашевић-Обрадовић, Ј. [2017]. *Симуловани послови - посебна доказна радња у актуелном кривичном процесном законодавству и пракси*. Гласник Адвокатске коморе Војводине, 89 (9-12), 391-403.
176. Матијашевић-Обрадовић, Ј., (2016). *Кривично процесно право - опити део*, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Нови Сад.
177. Матијевић М., Марковић М., (2013). *Криминалистика*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад.
178. Матијевић, М. & Марковић, М. (2013). *Криминалистика*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе.
179. Матић, Г. (2006). *Упоредно-правни приказ специјалне истражне технике аутоматског рачунарског претраживања личних и других података (компјутерске растер претраге) са освртом на стање у Србији*. Научно стручно саветовање „Зитех“
180. Миладиновић, А., & Сикимић, Н. (2013). *Пропусти полиције приликом прикупљања доказа у истрази*. Преузето са http://www.academia.edu/download/36101649/Propusti_policije_u_prikupljanj_u_dokaza_u_istrazi.doc. Приступљено дана 21. 8. 2018. године.
181. Милидраговић, Д. (2007). *Криминалистичка делатност полиције и сарадња са органима правосуђа у преткривичном поступку*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Магистарска теза.
182. Милидраговић, Д. [2008]. *Криминалистички и кривично-процесни аспекти у вршењу увиђаја на подручју града Новог Сада*. Безбедност, Београд, 50(1-2), 71-88.

183. Милидраговић, Д. [2008]. *Криминалистички и кривичнопроцесни аспекти основа сумње и основане сумње у новом закону о кривичном поступку*. Наука, безбедност, полиција, 13 (3), 105-128.
184. Милидраговић, Д. [2009]. *Задржавање лица у позитивном законодавству Републике Србије*. Безбедност, Београд, 51(3), 204-219.
- Modly, D., & Duraković, A. (2014). *Uloga kriminalističkog mišljenja u kriminalističkom istraživanju policije*. *Dijalog - Časopis za filozofiju i društvenu teoriju*.3-4, str. 7-19.
185. Милић, Н. [2005]. *Дозвољени и недозвољени притисак на осумњиченог током процеса саслушања*. Наука, безбедност, полиција, 10 (1), 115-131.
186. Миловић, М. (2010). *Претресање стана и лица- осврт на поједине одредбе у ЗКП*. *Бранич - часопис Адвокатске коморе Србије*. 1(1), 104-109.
187. Милојковић, Б., Маринковић, Д., (2007). *Системи за глобално позиционирање и њихов значај у откривању и доказивању кривичних дела*, Наука – Безбедност - Полиција, год. 12, бр. 2/07, стр. 41-59.
188. Милошевић М., Кесић Т. (2009). *Полиција у кривичном поступку*, Криминалистичко – полицијска академија, Београд.
189. Милошевић, М. (2003). *Организовани криминал*, Београд: „Службени лист СЦГ“.
190. Милошевић, М., Кесић, Т., Бошковић, А., (2016). *Полиција у кривичном поступку*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
191. Миљуш, И., (2016). *Однос између судске полиције и тужилаштва у Италији и Шпанији - потреба реформе законодавства*, Страни правни живот, бр. 2/2014.

192. Мрвић-Петровић, Н., & Петровић, З. (2010). *Накнада штете због неоснованог лишења слободe или неосноване осуде у страним законодавствима*. Страни правни живот, 7-32.
193. Мрвић-Петровић, Н., Тирић, Ј., & Почуча, М. (2015). *Медицинска вештачења у кривичном и парничном поступку*. Војносанитетски преглед, 72(8), 729-735.
194. Никач, Ж. (2003). *Транснационална сарадња држава у борби против криминалитета - Еуропол и Интерпол*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства РС.
195. Никач, Ж., & Лештанин, Б. [2016]. *Кратак осврт на новеле у Закону о полицији*. Безбедност, Београд, 58 (1), 104-128.
196. Николић Д., *Начела тужилачког концепта истраге као основа њене нормативне разраде*, Регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, ОСЦЕ, 2014.
197. Николић, Г., Томовић, М., (2016). *Тајни надзор комуникације: законска регулатива и нека спорна питања*, Зборник радова. Том 3, Научно-стручни скуп са међународним учешћем Европске интеграције: правда, слобода и безбедност, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 121-143.
198. Оташевић, М. Б., & Субошић, Д. (2010). *Изградња професионалног интегритета полиције у зависности од ангажовања сектора унутрашње контроле*. Зборник радова: Методологија изградње система интегритета у институцијама на сузбијању корупције. 59-71
199. Павловић, З. (2012). *Значај оправданости успостављања тужилаштва посебне надлежности у сузбијању организованог криминалитета*. У: Бјелајац, Ж. & Зиројевић, М. (ур.) *Организовани*

криминалитет – изазов 20. века. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе. Стр. 591-608.

200. Павловић, З. С. [2010]. *Од начела законитости до начела правности у кривичном праву*. Војно дело, 62 (4), 210-228.
201. Павловић, З., (2010). *Вештачење и његове специфичности у кривичном поступку*, Пословна економија, вол. 7, бр. 2, стр. 381-404.
202. Павловић, З., (2015). *Кривично процесно право II*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад.
203. Пајванчић, М., & Пејић, И. (2009). *Коментар Устава Републике Србије*. Фондација Конрад Аденауер.
204. Пена, У., Митровић, Д. (2012). *Питање допуштености или недопуштености извршења кривичног дјела од стране прикривеног истражитеља*. Правна ријеч, Бања Лука.
205. Петковић, Н., Павловић, З., & Стевковић, Ј. (2013). *Ставови професионалаца према увођењу регистра учинилаца кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима*. Темида, 16 (2). 103-131.
206. Пиповић, Н. (2013). *Методи тајног надзора у сузбијању организованог криминала*, Годишњак студената, година I, 2, стр. 52–74.
207. Плавшић, Б., (2010). *Казнено поступовно право*, Ријека.
208. Плазинић, М., и Стојковић, М. (2015). *Примена посебних доказних радњи и механизми њихове контроле*, Тужилачка реч, 28, 14-23.
209. Попара, В. (2008). *Тактика тајног праћења*. Безбедност, Београд, 50 (1-2), 161-180.

210. Попара, В. (2010). *Специфичности поступања јединица за опсервацију приликом реализације контролисане испоруке дроге*. Безбедност, Београд, 52 (1), 238-257.
211. Попара, В. [2006]. *Тајно праћење - нови аспекти*. Безбедност, Београд, 48 (2), 303-320.
212. Попара, В. [2008]. *Тактика тајног праћења*. Безбедност, Београд, 50 (1-2), 161-180.
213. Попара, В. [2010]. *Специфичности поступања јединица за опсервацију приликом реализације контролисане испоруке дроге*. Безбедност, Београд, 52 (1), 238-257.
214. Поповић, М. (2015). *Основе нормативног регулесања кривичног судског поступка у Књажевини Србији (1846–1865)*. Зборник радова Правног факултета у Нишу. 71 (4), стр 81.
215. Прља, Д., & Савовић, М. (2009). *Имејл као доказно средство у упоредном праву*. У: Страни правни живот, бр, 2, 71-85.
216. Р., Роксић (2014). *Коментар законика о кривичном поступку са обрасцима, судском праксом и регистром појмова*. Београд
217. Радисављевић, М., & Ћетковић, П. (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*. Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
218. Радисављевић, М., & Ћетковић, П. (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*. Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.

219. Радисављевић, М., & Ћетковић, П. (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији. Тужилачка истрага регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени*. Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији.
220. Радисављевић, М., Ћетковић, П., (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*, у: Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у пракси, ур. Јовановић Ивана и Јовановић-Петровић Ана, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд.
221. Радисављевић, М., Ћетковић, П., (2014). *Посебне доказне радње у тужилачкој истрази у Србији*, у: Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у пракси, ур. Јовановић Ивана и Јовановић-Петровић Ана, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, стр. 163.
222. Радмиловић, Ж. (2009). *Биометријска идентификација*. Полиција и сигурност, 17 (3-4), 159-180.
223. Радосављевић-Милинковић, А. (2015). *Реконструкција кривичног догађаја у кривичном процесном праву Републике Србије*. Правне теме. 3 (6), стр. 239-252.
224. Радуловић, Д., (2006). *Судска или тужилачка истрага*, Зборник Правног факултета у Подгорици бр. 35, Подгорица, стр. 154-164.
225. Радуловић, Д., (2011). *Тужилачка истрага – погледи и дилеме*, Правни живот, вол. 60, књг. 547, бр. 9, Београд, стр. 903-916.
226. Радуловић, Д., (2014). *Сврха истраге као фактор њеног обима (осврт на ЗКП Црне Горе)*, у: Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у пракси, ур. Јовановић Ивана и Јовановић-Петровић Ана, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд.

227. Ракић-Водинелић, В., Бојовић, А. К., & Рељановић, М. (2012). *Реформа правосуђа у Србији: 2008-2012*. Правни факултет Универзитета Унион.
228. Сачић, Ж., (2001). *Организовани криминал – методе сузбијања*, Загреб.
229. Симовић, М., (2008). *Кривични поступци у Босни и Херцеговини, друго измењено и допуњено издање*, Сарајево.
230. Симоновић, Б. (2001). *Улога полиције у превенцији криминала на нивоу локалне заједнице-нове стратегијске основе и приступи, основи организације полиције и институционално организовање превенције криминалитета у појединим државама*. Безбедност, Београд, 43, 33-54.
231. Симоновић, Б. (2002). *Идентификација лица на основу утврђивања ДНК профила - 1. део*. Безбедност, Београд, 44 (3), 407-433.
232. Соковић, С. (1990). *Вештачење као доказ у кривичном поступку*. Докторска дисертација. Универзитет у Крагујевцу: Правни факултет.
233. Соколовић, Р. (2003). *Полиција и кривични поступак: (супротстављање организованом криминалу)*. Службени гласник.
234. Соколовић, Р., (2006). *Полиција и кривични поступак: супротстављање организованом криминалу*, Завод за уџбенике, Београд.
235. Стевановић Ч., Станојевић П., (2001). *Кривично процесно право*, Универзитет у Приштини, Правни факултет, Врање.
236. Стевановић, Ч., Срдић, М., & Вишњић, М. (1976). *Вештачење у кривичном поступку*. Савремена администрација.
237. Стојановић, З. (2009). *Коментар Кривичног законика*. Београд: Службени гласник.

238. Стојановић, З. (2013). *Да ли је Србији потребна реформа кривичног законодавства*. *Crimen (IV) 2*, 119-143.
239. Турањанин, В., Воштинић, М., (2014). *Тужилачка истрага : искуства у БиХ и почетни проблеми у Србији*, у: Зборник радова, Међународна научно-стручна конференција. Размена теоријских знања и практичних искустава везаних за рад по моделу тужилачке истраге и концепту адверзалног кривичног поступка, Универзитет у Новом Пазару, Нови Пазар, стр. 270-286.
240. Фејеш, И. [2006]. *Одговорност прикривеног иследника и његове 'жртве' за извршено кривично дело*. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад, 40(2), 405-430.
241. Фејеш, И., (2002). *Савремени криминалитет и доказно право*, Нови Сад.
242. Чворовић, Д., (2013). *Јавни тужилац и полиција као кључни субјекти предистражне и истражне фазе новог кривичног поступка*, у: Положај и улога полиције у демократској држави, ур. Ђорђе Ђорђевић, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 111-137.
243. Шешић, Б., (1962). *Логика и научна методологија*, Београд.
244. Шикман, М. [2012]. *Значај криминалистичког учења о фиксирању доказне информације*. *Наука, безбедност, полиција*, 17 (3), 107-119.
245. Шкулић М., (2015). *Кривично процесно право*, Правни факултет универзитета у Београду, Београд.
246. Шкулић М., Илић Г., (2012). *Реформа у стилу „Један корак напред – два корака назад“ нови Законик о кривичном поступку Србије*, Удружење тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Правни факултет: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.

247. Шкулић, М. (2011). *Основи упоредног кривичног процесног права и основни проблеми реформе кривичног поступка Србије*. Казнена реакција, 54-75
248. Шкулић, М. (2009). *Истрага у кривичном поступку*. Бранич - часопис Адвокатске коморе Србије, 122, 71-93.
249. Шкулић, М. (2013). *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*. Crimen, Београд: Институт за упоредно право, 2, 176-234.
250. Шкулић, М. (2014). *Кривично процесно право - према Закону о кривичном поступку из 2011. године*: Приручник за полагање правосудног испита. Београд: Службени гласник.
251. Шкулић, М. (2015). *Кривично процесно право, осмо измењено и допуњено издање*. Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.
252. Шкулић, М. [2005]. *Прикривени иследник - законско решење и нека спорна питања*. Безбедност, Београд, 47 (3), 373-397.
253. Шкулић, М., (2007). *Коментар Законика о кривичном поступку*, ЈП Службени гласник, Београд.
254. Шкулић, М., (2008). *Посебне доказне радње у новом закону о кривичном поступку*, Ревизија за безбедност, вол. 2, бр. 1, стр. 19-24.
255. Шкулић, М., (2013). *Доминантне карактеристике основних великих кривичнопроцесних система и њихов утицај на реформу српског кривичног поступка*, Crimen, вол. 4, бр. 2/2013.
256. Шкулић, М., (2013). *Основне новине у кривичном процесном праву Србије – Нови Законик о кривичном поступку из 2011*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.

257. Шкулић, М., (2015). *Организовани криминалитет*, ЈП Службени гласник, Београд.
258. Borovec, K., & Burazer, M. (2007). *Zaštita žrtava kaznenih djela*. *Policija i sigurnost*, 16 (1-2), 67-87.
259. Линдгрен, М., & Николић-Ристановић, В. (2011). *Жртве криминалитета: међународни контекст и ситуација у Србији*. Београд: Организација за европску безбедност и сарадњу, Мисија у Србији, Одељење за спровођење закона.
260. Игњатовић, Ђ., & Симеуновић-Патић, Б. (2011). *Виктимологија*. Правни факултет Универзита у Београду.
261. Ljubin, T. (2004). *Utjecaj spola na formiranje impresije o žrtvi silovanja*. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 12(1), 13-18.
262. Ristanović-Nikolić, V. (2003). *Victim support and prevention of secondary victimisation: Contemporary legal solutions and practice*. *Temida*, 6(1), 3-10.
263. Бркић, С. (2005). *Заштита сведока у кривичном поступку*. Нови Сад
264. Ђорђевић, А., & Милетић, М. [2011]. Употреба средстава принуде - анализа стања за ПУ града Београда. *Безбедност, Београд*, 53(3), 169-180.
265. Никач, Ж., & Јоксимовић, Д. (2008). Средства принуде-нова законска и подзаконска решења МУП-а Републике Србије. *Безбедност, Београд*, 50, 1-2.
266. Јанковић, Б. (2009). Контрола употребе средстава принуде у полицији Републике Србије. *Безбедност, Београд*, 51, 219-233.

Законски прописи:

267. Закон о безбедносно-информативној агенцији, „Сл. гласник“ РС, бр. 42/2002, 111/2009, 65/2014 - одлука УС и 66/2014.
268. Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији и слично, „Сл. гласник“ РС, бр. 88/2009, 55/2012 - одлука УС и 17/2013.
269. Закон о електронским комуникацијама, „Сл. гласник РС“, бр. 44/2010, 60/2013 - одлука УС и 62/2014.
270. *Закон о јавном тужилаштву*, „Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 38/2012 - одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 – одлука УС.
271. *Закон о казненом поступку*, Народне новине РХ, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Одлука и Рјешење УСРХ, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 и 70/17.
272. *Закон о кривичном поступку Републике Српске*, „Сл. гласник РС“, бр. 50/03, 111/04, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08, 55/09, 80/09, 88/09 и 92/09.
273. *Закон о облигационим односима*, Сл. лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, "Сл. лист СРЈ", бр. 31/93 и "Сл. лист СЦГ", бр. 1/2003 – Уставна повеља.
274. *Закон о полицији и доказима у кривичном поступку (Police and Criminal Evidence Act 1984 - PACE) са осам подзаконских аката (PACE codes of practice)*. Преузето са: <https://www.gov.uk/guidance/police-and-criminal-evidence-act-1984-pace-codes-of-practice#pace-codes-of-practice> (29. 8. 2017)
275. *Закон о полицији*, „Сл. гласник РС", бр. 6/2016.

276. *Закон о програмској заштити учесника у кривичном поступку*, „Сл. гласник РС“, бр. 85/2005.
277. *Закон о судијама*, „Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 58/2009 - одлука УЦ, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - одлука УС, 121/2012, 124/2012 - одлука УС, 101/2013, 111/2014 - одлука УС, 117/2014, 40/2015, 63/2015 - одлука УС, 106/2015, 63/2016 - одлука УС и 47/2017.
- ^{278.} *Законик о кривичном поступку Црне Горе*, Сл. лист РЦГ, бр. 57/09, 49/10, 47/14 - Одлука УС ЦГ, 2/15 - Одлука УС ЦГ, 35/15 и 58/15 - други закон.
279. *Законик о кривичном поступку Црне Горе*, Сл. лист РЦГ, бр. 71/03.
280. *Законик о кривичном поступку*, „Сл. гласник РС“, бр. 46. од 2. јуна 2006, 49/07, 122/08.
281. *Законик о кривичном поступку*, „Сл. лист СРЈ“, бр. 70/2001. и 68/2002. и „Сл. гласник РС“, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 - др. закон, 49/2007, 20/2009 - др. закон и 72/2009.
282. *Кривични законик*, „Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014. и 94/2016.
283. *Устав Републике Србије*, „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006.
284. *Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора*.